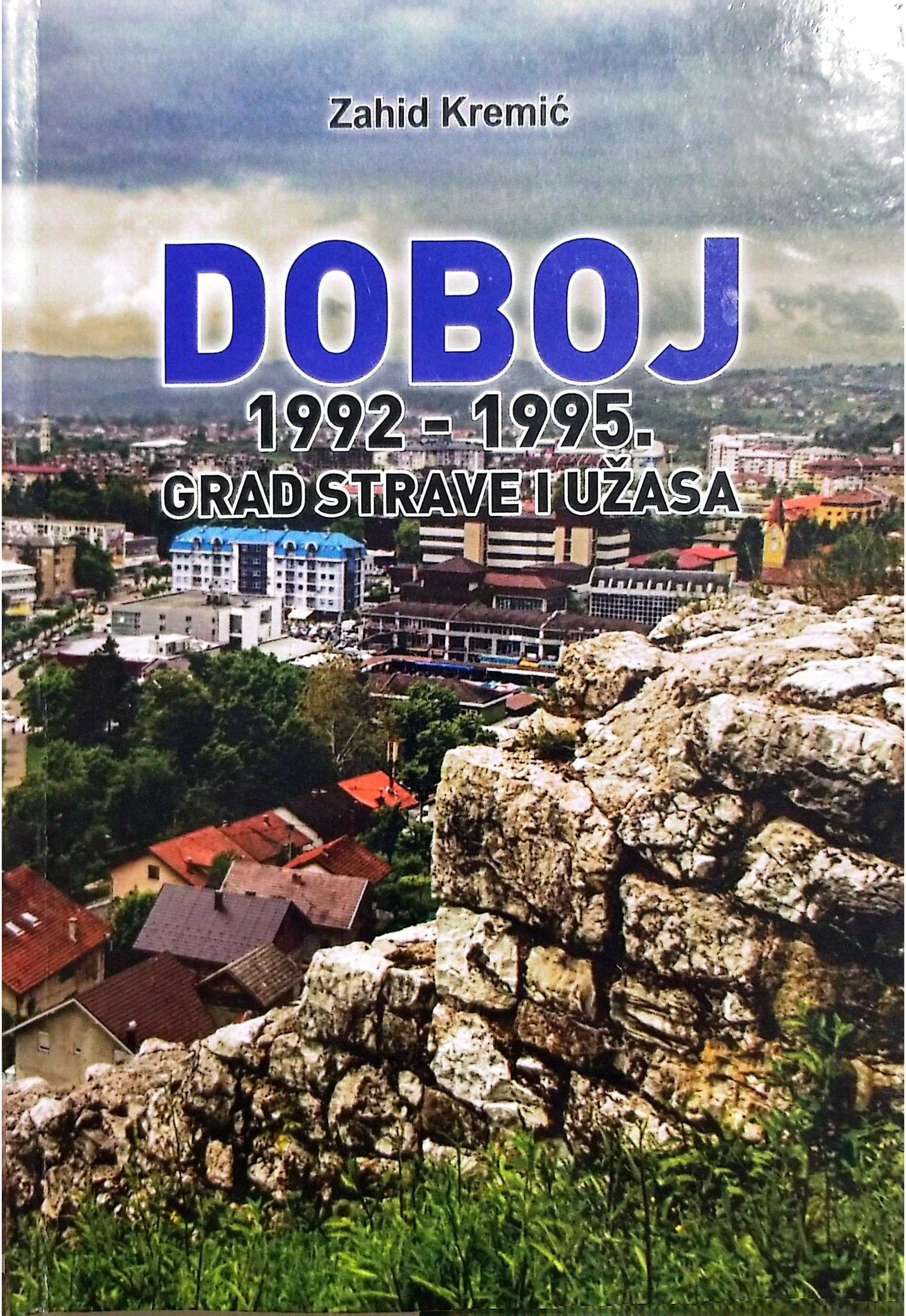
Zahid Kremić

DOBOJ

1992 - 1995.

GRAD STRAVE I UŽASA

Zahid KREMIĆ - Zaha

DOBOJ 1992–1995. GODINE - GRAD STRAVE I UŽASA

Knjiga je vrednija
od svih spomenika
ukrašenih slikama,
reljefom i duborezom,
jer ona gradi spomenike
u srcu onoga koji je čita.

Zapis iz Egipta uklesan na SPOMENU KNJIZI - stećku u Pjesničkom parku Izdavačko-štamparske kuće PLANJAX komerc Tešanj

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK
Akademik, dr sc. Bajruzin Hajro PLANJAC

IZVRŠNA UREDNICA
Muamera PLANJAC, prof.

DTP
Smart Tešanj

RECENZENT
Miralem BEGIĆ

LEKTOR
Mr. sc. Šejma KAMERIĆ ĆATIBUŠIĆ

KOREKTURA
Centar za obrazovanje odraslih
•EDUKA BH• Tešanj - Sarajevo

SLIKA NA NASLOVNICI
www.furaj.ba, foto: TZ Doboj

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo
341.31(497.6 Doboj)(=163.43)"1992/1995"
94(497.6)"1992/1995"

KREMIĆ, Zahid
Doboj 1992-1995. godine : grad strave i užasa / Zahid Kremić. - Tešanj : Planjax komerc, 2023. - 352 str. : fotogr., faks. ; 25 cm
Bibliografija: str. 347.
ISBN 978-9926-32-089-8
COBISS.BH-ID 57293574

ZAHID KREMIĆ - ZAHA

DOBOJ 1992–1995. GODINE
GRAD STRAVE I UŽASA

Izdavačko-štamparska kuća
PLANJAX KOMERC d. o. o.
Tešanj, 2023.

Zahvala
Zori, Ismetu, Murvetu, Rešadu, Zahidu N., Mehi, Senadu

UVOD

Radi opšte sigurnosti.
Radeći u Opštini preživio sam fizički napad na radnom mjestu te sam zbog sigurnosti morao angažirati SFOR-ovo obezbjeđenje.
Što je sigurno, sigurno!

UVOD

Kada sam odlučio da pišem ovu knjigu i da u njoj opišem sve ono što se dešavalo u periodu 1992–1995. godine, odmah sam se usmjerio ka prikupljanju i kompletiranju dokumenata, kako objavljenih u tabloidima, tako i u dnevnoj štampi, posebno kada su u pitanju preživjeli akteri tortura i zločina koji su provođeni nad nesrpskim stanovništvom grada. Provedeno je veoma mnogo vremena iz razloga što se stradalnici i izvršioci od 1999. godine svakodnevno susreću po gradu.

Memorandum SANU iz Užičke iz Beograda je sa zadovoljstvom prihvaćen od strane Kriznog štaba grada Doboja i njegova primjena je rađena u strogoj tajnosti u naselju Lipac, u neposrednoj blizini grada. Ovim memorandumom određena je sudbina bivše Jugoslavije (njenog raspada) i uništenja jednog naroda, u ovom slučaju Bošnjaka muslimana. Genocidi nad Bošnjacima dešavali su se blizu 200 godina, bilo ih je ukupno devet i ovo je planirani deseti kojim je predviđeno da na ovim prostorima u potpunosti i nestanu. Bez obzira na to šta im se sve desilo u periodu 1992–1999. godine, Bošnjaci muslimani su pokazali svo svoje umijeće i pamet i odbranili se i još brane svoju državu u kojoj žive već punih hiljadu godina.

Da bi Bošnjaci konačno shvatili ko su i od kada su na ovim prostorima, odlučio sam da ono što su historičari već napisali i objavili o Bosni i bošnjačkoj naciji unesem u svoju knjigu kao uvod, a nakon toga da pišem šta se sve desilo u navedenim vremenima posljednjeg etničkog rata.

Prije dolaska Osmanlija na ovim prostorima živjeli su Bošnjani katolici, pravoslavci i muslimani. Živjeli su pod ovim imenom. Osmanlije su došle u Bosnu 1463. godine i vladale ovim prostorom sve do Berlinskog kongresa, održanog u Berlinu 1878. godine. Dogovor je bio da se Osmanlije povuku sa Balkana, a Austro-Ugarskoj Monarhiji je dato pravo da izvrši aneksiju Bosne i Hercegovine, što je i učinjeno i tako je postala država u kojoj je uveden protektorat od strane Austro-Ugarske Monarhije. I dok je kršćansko katoličko stanovništvo okupaciju zdušno prihvatilo, dotle se srpsko pravoslavno stanovništvo držalo dosta rezervirano, dok je bošnjačko stanovništvo aneksiju doživljavalo kao okupaciju i neprijateljski čin uperen direktno protiv bošnjačkih životnih interesa.

Tako je odmah poslije Berlinskog kongresa u Zagrebu osnovana glavna agentura za iseljavanje iz Hrvatske i time izvršeno naseljavanje kršćanskog sta-

novništva u Bosnu i Hercegovinu. Svoju lojalost monarhiji iskoristili su da ne samo doseljeni Hrvati, nego i katolici Bošnjaci koji su do tada živjeli u Bosni i Hercegovini postanu Hrvati. Poslije su isto to iskoristili i Srbi koji su se naseljavali u Bosnu i Hercegovinu te Bošnjake pravoslavce podveli pod srpstvo i tako oni postadoše Srbi, dok su Bošnjaci muslimani, kao najbrojniji narod, ostali u potpunosti neopredijeljeni i tako su ostali sve do 1973. godine, kada su kao nacija dobili ime Muslimani. Tako im je u potpunosti ukinuto ono što zaista i jesu – njihovo bošnjaštvo. Ovim postupkom su samo nastale političke igre oko negiranja i rasturanja državnosti jedne od najstarijih država na Balkanu. To je samo utvrđivanje temelja o uništenju Bosne i Hercegovine i stvaranje "Velike Hrvatske" i "Velike Srbije" na njenim temeljima.

Memorandum koji je napisao Ilija Garašanin 1844. godine, a kasnije obnovio Moljević, pod nazivom *Načertanije*, jeste plan za stvaranje "Velike Srbije", nacionalne države u kojoj će živjeti samo srpski narod. Slično je to radila i Hrvatska, što je potvrđeno stvaranjem države pod nazivom Kraljevina SHS (Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca). Te namjere su potvrđene i u Karađorđevu 1991. godine na sastanku Tuđmana i Miloševića.

Ipak, Austro-Ugarska Monarhija nije izvozila rudna i šumska bogatstva iz Bosne i Hercegovine. Ona je ostavila nešto što je jedan od najjačih temeljaca naše države, a to je granica i grunt od koga se odbijaju nacionalisti i sa istoka i sa zapada (Srbija, Hrvatska). Te granice su potvrđene i AVNOJ-em, koje ti isti nacionalisti i dan-danas ne priznaju. Ti isti nacionalisti i danas kada pričaju o stanovništvu Bosne i Hercegovine u zanesenosti i ishitrenosti često kažu da su "muslimani cvijeće hrvatsko", a Srbi da smo "Turci i da smo postali od Turaka". Od toga se nikada nije odustajalo, pa i u ovom ratu su to kao svoju krilaticu plasirali među narodom.

Pisani tragovi do kojih su došli historičari i istraživači po arhivima navode da islam u Bosnu i Hercegovinu nije došao s Osmanlijama. Islam je na ovim prostorima postojao i prije njihovog dolaska, samo što nisu uspjeli izboriti svoju ravnopravnost, s obzirom na njihovu malobrojnost. U svojim izdatim knjigama to su najbolje opisali Nagorka Idrizović – *Od Načertanija, preko velike Srbije, do Haga* i Abid Đozić – *Bošnjačka nacija*.

Drugi dio knjige posvećen je svim zbivanjima koja su se desila od 1992. do 1995. godine, odnosno završetka rata i potpisivanja Dejtonskog mirovnog ugovora, čiji je glavni zadatak bio prekid rata, odnosno agresije na Bosnu i Hercegovinu.

Kada je u pitanju sam grad u kojem autor opisuje dešavanja i zločine počinjene nad nesrbima, čitaocu se želi reći da je u gradu bilo logora nad kojima su kontrolu i torture vršili vojska RS i paravojne formacije i policija RS te da je i

sam grad bio logor iz koga se nije moglo izaći, a ni ući bez odobrenja Kriznog štaba grada. To znači da se zločini nisu dešavali samo u logorima, nego i po kućama i stanovima.

Posebno je specifično treće poglavlje, koje sadrži ispovijesti logoraša koji su bivali po raznim logorima, počevši od mjesec pa do više od godinu dana. Svi odvedeni u logore su optuženi da su organizatori oružanih pobuna protiv srpske vlasti, odnosno vojne hunte, preko Kriznog štaba pa do Komande grada. Okupacijom grada izvršene su mnoge promjene. Tako je opština postala Srpska opština Doboj. Ulice su dobile nazive raznih vojvoda, kraljeva i ratnih zločinaca. Uvedeno je ćirilično pismo i izbačene sve mehaničke mašine za kucanje latinicom i obezbijeđene one sa ćiriličnim pismom. Svi dopisi su morali da se pišu ćirilicom. Svi oni koji to nisu provodili bili su zlostavljani i ostajali bez posla.

Kada su u pitanju komunikacije, one su se odvijale samo onda kada su dogovarane razmjene i to pod kontrolom vojske RS i policije RS i preko Crvenog krsta koji je bio smješten u Srednjoškolskom centru. Također, sve škole su dobile nove nazive, kao i bolnica, čiji je i današnji naziv "Sveti Luka Apostol".

Od povratka nesrba u grad desile su se mnoge promjene. Natpisi nad radnjama su u većini latinični. Nema više ekscesa kao što ih je bilo u početku povratka, ali nisu se stekli uslovi da povratnici uživaju sva prava koja uživaju građani srpske nacionalnosti, posebno kada su u pitanju oni koji nikada nisu živjeli u Doboju. Oni su ne samo problem za povratnike, nego i za domicilne Srbe Dobojlije s kojima su prije rata živjeli nesrbi. Uz sve ove okolnosti, grad Doboj, u odnosu na broj predratnog broja stanovnika nesrba, ostvario je najveći povratak od svih gradova u Republici Srpskoj i sada je na povratnicima da, uz promjenu nacionalističke politike, izbore svoja građanska prava i da se u njemu osjećaju komotno i slobodno kao što je to bilo prije agresije koja je izvršena na Bosnu i Hercegovinu od strane Srbije i Crne Gore s jedne i Hrvatske s druge strane.

Raskolom kršćanstva na istočnu i zapadnu crkvu, odnosno pravoslavlje i katoličanstvo, otpočela je borba za teritorijom i širenjem pravoslavne i katoličke vjere. Između njih se našao narod koji nije želio prihvatiti niti jednu od te dvije vjere. Zbog svojih stavova, oni bivaju zlostavljani i proganjani, kako bogumili preko Karpata, tako i paterani preko Alpa. Bježeći i sa istoka i sa zapada u najvećem dijelu su se naselili na području Bosne. Dolaskom Osmanlija masovno su prelazili u novu vjeru islam, što ih je dovelo do još većeg progonstva i nazivanjem raznim imenima. Prelaskom na islam, njihovo progonstvo je nastavljeno pod imenom muslimana pa sve do 1992–1995. godine, zajedno s muslimanima Bošnjacima i preostalim Turcima nakon povlačenja Osmanlija s ovih prostora.

Svi ratovi koji su vođeni na ovim prostorima, posebno Prvi i Drugi svjetski rat, bili su pogubni i krvavi za muslimane Bošnjake, posebno ovaj zadnji kada

im je bio presuđen potpuni nestanak. Osvete su krenule još od kosovskih ratova, što je u svojoj izjavi po ulasku u Srebrenicu to potvrdio i ratni zločinac Ratko Mladić.

Prvi stradalnik iz reda bošnjačkog naroda, dr. Mehmed Spaho, stradao je (otrovan) za vrijeme Kraljevine SHS, obnašajući funkciju ministra komunikacija i saobraćaja. Drugi stradalnik je Rifat Burdžević, predsjednik AP Sandžak 1948. godine, kada se Sandžak kao pokrajina ukida i pripaja Crnoj Gori, Srbiji i nešto Bosni i Hercegovini. Treći stradalnici iz istih kuhinja u novoj Jugoslaviji su Džemal Bijedić i Hamdija Pozderac.

U grbu nove Jugoslavije Bosna i Hercegovina nije imala svoju baklju kao što su to imale druge federalne jedinice u sklopu Jugoslavije. Ispravkom te nepravde, od političkih nacionalista Hrvatske i Srbije vođeni su politički ratovi da se to ne realizira, dokazujući da će koštati veoma mnogo i da to nije i najbolje političko rješenje u to vrijeme. Slično se dešavalo i kada je bilo u pitanju priznanje najbrojnijeg naroda kao treće nacije i najbrojnije u Bosni i Hercegovini. Tako su se Bošnjaci muslimani morali opredjeljivati kao pripadnici srpskog ili hrvatskog korpusa, dok je veoma mali dio ostao neopredijeljen, sve do 1973. godine. Tada su muslimani Bošnjaci ustavno priznati i upisani pod imenom Muslimani, što je priznanje samo vjerske pripadnosti, a ne kao autohtonog ravnopravnog naroda koji vijekovima živi na prostorima Bosne i Hercegovine. Sve su to bile pripreme za podjelu Bosne i Hercegovine poslije Titove smrti, što su i potvrdili Franjo Tuđman i Slobodan Milošević 1991. godine u Karađorđevu. Zato je i izvršena planska agresija sa istoka od strane Srbije i Crne Gore, a sa zapada od strane Hrvatske.

Ipak, na njihovu žalost, a na našu radost, njihovi se memorandumi i planovi, izuzev ogromnih žrtava Bošnjaka, nisu ostvarili. Bosna i Hercegovina nastavlja svoj život i sigurno je da će još živjeti vijekovima uz istinsku ljubav svih njenih naroda i građana koji je iz duše vole i poštuju. Sve što je u ovoj knjizi napisano jeste skup izvještaja i priloga objavljenih od strane *NO Human Rights Vatch*, *Oslobođenja* i *Slobodne Bosne*. Drugi podaci su prikupljeni od strane preživjelih, kako logoraša, tako i građana sve tri nacionalnosti koji su preživjeli ratne zločine.

AUTOR

S DUBOKIM POŠTOVANJEM MOJIM DOBOJLIJAMA

Kada sam se odlučio da napišem ovu knjigu i da je ostavim u amanet budućim pokoljenjima, glavni motiv bio je to što pripadam onima koji su bili osuđeni na nestanak. Sve što je napisano u ovoj knjizi je istinito iz razloga što sam sve to preživio i što su potvrdile preživjele moje Dobojlije.

Posebna vodilja u mom pisanju je bila jedna čuvena izreka koja glasi: "Sve što se desilo, bez obzira na karakter i težinu događaja, ako nije napisano odlazi u zaborav i gubi svoj smisao i puno značenje kazivanjem riječima."

Da sadržaj knjige ne bi bio suhoparan samo pisanjem i onim što se desilo u periodu od 1992. do 1995. godine, pisanje sam počeo s 1057. godinom kada je došlo do raskola u hrišćanskoj vjeri, koji je bio i uzrok stvaranja istočne i zapadne crkve, odnosno pravoslavne i katoličke vjere. U tom periodu zbog svojih vjerskih učenja pojavio se hrišćanin bogumil koji je zbog toga bio proganjan i koji se odlučio da preko Karpata s određenim brojem pristalica krene prema prostoru koji će se nakon Srbije kasnije zvati Jugoslavija. Slično su to doživjeli i patareni koji su preko Alpa krenuli na iste prostore u koje su pristigli bogumili.

Zbog svojih ispovijedanja vjere njihov progon se nastavio i na ovim prostorima i tek dolaskom Turaka na iste prostore oni su konačno našli svoj spokoj i mir. Zbog slobode koje su ostvarili od dolazećeg osvajača počeli su masovno prelaziti na vjeru islam.

U toku svog životnog vijeka puno sam putovao po prostorima Jugoslavije, gdje sam svoje poglede najviše usmjeravao na stare građevine koje se zovu tvrđave, gradine i kule. U toku vladavine Osmanlija kroz Bosnu je tada puno putovao i Evlija Čelebija (Evli Čelebi), koji je iza sebe ostavio velik broj zapisnika i opisa, koji su ostali kao historijski zapisi s ovih prostora. Oni će mi također biti vodilja da uz knjige koje su mnogi Bošnjaci napisali i izdali napišem ovu svoju knjigu i da ostane budućim generacijama.

Uz protjerivanje Bošnjaka iz Srbije, srpskih mitova o srpskoj naciji, srpskom nebeskom narodu, slijedi i sve ono što se desilo tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu u periodu od 1992. do 1995. godine. Tu su i svi genocidi, a bilo ih je devet i deseti koji je počinjen nad Bošnjacima u ovoj agresiji.

U prikupljanju građe proteklo je puno godina. Do mnogih materijala i izjava preživjelih nisam mogao doći, prvo zbog straha, a drugo jer je veoma veliki broj Dobojlija raseljen po čitavom svijetu. Ipak, smatram da sam uspio u svojim

namjerama da prikupim one najbitnije i oni se nalaze opisani u ovoj knjizi. Nadam se da će i ovo što sam uspio prikupiti jednog dana biti motivacija i za druge da sve ono što nisam uspio da prikupim i napišem oni u ime sebe i naroda kome pripadaju napišu, što treba da bude i povod da samo mi imamo pravo da pišemo svoju historiju, a ne neko drugi u naše ime, kao što je to do sada bilo.

Tragajući za istinom u kojoj sam izgubio puno vremena, možda ova knjiga neće biti stilski dorečena, ali će biti korisna, jer je obuhvatila ove najteže zločine koje su doživjeli nesrbi i određeni broj Srba koji se stavio u zaštitu svojih komšija i sugrađana grada Doboja u fašističko ludilo da im pomogne i spasi od planiranih zločina.

FAŠIZAM KOJI NIKAD NIJE BIO UNIŠTEN

Godine 1945, 9. maja, odjeknula je vijest da je pao fašizam. U toj dugo čekanoj vijesti i radosti o pobjedi fašizma živjeli smo sve do 1992. godine. On će vaskrsnuti i postat će najveći zločin koji će se desiti od Drugog svjetskog rata i svoj zločinački preporod će doživjeti u čitavoj novoj Jugoslaviji.

Zločini koji će se desiti u bivšoj Jugoslaviji biće među najtežim zločinima u kojim je predviđeno da nestane jedan čitav narod, a to su Bošnjaci na tlu nove Jugoslavije.

Memorandum Ilije Garašanina napisan je i držan u tajnosti sve do 1837. godine, kada će se početi primjenjivati. Jedan od vodećih četničkih ideologa, Stevan Moljević, ponovo pokreće u upotrebu Garašaninov memorandum pod nazivom *Homogena Srbija*, čime će se odlukom na izvršnom vijeću pridružiti četničkom komitetu i postati ključni Mihailovićev savjetnik.

Na rasturanju nove Jugoslavije najviše su radili Dobrica Gosić i Slobodan Milošević. Tako su, na osnovu trenutne političke situacije, dali u zadatak Srpskoj akademiji nauka i umjetnosti da urade novi memorandum, koji će konačno otvorit put za stvaranje "Velike Srbije". Novi memorandum će konačno biti urađen 1986. godine. Od tada će se organizirano raditi na secesiji Jugoslavije, pri čemu će optužiti međunarodnu zajednicu.

Da ne bi bili sami u rasturanju Jugoslavije, Slobodan Milošević će organizirati 1991. godine u Karađorđevu sastanak s Franjom Tuđmanom. Taj sastanak je bio u četiri oka i bio je posvećen podjeli Bosne i Hercegovine na dva dijela: "Veliku Srbiju" i "Veliku Hrvatsku".

Kada je međunarodna zajednica, odnosno Evropa shvatila kuda sve vodi rat u Jugoslaviji i kakvi se sve zločini prave, posebno kada je u pitanju Bosna i Hercegovina, krenulo se u pregovore.

U pregovorima o obustavi agresije i prolijevanja krvi, agresor je kod pregovarača izdejstvovao Republiku Srpsku, koja je zbog krvavog rata, etničkog čišćenja, logora i likvidacije civilnog stanovništva na međunarodnom sudu osuđena za genocid, a teritorija stvorena na tom zločinu pripala je Republici Srpskoj.

U tom izvršenom zločinu pomogao mu je Holbruk, koji će kasnije izjaviti da je počinio stravičnu grešku kojom je nagradio agresiju izvršenu nad Bosnom i Hercegovinom. I, drugo, kada je uvidio da s agresorom nema dogovora, prije smrti je konačno izjavio, a time i priznao da je donošenjem Dejtonskog mirov-

nog sporazuma Bosni i Hercegovini i njenom narodu navukao luđačku košulju koja od tada pa nadalje djeluje luđački. To pokazuju svakodnevne poruke mržnje, kako iz Republike Srpske, tako i iz Republike Srbije i Hrvatske. Očito je da oni koji su potpisnici Dejtona (Hrvatska i Srbija) nisu ovlašteni da uređuju Bosnu i Hercegovinu i više traže njeno prekrajanje, nego da su potpisnici u očuvanju mira, jer su ga i Srbija i Hrvatska ne samo narušili, nego i obespravili priznatu u UN-u Bosnu i Hercegovinu kao cjelovitu i suverenu državu.

TV-kuće koje su pod kontrolom vlasti u Republici Srpskoj i Republici Srbiji od strane mrzitelja i rušitelja Bosne i Hercegovine svakodnevno svojim notornim lažima i neistinama ne odustaju od mržnje drugog i negiranja prava koje mu pripadaju po Ženevskoj konvenciji donesene daleke 1948. godine. Sve se to radi kako bi se Bosna i Hercegovina proglasila nesposobnom državom, što je sve u igri u njenom nestanku. Svemu ovom je najviše kumovala Evropska zajednica, koju je podržavao Donald Trump, bivši predsjednik SAD-a.

Saradnji nesrba u opštini Doboj, kao i etničko čišćenje s neviđenim počinjenim zločinima vršeno je pod grbom opštine na kome je pisalo da je u toku izvršene agresije na istom pisalo, uz četiri slova "S", Srpska opština Doboj.

Pod tim novim grbom sve što se desilo, ne samo u gradu Doboju, nego i na široj regiji, po naredbi i vođenju Radovana Karadžića, osmislio je Slobodan Milošević, preko Kriznog štaba SDS Doboj, na čijem je čelu bio Borislav Paravac, koji je u tajnosti i boraveći u Lipcu izvršavao lično on i njegovi povjerljivi saučesnici, od kojih je većina bila u službi povjerioca.

Sve ovo napisano bila je moja vodilja da pišem o stradanju Dobojlija. Ovo mora biti nauk za sve one koji kadgod im se prohtije da idu u zločine da dobro razmisle o kontra odgovoru. I, na kraju, taj srpski narod mora konačno izbiti iz glave da su oni nebeski narod i da kao takvi imaju puno pravo na uništenje drugih, samo što nisu kao i oni po bilo kom osnovu i neljudi kao što su oni.

KONAČNO!

BOSNA I HERCEGOVINA JE PROGLAŠENA DRŽAVOM

DAN 22.5.1992. GODINE ZA BOSNU I HERCEGOVINU POSTAO HISTORIJSKI DATUM. BiH JE PROGLAŠENA REPUBLIKOM BOSNOM I HERCEGOVINOM

Na Ist Riveru je postavljena zastava Bosne i Hercegovine, što znači da je u skladu s Rezolucijom 755 postala punopravna članica Svjetske organizacije.

USTAV BOSNE I HERCEGOVINE JE SASTAVNI DIO DEJTONSKOG MIROVNOG SPORAZUMA U KOME JE POTPISANO DA BOSNA I HERCEGOVINA NASTAVLJA KONTINUITET

Republika Bosna i Hercegovina, čije je zvanično ime od sada Bosna i Hercegovina, nastavlja svoje pravo postojanje po međunarodnom pravu kao država s unutrašnjom strukturom modificiranom ovim Ustavom i s postojećim međunarodnim priznatim granicama. Ona ostaje država članica Ujedinjenih naroda i može kao država zadržati članstvo ili zatražiti prijem u organizacijama unutar sistema Ujedinjenih naroda kao i u drugim međunarodnim organizacijama.

I, na kraju, ona je demokratska i demokratiju može zaštititi samo građanska demokratija.

U srednjem vijeku u Bosni i Hercegovini postojao je jedan jedinstven narod (E. Imamović, *Korijeni Bosne i bosanstva*), poznat po svojoj dobroti po kojoj su dobili prefiks "dobri Bošnjani". Oni su ispovijedali tri vjere: bosansku, pravoslavnu i katoličku.

Bosna i Hercegovina ne samo da je po svome položaju bila raskrsnica puteva na Balkanu, nego i mjesto dolaska i useljavanja kršćana i s istoka i sa zapada. Svojim dolaskom i useljavanjem nastojalo se što više ukorijeniti kao jedinstvena religija pravoslavlja i katoličanstva, što je često stvaralo rivalstvo i sukobe među stanovništvom. U tom sučeljavanju autotohno stanovništvo je na originalan način ispoljavalo izvorno kršćanstvo uvažavajući ga bosanskom vjerom. Svoju crkvu su nazvali "narodnom bosanskom", a sebe pravim, ili "dobrim Bošnjanima".

Bosanska crkva predstavlja identitet koga priznaju i strani crkveni i državni faktori. Tako su Dubrovčani 1045. godine starješinu Crkve Bosanske, djeda, nazvali "gospodinom i duhovnim ocem Crkve bosanske".

Crkva bosanska održavala se u narodu, ne kao krivovjerje i bosanska hereza, već kao vjera većine srednjovjekovnog bosanskog naroda. Ona je u najvećoj mjeri zadovoljavala duhovne potrebe naroda i zauzvrat nije tražila nikakve materijalne nadoknade, jer se to smatralo suprotno njezinom učenju. Iako se bogumilstvo može smatrati hrišćanskom sektom, ono je po svom djelovanju bilo državna religija. Ipak, sve je to smetalo pripadnicima katoličke i pravoslavne crkve, jer su bili protiv ispoljavanja vjere prema križu / krstu na koji je raspet Krist, kao i drugim predmetima koje Crkva bosanska nije nikad željela priznati.

Tako je po papskom legatu 1459. godine Dominikancu Nikoli Barbuči, boraveći u Bosni i Hercegovini, kralj odgovorio da će sve uraditi što mu papa i kardinal narede, tražeći pomoć, jer ne može sam da se bori protiv Mahineja.

Dolaskom Osmanlija 1463. godine u Bosnu desio se tada najznačajniji društveno-historijski proces, a to je prihvatanje islama od strane Crkve bosanske i njenih pripadnika. Tako dolaskom Osmanlija koji su sa sobom donijeli i vjeru islamsku, Crkva bosanska i njeni pripadnici su bez ikakve prisile prelazili na islam. Prvi razlog je što islamska vjera ima vjerovanje slično Crkvi bosanskoj i drugo je što su prelaskom na islam konačno našli svoju zaštitu u opstojnosti, kako u vjeri, tako i u pripadnosti bošnjaštvu. Osmanlije su prihvatile sve njihove običaje i kulturu, posebno kao autotohne Bošnjane zemlje Bosne.

Širenje kršćanstva na prostorima srednjovjekovne Bosne imao je dugu tradiciju. Ovo je posebno važno jer se Bosna u vrijeme Rimske imperije nalazila u sastavu Dalmacije. Zaključak je i sa sigurnošću se može tvrditi da su i katolička i pravoslavna crkva ulagale i bile nosioci svih pokušaja dominacije nad bosanskim prostorima. Tada se kršćanstvo u Bosni uglavnom širilo iz primorskih gradova. Tako je poslije velikog raskola koji se desio u kršćanskoj crkvi 1057. godine te podjele kršćanske crkve na istočnu (pravoslavnu) i zapadnu (katoličku) došlo je do velikog i neprekidnog trvenja i neprijateljstva između dvije crkve. Rezultat tome je što su se obje crkve sve više udaljavale u svom učenju od izvornog tumačenja kršćanstva, suprotno tumačenjima koje je intrepretirao Isa, a.s., (Isus) te, umjesto da budu nosioci duhovnosti, postaju okrutne i dogmatske institucije crkvene misli koje su bile podređene društveno-političkim interesima vladara i bogatih slojeva društva.

Bile su ovo sve češće reakcije na ovakvo ponašanje i djelovanje kako katoličke, tako i pravoslavne crkve (A. Đozić) sve do pojave "nove vjere" – Crkve bosanske. Sva trvenja između katoličke i pravoslavne izrodila su plodom, a to je da se u Bosni uvukla nova bogumilska vjera, protivna kršćanskoj vjeri. Ova vjera je nastala u X stoljeću po popu Jeremiji zvanom Bogumil (svećenik bugarski). Tako većina autora vjeru bosansku naziva Crkvom bosanskom (V. Kljajić) i tako je ubrajaju među srednjobosanska heretička učenja.

Prvobitne hrišćanske zajednice koje su svoje vjernike okupljale po osnovu bratske solidarnosti i uzajamnog pomaganja ustupile su svoje mjesto sve moćnijoj crkvenoj organizaciji, koja je vjernike pretvarala u podanike te ih tako sve više vezala propisima, obavezama i sredstvima vlasti, nego što je to osjećajima, kao što je bratska uzajamnost.

Vjera kršćanstva je dobre Bošnjane zbog njihovog vjerskog učenja nazivala bogumilima, mahinejima, albigenezima, babunima i sl., ali ne postoji bilo kakav pisani trag da su se dobri Bošnjani zvali nekim od ovih imena. Oni su od postanka Crkve bosanske u vjerskom učenju sebe nazivali krstijanima (N. Malkom), jer su im sva navedena imena davali drugi iz straha od njihovog pravovjerja.

Tako do značajnog utjecaja vjerskog učenja Crkve bosanske dolazi poslije kršćanskog rata 1147–1149. godine. Mnoge i najveće vojskovođe po istoku upoznali su se sa životom jevreja i muslimana te su iste prenosili u svoje sredine (zapadna Evropa i Balkan).

U heretička učenja dosadašnja teorijska misao ubraja i Crkvu bosansku, a u Bosnu dolazi preko Raške iz Bugarske (D. Dragojević, *Bogumilstvo na Balkanu i Maloj Aziji*). Ovakvo učenje u Bugarskoj je propovijedao pop Bogumil i po njemu dobiva ime bogumilstvo. Tako je već u X stoljeću ova vjera predstavljala veliku opasnost za pravoslavnu crkvu u Bugarskoj. S obzirom na to da je već tada u Bugarskoj bilo pripadnika islamske vjeroispovijesti, postojala je pretpostavka da se u toj kritici kršćanstva putem bogumilstva nailazi i na elemente islamskog učenja. Ove pretpostavke su neosporne i nepobitne kao materijalni dokazi da je i prije dolaska Osmanlija u Bosni bilo muslimana (M. Hadžijahić, *Islam i muslimani u Bosni i Hercegovini*). Sve ovo upućuje na to da su i pored pripadnika učenja Crkve bosanske te njenog odlučnog utjecaja i muslimani učestvovali u formiranju identiteta srednjovjekovnog bosanskog naroda kao posebnog i u duhu kulturnog naroda.

Bitno je to imati u vidu za razumijevanje ne samo tadašnje socijalne i religijske strukture bosanskog društva, već i daljeg toka uobličavanja i rekonstrukcije bošnjačke nacije iz srednjovjekovnog korijena. Prije svega, za pravilno razumijevanje prihvatanja islama kao jednog od bitnih faktora bošnjačke duhovno-kulturne i duhovne specifičnosti veoma bitno je ukazati na specifičnost učenja i prakticiranja Crkve bosanske u odnosu na učenja katoličke i pravoslavne crkve. Bogosluženje patarena i bogumila je veoma jednostavno. Oni su ignorirali crkvu, jer se Bog ne poštuje rukom ljudskom i ne treba da se poštuje po zidovima zgrada. Hulili su nadalje krst, nazivajući ga "vješalima", jer kako se može kršćanin klanjati drvu križa na kojem su židovi raspeli sina Božijeg. Ako bi tako careva sina ubio drvom, bi li to drvo caru milo bilo? Zar da se štuje ubojica Spasitelja? Zaobilazili su kipove i rugali se kršćenom, što im se klanjaju. Isto su tako

osuđivali ures u crkvama (ukres), sjajne odjeće i posuđe crkveno. I svetu vodu mrzili su kao otrov. Prema tom bijahu njihovi hramovi obične kuće bez zvonika i zvona, koja su držali za demonske trublje, bez slika i kipova i bez umjetnih propovijeda (V. Kljajić, A. Babić, *Učenje Crkve bosanske*).

Poznata činjenica je da su se vjernici i obožavaoci Crkve bosanske molili na grobovima svojih predaka, a kako su se mnoga muslimanska groblja (mezarluci) situirala neposredno do bogumilskih, to ukazuje na činjenicu da kišne dove uobičajene kod Bošnjaka imaju predislamsku tradiciju. Mnoga srednjovjekovna bogumilska molitvišta poslužila su kao kišna dovišta Bošnjaka (V. Palavestra, M. Petrić, *Srednjovjekovni nadgrobni spomenici u Žepi*). Još očitiji primjer povezanosti duhovnosti bosanskog predislamskog društva i islamske duhovnosti Bošnjaka ogleda se u primjeru pretvaranja pojedinih grobnih objekata bogumila u tekije (prostore) ufuja (islamska mistika). Ovdje prvenstveno dolazi ćelija u žutoj stijeni blizu Čengića kule u Rataju i tzv. Katakombe u Jajcu, također u žutoj stijeni. U ćeliji Jusufa Asarije ili Žutog Jusufa u Rataju pronađen je natpis pisan bosančicom iz 1492. godine (Radnja ili Radonja), a u tursko doba služila je kao tekija na koju se nadovezala i džamija. Praznovanje Aliđuna (Ilin dan) i Jurjeva (Đurđev dan) također je jedan od sinkretičnih elemenata u bošnjačkoj običajnoj tradiciji i ujedno pokazatelj predislamskih ostataka koje su praznovali njihovi kršćanski preci. Kult planinski vrhova te njihovo kasnije imenovanje islamskim pojmovima pokazuje ukorijenjenost bošnjačke tradicije ne samo u heretičkom srednjovjekovlju, već i mnogo ranije do slavenskih paganskih kultova i vjerovanja. Mala i Velika ćaba, Ćabenske stijene – poznata su imena vrhova planine Treskavica gdje su nekad bila srednjovjekovna molitvišta. Jedno od tih ostalo je poznato na Lastavici, tromeđi opština Zenica, Zavidovići i Kakanj. Sada je to dovište koje se svake godine posjećuje prve subote u mjesecu avgustu.

Koliko se kršćanstvo, odnosno crkva kršćanska bojala krivovjerja i Crkve bosanske dokazuju sljedeći primjeri. Ono što se pouzdano znade jeste da je jedinstveni bosanski narod u vjerskom pogledu pripadao trima konfesijama: Crkvi bosanskoj, pravoslavnoj i katoličanstvu. Isto je tako nesporno da većina istraživača bosanske srednjovjekovne duhovnosti ukazuje na činjenice da su u toku cjelokupne bosanske samostalnosti većinu njezinog stanovništva u vjerskom pogledu činili pripadnici Crkve bosanske. F. Rački, baveći se ovim pitanjem, spominje papskog izaslanika u Bosnu, koji je 1232. godine javio Rimu da su stanovnici ove zemlje velikim dijelom okruženi krivovjerskom opačinom (F. Rački, *Bogumili i patareni*).

Trideset godina prije ovog javljanja, mlađi sin Stefana Nemanje, knez Vukan, 1199. godine piše papi Inocetiju III i moli ga da mu pomogne u uređenju crkve i države slanjem svojih poslanika, jer krivovjerje u Bosni uzima sve većeg maha.

On navodi primjer bana Kulina, koji je sa svojom ženom, sestrom i mnogom familijom s 10.000 stanovnika prešao u krivovjerstvo (R. Rački). I Bela IV, ugarski kralj, 1244. godine ističe da je "u Bosni občina krivovjerstva tako silnog maha preotela, da imade u vidu u ovih strana veoma malo ravnatelja i štovanja prave vjere".

O broju sljedbenika krivovjernika, njihovom duhovnom stanju te vjerskom odnosu prema krišćanima, odnosno katolicima, prije svega prema katoličkim vladarima, najbolje svjedoče izvještaji koje u Rim maja 1459. godine šalje Dominikanac Nikola Barbuči. Iz izvještaja se da zaključiti da je umalo pola stanovništva mahinejci, a to znači da pripadaju Crkvi bosanskoj, dok polovinu čine katolici i pravoslavci.

Godine 1203, po zahtjevu pape iz Rima, održan je čuveni sabor u Zenici na Bilinom polju, čiji je predvodnik bila kraljica Katarina Kosača. Sabor je trebao da se očituje i da pripadnike Crkve bosanske odvrati od krivovjerja i da se vrate katoličkoj vjeri. Sva ubjeđivanja pa i prijetnje nisu uspjele, a rezultat svih napora je da je odlazeći preko Gornje Zenice napustila Bilino polje i otišla plačući u Kraljevu Sutjesku. Dolaskom Osmanlija 1463. godine u Bosnu, Crkva bosanska i njeni poštovaoci i vjernici su bez ikakve prisile, ne samo u Zenici, nego u čitavoj Bosni prelazili na islam. Sve što su tražili od novog vladara (kultura, običaji, duhovnost i svjetovnost) nastavili su obnašati i njegovati bez ikakvih ustupaka, posebno kada je bilo u pitanju svetište na Lastavici, koje je uz njegov blagoslov preinačeno u dovište (tradicija koja nikad nije prekidana). Historijske zabilješke su zabilježile da su Osmanlije stigle, odnosno osvojile Bosnu, tek nakon 100 godina vladavine Srbijom.

Vjeru islam koju su sa sobom donijele Osmanlije nisu prihvatali samo pripadnici Crkve bosanske, već i pravoslavci i katolici. M. Hadžimujić bilježi izjavu apostolskog vizitara Petra Masaricha iz 1624. godine, u kojoj kaže: "Rečeno mi je da je prošlih godina u okolici Sutjeske iz prošlih godina otpalo od kršćanske vjere 6.000 do 7.000 hiljada katolika. I to tako, bilo je prelaska katolika na pravoslavlje u trebinjskom kraju, ali i pravoslavnih na islam." Trag na takve prelaze ostavio je i mahom Marko Trebinjac, koji je 1509. godine zabilježio kako su mnogi bez prisile napustili pravoslavlje i prešli na islam.

Intenzivniji susret bosanskog društva s islamom, koji se događa uspostavom osmanlijske državne organizacije u Bosni, nije značio prekid bosanske tradicije, naprotiv, značio je kvalitetno obogaćivanje sadržaja bosanske multilateralnosti, kao materijaliziranog supstancijaliteta bosanskog društva (M. Filipović). Ovim je samo potvrđeno kakvu dušu imaju Bošnjani – Bošnjaci, a to je da im je najveća vrlina različitosti u suživotu i biti na pomoći onima kojima je to najpotrebnije. Zato uzrečica "dobri Bošnjani" nikad nije nestala, samo se stoljećima pot-

vrđivala, pa i danas je takva, samo u manjem intezitetu. Razlog toga je što se u vjerskom obzorju, posebno kod vjernika muslimana promijenilo u redoslijedu i vjerovanju. Tako se na prvom mjestu našla molitva, dok je onaj vredniji duhovni i svjetovni aspekt maltene nestao kod vjernika.

Ako društveno-pravni kontinuitet Bosne posmatramo s aspekta ukupnih društvenih razvoja, društva kao globalne pojave, onda je neosporna istina u srednjovjekovnoj strukturi bosanske države, koju zamjenjuje osmanska državna vlast. To ni u kom slučaju ne znači prekid društveno-pravnog kontinuiteta organiziranja državne vlasti na tlu Bosne koja unutar sebe uključuje značajan nivo bosanske autonomije (R. Redžić). Zamjenom državne organizacije srednjovjekovne predosmanske Bosne osmanskom državnom organizacijom:

- nije zamijenjeno ili protjerano straosjedilačko stanovništvo Bosne, dakle nije prekinut demografski kontinuitet;

- nije prekinut multilaterarni sadržaj bosanskog društva; mijenja se samo njegova karakterizacija, što je sasvim normalno u razvoju svakog društva;

- nije prekinut konfeksionalni pluralizam bosanskog društva, prije svega katoličkog i pravoslavnog sadržaja; prihvatanjem islama, taj se pluralizam samo obogaćuje;

- nije prekinuta zemljovlasnička struktura agrarne većine stanovništva, osim vlasništva kraljevske porodice. Posebno je značajno istaknuti da je srednji stalež bosanskog plemstva zadržao svoje zemljišne posjede (baštine);

- nije prekinuto niti ukinuto ime Bosne sa svim onim što ono u sebi sažima, prije svega, ostao je da živi bosanski duh u tradiciji, običaju, kulturi, umjetnosti i politici, koji je pored svih pojedinačnosti usvojio islam kao još jednu svoju duhovno-idejnu sadržajnost.

Rezultat svih ovih društveno-historijskih činjenica, a ne želje Osmanlija, jeste to da Osmanska država u društveno-pravnom kontekstu Bosnu formira kao autonoman decentralizirani dio centralne vlasti, pri tome uvažavajući njezinu društveno-povijesnu autohtonu sadržajnost, imenujući je uvijek njezinim historijskim imenom (Bosanski beglerbegluk, Bosanski pašaluk, Bosanski elajet, Bosanski vilajet), što znači da označena teritorija, uz turski naziv, uvijek nosi atribut "bosanski". I, što je veoma bitno, administraciju (vlasti) su vodili domaći ljudi.

Homogenizacija Bošnjaka za jaku ekonomiju Bosne viđena je u stvaranju kapetanija na čijem čelu su se našli ugledni i odani Bošnjaci pod imenom kapetani. Bojeći se ovog organiziranog pokreta po fermanu sultana iz Carigrada za gušenje kapetanija u Bosni, poslao je s dobro pripremljenom vojskom Omer-pašu Latasa (1850–1852).

S obzirom na to da se Latas oteo kontroli u porti, jer je prijetila opasnost da će nakon gušenja kapetanija on postati vladar i suvener Bosne, porta je morala poduzeti odgovarajuće poteze kojima će ga spriječiti u njegovim namjerama. O njegovom kraju historija je rekla svoje, ali sve ono što je napravio u Bosni bio je jedan od početka slabljenja, pa i raspada Osmanskog carstva. Tako je prvi i najteži poraz Osmanlija bio pod Bečom, što je bio i uzrok povlačenja Osmanlija prema Balkanu i Turskoj, odnosno u Tursku.

Godine 1878. održan je Berlinski kongres na kome su donesene za neke dobre, a za neke veoma loše odluke. Turske vojne snage se povlače ka zapadnom Balkanu, a Austro-Ugarska Monarhija dobiva ovlaštenje za okupaciju Bosne i Hercegovine.

Prije održanog Berlinskog kongresa, fermanom sultana iz porte došlo je do ukidanja janjičarskog reda, što predstavlja veliku opasnost za Bosnu (A. Aličić). To je uslovilo promjenu socijalne strukture društva, koja u prvi plan u društvenom i političkom životu Bosne izbacuje domaće strukture stanovništva, svjesne svog položaja i svoje odgovornosti za vlastitu sudbinu.

Drugi važan uzrok za nastavak pokreta jeste socijalno stanje i način organiziranja suizvođačkog sloja u društvu. Sve ovo upućuje na zaključak da su suprotnosti između Bošnjaka i Carigrada izvirale iz specifičnog društvenog razvoja u Bosni. Sljedeći u nizu razloga jeste vraćanje Srbiji šest nahija sa desne strane rijeke Drine. Taj potez porte direktno je zadirao u interese Bošnjaka. Odvajanjem još nekih dijelova Bosne, makar i sa desne strane Drine, za Bošnjake je značilo direktan napad na Bosnu i njenu integralnu cjelinu i to direktno od sultana. Kasnije će se vidjeti da Bošnjaci sultana svrstavaju u isti koš s Milošem Obilićem kao neprijateljem vjere i države, a posebno Bosne. Iz analize uzoraka pokreta jasno se vidi da je njegova odluka bila socijalne i političke naravi te da bez obzira na to što "bosanski muslimani" čine njegovu glavninu, on poprima široku društvenu osnovu, koja čini bosanski narod višekonfeksionalnog sistema.

Ovakva odluka sultana ojačala je nacionaliste iz reda katolika i reda pravoslavaca u podjeli Bosne i negiranja njenog bošnjačkog naroda i Bosne i njene vjekovne državnosti.

Okupacija Bosne i Hercegovine od strane Austro-Ugarske Monarhije posebno je osokolila nacionaliste u katoličkom stanovništvu, smatrajući da će uz kršćanskog okupatora lakše doći do podjele Bosne i Hercegovine i stvaranju "Velike Hrvatske". Okupacijom Bosne i Hercegovine u Zagrebu je odmah osnovana glavna agentura, čiji je osnovni zadatak bio useljavanje kršćanskog stanovništva u Bosnu i Hercegovinu (Nagorka Idrizović, *Načertanije preko velike Srbije, do Haga*).

POČETAK ETNIČKOG ČIŠĆENJA

Prodajom nahija sa desne strane rijeke Drine bio je otvoren put protjerivanja (iseljavanja) Bošnjaka iz Sandžaka sa teritorije Srbije.

U kneževini Srbiji cilj srpske vlasti bio je protjerivanje Bošnjaka muslimana s teritorije Srbije, pa su samim tim i metodi ostvarivanja te ideje bili različiti.

Ilija Garašanin, tvorac *Načertanija*, na svom početku predlaže da se "Tursko carstvo mora raspasti". On se zalaže za nasljednju kneževsku titulu koja bi pripala Karađorđevićima, a za Bošnjake, ukoliko to ne prihvate, predlaže asimilaciju kako bi se priključili Srbiji, pri čemu predlaže otvaranje granice na Drini kako bi se uspostavile bolje veze sa sunarodnicima u Turskoj.

Okupacija Bosne i Hercegovine od strane Austro-Ugarske Monarhije posebno je osokolila nacionaliste u katoličkom stanovništvu koji smatraju da će uz kršćanskog okupatora lakše doći do podjele Bosne i Hercegovine i stvaranja "Velike Hrvatske".

Realizacija ideje memoranduma jeste da se odvija u dva pravca. Prvo kroz oslobađanje Bosne i Hercegovine, koja je predstavljena kao centralna oblast interesovanja Srba sve do Berlinskog kongresa, odnosno 1878. godine, kada je Austro-Ugarska izvršila okupaciju Bosne i Hercegovine. Glavni propagator srpske ideje za pripajanje Bosne Srbiji bio je Nikola Jovanović Okan. On je u pripremi ustanka na Bosnu imao poseban stav prema muslimanima u Bosni, pod izgovorom da Osmanlije treba razoružati i kao zarobljenike slati u Srbiju, a za domaće Turke i rimokatolike "da se ko s rođenom braćom treba postupati".

Međutim, treba se krenuti od osnovnih načela *Načertanija*, a to je da Srbiju treba očistiti od svih nehristijanskih naroda i početi s realizacijom te ideje. Tako su planske akcije etničkog čišćenja na teritoriji Srbije tekle postepeno još od 1739. godine. I tako, dok su Turci odlazili u Tursku, Bošnjaci su se južno od rijeke Save i Dunava povlačili ispred Austrije na svoja imanja u tim područjima. Prema podacima, broj Turaka u odnosu na Bošnjake u povlačenju bio je oko 5.000 (sredina 19. st.), a pred bosanskohercegovački ustanak bilo je 486.400 Bošnjaka, dok ih je u Srbiji bilo znatno manje. Početkom 19. stoljeća Beograd je imao 25.000 stanovnika, od čega su bili 20.000 Bošnjaci.

Bošnjaci su kao većinsko stanovništvo bili u svim gradovima, ali ih je najviše (96,7%) bilo u Užicama. O iseljavanju bošnjačkog stanovništva pregovarao je knez Miloš.

Tako je u Hatišerifu iz 1830. godine predviđeno da se svi pod imenom Turci imaju iseliti van gradova, a svi iz varoši Beograda za dvadeset godina.

Planiranu politiku iseljavanja Bošnjaka poslije je nastavio njegov sin Mihajlo, što se vidjelo iz izvještaja Vase Popovića, kneza Požeške nahije iz 1831. godine o iseljavanju iz Čoka. Ovdašnji Turci su se iselili u Užice, a u izvještaju iz 1842. godine stoji da u Valjevu nema više Bošnjaka. Prelomni događaj oko konačnog iseljavanja Bošnjaka iz Srbije nastao je potpisivanjem konvencije između Amir-paše i Milutina Garašanina.

Sve je ovo posljedica neslaganja Bosne i porte, a zbog rezultata otpora bosanskih ajana reformama Mahmuda II vraćeno je šest nahija Srbiji sa desne strane rijeke Drine. Posljedice toga su masovna napuštanja i iseljavanja Bošnjaka iz Srbije, posebno iz navedenih nahija. Tako su se posljednja iseljavanja, ali masovna, desila 1864. godine iz Užica. Drugi razlog je Berlinski kongres, poslije kojeg se Osmanlije povlače ka zapadnom Balkanu i Turskoj. Posljedice toga su raspuštanje janjičarskih odreda, što je kod Bošnjaka stvaralo nesigurnost, a time i sve masovnije iseljavanje preko rijeke Drine u Bosnu, prema Crnoj Gori, Albaniji, Makedoniji i pokrajini Anadoliji u Turskoj.

Ideja stvaranja "Velike Srbije" na štetu Bosne, pa i Hercegovine kasnije je ideologija srpskog velikodržavlja, a to je ideja nacija-država. Počeci realizacije te ideje su Prvi i Drugi srpski ustanak, kao prvi sistematički plan projekta "Velike Srbije", koji je iskazan u memorandumu *Načertanije* autora Ilije Garašanina 1844. godine. Poslije slijede memorandumi i Moljevićeva *Homogena Srbija* i *Memorandum SANU* 1986. godine, oca nacije, Dobrice Ćosića.

BUĐENJE SRPSKO-HRVATSKOG NACIONALIZMA

Donošenje novog Ustava SFRJ 1974. godine bio je novi povod buđenja hrvatskog, a posebno srpskog nacionalizma iz reda hrvatskog i srpskog naroda. Ono što se posebno moglo čuti iz potajnih izvora iz reda nacionalista iz srpskog naroda jeste da, ako se ovakav Ustav usvoji, Srbima ne preostaje ništa drugo do ponovno spremanje za rat za "Veliku Srbiju".

Ono zbog čega je izrečeno jeste što je u prijedlogu novog Ustava regulirano i utvrđeno da su sve republike koje čine SFRJ u konfederaciji s istom. To znači da se svaka republika, ukoliko zaključi da su njena ustavna prava pogažena, može referendumom izdvojiti iz SFRJ. Očito da je novi Ustav u prijedlogu buduća prepreka za ostvarivanje vjekovne Velike Srbije. To je potvrđeno i *Memorandumom SANU* 1986. godine.

Usvojeni novi Ustav SFRJ rezultirao je misterioznim ubistvom Džemala Bijedića, predsjednika SIV-a SFRJ, kasnije i misterioznim nestankom (ubistvom) Hamdije Pozderca, predsjednika Ustavne komisije, koji je i radio novi Ustav.

Memorandum SANU, čiji je voditelj bio Dobrica Ćosić, krenuo je u realizaciju već 1990. godine rasturanjem SIV-a.

Kako je naprijed navedeno, posljednji masovni progon iz Srbije izvršen je 1864. godine. Tada je iz nahija Smederevo, Šabac, Kraljevo, Valjevo, Požega, Čačak i Bajina Bašta bošnjačko stanovništvo protjerano u Užice, što je činilo preko 30.000 stanovnika Bošnjaka iz ovih nahija. Takav način okupljanja i protjerivanja s genocidom izvršen je i u Srebrenici. U prikupljanju historijskih činjenica iz Srbije prema Bosni ni u jednom izvoru se ne spominju muslimani, nego Bošnjaci.

Da su ovi podaci tačni dokazuje i sporazum koji je potpisan između kneza Miloša i Murasli Amir-paše početkom 19. stoljeća, u kome je definirano da se obustavi svako doseljavanje Bošnjaka i Arnauta u gradove Srbije.

Ovo protjerivanje Bošnjaka iz Srbije imalo je za cilj čišćenje jednog dijela Beograda tadašnjeg pašaluka od nesrba, sve do Sandžaka koji je bio na području tromeđe Srbije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine. Ovaj sandžak će nestati i poslije Drugog Svjetskog rata će biti podijeljen na tri dijela, koji će pripasti Srbiji, Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini. U toj podijeli će sa scene likvidacijom biti uklonjen 1948. godine njen legalni predsjednik Rifat Burdžević.

Kako je već navedeno da je posljednje protjerivanje Bošnjaka s teritorije Srbije (etničko čišćenje) obavljeno 1864. godine, sva druga pomjeranja Bošnjaka

biće zbog raznih tortura kao što su otimačina imovine, paljevina kuća i česta ubistva.

Užice su u tom vremenu bile naseljene s 96,7% bošnjačkog stanovništva, što je i bio cilj stavljanja centra dovođenja Bošnjaka u Užice – kako bi se lakše protjerali preko rijeke Drine. Pored ovog većinskog bošnjačkog stanovništva, u Užicama je tada bilo preko trideset džamija. Poslije etničkog čišćenja sve one su porušene kao i sve što je podsjećalo na Bošnjake i tako se zatro svaki trag o njihovom življenju na tim prostorima. Njihova imovina je zauzeta i nastanjena srpskim stanovništem te je stvoren ambijent da u Užicama nikada nije živio drugi narod.

Protjerani Bošnjaci su prešli rijeku Drinu i naseljavali se pored rijeke s njene lijeve strane. Neki su odlučili da nastave egzodus u nepoznato, prema zapadu, prolazeći Dubrave kod Tuzle i dalje niz rijeku Spreču prema gradu Doboju. Prolazeći tim nepoznatim putem bez povratka, pojedini su se odlučili da ostanu u pojedinim mjestima, dok su se drugi u sve manjem broju kretali dalje. Tako su se naseljavali po obroncima Majevice, Ozrena, Trebave i Krnjina, a nešto manji broj je nastavio prema Bosanskoj Krajini. Prezimena na ovim muhadžirskim putovanjima to potvrđuju i dokazuju ovu tezu.

Pregovori o iseljavanju koji su obavljeni između kneza Miloša i Turaka, koji su objavljeni u listu *Hatišerif* iz 1830. godine, kažu da se svi Bošnjaci i muslimani moraju iseliti iz srpskih gradova, dok je za iseljavanje iz Beograda određeno da to bude dan kasnije.

Ovo iseljavanje je kasnije nastavio Mihajlo, sin kneza Miloša, tako što je iz Valjeva iseljeno svo muslimansko stanovništvo. (Nagorka Idrizović, *Od Načertanija preko Velike Srbije do Haga*). Iseljavanje iz Srbije je počelo odvajanjem Turaka od Bošnjaka koji su krenuli prema Turskoj, a Bošnjaci su išli preko Drine u Bosnu.

Pred početak bosanskohercegovačke bune Turaka je bilo pet hiljada, a Bošnjaka oko pola miliona. U ovom raseljavanju i pokretu prema Turskoj i Bosni jedan dio Bošnjaka se uputio prema Crnoj Gori i dalje prema moru. Ploveći brodom stigli su do Albanije, gdje se brod pokvario te su se iskrcali i tako ostali u Albaniji u kojoj i danas žive pod svojim nacionalnim imenom Bošnjaci.

Kada se uporedi progon Bošnjaka 1864. godine i 1992–1995. godine, oni su potpuno različiti. Tako su Bošnjaci koji su progonjeni iz Srbije mogli nešto i ponijeti od svojih stvari, dok su u ovom najnovijem etničkom čišćenju svoju imovinu morali ostaviti kao ratni plijen agresorima Srbiji i Crnoj Gori i tako nastaviti u neizvijesnost s najlon kesama u rukama. I ne samo to, nego su se morali i odjavljivati i davati pismenu izjavu da sva njihova imovina ostaje kao ratni plijen Srbima, odnosno Srbima koji će doseliti i zauzeti njihovu kako pokretnu, tako i nepokretnu imovinu.

Naravno, ovdje nije još kraj stradanja Bošnjaka. Srbima dobrovoljcima koji su 1912. i 1915. godine odlazili na solunsko ratište, od tadašnje vlasti (kralja) obećano je da će, kad se vrate, dobiti imanja i sve što im bude potrebno. Naravno, kada su se vratili, njihov put je bio dolazak u Bosnu Hercegovinu.

Njihovim dolaskom u Bosnu i Hercegovinu imali su sva ovlaštenja od vlasti da mogu s punim pravom zauzimati zemlju gdjegod da se odluče za to. Tako su se Bošnjaci ponovo našli na udaru i progonu. Oni su morali napustiti svoja nova staništa i potražiti druga na drugim prostorima. Tako su odlučili da se samo spuste pored rijeka Spreče, Bosne i Usore, odnosno u mjesta gdje već žive Bošnjaci (Doboj-Čaršija, Orašje, Čaire, Jelah, Tešanjka, Tešanj, Čivčije, Grapska, Sjenina Rijeka, Brijesnica, Klokotnica, Pridjel, Ševarlije, Kotorsko...).

Donošenje novog Ustava SFRJ 1974. godine bio je novi povod za buđenje hrvatskog, a posebno srpskog nacionalizma iz reda hrvatskog i srpskog naroda. Ono što se posebno moglo čuti iz tajnih razgovora iz reda nacionalista iz srpskog naroda jeste da, ako se ovakav ustav donese, nama je ponovo na ustanak i njegovu pripremu za "Veliku Srbiju". Taj novi Ustav je predvidio da se svaka od republika može izdvojiti iz Jugoslavije ukoliko bi jedne federalne jedinice, odnosno republike radile jedne protiv drugih. To znači da su sve republike u sastavu SFRJ u konfederaciji s Jugoslavijom te da se referendumom mogu izdvojiti iz Jugoslavije.

Nacionalisti, kako iz Srbije, tako i iz Hrvatske, udruženo počinju da djeluju i pripremaju disoluciju Bosne i Hercegovine i to udruženi s potomcima fašista iz Drugog svjetskog rata.

Dakle, sve ideje tvorca *Načertanija* SANU je pretočila u svoj memorandum 1986. godine i tako temeljno izvršila pripreme za novi rat koji će zahvatiti čitavu tadašnju Jugoslaviju, posebno kada je u pitanju Bosna i Hercegovina. Evropa kao Stara dama (kurva) je sve to posmatrala i odobravala i dozvolila da se desi ono što se desilo s Bosnom i Hercegovinom i njenim najbrojnijim narodom, Bošnjacima. Oni ne samo da su protjerani, nego su i raseljeni po čitavom svijetu te je pitanje da li će se ikada više vratiti na svoja ognjišta, kako oni, tako i njihovi nasljednici.

Reforma SANU, čiji je mentor bio Dobrica Ćosić, krenula je u realizaciju 1990. godine rasturanjem SIV-a, CK SKJ, šaljući time jasnu poruku Sloveniji da joj nije mjesto u budućoj srpskoj državi.

Jer, ako ode Slovenija, otvara se put u lakšu podjelu Bosne i Hercegovine. Prije nego što će se rasturiti Predsjednišvo SFRJ, morala se na istom donijeti i zvanična odluka da buduću vlast preuzme vojna hunta na čelu s Veljkom Kadijevićem. Međutim, na tada i posljednoj sjednici predsjedništva nije se postigao konsenzus, jer je Bogić Bogićević, član predsjedništva, za Bosnu i Hercegovinu

rekao "ne". Iako je tada bio jedan od najmlađih članova predsjedništva, imao je hrabrosti da se suprotstavi jednoj nacionalističkoj hunti i tako spriječi da vlast kao prelazno rješenje preuzme vojska. Sigurno je – da se to ostvarilo, danas Bosne i Hercegovine ne bi ni bilo. Nestala bi u "Velikoj Srbiji" i "Velikoj Hrvatskoj".

SANU je polovično poražena, ali nisu ideolozi, koji su nastavili tražiti druga rješenja za ostvarenje stoljećima pripremane mape buduće srpske zemlje u kojoj će živjeti samo srpski narod.

Nakon brojnih sastanaka koji su se održavali po tadašnjim republikama, političko rukovodstvo se opredijelilo za referendum o izdvajanju i proglašenju države Bosne i Hercegovine.

Da bi se memorandum ipak mogao provesti i konačno ostvariti jednu stoljetnu ideologiju, u Srbiji se osnivaju stranke s istim poglednom na "Veliku Srbiju", koje će, što u sjeni, što javno, predvoditi Slobodan Milošević. Takve stranke su: SK-PJ, SRS – Vojislav Šešelj, SPO – Vuk Drašković te SPS, na čijem je čelu Slobodan Milosević. Svi su oni imali obilatu podršku u SDS BiH, na čijem je čelu Radovan Karadžić, haški optuženik. Također, veliku podršku će im davati Mate Boban, predsjednik HDZ BiH, a sve uz punu podršku svog mentora Franje Tuđmana.

Kada je u pitanju Bosna i Hercegovina, ona je imala reformiste na čijem se čelu nalazio Ante Marković, SDP i SDA, na čijem čelu se nalazio Alija Izetbegović.

Nadolazećem fašizmu iz Srbije nije se mogao suprotstaviti veoma jaki političar Ante Marković, kao ni rasturanju i nestanku SFRJ, što se kasnije i pokazalo. Dogovorom Miloševića i Tuđmana 1991. godine u Karađorđevu o podjeli Bosne i Hercegovine rat se prenosi u Bosnu i Hercegovinu na koju će Srbija sa Crnom Gorom sa istoka i Hrvatska sa zapada izvšiti agresiju. Agresija je s jedne strane išla preko Drine, a druga iz Dalmacije na Hercegovinu i srednju Bosnu. Oba agresora su bila naoružana, posebno agresor s istoka, dok je braniocima Bosne i Hercegovine stavljen embargo na naoružanje. Očito je međunarodnoj zajednici, posebno Francuskoj i Engleskoj i s njima Rusiji, cilj bio nestanak jednog naroda i podjela njihove vjekovne države u kojoj žive više stoljeća.

Izlaskom Slovenije i Hrvatske iz SFRJ i proglašenjem njihove nezavisnosti, svi sastanci koje su vodili predsjednici republika postali su nevažni i nepotrebni. Napuštanjem ove dvije republike, Bosna i Hercegovina nije imala izbora, jer je ovo značilo da se Jugoslavija konačno raspala pod prijetnjom velikog srpskog nacional-fašizma.

Bosna i Hercegovina se našla na jednoj vjetrometini koja joj je prijetila da je za sva vremena oduva, a time i s njom nestane i njen bošnjački najbrojniji narod. Pitanje je šta i kako dalje. Odluka je pala – provesti referendum, koji će se odr-

žati 1.3.1992. godine. Odziv građana bio je 64,4%, a od izašlih glasača za nezavisnost je glasalo 99,4%.

Za provođenje referenduma svoju saglasnost je dala i EZ. Donesena je odluka o njegovom proglašenju 6.3.1992. godine, a EZ ga je potvrdila 6.4.1992. godine, a time i priznala nezavisnost Republike Bosne i Hercegovine od strane UN-a. To je bio šok i veoma težak udarac autorima *Memoranduma SANU* iz 1986. godine za stvaranje "Velike Srbije". Referendum im je pokvario sve zamisli o stvaranju pa makar i lažne krnje Jugoslavije, koju će kasnije imenovati i proglasiti imenom SRJ, sve pod plaštom toga da Republika Srbija, odnosno SRJ bude nosilac i nasljednik svih prava prema svijetu.

Boreći se za vlast i "Veliku Srbiju" pod plaštom SRJ, Milošević je u i oko Beograda organizirao obuku i formiranje udarnih jedinica koje će pod plaštom oslobodilaca krenuti u Hrvatsku, a onda i u Bosnu i Hercegovinu na rušenje, pljačku i ubijanje nedužnog naroda, pri tome ne odustajući od ideologije "Svi Srbi u jednoj državi". Tako su Hrvatsku, a poslije i Bosnu i Hercegovinu napale paravojne formacije uz zdušnu podršku JNA i rezervista, tobože braneći slobodu srpskog naroda u ove dvije republike. Bili su to "Beli orlovi", "Crvene beretke", novosadski korpus, užički korpus, niški specijalci, a kasnije i Martićevci iz Hrvatske.

Bez obzira na to šta i kako su se Tuđman i Milošević dogovorili o podjeli Bosne i Hercegovine, Tuđman buduću granicu nije vidio do Zenice, nego do Drine, a Milošević granicu Zadar–Karlobag–Virovitica.

Podjela Bosne i Hercegovine se mogla lako i na prevaru tako izvršiti, ali je ostalo pitanje šta s najbrojnijim narodom, kuda s njim. Razgovor koji su vodili u Gracu Mate Boban i Radovan Karadžić, kada su bili u pitanju Bošnjaci muslimani, odredio im je rijeku Neretvu. Bez obzira na to što se Bošnjaci nikada nisu opredijelili i prihvatili floskule da su hrvatsko cvijeće, odnosno da su postali od Srba te da su ostali ono što jesu, to im nikada nisu zaboravili ni pravoslavlje, a ni katoličanstvo. Zato i jeste prijedlog Bobana i Karadžića da ih pošalju niz Neretvu, pa dalje u more.

Da se ovo ne bi desilo i da ne bi bilo sprovedeno u djelo, svoju gestu i mudru politiku je odigrao Bogić Bogićević kada se suprotstavio preuzimanju vlasti od strane vojske, a time i spasio od nestanka jedan autohtoni narod s ovih prostora. Također je spriječio raspad Bosne i Hercegovine. Gledajući i cijeneći takav stav Bogićevića s današnje distance, nama će se otvoriti pitanje: da li je poslije svega što je uradio tada za svoj narod i Bosnu i Hercegovinu zaslužio da bude na slijepom kolosijeku, a što mu se to neljudski ipak dogodilo?

"SRBIZACIJA" BOŠNJAKA

Srpski nacionalisti nikada nisu niti će pak odustati od ideologije Ilije Garašanina i njegovog memoranduma *Načertanije*, kojim je predviđeno stvaranje "Velike Srbije" – države u kojoj će živjeti samo jedan narod – srpski narod. Zato osnovni zadatak i jeste bio kako osvojiti dio po dio teritorije već oslabljenog Osmanskog carstva, a time doći i do obnove Dušanovog srednjovjekovnog carstva. Kao primarni interes bilo je i uključivanje Bosne i Hercegovine i njenog naroda u projekat "Velike Srbije". Da bi se ova ideja ostvarila, srpski nacionalisti su se prije *Načertanija* (1739. godine) opredijelili na etničko čišćenje Bošnjaka, ukoliko bi pak naišli na otpor pri zauzimanju teritorija na kojima su živjeli Bošnjaci, što je potvrdio i sam Lazo M. Kostić u svojoj političko-historijskoj studiji 1965. godine.

Srpsko svojatanje Bosne i Hercegovine počinje pripremom i otpočinjanjem rata protiv Osmanske Carevine, što potvrđuje i pismo Karađorđa koje datira od 27. aprila 1807. godine, koje je uputio Petru I, mitropolitu i gospodaru Crne Gore. U njemu naređuje da se moraju pridružiti braći u Bosni i Hercegovini, jer su se i oni digli protiv Turaka, tvrdeći pri tome da je uputio oružane odrede u Bosnu i Hercegovinu. U pismu je naveo da su nacionalno-politički ciljevi Srba da pored Srbije teritorijalno bude obuhvaćena Bosna i Hercegovina, sjeverna Albanija i drugi susjedni krajevi. Na ovom planu se posebno radilo kako bi se sve to provelo prije Berlinskog kongresa na kojem će se donijeti odluka o aneksiji Bosne i Hercegovine od strane Austro-Ugarske Monarhije.

Ova ideologija nije bila samo na osvajanju teritorije, nego je to bila i nacionalno-politička, nacionalno-kulturna i nacionalno-crkvena ideologija. Svrha toga je bila da se Bošnjaci moraju nacionalizovati u Srbe ili ih proglasiti Turcima te kao takve istjerati iz naroda. Tako je svojim tezama Jovan Cvijić, koristeći renome etnologa i antropogeografa, znanstveno pokušao da Bošnjake, koji su pretežno islamske vjeroispovijesti, prikaže kao "poislamljene Srbe", srpske Muhamedance ili Muhamedance Srbe (A. Đozić, *Bošnjačka nacija*).

Stvaranje Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (Kraljevine SHS) je čist primjer negiranja trećeg naroda u Bosni i Hercegovini koji, kao najbrojniji narod u Bosni i Hercegovini, nije imao svoje mjesto među pravoslavcima i katolicima. Ta ideologija je provođena i nastavila se provoditi i nakon okončanja Drugog svjetskog rata. Muslimani su i dalje ostali neopredijeljeni i bez svog vjekovnog

imena Bošnjaci sve do 1973. godine. Tada su dobili samo svoje ime po vjeroispovijesti – Muslimani, a ne i Bošnjaci, što predstavlja samo vjersku pripadnost, a ne nacionalnu, po državi u kojoj žive. Ovo je samo još jedan dokaz da, ako bi se kao nacionalna pripadnost navela Bošnjaci, kao što su katolici postali Hrvati, a pravoslavci postali Srbi, Bosna i Hercegovina bi utvrdila svoju državnost i teritorijalni integritet i tako za sva vremena zatvorila vrata i srpskim i hrvatskim nacionalistima i njihovim idejama o podjeli Bosne i Hercegovine. Jer, svaka država koja nema svoje nacionalno opredjeljenje nije punopravna država i ona je uvijek u opasnosti da ode u nestanak.

Ta ideologija o mitovima o "Velikoj Srbiji" isplivala je i pokazala svoja zlodjela oličena u fašizmu koji je izvršio genocid nad Bošnjacima u periodu 1992-1995. godine, kada je izvršena agresija na Bosnu i Hercegovinu od strane Srbije i Crne Gore s jedne strane i Hrvatske s druge strane. Bio je to deseti u nizu zločinačko-istrbljivački rat začinjen genocidom nad Bošnjacima u kome je trebao u potpunosti nestati na ovim prostorima. Pored svih zločina pa i genocida koji je izveden nad Bošnjacima, ti isti ideolozi, bez ikakvog srama pa i izvinjenja, nastavljaju tiranisati ne samo državu Bosnu i Hercegovinu, nego i njen autohtoni narod nacionalističkom politikom. lzvršioci zločina su završili na Međunarodnom sudu u Hagu, od kojih su mnogi već odavno dobili zasluženu kaznu, u čemu će im se pridružiti i ideolozi ratni zločinci Radovan Karadžić i Ratko Mladić. I jedan i drugi su bili stanovišta da Bošnjake treba iseliti i uništiti i stvoriti čistu teritoriju u kojoj će živjeti samo srpski narod. Ratko Mladić je u svom obraćanju pred TV-kamerama, kada je srpska vojska ušla u Srebrenicu, rekao: "Oslobodili smo srpsku Srebrenicu te je konačno došlo vrijeme da se osvetimo Turcima za sve ono što su radili Srbima za vrijeme svoje vladavine na ovim prostorima."

"HRVATIZACIJA" BOŠNJAKA

Sve ono što su pokušavali i nastoje i dalje da rade srpski nacionalisti, slične teze provode i hrvatski nacionalisti. Tako, dok Srbi tvrde da su muslimani pa i Bošnjaci nastali iz srpske populacije, slično u kontinuitetu se pokušava dokazati i sa strane Hrvata. Njihova uzrečica koja se već niz desetina godina plasira među muslimane i Bošnjake jeste da su oni "cvijeće hrvatsko". Iz ovog se zaključuje da im je ideologija ista, a to je da unište jedan od većinskih naroda u Bosni i Hercegovini. Primjenjivanje raznih metoda, posebno iz prošlog rata, nije ništa drugo nego zatiranje svih tragova i nestanka Bošnjaka s ovih prostora, a sve u cilju stvaranja čistih prostora za ostvarenje zacrtanih ciljeva, a to je stvaranje "Velike Hrvatske" i "Velike Srbije".

Historija je već potvrdila i dokazala da ono što je započeo Ilija Garašanin za Srbe i nastavio Dobrica Ćosić kao otac nacije, to je za Hrvate dr. Ante Starčević. On je uvijek zastupao tezu da je Bosna hrvatska zemlja, a da su Bošnjaci Hrvati, što je kasnije i potvrđeno od strane njegovih sljedbenika. U odnosu na Bošnjake i Bosnu i Hercegovinu, hrvatski nacionalisti su djelovali u dva pravca: mekši i tvrđi, ali su bili iste ideologije – uništiti autohtonost jednog naroda i pripojiti jedan, ako ne čitav teritorij (Pravaši), onda bar polovicu i pripojiti državi Hrvatskoj. Takva jedna mehkoća je uspjela privući jedan mali broj Bošnjaka koji se opredijelio na hrvatstvo, pri čemu su imali povlašteni položaj u hrvatskom korpusu u odnosu na one koji to nisu željeli da budu.

Drugi način, odnosno pokušaj "hrvatizacije" Bošnjaka bio je putem štampe i publikacija, koje su izdavane pod bošnjačkim imenima. Ovakav vid privlačenja Bošnjaka bio je prava utrka između Srba i Hrvata – ko će više i bolje privući i "srbizirati" ili "hrvatizirati" Bošnjake i tako ih staviti pod svoje okrilje. Ovo se posebno ispoljavalo u vrijeme stvaranja Nezavisne Države Hrvatske (NDH), što je posebno opredjeljivalo Bošnjake da se opredijele za hrvatsvo, imajući na umu već dobro poznate pokolje oko rijeke Drine, konkretnije u istočnoj Hercegovini i Podrinju, što je dobrodošlo hrvatskim nacionalistima da konačno dovrše svoj program "hrvatizacije" Bošnjaka.

Nakane podjele Bosne i Hercegovine nikada nisu prestajale, a potvrdili su to dr. Franjo Tuđman i Slobodan Milošević na tajno održanom sastanku 1991. godine u Karađorđevu. Uz konačnu podjelu Bosne i Hercegovine, dvojac se dogovorio i o strategiji iseljavanja i progona Bošnjaka s prostora na kojima su većin-

ski stanovnici bili Bošnjaci, odnosno Hrvati iz Posavine, koju je Tuđman obećao Miloševiću. To su potvrdili i njihovi izvršioci – Mate Boban i Radovan Karadžić na sastanku u Gracu. Kada je na red došlo pitanje šta s Bošnjacima, njihov odgovor je bio da im je mjesto u Neretvi i dalje ka moru i u Turskoj. Svoju "humanost" prema Bošnjacima i humano preseljenje nije dočekao. Završio je tamo gdje mu je bilo i namijenjeno mjesto – pod zemljom, dok je Karadžić svoj smiraj i konačni put obezbijedio kao ratni zločinac pred Međunarodnim sudom u Hagu, kao i još mnogi drugi koji su su sačinjavali zločinačku udruženu ekipu.

Naravno, skupini ratnih zločinaca se pridružio i glavnokomandujući Ratko Mladić, komandant Vojske Republike Srpske. Tu je i ekipa Hrvata udruženih u realizaciji zločina prema Bošnjacima, koji provode dane i čekaju konačnu presudu za sve ono što su počinili nad Bošnjacima i Srbima u Hercegovini.

Ipak, nacionalistički ideolozi i s jedne i s druge strane polovično su ostvarili svoje ciljeve te sigurno i ne žale što su se našli tamo gdje se i nalaze (robijanje po zatvorima, neki doživotno, neki maksimalni broj godina za počinjeni zločin, kojeg su proveli posebno kada je u pitanju nedužno civilno stanovništvo).

Najveći broj civilnog stanovništva pobjegao je od zločina koji su im bili namijenjeni u druge zemlje. Velik broj je uspio izbjeći zločin kroz razmjenu i plaćanje radi spašavanja svoje porodice.

Sudbina onih koji su uspjeli preći preko rijeke Drine u Srbiju i u Hrvatsku preko rijeke Save i koji su tamo primljeni bila je samo kao vid dobrote prema međunarodnoj zajednici i svijetu, dokazujući tobože svoju humanost prema izbjeglicama. U Srbiji su mnogi pohapšeni i smješteni po logorima, dok je velik broj njih i pobijen i mnogi se vode kao nestali. Bošnjaci koji su se opredijelili da spas potraže u Hrvatskoj smješteni su po poljoprivrenim dobrima i vojnim kasarnama i imali su humanitarnu pomoć koja je trajala sve do sukoba HVO-a i Armije RBiH. Tada im prvo ograničeno kretanje, a onda je došlo i do restrikcije humanitarne pomoći, što ih je opredijelilo na dalji egzodus. Jedan dio se opredijelio na povratak u Bosnu na teritoriju pod kontrolom Armije RBiH, gdje su im bili članovi porodice i gdje su zajedno sa svojom armijom branili svoju Bosnu i Hercegovinu, a daleko veći dio krenuo je prema Sloveniji i dalje prema Italiji, Njemačkoj, Francuskoj, Holandiji, Švedskoj i Engleskoj. Kasnije će, kada su se za to stekli uslovi, nastaviti put preko "bare" u Ameriku, pa čak i u Australiju. Oni koji su se opredijelili za Crnu Goru doživjeli su isto kao i oni koji su otišli u Srbiju. Ne samo što su zatvarani i ubijani, nego su hapšeni i vraćani Karadžiću i Mladiću na odstrel. Oni koji su uspjeli ući u Makedoniju, a kasnije i u Tursku, uspjeli su izbjeći kataklizmu i svoj nestanak.

Dogovorom koji je postignut u Karađorđevu, HVO i HV su čistili Hercegovinu sve do Lašvanske kotline od Bošnjaka i Srba, dok su Pounje, istočna Herce-

govina, Semberija i Posavina čišćeni od Hrvata i Bošnjaka od strane rezervista, paravojnih jedinica i korpusa iz Srbije i Crne Gore. Tako očišćen prostor omogućio je da se podijeli Bosna i Hercegovina po Dejtonskom mirovnom sporazumu na dva dijela koja su dobila svoja imena: Federacija BiH i Republika Srpska, u kojoj će živjeti samo srpski narod i u kome će moći da živi samo 3 do 5% stanovnika iz reda bošnjačkog i hrvatskog naroda. Ipak, ovaj inžinjering, čiji je tvorac SANU i otac nacije Dobrica Ćosić, zahvaljujući samo drskosti Bošnjaka nije i neće se moći realizirati. Povratak Bošnjaka u sve dijelove Republike Srpske je to i dokazao samo zahvaljući svojoj upornosti i pojedincima iz međunarodne zajednice, a ne i nacionalističkoj vlasti, koja se opredijelila samo za svoj interes.

Svi ovi udruženi zločini koji su se desili u periodu od 1992. do 1995. godine, Bošnjacima grada Doboja, pa i čitave opštine i s njima veoma malom broju Hrvata, koje su nesrbi doživjeli kao i nekolicina građana srpske pripadnosti, ostaće neizbrisiva trauma. To im je svakodnevna noćna mora koja će ih pratiti čitavog života.

MEMORANDUM SANU BEOGRAD

AGRESIJOM NA BOSNU I HERCEGOVINU UDRUŽENIM ZLOČINAČKIM PODUHVATOM

TVORCI MEMORANDUMA SU:

Pavle Ivić, Antonije Isaković – predsjednik, Dušan Kanazir, Mihajlo Marković, Miloš Macura, Dejan Medaković, Miroslav Pantić, Nikola Pantić, Ljubiša Rakić, Radovan Samardžić, Miomir Vukobratić, Vasilije Krestić, Ivan Maksimović, Kosta Mihajlović, Stojan Čelić, Dobrica Ćosić (predsjednik SANU).

IDEOLOZI MEMORANDUMA:

Slobodan Milošević i Dobrica Ćosić

Memorandum izašao iz štampe 1986. godine

REALIZATORI MEMORANDUMA:

Slobodan Milošević i Dobrica Ćosić, otac srpske nacije

Radovan Karadžić, dr. psiholog i predsjednik SDS BiH

Ratko Mladić, komandant Štaba VRS

Vasilije Kačavenda – vladika zvorničko-tuzlanski, Andrija Bjelošević – v.d. regionalnog MUP-a Doboj i Borislav Paravac – šef Kriznog štaba opštine Doboj

Da bi se sve pripreme za izvršenje agresije na BiH, a koje su sačinjene u Beogradu, uspješno provele, Karadžić je to s puno povjerenja povjerio Borislavu Paravcu, koji će raditi u ilegali u Lipcu lociranom iznad željezničke stanice u Doboju. Njegov rad i rad KŠ-a redovno je kontrolirao Karadžić kao i Bjelošević i RMUP. U pratnji Karadžića redovno su bili Stanišić i Vasiljević iz Državne bezbjednosti iz Beograda.

Kada su završene sve pripreme, agresija na BiH će 5.4.1992. godine krenuti preko Semberije, konkretno grada Bijeljine. Sve što se desilo tada u Bijeljini izvele su "Crvene beretke" koje je u sjevernu Bosnu poslao Jovica Stanišić i Vasiljević. Također, "Crvene beretke" će poslije Bijeljine 2/3. maja oko ponoći na gradskoj gradini u Doboju izvesti inscenirani napad koji će trajati oko petnaestak minuta. Poslije toga i počinjenih ubistava na Bedu Bešlagića ušli su u grad i izvršili pljačku imovine, kako državne, tako i privatne. Opljačkane su i sve banke u gradu, a jedino nije opljačkana RK "Beograd".

Da je Karadžić izabrao povjerljivog Paravca na čelo KŠ-a koji će etnički očistiti Doboj od nesrba, to je pokazao i 19.9.1995. godine kada je iz grada protje-

rao 2.800 starih i bolesnih Bošnjaka i to 2.000 preko Ozrena za Maglaj i 800 preko Stanara za Tešanj. Ovim etničkim čišćenjem Doboj će konačno postati samo srpski grad.

I dok su "Crvene beretke" harale gradom, u okolini su u pripravnosti čekali novosadski i užički korpus, kao i niški specijalci, dok su u kasarni Milkovac bili smješteni Šešeljevi "Beli orlovi". Grad je u potpunosti zatvoren i blokiran. Izlaz i ulaz nije bio moguć. Grad je bio pun vojske u raznim uniformama koji su se vozili gradom na tenkovima i pinc-gauerima sa crnim zastavama obilježenim mrtvačkom glavom i mačevima.

Dok je Milošević s istoka vršio agresiju sa srpskom i crnogorskom vojskom, Tuđman je to radio sa ZNG-om i HVO-om, koje je poslao u Hercegovinu u čemu mu je obilato davao podršku Mate Boban. Pored Tuđmana, glavni poslušnik mu je bio Šušak, koji je bio na čelu okupatorske vojske. U Hercegovini su imali podršku u HVO-u, a kasnije u vlasti HR HB, za šta će se na Međunarodnom sudu u Hagu naći kompletno rukovodstvo HR HB i biti osuđeni za udruženi zločinački poduhvat u kome su bošnjački narod zatvarali u logore, ubijali i etnički očistili Hercegovinu. To je rađeno u namjeri podjele BiH i stvaranja velikih država Srbije i Hrvatske. Na njihovu žalost i na našu radost, u tome nisu uspjeli. Milošević je okončao na sudu u Hagu, poznat kao balkanski kasapin i zbog smrti nije dočekao konačnu presudu. Tuđman je također upisan u pokojnike prije nego što mu je spremna optužnica za agresiju i zločine počinjene u Bosni i Hercegovini.

OD *NAČERTANIJA* AUTORA ILIJE GARAŠANINA IZ 1844. GODINE, PREKO MEMORANDUMA I *HOMOGENE SRBIJE* AUTORA STEVANA MOLJEVIĆA DO *MEMORANDUMA SANU* IZDATOG 1986. GODINE AUTORA IDEOLOGA, OCA NACIJE DOBRICE ĆOSIĆA I SLOBODANA MILOŠEVIĆA DO UDRUŽENOG ZLOČINAČKOG PODUHVATA NA NEZAVISNU REPUBLIKU BOSNU I HERCEGOVINU I HAŠKOG SUDA.

S NJIMA SU SRBIJANSKI AKADEMICI ČLANOVI SANU BEOGRAD: PAVLE IVIĆ, ANTONIJE ISAKOVIĆ (predsjednik za izradu dokumenta), DUŠAN KANAZIR, MIHAJLO MARKOVIĆ, MILOŠ MACURA, DEJAN MEDAKOVIĆ, MIROSLAV PANTIĆ, NIKOLA RISTIĆ, LJUBIŠA RAKIĆ, RADOVAN SAMARDŽIĆ, MIOMIR VUKOBRATIĆ, VASILIJE KRESTIĆ, IVAN MAKSIMOVIĆ, KOSTA MIHAJLOVIĆ, STOJAN ČELIĆ.

ORGANIZATORI I IZVOĐAČI UZP-a U REPUBLICI BOSNI I HERCEGOVINI:

DR. RADOVAN KARADŽIĆ RAŠO, RATKO MLADIĆ, VASILIJE KAČAVENDA, ANDRIJA BJELOŠEVIĆ I BORISLAV PARAVAC

UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAT POVJEREN JE SLUŽBENICIMA DB REPUBLIKE JUGOSLAVIJE: JOVICI STANIŠIĆU, FRENKIJU

SIMATOVIĆU I VASILJEVIĆU. SVI DOGOVORI O UZP-u REDOVNO SU ODRŽAVANI U MUP-u DOBOJ.

Ovoj ekipi povjerenika najčešće su bili prisutni: Milan Martić – SAO Krajina (Knin), Tomislav Karan Tomo – direktor policije RS, Momčilo Krajišnik – pred. Skupštine RS, Biljana Plavšić, Momir Talić – bosanska krajina.

IZVRŠIOCI UZP-a NA TERENU BILI SU POLICIJA RS, VRS, PARAVOJNE JEDINICE IZ SRBIJE: "CRVENE BERETKE", "ARKANOVCI", "ŠEŠELJEVCI", KORPUSI – NOVOSADSKI, UŽIČKI, VALJEVSKI, NIŠKI SPECIJALCI I MARTIĆEVCI. OVOJ EKIPI SU OBILATU POMOĆ PRUŽALI I DOMAĆI SRBI, POSEBNO KADA JE U PITANJU BILO PRIKUPLJANJE NEOPHODNIH INFORMACIJA KADA SU U PITANJU GRAĐANI NESRBI.

TUŽBE KOJE SU POKRENUTE PRED MEĐUNARODNIM SUDOM U HAGU NISU SE MOGLE OKONČATI ZBOG SMRTI PRITVORENIH, MEĐU KOJIMA JE I SLOBODAN MILOŠEVIĆ. Franjo Tuđman je umro, a da nije dočekao podizanje tužbe protiv njega na Haškom sudu. Jedan broj presuđenih je preminuo u zatvoru.

MILOŠEVIĆ I TUĐMAN SU SE 48 PUTA SASTAJALI I DOGOVARALI O PODJELI REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE. NJIHOV POSLJEDNJI SASTANAK JE ODRŽAN MARTA 1991. GODINE U KARAĐORĐEVU, NA KOME SU KONAČNO DOGOVORILI PODJELU RBiH I DOGOVORILI DA BUDUĆA GRANICA IZMEĐU DVIJE BUDUĆE DRŽAVE BUDE RIJEKA NERETVA S PRELAZOM PREKO IVANA I DALJE TOKOM RIJEKE BOSNE PREMA POSAVINI. MEĐUTIM, NJIHOVE GRANICE SU BILE SASVIM DRUGAČIJE NA TERENU. TAKO JE MILOŠEVIĆEVA GRANICA BILA ZADAR, KARLOBAG, VIROVITICA, A TUĐMANOVA RIJEKA DRINA, ZEMUN, A TO SU GRANICE BIVŠIH BANOVINA.

ZA SVE RADOVE NA TERENU BiH BILI SU ZADUŽENI RADOVAN KARAĐŽIĆ I MATO BOBAN I TO ONAKO KAKO SU I DOGOVORILI U GRACU U AUSTRIJI. REZULTAT TOGA SU I SUKOBI IZMEĐU ARMIJE RBiH I HVO-a KOME SU U POMOĆ STIGLE VOJNE JEDINICE IZ HRVATSKE I TAKO ZAJEDNIČKI UČESTVOVALE U ETNIČKOM ČIŠĆENJU SREDNJE BOSNE.

LAŽ I SAMO LAŽ JE NAŠA ISTINA

U svojoj zadnjoj knjizi Dobrica Ćosić – otac nacije naveo je par slučajeva u kojima su Srbi opstali i ostali zahvaljući svojoj laži.

Agresija koja je u punom kapacitetu organizirana na izvršenju agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu vođena je pod punom kontrolom ideologa Slobodana Miloševića. U tom projektu mu je obilato pomagao i Dobrica Ćosić, kao i članovi SANU. Veoma je bitno navesti da su izvođači bili u prvim redovima Jovica Stanišić i Frenki Simatović, bivši šef SDB-a MUP-a Srbije i bivši zapovjednik Jedinice za specijalne operacije SDB-a, koje Tužilaštvo tereti da su učestvovali u UZP-u na čijem je čelu bio Slobodan Milošević. Navedena dvojica su bili osnivači i logističari smrti zloglasnih "Škorpiona".

Zna se da je nad Bošnjacima izvršeno 10 genocida i da je prvi izvršen u periodu 1683. a posljednji 1992–1995. godine. Posljednji genocid je organiziran da bude i konačni genocid u nestanku Bošnjaka, ne samo u RBiH, nego i u Jugoslaviji.

Turska, koja je već vladala Srbijom, Bosnu je osvojila 1463. godine, nakon sto godina vladanja Srbijom. Za oslobađanje od novog vladara Srbija je vodila mnoge ratove i u istim izgubila veliki broj svojih vojnika. Konačni broj koji su Srbi izgubili u ratovima protiv Turaka je oko 300.000 vojnika. Taj broj su odlučili namiriti nad Bošnjacima, koje su oni zvali Turcima, a to se i u posljednjem ratu pokazalo. Da je to tako dokazuju i srpski zločinci koji su u UZP s Policijom RS i VRS napravili zločin koji je na Međunarodnom sudu u Hagu proglašen genocidom. To potvrđuje i sam Mladić koji je po ulasku u Srebrenicu izjavio da je konačno predaje srpskom narodu i da je konačno došlo vrijeme da se dahijama osvete.

Svi počinjeni zločini nad Bošnjacima i Hrvatima su rađeni po *Načertaniji* autora Ilije Garašanina, memorandumu Moljevića o *Homogenoj Srbiji* i memorandumu ideologa Slobodana Miloševića i autora članova SANU s punom primjesom o UZP-u. Sve je ovo rađeno pod motom o ugroženosti Srba i da je konačno došlo vrijeme da se stvori srpska nacionalna država.

Vijesti koje su se pojavile u javnosti potvrđuju da je Ćele kula u Nišu pravljena od turskih, a ne od srpskih glava. U svojim lažima neprestalno putem medija i svojim lažima tvrde da su oni samo branili svoj narod, a ne i činili zločine prema Bošnjacima i Hrvatima. Zato neka ove navode rasvijetle neutralni historičari i zaustave vjekovne laži Srba i konačno kažu šta je istina, a šta je laž s kojom vjekovima žive.

"Drugovi, uništili smo CK SKJ, na redu su Predsjedništvo i Savezna vlada. Otvaramo put za stvaranje 'Velike Srbije'. Sada ili nikada, ostvarimo svoj san koji čekamo vijekovima. Druže Dobrica, znaš šta ti je raditi. Garašanin je napravio memorandum *Načertanije*, Moljević ga je doradio, ti si ga u SANU 1986. godine prilagodio sadašnjim prilikama u Jugoslaviji."

"Naša obaveza je stvaranje države u kojoj će živjeti samo Srbi. Stvorit ćemo državu u kojoj neće smjeti više niko da tuče srpski narod."

Tandem velikosrpskih ideologa i rušitelja Savezne Federativne Jugoslavije.

Na čelu stvaranja "Velike Srbije" mora biti Srpska pravoslavna crkva uz čije će rame biti srpska vojska i cjelokupan srpski narod, ma gdje sve živio. To mu je otadžbinska obaveza. Svojim zagrljajem poslije dogovora to potvrđuju dvojica zločinaca Ratko Mladić i Vasilije Kačavenda, vladika zvorničko-tuzlanski.

Kreće se u rat za osvetu Turcima (Bošnjacima)

"Pobratime Vasilije, neka nam je sretan rat za osvajanje srpskih zemalja i Velike Srbije u kojoj će živjeti samo Srbi."

AGRESIJA IZVEDENA NA REPUBLIKU BOSNU I HERCEGOVINU IZVEDENA JE OD STRANE REPUBLIKE HRVATSKE UZ UZP.

AGRESIJA NA RBiH IZVRŠENA JE PO PLANU SA SASTANKA ODRŽANOG U KARAĐORĐEVU IZMEĐU SLOBODANA MILOŠEVIĆA I FRANJE TUĐMANA.

ŽRTVA JE REPUBLIKA BOSNA I HERCEGOVINA I NJENI GRAĐANI HRVATI I BOŠNJACI.

IZVOĐAČI ZLOČINA SU: DR. FRANJO TUĐMAN I GOJKO ŠUŠAK, MATE BOBAN – pred. HDZ BIH uz pomoć postrojbi HVO-a I VOJNIH BRIGADA IZ HRVATSKE.

GLAVNI IZVOĐAČI ZLOČINA SU POLITIČKO RUKOVODSTVO HR HERCEG BOSNE: ANTE JELAVIĆ, JADRANKO PRLIĆ, BRUNO STOJIĆ, VALENTIN ĆORIĆ, SLOBODAN PRALJAK, MILIVOJ PETKOVIĆ, BERISLAV PUŠIĆ. OVO JE ZAJEDNIČKO POLITIČKO I VOJNO RUKOVODSTVO KOJE JE OSMISLILO ETNIČKO ČIŠĆENJE HERCEGOVINE SVE DO LAŠVANSKE KOTLINE OD BOŠNJAKA I SRBA PO UPUTAMA FRANJE TUĐMANA I GOJKA ŠUŠKA.

ETNIČKO ČIŠĆENJE NA SASTANKU U GRACU DOGOVORILI SU MATE BOBAN I RADOVAN KARADŽIĆ. DOGOVORENI ZLOČINI POČET ĆE U APRILU 1993. GODINE KADA JE HVO U ZAJEDNIČKIM AKCIJAMA HV-a POKUŠALO OKUPIRATI SREDNJU BOSNU I PODRUČJE MOSTARA.

IDEOLOZI HRVATSKOG VELIKODRŽAVNOG PROJEKTA KORISTILI SU ISTE METODE U UNIŠTAVANJU BOŠNJAKA KAO I SRPSKI FAŠISTI. TO JE PROJEKAT KOJI NIJE MOGAO BITI OSTVAREN PUTEM NDH ZBOG PORAZA FAŠISTIČKE NJEMAČKE U DRUGOM SVJETSKOM RATU. TO SU PONOVO POKUŠALI NAVEDENOM AGRESIJOM I UZP-om ZAJEDNO SA SLOBODANOM MILOŠEVIĆEM I RADOVANOM KARADŽIĆEM I UZ POMOĆ JEDNOG DIJELA POLITIČKOG VODSTVA HDZ-a BiH.

KRAJNJI REZULTAT OVOG UZP-a JESTE TO DA JE KOMPLETNO RUKOVODSTVO HR HERCEG-BOSNA PRESUĐENO NA SUDU U HAGU. SLIČNO JE I S RUKOVODSTVOM REPUBLIKE SRPSKE, MEĐU KOJIMA SU POLITIČKE I VOJNE VOĐE OD SUDA U HAGU OSUĐENE NA DUGOGODIŠNJE I DOŽIVOTNE ROBIJE I DA JE JEDAN BROJ ISTIH PREMINUO U TOKU IZDRŽAVANJA ROBIJE ZA ZLOČINE.

POSLIJE HAŠKOG SUDA SLIJEDE SUĐENJA I NA DOMAĆEM SUDOVIMA ONIM ZLOČINCIMA KOJI SU PREDATI DOMAĆIM SUDOVI-

MA, DA IM SE SUDI ZA SVE ONO ŠTO SU RADILI U SKLADU S DONESENIM MEMORANDUMIMA O HOMOGENOJ SRBIJI I UDRUŽENOM ZLOČINAČKOM PODUHVATU.

POZNATO JE SVE ŠTO SE VODILO PRED HAŠKIM SUDOM I DOMAĆIM SUDOVIMA O DOBOJU I POČINJENIM ZLOČINIMA PREMA NESRBIMA, KAO ŠTO SU FIZIČKE TORTURE, LOGORI, PLJAČKA IMOVINE, NOVCA I ZLATA, PROTJERIVANJE I UBISTVA NEDUŽNIH CIVILA. DOBOJ BI KONAČNO TREBAO DOBITI SVOJU PRAVDU I DOMAĆI ZLOČINCI OTIĆI TAMO GDJE IM JE I MJESTO ZA SVE ONO ŠTO SU UČINILI PREMA NESRBIMA NA PODRUČJU DOBOJA.

SIGURNO JE DA ĆE, KADA SE OKONČAJU TUŽBE PRED DOMAĆIM SUDOVIMA, BITI UPITNO I POSTOJANJE REPUBLIKE SRPSKE, JER JE STVORENA NA TEŠKIM ZLOČINIMA, POSEBNO KADA JE U PITANJU UZP. OVO POSEBNO SADA KADA JE REZIDUALNOM ODLUKOM PRESUDE U PRESUDI DOKAZAN POČINJENI GENOCID U SREBRENICI, ŠTO JE MOGUĆE DA SE ISTI PROŠIRI I NA JOŠ NEKE OPŠTINE, MEĐU KOJIMA BI TREBAO BITI I DOBOJ. TU SUDBINU JE VEĆ DOŽIVJELA I HERCEG-BOSNA I NJENO RUKOVODSTVO PRESUĐENO NA SUDU HAŠKOG TRIBUNALA.

GOSPODARI RATA U DOBOJU I TESLIĆU

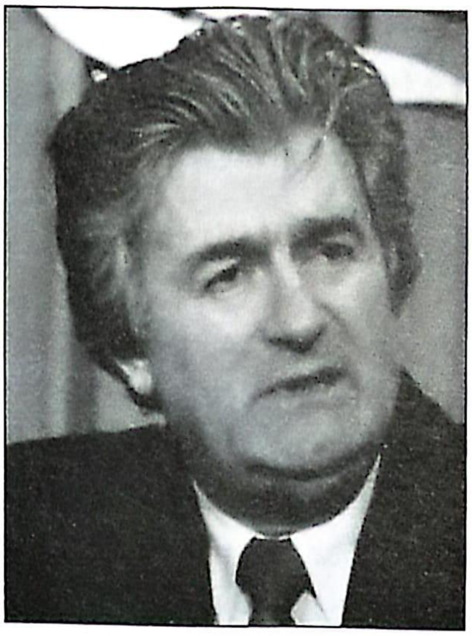
Karadžić vuče konce

Podzemne paravojne organizacije, tijesno povezane sa SDS, djeluju širom Republike Srpske • Dokazi o njihovoj jačoj aktivnosti u Doboju i Tesliću • Kakvi su im ciljevi i ko ih finansira

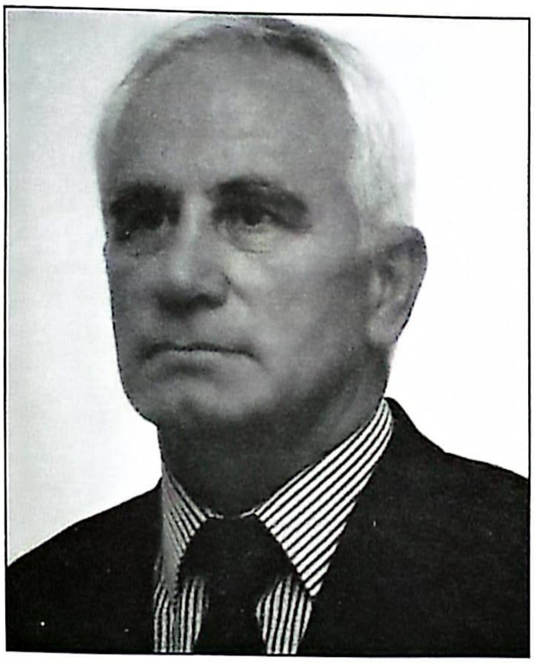
Znali su Milošević i Dobrica ko će to kvalitetno odraditi u Bosni, pa su za sve što će se dešavati u činjenju zločina i etničkom čišćenju Bosne dali povjerenje Radovanu Karadžiću. Oni su kreatori logora, ubijanja i svih zločina koji su počinjeni po Bosni i za počinjeni zločin koji je proglašen genocidom u Srebrenici i osuđeni.

Dobrica Ćosić, otac nacije

Radovan Karadžić, naredbodavac u izvršenju zločina u Bosni.

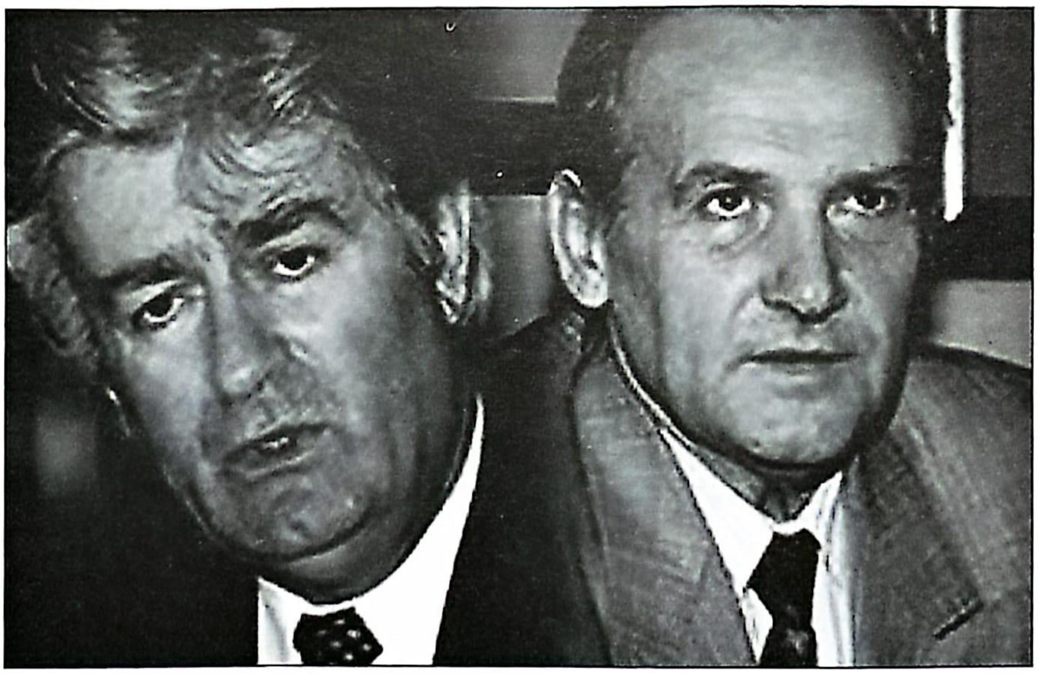

Da bi bio siguran će biti izvršeno sve što je planirano da se izvede na području Posavine i Doboja, Karadžić je postavio Andriju Bjeloševića na mjesto v.d. regionalnog MUP-a sa sjedištem u Doboju, a Borislava Paravca na čelo Kriznog štaba za opštinu Doboj.

Znao je Milošević da se "Velika Srbija" ne može stvoriti bez "Velike Hrvatske" pa je 1991. g. u Karađorđevu održo tajni sastanak s Franjom Tuđmanom. Dogovorili su se o podjeli BiH i onda uz čašicu zapjevali pjesmu "Nema te više Alija". Granica razdvajanja je rijeka Neretva s prelaskom preko Bradine i dalje rijekom Bosnom do Šamca.

Slobodan Milošević Franjo Tuđman

Radovan Karadžić Mate Boban

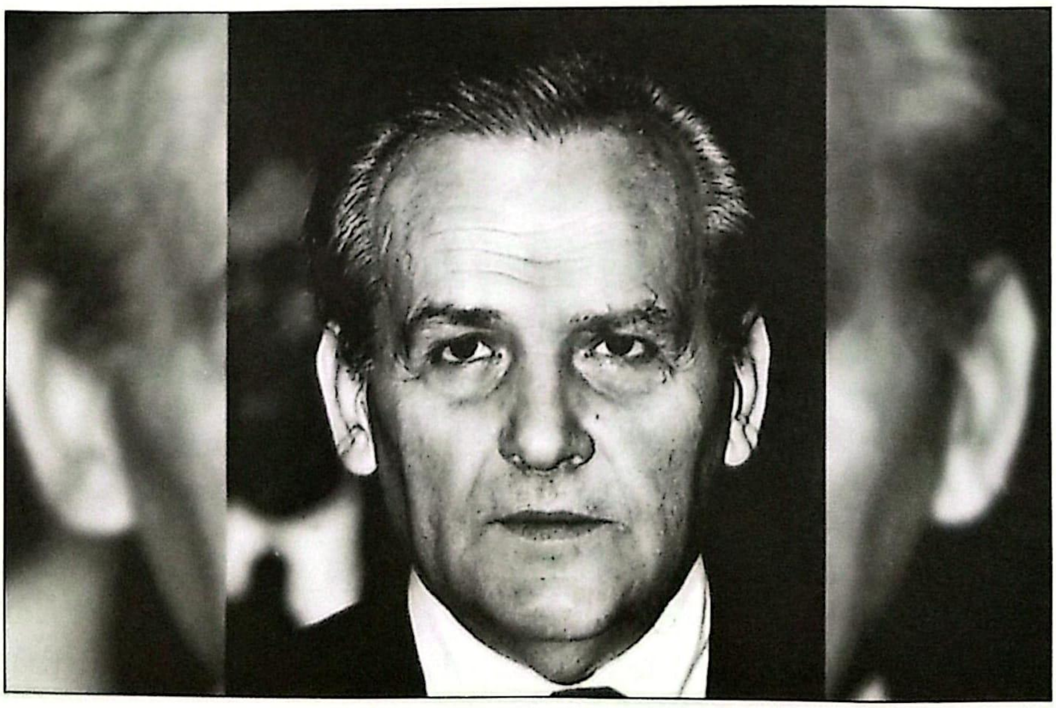
Za provođenje dogovora u djelo Tuđman je ovlastio Matu Bobana, a Milošević Radovana Karadžića. Njihov tajni sastanak o podjeli BiH održan je u Gracu u Austriji. Oni će biti i kreatori zajedničkog djelovanja protiv Armije RBiH, posebno HVO-a i Armije RBiH.

Uzdanice u svim zločinima koje će združeno voditi vojska RH i HVO u Bosni i Hercegovini Tuđman je povjerio Šušku i Mati Bobanu. Njihovim zajedničkim akcijama ne samo da će etnički očistiti Hercegovinu od Bošnjaka, nego će po HB sprovesti takve zločine za koje je Međunarodni sud kompletno rukovodstvo

HB proglasio zločincima presuđeno za sva zla koja su počinjena ne samo u Hercegovini, nego i srednjoj Bosni.

Da bi Tuđman proveo i ostvario svoje namjere, on je sa mjesta predsjednika HDZ BiH smijenio Stjepana Kljujića i na njegovo mjesto postavio Hercegovca Matu Bobana.

1993. godine – grb Srpske opštine Doboj

Svi zločini koji su se u periodu 1992–1995. godine desili u i oko Doboja (Teslić–Brod–Derventa–Doboj) izvršavani pod grbom pod nazivom SRPSKA OPŠTINA DOBOJ. Sve radnje na stradanju i progonu nesrba organizirao je Krizni štab opštine na čijem je čelu bio Borislav Paravac. Sve što je Karadžić dobio kao zadatak da se uradi u Doboju i široj okolini, to je pripremio Paravac sa svojim KŠ-om. Tako kada su dželati i izvršioci stigli iz Srbije, imali su sve potrebne podatke o strukturi stanovništva i sačinili su spiskove svih onih muslimana koji su bili u vrhu politike i privrede. Oni su bili prvi koje je trebalo hapsiti i zatvoriti u zatvor, poslije čega su uslijedila hapšenja i drugih nesrba po ulicama i stanovima, odnosno po kućama. Na svakoj većoj raskrsnici bili su punktovi gdje se vršio pregled prolaznika koji su morali svoj identitet dokazivati ličnom kartom. Preuzeta lična karta predavana je drugom licu koji je sjedio iza stola i provjeravao ima li ta osoba na spisku. Ako se utvrdi da ima na spisku, odvaja se i čeka se njegovo odvoženje u zatvor, odnosno u logor kojih je bilo desetak u gradu i prigradskim naseljima.

Da bi se ova akcija što lakše izvršila, grad je bio hermetički zatvoren i iz istog se nije moglo ni izaći niti u njega ući.

ŠKOLA *NAČERTANIJA*

Glavno načelo memoranduma *Načertanija* bilo je da se Srbija mora u potpunosti "očistiti od svih nekristijanskih naroda". Zato je srpska vlada u 19. vijeku počela s etničkim čišćenjem i iseljavanjima svih Bošnjaka s teritorije Srbije i ono se završava krajem 19. vijeka.

Ovaj proces je tekao postepeno i to od 1759. godine, od sklapanja Beogradskog mira i kada su utvrđene nove granice Turske i Austrije i kada su se Bošnjaci povukli južno od rijeke Save i Dunava, kada je uvedena nova granica između tih država. Povlačenjem su se naseljavali u svoje domove, dok su se Turci vraćali u Tursku.

Na osnovu ruskih izvora, zabilježeno je da je tada Turaka bilo oko 5.000, a 486.400 Bošnjaka. Za masovno etničko čišćenje i povratak Bošnjaka u Bosnu glavni krivac je Maršali Ali-paša, koji je potpisao sporazum s knezom Milošem. Teza da su Bošnjaci islamizirani Srbi je netačna teza i mišljenje Jovana Cvijića. Oni su autohtoni narod Bosne, dok je njihovo porijeklo bogumilsko, što znači da iz Srbije nisu iseljavani muslimani, nego Bošnjaci islamske vjeroispovijesti.

Planiranu politiku iseljavanja Bošnjaka nastavio je sin kneza Miloša. Prelomni događaj iseljavanja Bošnjaka iz Srbije okončan je potpisivanjem sporazuma između Amir-paše i Milutina Garašanina.

Jovan Cvijić, koji je bio svjetskog glasa iz geografskih nauka, sva svoja znanja u naučnim istraživanjima maksimalno je ustupao za potrebe srpske politike koja je poprimala velikosrpsko obilježje. Njegovo ime je u određenim krugovima toliko značilo da su njegovi stavovi i mišljenja u naučnim krugovima bili neupitni.

Ono što je započeo Ilija Garašanin na isticanju srpskih mitova kada je u pitanju srpstvo i Srbija nastavio je Jovan Cvijić. On je aktivno učestvovao i u političkom životu Srbije te je svoje znanje početkom 20. vijeka unio u službu aktuelne srpske politike, posebno u periodu od 1903. do 1918. godine. U tom periodu biće urađena i karta buduće "Velike Srbije", kojom će se ucrtati (1915) granice: Zadar–Karlobag–Virovitica. Tom kartom je obuhvaćena i Bosna i Hercegovina, osim bihaćkog okruga. Karta je bila glavni dokument na suđenju Miloševiću na sudu u Hagu.

Sve što se dešavalo u proteklom ratu, a time i do raspada bivše Jugoslavije, posebno kada su u pitanju zločini i genocid koji su se desili nad Bošnjacima,

posljedica su karte "Velike Srbije". Ta karta je pronađena među dokumentima izuzetim od Slobodina Miloševića. Ona je na sudskom procesu u Hagu trasirala osnovne pravce planiranog raspada Jugoslavije, a time i stvaranja ne samo "Velike Srbije", nego i "Velike Hrvatske" (Milošević–Tuđman).

Garašaninovim memorandumom i kartom "Velike Srbije" i "Velike Hrvatske" sačinjen je novi memorandum 1986. godine, čiji je tvorac SANU, a njegovi mentori Slobodan Milošević i Dobrica Ćosić, koji je kasnije krunisan u Oca nacije.

Sprovodeći ovaj Memorandum, Milošević je u izvođačima našao dobre i povjerljive izvršioce u svojoj DB: Vasiljevića, Stanišića, Simatovića, Karadžića, Voju Kuprešanina. Dok su ovi izvođači temeljno pripremali oružane napade i radnje koje će se odvijati po čitavoj Jugoslaviji, Milošević svojim lažima obmanjuje ne samo građane Jugoslavije, nego i međunarodnu zajednicu, ali sve što će se kasnije desiti jeste bilo da to sve drži pod svojom kontrolom. Kakve je sve pripreme vršio, to su na terenu pokazali organizirani mitinzi u Beogradu i Novom Sadu, posebno na Kosovu. Bez obzira na to što su mitinzi pokriveni jugoslovenskim zastavama i obilježjima, ispod njih je velikim očima izvirivao nadolazeći fašizam.

Za sve što se dešavalo na tlu još postojeće Jugoslavije Milošević je upirao prste u zapadne sile i među njima tražio krivce. Kada je pak Bosna i Hercegovina bila u pitanju, izgovor je uvijek bio da ga njegov vjerni izvođač Radovan ne sluša i da se oteo kontroli, što je bila notorna laž.

Za logore, ratna razaranja, etničko čišćenje i zatvaranje po logorima uvijek je ubjeđivao međunarodnu zajednicu da su to pojedinačni slučajevi i da se samo brani srpski narod. Dok se sve ovo dešava, Milošević će sa svojim grobarima raditi na rasturanju Jugoslavije i političkim putem. Tako će zakazani vanredni Kongres SKJ, koji je bio sve, a ne ono što je trebao da bude, napustiti delegati Slovenije i Hrvtske, što je i želio da se desi, što će kasnije učiniti i delegati iz Bosne i Hercegovine. Napuštanjem bh. delegata udaren mu je nož u leđa, jer se mora raditi sasvim druga politika prema BiH i njenoj podjeli i ostvarivanju vjekovnog sna o "Velikoj Srbiji".

U svemu tome Milošević ne odustaje od raspada Jugoslavije te uveliko čisti JNA od nesrba, posebno kada je u pitanju komandni kadar. Tako je JNA postala srpska vojska pod komandom Miloševića, kojoj će se pridružiti i sve paravojne jedinice koje su pripremane u Dubokom potoku kod Beograda te će zajednički djelovati posebno kada je u pitanju jedan dio Hrvatske, u čitavoj Bosni i Hercegovini, kasnije i po Kosovu.

Njegov san i želja o stvaranju "Velike Srbije" kao nacionalne države ostaće kao nedosanjani san, a on će na kraju dospjeti do Haga u kome će završiti te neće doživjeti stvaranje velike srpske države u kojoj će živjeti samo Srbi.

SANU REFERENDUM U REPUBLICI BOSNI I HERCEGOVINI

Nakon nereda 1981. godine na Kosovu koji su organizirali studenti u Prištini, a koje je ugušila policija uz pomoć JNA, Kosovo je ipak ostalo žarište koje će zahvatiti plamena buktinja 1991. godine. Nakon svih ratova vođenih u Sloveniji i Hrvatskoj, a onda i krvavog genocida u Bosni i Hercegovini, velikosrpska agresija se prenijela i na Kosovo. Neredi na Kosovu 1981. godine u kojima je učestvovala i JNA, bili su pod komandom generalštaba na čijem je čelu bio Franjo Herljević, građanin Bosne i Hercegovine.

Međutim, kada se krenulo u raspad Jugoslavije 1991. godine, na čelo generalštaba je postavljen Veljko Kadijević. Da bi se konačno ostvario vjekovni cilj velikosrpskih nacionalista, a to je stvaranje "Velike Srbije", Slobodan Milošević, Dobrica Ćosić i drugi članovi Miloševićke kamarile na čelo JNA postavili su Veljka Kadijevića.

Nakon raspada CK SKJ, rukovodstvo Slovenije i Hrvatske je shvatilo da je došao kraj Jugoslavije, što im je dalo povoda da izvrše temeljite pripreme za izdvajanje iz Jugoslavije. Glavna strategija Vrhovne komande JNA je bila da se izvrši vojni udar na sve seceoniste i da vojska preuzme vlast u Jugoslaviji. Međutim, to se nije desilo iz razloga što su predlagači, zbog svjetskog renomea Jugoslavije, razmišljali o dalekosežnim posljedicama koje su se mogle desiti po preuzimanju vlasti od vojne hunte.

Krenulo se na drugu soluciju, a to je da se sva vojna aktiva povuče iz Slovenije i Hrvatske i prebaci u kasarne i garnizone u Bosni i Hercegovini, što je i učinjeno. Tako je svo naoružanje koje je locirano po Bosni i Hercegovini poslije došlo u ruke Srba, koji će uz pripadnike srpske nacionalnosti preći u njihove ruke novoformirane vojske koja će dobiti ime VRS.

Prije nego što će se izvršiti mobilizacija rezervnog sastava, po naređenju Vrhovne komande iz skladišta TO BiH sva oprema i naoružanje također je pokupljeno i došlo do ruku VRS i paravojnih jedinica koje su se stacionirale po Bosni i Hercegovini.

Da bi sve ovo išlo i teklo u kontinuitetu, na jednoj od Skupština SR donesena je odluka kojom se sva ovlaštenja kada je u pitanju RS prenose na Slobodana Miloševića.

Dok su se sve ove pripreme odvijale, Milošević je sa svojim užim povjerljivim rukovodstvom u regularne pripadnike JNA koji će postati JA uključio "Arkanovce" i "Šešeljovce" kao regularne vojne srpske formacije.

Da bi rukovodstvo RS što lakše i brže pokorilo i etnički očistilo Bosnu i Hercegovinu, u Republiku BiH su iz Republike Srbije pozvane jedinice da im pomognu u ostvarivanju zacrtanog plana. Tako je na 22. sjednici SRS održanoj na Palama 23–24.11.1992. godine to i potvrdila Biljana Plavšić. Ona se Skupštini, što se posebno odnosilo na Jovicu Stanišića, ministra, kako ga je ona zvala, obratila sljedećim riječima: "Ne da se govorka, ministre, nego je to istina da sam ja nakon izjave predsjednika (Karadžić) Republike Srpske, odnosno poziva svim dobrovoljcima u srpskim zemljama uputila pismo na sve odrasle. Ja ću da Vam kažem, nastojala sam da skupim ljude koji god hoće da se bore za srpstvo da se okupe pa su pisma otišla. Vi govorite o paravojnim formacijama i neparavojnim formacijama. Oprostite, to se mene nimalo ne tiče, ja sam tražila ljude koji hoće da se bore za srpstvo, koji hoće da se bore za teritoriju Republike Srpske. Ta su pisma otišla i u Sovjetski Savez, otišla su Šešelju i Arkanu i Joviću. Kako god hoćete, pa me i sada optužite za to. Molim Vas lijepo, hoću da tu stvar razjasnimo, jer je već drugi put, gospodine ministre, ne da se govorka, nego sam to uradila i Vi me osuđujte."

Bio je ovo poziv rukovodstvu RS kako bi se pokrilo već duže vremena prisustvo pozvanih iz Srbije, koji su se nalazili na Krnjinu, Vučjaku, Trebavi i Ozrenu, u neposrednoj blizini Doboja.

Koliko je Srbija bila uključena u razbijanje Republike Bosne i Hercegovine, posebno kada je u pitanju dobro poznati susret Tuđmana i Miločevića u Karađorđevu 1991. godine, dokaz su izjave sa 25. skupštine RS, održane 19–20.1. 1993. godine, iz koje se izdvaja diskusija Milenka Vojnovića koja glasi: "Mi moramo predvidjeti da je rješavanje problema Srba u RBiH počelo raspadom bivše Jugoslavije i mi ne smijemo zaboraviti da smo u prvo vrijeme dali odriješene ruke bivšem i sadašnjem predsjedniku Srbije Slobodanu Miloševiću da zastupa naše interese. Tada smo mislili da je to najbolje rješenje i ne smijemo smetnuti s uma da je gospodin Milošević, kada se raspala Jugoslavija, vjerovatno bio doveden u dilemu da li na tlu bivše Jugoslavije da se stvaraju čiste nacionalne države u kojima bi mi Srbi iz Srpske Krajine i RS mogli da uđemo u sastav neke Srbije u kojoj bi srpski narod proporcionalno bio gotovo stopostotni. Tako bi se konačno došlo da ćemo mi tada moći stvoriti Savez srpskih država, odnosno jedinstvenu srpsku državu, ali sigurno nauštrb spornih teritorija u sadašnjoj Saveznoj Republici Jugoslaviji."

Socijalizacija s etničkim čišćenjem otpočela je u prvoj polovini 19. vijeka, konkretnije 1759. godine i nikada nije prestajala, nego je samo još više podsticana.

Bošnjaci koji su protjerivani iz Srbije u najvećem dijelu gonjeni su preko rijeke Drine u Bosnu. Srbi kojima je rat u krvi bili su dobrovoljci i u solunskim ratovima. Oni su bili akteri u toku 1912. i 1913. godine. Njima je tadašnja Kraljevina Srbija obećala dodjelu nekretnina i blagodati u životu njih i njihovih porodica. Po povratku, što im je obećano, to im je i dodijeljeno, ali ne u Srbiji, nego u Bosni, pa i Hercegovini. Zemlja koju su dobili nezakonito je oduzimana od Bošnjaka i tako je nastavljeno njihovo progonstvo s njihovih imanja. Njihov egzodus je nastavljen prema rijeci Usori, Bosni i Spreči, a otjerani su s Ozrena, Trebave i Krnjina.

Protjerani Bošnjaci su kao naknadu dobili obveznice (bezvrijedne, koje će postati ništavne nakon pada Kraljevine SHS) i tako one nisu nikada realizirane, jer je nakon Drugog svjetskog rata uspostavljena nova vlast koja se zvala Federativna Republika Jugoslavija. Propašću Kraljevine i sve njene obaveze postale su ništavne.

Kada su u pitanju zločini koji su počinjeni prema Bošnjacima, oni su krenuli od komita Crnogoraca. Oni su nisu samo protjerivali, nego su i ubijali civile po naseljima. Takav poznati zločin desio se u selu Šahovići, gdje je likvidirano preko 300 stanovnika.

Sljedeći, još teži zločin nad Bošnjacima desio se u toku Drugog svjetskog rata, kada su četnici oko rijeke Drine masovno ubijali nedužno stanovništvo, koje je u najvećem dijelu svoj spas našlo u srednjoj Bosni. Slično se desilo i u bosanskoj Krajini od strane ustaša (NDH). O krvavoj rijeci Drini se godinama pričalo kao o njenom krvavom toku prema rijeci Savi.

Konačno posljednje i najkrvavije etničko čišćenje desilo se u planiranom uništenju Bosne i Hercegovine po dogovoru Slobodana Miloševića i Franje Tuđmana u Karađorđevu 1991. godine.

Cilj izvršene obostrane agresije na Bosnu i Hercegovinu nije bila samo njena podjela, nego i uništenje jedne etničke grupe, odnosno Bošnjaka. Uništavanje se odvijalo protjerivanjem, ubijanjem i asimilacijom Bošnjaka. Tako je od većinskog broja bošnjačkog stanovništva (51%) u Bosni i Hercegovini ostalo da živi nešto više od polovine. Ostalo je raseljeno po čitavom svijetu. Nažalost, počinitelji zločina još od počinjenog zločina nisu našli načina da se izvine žrtvama, nego ih svakodnevno još i podstiču i nad njima likuju raznim grafitnim porukama i napadima na vjerske objekte Bošnjaka. Pitanje je samo do kada, vrijeme će to na kraju pokazati i biće sigurno i pravedno i istinito.

DOGOVOR U KARAĐORĐEVU

Prije nego što će krenuti u rat i disoluciju Jugoslavije, dvojica nacionalista, Slobodan Milošević, predsjednik RS, i Franjo Tuđman, predsjednik RH, u Karađorđevu su održali tajni sastanak na kome su u detalje dogovorili kako podijeliti BiH i kako početi konflikte u Sloveniji, a potom i u Hrvatskoj i kako to sve prenijeti u Bosnu i Hercegovinu i tako stvoriti sve pretpostavke njene podjele. Na tom sastanku bio je i veliki gospodin Stipe Mesić, koji će kasnije biti i predsjednik Hrvatske. On će objelodaniti važne podatke koje su dogovorili Milošević i Tuđman. Taj sastanak je održan 26.3.1991. godine, a na njemu je dogovoreno, odnosno potvrđeno sve ono što su dogovorili o podjeli Bosne i Hercegovine. Po tvrdnjama Stipe Mesića, dogovoreno je da Hrvatska dobije 13 bh. srezova, a Srbija Bosansku Krajinu i istočnu Bosnu. Granica razgraničenja će biti na rijeci Neretvi, preko Ivana i niz rijeku Bosnu prema Posavini. Tako su najbrojnijem narodu namijenili jednu malu enklavu između njih u centralnoj Bosni.

Da bi se ova ideja realizirala, uloga JNA koja je stacionirana u Bosni jasno se vidi iz dokumenta Komande 2. vojne oblasti str. pov. broj 908-1, urađen 20.5. 1992. godine. U tom dokumentu se jasno i decidno vidi učešće JNA u naoružavanju i opremanju srpskih paravojnih dobrovoljačkih jedinica, posebno kada je u pitanju sprega JNA i SDS-a te stvaranje negativnih odnosa između srpskih lidera i generala JNA prema muslimanima i Hrvatima. Te dobrovoljačke jedinice su brojale blizu 70.000 dobrovoljaca, koji su naoružani s 51.000 komada lakog naoružanja i oko 17.000 od strane SDS-a. Ovo naoružanje je najvećim dijelom naoružanje iz skladišta TO BiH.

Konkretne planove za agresiju na BiH sačinio je generalštab JNA u Beogradu, koji je i komandovao Srbima angažiranim za izvođenje agresije i činjenje zločina koji su od Međunarodnog suda okarakterizirani kao genocid. Kompletna logistika je bila iz Beograda, a predvodio ju je GŠ VJ ili GŠ VRS, što potvrđuje odnos pretpostavljenog i potčinjenog. Dakle, postavljenje na ključna mjesta u VRS vršio je GŠ VJ. Sve ovo potvrdio je Rasim Delić, kao i general bivše JNA Milutin Kukanjac, komandant 2. vojne oblasti sa sjedištem u Sarajevu.

Svi vojni potencijali koji su se nalazili u kasarnama JNA i TO locirani su u mjesta u kojima su većinski bili Srbi. Odmah prvi dan okupacije Doboja na prilazima i ulaskom u grad na tim vojnim formacijama uočilo se novo obilježje, tako da je petokraka bila zamijenjena crvenom, plavom i bijelom bojom. Sve to se za kratko vrijeme našlo u čitavom gradu. Grad je bio opkoljen i zatvoren da bi

se spriječilo svaki ulaz i izlaz iz grada, što će ostati sve do potpisa Dejtonskog mirovnog ugovora 1995. godine.

Ono što se može vezati za Aleksandra Vučića su zločini koji su počinjeni u toku Drugog svjetskog rata u kojima su četnici pobili i poklali preko 300.000 stanovništva srpske pripadnosti južno od Beograda. Njihove porodice nisu imale pravo ni da ih pokopaju uz vjerske obrede, pa ni u grobljima, nego po avljima i baštama. Ove podatke je na svom programu objelodanila je NTV "Bijeljina", kao i FTV. To je bila osveta zbog toga što nisu htjeli da budu ono što su bili četnici i što ih nisu slijedili u njihovim namjerama.

Da je Vučić izašao iz istog šinjela i s fašističkim namjerama potvrdio je izjavom putem srpskih javnih medija nakon izvršene agresije na Bosnu i Hercegovinu od strane Srbije i Crne Gore. Dakle, ortodoksni radikal, odnosno četnik, čiji je mentor bio i ostao Vojislav Šešelj, izjavio je "da će za svakog ubijenog Srbina biti ubijeno stotinu muslimana". Ušavši u vlast Srbije postao je ličnost i počeo se ponašati kao i Putin koji o svemu odlučuje i mora da se pita. Kada je postigao ono što je htio, postao je ortodoksni lažov koji je jedno pričao, drugo odlučivao i treće radio.

Lansirao je takve laži da mu ni Gebels nije bio ravan. Tako, u nemogućnosti da bilo šta uradi na Kosovu i Metohiji, obrće stvari i optužuje Kosovare da su oni za sve krivi, posebno što se eto za mnoge stvari, kada su Srbi u pitanju, optužuju da ih oni stvaraju i prave lošu sliku srpskog naroda.

Takve laži su prvo što je napravio. U toku dogovorene posjete na godišnjicu u Potočarima organizirao je napad na njega s namjerom njegove likvidacije. Međutim, sedmicu dana prije nego što će doći u Potočare njegovi agenti su pretresali kako Potočare, tako i Srebrenicu. Služba bezbjednosti Kosova spriječila je čuveni šareni voz koji je trebao da uđe na Kosovo. Voz je nazvan šarenim vozom jer je njegova unutrašnjost bila okićena srpskim obilježjima i ikonama, a o onima koji su bili u vozu suvišno je i komentirati. Treća laž koju je izmislio jeste da su nepoznate osobe dopremile naoružanje blizu njegove porodične kuće sakrivene u obližnjoj šumi. Prašina se digla previše visoko, a onda pala tamo odakle se i digla i afera i buka je nestala iz etera.

U svemu što želi da se radi po Bosni i Hercegovini uveliko mu pomaže njegov dvojnik Milorad Dodik, koji više vremena provodi u Beogradu, nego u Bosni i Hercegovini. On je njegov kurir kada je pitanju Putin, kod koga je najčešći gost i koji mu daje punu podršku u stvaranju krize u Bosni i Hercegovini.

Njihovo često pojavljivanje na TV-u jeste umna hrana za omladinu koja to često grafitima obilježava po ulicama i stambenim zgradama po gradu. Poruke za nesrbe su takvih sadržaja da se čovjeku diže kosa na glavi.

S ovakvim porukama, bez javnog izvinjenja, na ovim prostorima nikada neće doći do pomirenja, pravde i istine (sve dok je njih i njihovih trabanata na vlasti).

MOBILIZACIJA REZERVNIH SASTAVA

Zašto je grad Doboj, ne samo u sadašnjoj, nego i u dalekoj historiji bio interesantan? Odgovor na ovo pitanje nije teško dati, a jedno od pitanja je i što je grad na takvoj lokaciji. Odgovor je da, bez obzira na to s koje strane se išlo kroz Bosnu i Hercegovinu, put je vodio kroz Doboj.

U ovom slučaju bitno je u kratkom opisu dati njegovu lokaciju i sve komunikacije koje prolaze kroz njega. I ne samo komunikacije, nego i riječni tokovi.

Grad se prvi put u historiji spominje 1415. godine, kada se najvećim dijelom naslanjao na svoju tvrđavu s koje se pruža vidikovac ka sjeveru, jugu i istoku, posebno Dobojsko polje koje se prostire između tvrđave i rijeke Bosne. Pored rijeke Bosne koja protiče kroz Doboj i koja je nekad tekla ispod same tvrđave, pored grada Doboja ka sjeveru u Bosnu se s istoka ulijeva rijeka Spreča, a s južne strane na lokaciji Vila utiče rijeka Usora. Sve dok se u Bosni nisu počele graditi kapaciteti prljave tehnologije, one su bile pravi dragulj za svo stanovništvo koje je živjelo u neposrednoj i daljnjoj blizini.

Tragovi prošlosti ostali su na lokalitetu Vila od Rimljana, nadogradnja tvrđave od Turaka, kao i puteva od Austro-Ugarske, Dobor-kula kod Modriče od Austro-Ugarske Monarhije, koja je ostavila puteve i željeznicu poznatu pod imenom "Ćiro". Jedino princ Eugen Savojski nije ništa ostavio, izuzev što je napravio pustoš ulazeći kod Bosanskog Broda u Bosnu pa sve do Sarajeva, gdje je napravio krvavi pir ubijajući Sarajlije.

Doboj je veoma interesantan kada su u pitanju drumski i željeznički saobraćaj, kao i PTT saobraćaj. On je okružen i svojim planimana – Ozrenom, Krnjinom i Becnjom, poznatim pod nazivom Ciganište. Ove planine su nekada bile puste, a njihovo naseljavanje je počelo nakon Balkanskih ratova, da bi se njihovo naseljavanje nastavilo i poslije Prvog i Drugog svjetskog rata, a zatim i u agresiji na Republiku Bosnu i Hercegovinu 1992–1995. godine.

Ova naseljavanja su vršena većinom srpskim stanovništvom, dok je samo uz rijeke Bosnu, Spreču i Lukavičku rijeku živjelo bošnjačko stanovništvo. Zašto se baš ovo navodi, zaključak je jednostavan – agresija na Bosnu i Hercegovinu. U Drugom svjetskom ratu sjedišta i glavna uporišta četnika na ovim prostorima bila su na Vučjaku, Krnjinu, Ozrenu i Trebavi (Duge njive). Sve ove lokacije su obnovljene i ponovo su bila jaka uporišta s kojih će se vršiti sva dejstva na regiji Doboja, a time i stvaranje teritorije za SAO Sjeverna Bosna sa sjedištem u Doboju.

Vojne karte koje su rađene 1987. godine za vođene rata za buduću teritoriju SAO Sjeverna Bosna imale su ucrtane linije odbrane na Trebavi i Ozrenu, koje su dio dokaza ovom tekstu.

Tako se tačno znalo šta će od vojne tehnike, komande i vojne bolnice biti locirano. Vojna bolnica je locirana na Ozrenu i tamo joj je sva medicinska oprema koja je iznesena iz bolnice i doma zdravlja stavljena na raspolaganje. Glavni povjerenik za opremanje ove bolnice bio je Milan Smiljanić. Komanda je smještena na Trebavi na Dugim njivama, a teška artiljerija pod lipom na Vučjaku u Podnovlju, kao i vozila i oprema vatrogasne jedinice. Na Krnjinu su bile vojne i paravojne formacije, koje će po rasporedu djelovati po naseljima u kojim žive nesrbi: Grapska, Sjenina, Sjenina Rijeka, Čivčije Bukovičke, Kotorsko, Johovac, Foča, Komarica i dalje prema Derventi.

Sve se ovo dešavalo u vrijeme kada je komandant kasarne u Milkovcu i Garnizona u Barama bio Ćazim Hadžić. Kada je sve pripreme izvršio, zamijenjen je kapetanom Stankovićem, porijeklom iz Crne Gore. I tako, dok su vršene opsežne pripreme za zauzimanje grada, u istom periodu se vrši mobilizacija rezervnih sastava. Pozivi su upućeni i Srbima i Bošnjacima i Hrvatima. U upućenom pozivu dobili su naredbu da moraju ponijeti sve ono što su zadužili i što drže kod kuće, odnosno u stanu.

I dok je u Doboju vršena mobilizacija, u Hrvatskoj, u Slavoniji uveliko se vodio rat, ali niko nije mogao pretpostaviti da je mobilizacija koja se vrši zapravo mobilizacija za odlazak na ratišta u Slavoniju. Dolazeći u kasarnu gdje je bilo zborno mjesto mnogi su zaključili da se mobilizaciji odazvao veoma mali broj rezervista, što je kod prozivke to i potvrđeno. Drugo što je uočeno jeste da je sav vojni komandni sastav srpske nacionalnosti. Svi Bošnjaci i Hrvati, kojih je bio veoma mali broj, predali su svoju opremu i vratili se kućama. Isto tako je i veliki broj rezervista Srba napustio i vratili su se kućama.

Kako mobilizacija nije uspjela, krenulo se drugom metodom, a to je da se u Dom JNA pozovu svi vojno sposobni kako bi se evidentirali i kako bi se utvrdilo tačno brojno stanovništvo, odnosno vojno sposobni muškarci, koji bi se drugim metodama uputili na ratišta u Hrvatsku. Drugo, da se ipak provjeri koliko ima nesrba u gradu, a koji bi bili opasnost za ulazak i zauzimanje grada. I na taj poziv se odazvao veoma mali broj vojno sposobnih, tako da organizator i ovaj put nije mogao doći do traženih podataka. Zato se prišlo trećoj metodi, a to je poziv svim licima koja posjeduju bilo kakvo naoružanje da isto predaju u policiju. Ova akcija je na kraju uspjela i svi koji su imali naoružanja s validnom dozvolom predali su nadležnom MUP-u u Doboju. Budućim akcijama koje će se provoditi po gradu su tako širom otvorena vrata da rade sve ono što su osmislili da urade i da grad i njegovo stanovništo stave pod kontrolu.

PRIPREME ZA RAT U BOSNI I HERCEGOVINI

Jugoslavija sa svojim političkim uređenjem nikada nije bila po volji velikim svjetskim silama u kojima je vladao realkapitalizam, posebno kada je ušla duboko u socijaldemokraciju na čijem je čelu bio SKJ, koja je u svijetu bila poznata i priznata po imenu SFRJ. Naravno, ovakvo uređenje nije se dopadalo zapadnoj alijansi.

Zato je alijansa nastojala po svaku cijenu do ukine takvo uređenje, ali ne i raspad Jugoslavije kao države. Međutim, višestoljetna težnja kako srpskih, tako i hrvatskih nacionalista bio je raspad Jugoslavije, a time i stvaranje velikih nacionalnih država Srbije i Hrvatske. Za stvaranje ovih država bila je potrebna podjela Bosne i Hercegovine i s njenom podjelom nestanak njenog većinskog bošnjačkog naroda.

Tako su srpski nacionalisti svoju buduću granicu zamišljali od Zadra preko Karlobaga do Virovitice, dok su hrvatski svoju granicu vidjeli na rijeci Drini. Dogovor u Karađorđevu 1991. godine je bio i konačni dogovor o podjeli Bosne i Hercegovine, što će biti i odluka da se izvrši agresija od strane Srbije sa sjevera i Hrvatske sa zapada. U dogovorenoj podjeli i vođenju rata ostalo je otvoreno pitanje ko će koga nadmudriti i uzeti veći dio suverene i od UN-a priznate svjetske države.

U ovim igrama Republika Slovenija je sve to mudro pratila i vršila pripreme za izdvajanje iz Jugoslavije. Održala je referendum i tako se voljom naroda izdvojila iz jugoslavenske zajednice, što će isto da uradi i Republika Hrvatska. Da bi stekle svoju nezavisnost i suverenitet, podnijele su zahtjev UN-u da ih prizna kao nove članice UN-a. Međutim, razgovori koji su vođeni između predsjednika novonastalih republika bili smo uludo trošeni, kako vremenski, tako i materijalno. Svi prijedlozi iznošeni na tim sastancima su propali i vrijeme je otišlo u nepovrat, jer se ništa nije moglo dogovoriti. Sve je bilo po onoj poštapalici: "Hajde da se dogovorimo, ali će biti kako ja kažem." To je bila Miloševićeva zamisao.

Tadašnje rukovodstvo RBiH, uvidjevši da od pregovora nema ništa, usmjerilo se drugim putem, a to je da radi spasa kako države, tako i naroda, i RBiH krene istim putem. Za svoje namjere obratili su se EZ-i koja ih je uputila na provođenje referenduma, što će i biti konačna odluka. Što se tiče provođenja i rezultata referenduma, nacionalisti Srbije i Hrvatske su bili ubijeđeni da referendum neće uspjeti i da će im biti otvoren put ka podjeli RBiH. Na njihovu žalost, to se

nije desilo. Referendum je uspio, što je otvorilo put za obraćanje UN-u za priznanje nezavisnosti. Tako je RBiH, možda u historiji postojanja UN-a, najbrže priznata država od strane UN-a, a s njome u paketu priznate su i Hrvatska i Slovenija. Ovim priznanjem RBiH je dobila svoj suverenitet i tako krenula u izgradnju svoje nezavisnosti.

U međuvremenu, vojni vrh tadašnje JNA će 1991. godine uveliko vršiti pripreme za rat u Bosni i Hercegovini.

O tome se razgovaralo na više sastanaka na kojima su učestvovali Veljko Kadijević, savezni sekretar za narodnu odbranu, Borislav Jović, član Predsjednišva SFRJ, Slobodan Milošević, predsjednik Srbije i Blagoje Adžić, načelnik generalštaba JNA.

Krajem 1991. godine, oni su se dogovorili da svi oficiri iz Srbije i Crne Gore napuste Bosnu i Hercegovinu kako bi, ukoliko bi BiH dobila svoje priznanje, u njoj ostali samo oficiri Srbi porijeklom iz BiH. Kada je u martu 1992. godine formirana Druga vojna oblast, ona je obuhvatila čitavu teritoriju Bosne i Hercegovine, čime postaje potpuno jasno kakve su i krajnje namjere vojnog vrha. Tako će za sve što je dogovoreno Milošević telefonom upoznati Radovana Karadžića, a koji će nositi naziv Ram.

Naoružanje koje će pripadnici uspjeti izvući iz Slovenije i Hrvatske sve će po već utvrđenom planu biti raspoređeno u BiH i to naseljima u kojima je većinsko srpsko stanovništvo. Svo naoružanje pripadnici JNA porijeklom iz Srbije i Crne Gore ostavili su na raspolaganje rezervnom sastavu koji je već raspoređen na planirane kote i položaje. Uz naoružanje koje su ostavili, oni su ostavili, odnosno preuzeli i taktiku vođenja rata.

Prema prikupljenim podacima, JNA je srpskim snagama ostavila 500 tenkova, 800 oklopnih transportera i 800 komada teške artiljerije. Također, pored ovog naoružanja, ostavili su i transportere, avione i helikoptere. Pored svega nabrojanog, rezervni sastav Srba iz BiH imao je duge cijevi koje su oduzete iz skladišta TO BiH, koje je dodijeljeno bosanskim Srbima koji su mobilizirani za rat u Bosni i Hercegovini. Sve je ovo rađeno pod okriljem SDS-a i KŠ-a, od kojih je jedan bio i u Doboju, lociran u Lipcu. Kada je sve ovo svojim očima vidio Ratko Mladić, on je govorio da je VRS jedna od rijetkih koja je započela rat sa solidnom materijalnom bazom, a radilo se o velikim količinama naoružanja, tehnike i opreme.

U prikupljenim podacima s terena tokom rata u Bosni i Hercegovini, JNA je zajedno s TO i jedinicama MUP-a u Bijeljini, Zvorniku, Vlasenici, Bosanskom Šamcu, Prijedoru, Brčkom i Doboju počinila teške zločine, ne samo protjerivanjem civilnog stanovništva, nego i ubistvima i paljenjem njihove imovine. Na sve ovo, hapsili su nedužno stanovništvo po naseljima, porodičnim kućama, na

ulici, koje su koristili za razmjene i radne obaveze za VRS i civilno srpsko stanovništvo. Stvari iz stana, auta, tehnička roba i druge vrijednosne stvari su nošene iz kuća i stanova, bez obzira na to što bi u kućama i stanovima bivali prisutni njihovi vlasnici. Za sva opiranja ili pak protivljenja doživljavali su razne i teške torture, koje su na kraju za posljedicu imale i smrt. Pored svega nabrojanog, masovno su vršena i silovanja, uz obavezno prisustvo članova porodice. Sve što se dešavalo oficiri JNA su normalno posmatrali i nisu ništa poduzimali, kao da se to njih ništa ne tiče.

Kada je u pitanju grad Doboj i njegova predgrađa, kao i čitava opština, svo naoružanje koje je planirano za ovo područje, odnosno za sjevernu Bosnu, uskladišteno je u Podnovlju, Trebavi – Duge Njive, Ozrenu i Krnjinu. Po nalogu iz Srbije u BiH je formirana VRS 1992. godine i to od jedinica JNA koje su pristigle iz Slovenije i Hrvatske. Njima su pridodate dobrovoljačke grupe. Tako je VRS od JNA preuzela naoružanje, vojnu opremu, kadrove, ustrojstvo i doktrinu vođenja rata.

Kada je u pitanju agresija na BiH, a time i okupcija grada Doboja koju su izvele 2/3. maja 1992. godine u ponoć, onda je jasno da su to izvele paravojne jedinice iz Srbije, koje su već uveliko bile locirane u kasarni Milkovac i vikendicama iznad čaršije starog dijela grada.

Opsada grada od strane paravojnih formacija koje je na poziv KŠ-a Karadžić dobio od Miloševića izvršena je uz teške zločine nad nesrbima. Oslobađanje grada, kako to danas Srbi nazivaju, slave kao Dan oslobođenja, samo je ostalo otvoreno pitanje od koga to. Odgovor je da su ga po nalogu KŠ-a oslobodili od njegovih građana nesrpske pripadnosti.

Dogovorena cijena takvog oslobođenja bila je 1,5 mil. KM, koje je KŠ isplatio oslobodiocima i uz to im dozvolio da opljačkaju sve na što naiđu u gradu, a to su radnje nesrba, banke, robne kuće, ali ne i RK "Beograd". Ona je ostala netaknuta. Kada su sutradan utvrdili da u gradu nema nikakve opasnosti i prijetnje oružanom pobunom, oslobođeni grad predali su KŠ-u, i onda nastavili činiti zločine po narudžbama KŠ-a po drugim gradovima u BiH.

Preuzimajući grad, KŠ kreće u formiranje srpske opštine Doboj i srbizaciju čitavog grada. Prije nego što će se ovo sve desiti, u Doboju su često u društvu Karadžića i Andrije Bjeloševića, boravili Jovica Stanišić, načelnik službe bezbjednosti i Frenki Simatović, komadant specijalnih snaga te službe Republike Srbije.

Kad su u pitanju planovi vezani za agresiju i rat u BiH, sve je planirao Slobodan Milošević, a provodili Veljko Kadijević i Blagoje Adžić, načelnik generalštaba JNA. Isto tako, kada je u pitanju ovaj dvojac, Kadijević je pobjegao u Rusiju i u njoj dobio državljanstvo i tako izbjegao sudu pravde zaštitom ruskog

državljanstva. Za Blagoja Adžića nema dokaza, bez obzira na sve počinjene zločine u BiH i Hrvatskoj, da bi se vodio bilo kakav sudski spor.

Na kraju, JNA kao vojna sila bila je obavezna da čuva integritet i suverenitet SFRJ, međutim, ona to nije uradila, nego se stavila na jednu stranu, a sve to jer je bila čista srpska vojska i što je po zahtjevu Miloševića, Jovića, Kadijevića i Adžića bila srpska vojska koja je štitila samo srpski narod, njegovo srpstvo i i tzv. "nebeski narod".

PRIJETNJE RADOVANA KARADŽIĆA

Čuvena parlamentarna Skupština je održana u hotelu "Holiday Inn" u Sarajevu, kojom je predsjedavao njen predsjednik Momčilo Krajišnik i koja je ujedno posljednja koju je on vodio, odnosno kojom je on predsjedavao u tom sastavu. Naime, uz tenzije prije zakazane Skupštine koje su bile prisutne, posebno kod predstavnika iz srpskog sastava, koje će porasti i postati prijeteća opasnost na eskalaciju, prouzrokovala je Karadžićeva prijetnja upućena delegatima bošnjačke pripadnosti. Riječi koje je uputio ispred govornice bošnjačkim delegatima bile su sljedeće: "Ako povedete muslimane u rat, znajte da se neće moći odbraniti, a možda će i nestati." Na ove prijeteće riječi prisutnima se obratio Alija Izetbegović upozoravajući Karadžića da njegov narod nikoga ne napada niti će koga da napadne, ali da ćemo biti prisiljeni da se branimo od napadača.

Poslije ovih izjava delegati iz srpskog naroda su napustili Skupštinu i izašli iz hotela. Skupština je ipak nastavila s radom, jer je imala kvorum. Njom je predsjedavao Mariofil Ljubić, njen potpredsjednik.

Prijetnja koju je Karadžić uputio Bošnjacima bila je rezultat podrške koju je dobio iz Beograda od svog mentora Slobodana Miloševića i Veljka Kadijevića, Borislava Jovića i Blagoja Adžića. Karadžić je bio upoznat sa svime što su se oni dogovorili u Beogradu, posebno s tim šta mu je sve raditi poslije provedenog referenduma u Bosni i Hercegovini. Znao je on za sav potencijal, kako u živoj sili, tako i za naoružanje koje je locirano u BiH, 100.000 naoružanih boraca VKS, naoružanje koje je nezakonito izuzeto iz skladišta TO BiH i naoružanje koje je dopremljeno iz Slovenije i Hrvatske, kao i sva mjesta na kojima je sve to uskladišteno i pripremljeno za napade na naselja u kojima žive Bošnjaci i Hrvati. Posebno se to odnosi na Semberiju, Posavinu, Podrinje, istočnu Hercegovinu i Bosansku Krajinu.

Kada su objavljeni rezultati referenduma i priznanje BiH od strane UN-a, u Sarajevu će se desiti incident pred starom SPO, odnosno bit će ubijen jedan svat. Sve ovo bilo je u sklopu otpočinjanja rata Bosni i Hercegovini. Agresija na BiH je otpočela sa sjevera od strane Srbije i Crne Gore, a sa zapada iz Hrvatske, čija je agresija otpočela s juga i sve do srednje Bosne, odnosno do Prozora / Rame, kako su ga Hrvati prozvali u toku ratnih sukoba.

Mašinerija Gebelsa Miloševića i njegovih izvođača radova svjetsku javnost je izvještavala da su za sve što se dešava u Bosni i Hercegovini krivi muslimani.

Takve i slične laži su svakodnevno upućivane u svijet, dok je posebna laž bila da Srbi u Bosni i Hercegovini ne čine ništa drugo nego da se brane na svojim ognjištima da ne bi doživjeli nešto slično onom što su doživjeli u Drugom svjetskom ratu.

Za sve svoje obilne laži podršku je tada imao Milošević od Mejdžora, premijera Engleske, Miteranda, predsjednika Francuske, i Rusije, a isti su ga proglasili mirotvorcem, što će trajati dok se u konflikt nisu uključili Amerikanci. Nedugo iza toga isti će biti prozvan balkanskim kasapinom i s tim nazivom će završiti u Haškom tribunalu, ne samo kao osumnjičeni, nego će u istom okončati sa svojim životom, tako da će svojom smrću izbjeći konačnu presudu za zločine koje je činio u čitavoj Jugoslaviji.

Nabrojani krojači i rasturači Jugoslavije, da bi bili nasljednici svega onog što se zvalo jugoslavensko, ostatak Jugoslavije su prozvali Savezna Republika Jugoslavija, a bivšu JNA Jugoslavenska armija. Sve su to interesi kojima je Milošević želio svo dobro i sva priznanja da zadrži u svojoj novoj srpskoj državi Srbiji prekrivenim nazivom Savezna Republika Jugoslavija, obmanjujući svjetsku javnost.

Načelnik štaba 2. vojne oblasti Ratko Mladić postao je komandant glavnog štaba VRS

Dok su se krojili planovi za rad u Bosni i Hercegovini, njihovi tvorci su pripremali i modele i obilježja koje će nositi pripadnici JA i VRS. Tako je na vojnim uniformama nestalo obilježje značke petokrake koju je zamijenila crveno-plavo-bijela boja, što se vidi na lijevoj ruci vojnika koji drži pušku s obje ruke. Ratko Maldić, kao i njegova pratnja, nema kape na glavi čime se želi sakriti njihovo novo obilježje i njihova pripadnost. Sve je ovo bilo pripremljeno prije nego će

biti izvršena agresija na Bosnu i Hercegovinu. Ipak, sve oznake su se ranije pojavile na uniformiranim vojnicima koji su bili raspoređeni na punktovima i koji su čuvali prilaze gradu Doboju sa sve četiri strane.

Svi ovi dokazi su istiniti i objelodanjeni, što potvrđuje i aktivno učešće Srbije, kako u agresiji, tako i u počinjenim zločinima u Bosni i Hercegovini. Sve navedeno može biti korisna i istinita podloga za historičare da kao struka opišu šta se sve to desilo s gradovima i državom Bosnom i Hercegovinom u periodu od 1992. do 1995. godine, koja je napadnuta kao suverena i nezavisna država, koju je priznao UN i da se isto nastavilo samo političkim putem i raznim pritiscima, kako sa strane Srbije, tako i političara iz Hrvatske i njihovih pomogača koji žive u Bosni i Hercegovini.

GRAD DOBOJ NA VELIKOM RASKRIŽJU

Čiji je grad Doboj, pa i čitava opština Doboj, pitaju se Dobojlije. Dobojlije se pitaju čiji je stvarno njihov grad. Je li on zamijenjen za drugu teritoriju, prodat ili je neka druga transakcija u pitanju?

Posebno je ostavljeno pitanje ko je to i u čije ime, ako je ovo sve tačno, vršio transakcije, a da ne pita njegove građane.

Na 14. Kongresu SKJ, održanom 1990. godine u Beogradu, koji će ujedno biti i zadnji kongres vladajuće partije, bio je početak kraja nove SFRJ. Naime, po prvi put provedeni višepartijski, odnosno parlametarni izbori su to i potvrdili. Svi sastanci koji su se održavali po federalnim jedinicama, odnosno republikama bili su samo paravan svemu onome što će se kasnije desiti. Pod plaštom pregovaranja, budući agresori na Bosnu i Hercegovinu su u strogoj tajnosti krojili plan kada podijeliti Bosnu i Hercegovinu i od nje napraviti dvije nacionalne velike države – Srbiju i Hrvatsku. Po Bosni i Hercegovini se, uz crtanje raznoraznih karata, prebrojavaju i krvna zrnca njenog stanovništva. Bili su to putevi, kako su ih nacionalisti nazvali putevima humanog preseljenja, a na kraju će se sve to pretvoriti u zločine kod etničkog preseljenja, pa i genocida. U tom zločinačkom etničkom čišćenju najveći stradalnici će biti Bošnjaci, i s jedne i s druge strane.

Pravljene karte su premazivane plavom, crvenom i zelenom bojom, što je potvrđivalo pripadnost za tri konstitutivna naroda, što je kod stanovništva izazivalo podozrenje, pa i samu ironiju, posebno kod stanovnika miješanih brakova, a njih je Bosni i Hercegovini bilo preko 500.000 hiljada.

Da se radilo o podjeli pa i nestanku jednog naroda potvrdit će se na sastanku 1991. godine u Karađorđevu, kojeg su u nekoj tajnosti održali Slobodan Milošević i Franjo Tuđman. Uz dogovor o podjeli uz čašicu viskija zapjevali su pjesmu "Nema te više Alija". Ovaj dogovor će kasnije objelodaniti Stipe Mesić, poštovalac i zaljubljenik Bosne i Hercegovine. Tako je ostao i jedan veoma bitan detalj s tog dogovora, kojeg će takođe objelodaniti Mesić, koji glasi: "Milošević je rekao Tuđmanu: 'Ti uzmi Cazin, Kladušu i Bihać, to je tzv. turska Hrvatska'. Upitao sam Tuđmana šta na to kaže Alija, a on mi je odgovorio riječima: 'Što se ima Alija pitati kada se hrvatske i srpske škare dogovore?'."

Ipak, podjela u glavama obojice i buduće granice velikih njihovih država su sljedeće: za Miloševića je buduća granica Zadar–Karlobag–Virovitica, a za

Tuđmana rijeka Drina pa sve do Zemuna. Ostalo je samo pitanje ko će koga nadmudriti i vojno pobijediti.

U ovim podjelama Doboj je bio veoma interesantan u budućoj strategiji u kojoj je predviđeno da bude sjedište SAO Sjeverna Bosna.

Tako će grad Doboj u interesnim sferama biti podijeljen između tri nacionalne stranke (SDS, SDA i HDZ) na tri dijela, bez znanja njenih građana. Tako su granice SDS-a bile Titova ulica i sve do katoličke crkve i dalje Ulicom I. Kapetanovića prema srpskoj pravoslavnoj crkvi i dalje sjeverno. Dio grada od ulice Titova i V. Nazora i dalje prema jugu pripao je HDZ-u, a sve iznad ulica V. Nazora i I. Kapetanovića pripalo je SDA, a to je stari dio grada poznat pod imenom Čaršija. Za ovu podjelu znali su samo u vrhu SDA Doboj, dok su građani samo nagađali, ali nikada nisu saznali o stvarnoj podjeli. Ipak, ta podjela će se kasnije saznati, tako da je ona bila samo prividna, jer je dogovor bio sasvim drugačiji.

Prava istina će se saznati poslije potpisivanja Dejtonskog dogovora i poziva građana Doboja da se sele prema Ilijašu, Vogošći i Ilidži, jer nema povratka u Doboj. Takva poruka je izazvala pravi gnjev kod Dobojlija, što je bio i povod traženja imena onog koji je to uradio ne pitajući za mišljenje Dobojlija i njihovim željama o povratku. Bio je to povod da se odmah u Zenici, gdje je bilo i najviše Dobojlija, osnuje udruženje koje će preuzeti sve neophodne radnje o homogenizaciji izbjeglih i protjeranih Dobojlija u odbrani svojih prava, a posebno prava na povratak.

Ovo je bio signal za sukobe onih Dobojlija koji su se već smjestili u i oko Sarajeva, posebno kada je u pitanju rukovodstvo dobojskog SDA.

Druga potvrda i signal oko Doboja je bila i prijetnja članovima udruženja od strane SDA (Faruk Hadžirašidagić), a odnosila se na prijetnju hapšenja svih onih koji su se drznuli i osnovali udruženje u Zenici. Očito je to bio put ometanja koncepcije koja je dogovorena sa SDS-om u Doboju. Kasnije će se saznati da je Doboj zamijenjen za Ilijaš, Vogošću i Ilidžu, što je dokazano i sastancima Aličića s Milanom Ninkovićem na Palama u nekoliko navrata.

Kada su izbjegle Dobojlije koje su bile smještene u i oko Tešnja, čelništvo SDA uspostavilo je opštinu u "izbjeglištvu" i otvorilo kancelariju u Tešnju. Aličić nije dao ni prići čestito dobojskim intelektualcima u svoju kancelariju, što je bio razlog da se mnoge Dobojlije presele privremeno u Zenicu. Isto tako nije dao da Dobojlije u Tešnju osnuju humanitarnu organizaciju, govoreći da to ne dozvoljavaju Tešnjaci, jer, kako kaže, "sve to možemo rješavati preko njihovih organizacija". Kasnije će se potvrditi da je on stajao na putu i sprečavanju, bilo da se radilo o humanoj ili drugoj organizaciji koja bi pomagala izbjeglim Dobojlijama.

O karakteru Aličića dovoljno je reći da je ispred SDA Doboj sam sebe stavio na listu za Parlament Bosne i Hercegovine i tako će se kao parlamentarac preseliti u Sarajevo, odnosno u Vogošću i iz udobnog stana pozivati Dobojlije da i oni krenu istim putem, jer neće biti povratka na područje opštine Doboj.

Sve vrijeme dok je nešto značio u SDA, nikada se ništa ni sa kojeg nivoa nije čulo, a ni pričalo o Doboju i Dobojlijama. Sve što se čulo i saznalo o njima i njihovom stradanju jeste djelo udruženja Dobojlija u Zenici, posebno kada je u pitanju OHR i visoki predstavnik.

U tom burnom i neizvjesnom vremenu u vrhu SDA se rodila ideja da se preko Žepča i Zavidovića prema Tuzli gradi pruga pa i kvalitetnija saobraćajnica.

Kada se sve ovo sabere, jasno je da je dobojski SDA s nekim u vrhu SDA sve ovo koordinirao i vodio Doboj i njegovo stanovništvo u nestanak i njega i njegovog identiteta. Zato i dalje ostaje otvoreno pitanje ko se to i zašto drznuo na ovakav potez za grad koji je sa svojom lokacijom srce svih komunikacija i to komunikacija na sve četiri strane, željezničkog, drumskog i PTT saobraćaja. Odreći se ovakvih resursa je čisti zločin, pa umjesto da se gradi autocesta od Doboja do Tuzle, odlučuje da se gradi preko Žepča, Zavidovića i dalje prema Tuzli. Ovo samo potvrđuje da državu ne mogu da grade poslušni, nego stručni i pametni ljudi. Poruka je jasna, a ona je da sve dok državu budu vodili interesne skupine i poslušnici u Bosni i Hercegovini neće biti bolje budućnosti.

O stradanju Doboja i njegovog stanovništva u proteklom ratu morat će svoj sud dati historija, bez obzira na to ko u to vrijeme bude među živima, jer je ona ta koja daje posljednju riječ o svakom događaju pa će to dati i u ovom.

Doboj – Čaršija iz doba Austro-Ugarske Monarhije

Kada je u pitanju podjela grada Doboja kao i izdaja i grada i građana Doboja, ona je obavljena uz odobrenje vrha SDA opštinske organizacije na čijem se čelu nalazio Ahmet Aličić. Sigurno je imao podršku iz centrale iz Sarajeva, a od koga, to je samo on znao.

Drugo što potvrđuje prodaju grada je što se 2/3. maja 1992. godine desilo napuštanje samo malog dijela stanovništva u njegovom okruženju gdje je živio s porodicom, a to su naselja Orašje, Milkovac, Plane, dio naselja oko mezarluka Rajčinovac i Čaira. Sve drugo stanovništvo koje je živjelo na Čaršiji, a posebno u novom dijelu grada ostalo je zatečeno i prepušteno zločincima i zločinu koji će, ne samo u toku noći, nego i dalje činiti po gradu i Čaršiji. Koliko su mislili samo o sebi govori da nisu ni svoju stranačku arhivu uspjeli ponijeti sa sobom. Ostala je u njihovoj kancelariji.

Pored ovih dokaza koji su navedeni, postavlja se i pitanje kako da se niko iz vrha stranke, ne samo te noći, nego i poslije, nije našao ni u Okružnom zatvoru ni u logorima u kojima su se našli njihovi sugrađani Bošnjaci.

O karakteru i drugim karakteristikama istog može se reći da njegova umna sposobnost nije bila u mogućnosti nositi teret koji mu je u stranci bio povjeren, s obzirom na to da je u struci imao KV spremu trgovačkog srnjera. Očito je da se uklopio u onu listu stranke gdje su bitni poslušni, a ne stručni kadrovi.

POČETAK POLITIČKIH TURBULENCIJA U JUGOSLAVIJI

Srbija i njeni nacionalisti od zvaničnog objavljivanja memoraduma pod nazivom *Načertanije*, koga je programom oblikovao i objavio Ilija Garašanin, koristili su ga u svakom ratu, pa i u ratu u periodu od 1992. do 1995. godine. On je bio vodilja Srba, ne samo u Prvom svjetskom ratu, nego i u Drugom, koga je provodio uz obilatu pomoć radikala – četnika. Provodio ga je Stevan Moljević, četnički ideolog za Bosansku Krajinu sa sjedištem u Banjoj Luci u periodu Drugog svjetskog rata.

Dolaskom Austro-Ugarske Monarhije (okupacija BiH) u Bosnu i Hercegovinu na osnovu donesene odluke na Berlinskom kongresu, prvo što čini okupator je uspostavljanje granica okupirane države, a onda uspostavljanje svoje vlasti u okupiranoj državi. Naravno, sve što je okupator uradio vodećim Srbima nije odgovaralo te su ponudili Sloveniji i Hrvatskoj da zajedno formiraju zajedničku Kraljevinu Srba, Slovenaca i Hrvata (SHS). Tako će ova nova tvorevina dobiti novi naziv i zvat će se Kraljevina Jugoslavija.

Okupacijom Bosne i Hercegovine vodeći nacionalisti iz Srbije i Hrvatske uspijevali su svojim lukavstvom i lažima ubijediti novouspostavljenu vlast da se Srbi Bošnjaci i Hrvati Bošnjaci više ne zovu tako, nego Srbi i Hrvati, a da se Bošnjaci muslimani koji se nisu opredijelili ni na jednu stranu svrstaju u neopredijeljeni narod. Takvim preimenovanjem Bosna i Hercegovina je ostala bez svog autohtonog naroda. S obzirom na to da ova preimenovanja nisu proizvela nikakve posljedice po novouspostavljenu vlast, ista je ponuđene prijedloge i prihvatila. Međutim, u Bosni i Hercegovini je ostao nedefiniran najbrojniji, bošnjački muslimanski narod. Bez obzira na to što im je nuđeno da se priključe hrvatskom ili srpskom korpusu, to nisu prihvatili te su ostali da žive kao neopredijeljeni i to najbrojniji narod na prostoru Bosne i Hercegovine.

Prije početka Prvog svjetskog rata, pretenzije na podjelu Bosne i Hercegovine još su više ojačale od strane Srbije i Hrvatske. Naravno, Austrija je željela čitavu Bosnu i Hercegovinu, dok su se u međuvremenu pojavili velikodržavni apetiti od strane Mađarske i Crne Gore, pa i Rusije. Njen plan podjele (1914. g.) je sljedeći: istočno područje sa Sarajevom, počevši od rijeke Bosne i Neretve treba pripojiti Srbiji, zapadno područje Hrvatskoj, dok bi Crnoj Gori pripao jugoistočni dio Hercegovine od Metkovića do Herceg-Novog, dok je mađarski apetit bio pripajanje čitave Bosne i Hercegovine Mađarskoj.

Srbija je doseljenim Srbima u BiH dijelila zemlju Bošnjaka povratkom dobrovoljaca sa solunskih ratova. Naime, svi Srbi koji su bili učesnici u ratovima 1912. i 1913. godine na solunskom frontu dobili su ratnu naknadu u dodjeli zemljišta čiji su vlasnici Bošnjaci u Bosni i Hercegovini, čime su tako stekli pravo građanstva na tuđoj otetoj zemlji.

Sve dok nije počeo Prvi svjetski rat, Srbi su s okupatorom stvarali konfliktne scene, sve do planiranog i izvršenog atentata na Franju Ferdinanda, austrijskog prestolonasljednika u Sarajevu. Tada je nastao sveopći Prvi svjetski rat u kome su najviše stradali država Bosna i Hercegovina i njen narodi.

Padom Austro-Ugarske Monarhije, Kraljevina Jugoslavija pripaja u svoj sastav i Bosnu i Hercegovinu. Tako će uz državu Srbiju biti stvorena Banovina Hrvatska, koja će se prostirati sve do Zemuna. Novostvorene granice će trajati sve do početka Drugog svjetskog rata i nestat će po okončanju istog, a time i "Velike Srbije" i "Velike Hrvatske", odnosno Banovine Hrvatske, a time i pobjede nad fašistima (četništva, ustaštva).

Posljedice Drugog svjetskog rata su velika stradanja Muslimana Bošnjaka i uništenje njihove imovine i etničko čišćenje. Godine 1945. na zasjedanju AVNOJ-a donesene su veoma značajne odluke po kojima će se graditi nova Jugoslavija sa svojim federalnim jedinicama (republikama), po čemu će i nova Jugoslavija dobiti novo ime – Federativna Narodna Republika Jugoslavija. Takvo društveno uređenje sa socijalističkim uređenjem će trajati sve do 1991. godine, kada će u potpunosti nestati nove Jugoslavije, koju je od Drugog svjetskog rata pa sve do smrti vodio Josip Broz Tito.

PRIPREME ZA "VELIKU SRBIJU"

Po završetku Drugog svjetskog rata Tito je sa mjesta Vrhovnog komadanta izabran za predsjednika FNRJ, a isto se nastavilo i kada se Jugoslavija transformisala u SFRJ, kada će u poznim godinama biti počasni predsjednik sve do kraja života.

Od svih ratnih ofanziva koje su se vodile u toku Drugog svjetskog rata na prostorima Jugoslavije, samo je jedna ofanziva bila van teritorije Bosne i Hercegovine, tako da je imao priliku veoma dobro upoznati ne samo mentalitet i kulturu, nego i sve vrline stanovnika na prostoru čitave Bosne i Hercegovine.

Posebno je došao do spoznaje o najbrojnijem narodu, koji nije imao ista prava kao što su to imala druga dva naroda. Najviše su ga dirnuli zločini koji su činjeni u to doba prema Bošnjacima muslimanima od strane četnika i ustaša (pokolji, etničko čišćenje, paljevine).

Građenjem nove Jugoslavije podizao je i nove kadrove, posebno kada je u pitanju bila Bosna i Hercegovina. On je veoma dobro znao za nacionalističke apetite iz Srbije i Hrvatske o podjeli Bosne i Hercegovine i stvaranje budućih nacionalističkih velikih država Srbije i Hrvatske. Zato je svoje političko opredjeljenje najvećim dijelom posvetio Republici Bosni i Hercegovini.

Kada je stvorio istinske borce i političare koji će biti u stanju da se suprotstave svim napadima na Bosnu i Hercegovinu, odlučio se na jedan veoma rizičan put, a to je rješavanje nacionalnog pitanja najbrojnijeg naroda u Bosni i Hercegovini. U pitanju su bili Bošnjaci Muslimani. Jedan od ovih kadrova (Branko Mikulić) iz Bosne i Hercegovine zatražio je i dobio prijem kod Tita u rezidenciji na Dedinju. Prema nekim informacijama koje su stigle u javnost jeste da je prijem tekao s nogu, što znači da gost nije uspio ni kafu da popije. Od Tita je dobio zadatak povratak u Bosnu i Hercegovinu i rješavanje nacionalnog pitanja i ravnopravnosti Muslimana s druga dva naroda. U to vrijeme radilo se o već izraslim, kako političarima, tako i državnicima (Branko Mikulić, Raif Dizdarević, Todo Kurtović, Nikola Stojanović, Braco Kosovac, Džemo Bijedić). Oni su veoma ozbiljno shvatili poruku koju je Tito po Branku poslao iz Beograda te su se odmah prihvatili zadatih obaveza.

Kada su sve to temeljno pripremili i s prijedlogom izašli u javnost, kao iz neba oglasili su se nacionalisti iz politike Srbije i Hrvatske. Vodile su se žučne rasprave i to sve u pravcu da se ne riješi ovaj problem. Nakon dugih i žučnih rasprava i napada na političare iz Bosne i Hercegovine došlo se do rješenja, a to je

da se najbrojniji narod nazove vjerskom odrednicom, a ne onom kako se zvao prije vladavine Austrije, Bošnjaci (1973. g,), te će se tako zvati sve do agresije na Bosnu i Hercegovinu 1992–1995. godine, kada će konačno postati ono što i jesu, Bošnjaci.

Negiranje ravnopravnosti i nacionalnog identiteta je samo nastavak ideje o podjeli Bosne i Hercegovine. Zato je Tito povukao novi prijedlog, a to je izrada novog Ustave Jugoslavije kojim će se riješiti sva pitanja koja su bila kočnica daljnjeg političkog i državnog djelovanja, kako unutar same države, tako i van njenih granica. Imenovana je komisija na državnom nivou, na čijem čelu je bio Hamdija Pozderac.

Komisija se odmah prihvatila zadatih obaveza i veoma brzo su se u javnosti pojavile informacije da se radi na veoma pogubnom prijedlogu budućeg Ustava, što je posebno upućivano iz redova nacionalista iz političkog vrha Srbije. Posebno je bilo upitno da li će sve federalne jediinice koje čine Jugoslaviju po novom Ustavu biti u konfederaciji s Jugoslavijom. Takvim uređenjem svaka republika ima puno pravo da se putem referenduma izdvoji iz Jugoslavije ukoliko utvrdi da je u neravnopravnom pložaju u odnosu na usvojeni Ustav. Krilatica koja je krenula iz Srbije u toku izrade Ustava bila je da im je put ka podjeli Bosne i Hercegovine zatvoren te da do svog cilja mogu doći samo ponovnim spremanjem za rat i ostvarenjem Garašaninovog memoranduma.

Donošenjem Ustava 1974. godine i njegovim stupanjem na snagu u Srbiji su se počele vršiti pripreme za rat, što će potvrditi i Memorandum koji je donio SANU u Beogradu 1986. godine. Pripreme su vršene u strogoj tajnosti, dok je intenzitet pojačan od 1986. godine.

Glavni mentor budućih događanja je Slobodan Milošević koji će početi da se ponaša kao šef države. Prvo će donijeti novi Ustav Srbije kojim će ukinuti AP Vojvodinu i Kosovo, poslije toga unuštiti CK SKJ i druge državne institucije čija su sjedišta u Beogradu. Uvidjevši sve ove radnje koje nose nesagledive posljedice, iz Jugoslavije se izdvajaju Slovenija i Hrvatska. Iz skladišta TO se izuzimaju naoružanje i MTS i vrši naoružavanje rezervista i paravojnih jedinica. JNA postaje jednonacionalna. Jednom riječju – vrše se opsežne i temeljne pripreme za rat koji će se tako kao incidenet voditi u Sloveniji i Hrvatskoj, a onaj masovni s neviđenim zločinima i genocidom će se prenijeti u Bosnu i Hercegovinu. Za sve što se radi i što će se raditi Milošević je optuživao velike sile i republike koje rasturaju Jugoslaviju. Mnoge države mu vjeruju i daju podršku u njegovim namjerama te ga smatraju mirotvorcem, što će se promijeniti kasnije, kada će biti nazvan Balkanskim krvnikom i kao takav će se naći na Haškom međunarodnom sudu, gdje će i okončati svoj život.

Prije nego što će se rat prenijeti iz Hrvatske u Bosnu i Hercegovinu, po Bosni su pravljeni logori u koje će biti smješteni nesrbi. Oni su najčešće bili pravljeni i obezbjeđivani u gradovima i prigradskim naseljima u kojima žive većinom Srbi. Kada je grad Doboj u pitanju, on je imao deset takvih logora u kojima su najveći broj bili Bošnjacii i veoma mali broj Hrvata. Oni su blagovremeno obaviješteni iz Hrvatske i tako tajno otišli u Hrvatsku. U logorima su bili i Srbi koji su bili neposlušni po bilo kom osnovu. Njihov boravak je bio u jednom od hangara na Usori, kao i u Garnizonu u Barama. Njihov grijeh je bio to što nisu prihvatili da čine zločine prema svojim komšijama, kumovima, prijateljima i radnim kolegama ili su bježali sa linija ili se nisu odazivali pozivima na mobilizaciju. S obzirom na blokadu grada, isti je bio logor od 2/3. maja 1992. do 1995. godine, tako da su svi nesrbi koji su se zatekli u gradu pri okupaciji bili u logoru i korišteni su za razne namjene i potrebe za srpsku vojsku.

Zločini koji su se činili po Bosni i Hercegovini su bili sve češći i žešći, što je međunarodnu zajednicu prisililo da zaprijeti svim zločincima pa i Miloševiću, ali to nije dalo rezultate, posebno kada su izvršili nasilje prema mirovnim snagama iznad Sarajeva i kada su ih vezali blizu skladišta s municijom kako bi izbjegli zračne napade. Kada su se zločinci oglušili o sva naređenja od strane međunarodne zajednice, NATO je po naređenju izvršio vazdušni udar po linijama agresora i skladištima naoružanja i municije. Tako je agresora udaljio na tražena mjesta, a onda se prišlo na pripremu i potpisivanje Dejtonskog mirovnog sporazuma. Rat u Bosni i Hercegovini je završen bez pobjednika, jer je to tako željela međunarodna zajednica.

Za agresiju i zločine, a posebno počinjeni genocid, najveću odgovornost snosi međunarodna zajednica i EU koje su svojom neaktivnošću dozvolile da se napravi to što se napravilo u Bosni i Hercegovini. Oni su u Bosni i Hercegovini imali više špijuna nego istinskih mirovnjaka, što se u to vrijeme može reći za Miteranda i Mejdžora. Njima nije bilo na pameti da je Bosna i Hercegovina priznata kao suverena i nezavisna država.

Rat je na kraju završen bez pobjednika, jer su tako željele svjetske sile. Potpisan je Dejtonski mirovni sporazum koga su potpisali agresori na Bosnu i Hercegovinu, Slobodan Milošević i Franjo Tuđman, i Alija Izetbegović, na čiju zemlju je izvršena agresija.

Tako je međunarodna zajednica uzela na sebe da provede Dejtonski mirovni sporazum, s tim da će Milošević i Tuđman isti ispoštovati i sačuvati mir. Međutim, Dejtonski sporazum je stavljen pod noge i on se koristi po potrebi, kao švedski sto, što se posebno odnosi na Srbiju i Hrvatsku, kojima se u punoj mjeri pridružila RS i HR Herceg-Bosna. Tako mir traje već godinama, ne puca se, ali se obilato krši političkim pritiscima, kako iz Srbije, tako i iz Hrvatske, posebno ka-

da je u pitanju kršenje suvereniteta i nezavisnosti od UN-a priznate Bosne i Hercegovine. Sve to međunarodni posmatrači normalno posmatraju kao da ih se ništa ne tiče, bez obzira na dobro plaćeni neobavljeni posao zbog kojeg su i došli u Bosnu i Hercegovine, odnosno oni jednostavno ne žele da se miješaju u svoj posao.

Kada je haški sudija Alfons Ori prikupio sve relevantne tražene dokumente, uslijedilo je hapšenje Slobodana Miloševića nazvanog Balkanski kasapin. Koliko se isti osjećao sposobnim govori da je odbio da ga zastupa advokat. Mislio je da će svojim lažima uvjeriti sud da su njegove laži jedina istina, u čemu se grdno prevario. Svojim lažima nije uspio uvjerit sud, odnosno sudsko vijeće, što će ga koštati na kraju života kojeg je okočao u sudskoj samici u Hagu. Dakle, za sva svoja nedjela, zločine i počinjeni genocid on nije adekvatno kažnjen. Svojom smrću izbjegao je konačnu presudu kojom bi se i njemu i Srbiji odredila adekvatna kazna za sve ono što je učinio u svim republikama, a sada nezavisnim državama.

S obzirom na to da svi sudski procesi nisu okončani u Hagu i da se još vode, sigurno je da će doći i do presude koja će potvrditi da je agresija na Bosnu i Hercegovinu bila udruženi zločinački poduhvat, posebno na mnoge dokaze koje je Karla del Ponte sakrila crnim flomasterom pred Međunarodnim sudom u Hagu.

Uvod u sva dešavanja u Jugoslaviji otpočeo je Garašaninovim memorandumom i nastavio *Memorandumom SANU* napisanim 1986. godine u Užičkoj u Beogradu, čiji je mentor bio Milošević, a koordinator Dobrica Ćosić. Zločini koji su se dešavali, dešavali su se uz punu podršku SPC, koja je zločince kadila svetom vodicom i slala u osvetu. Svojim čestim istupima to je često potvrđivao i Irinej riječima: "Gdje god ima Srba, to je Srbija." To znači da SPC nikada ne odustaje od svojih mitova, pa i od onog da su samo Srbi nebeski narod, a svi ostali ovozemljski narodi.

Miloševićeva obmanjivanja javnosti pa i čitavog demokratskog međunarodnog fronta jeste na kraju bilo gubljenje ljudskosti. On je živio u ubjeđenju da nikada i nikome za sve što je uradio neće odgovrati niti polagati račune i sudski odgovarati. Laži kojima se služio veoma dobro je ukonponirao u srpsku politiku. Da je to tačno, potvrdio je to i Dobrica Ćosić u posljednjem svom romanu u kome opisuje rat u Bosni i Hercegovini u kome navodi i jasno kaže da Srbi ne mogu živjeti bez laži, pa tako kaže da su dva puta u svojoj političkoj laži spasili svoju opstojnost. Kad odluče da sami sebe ubijede da je laž istina, onda ubjeđuju i druge oko sebe da je sve što kažu istina.

Takvu lažnu istinu u potpunosti nastavlja i Aleksandar Vučić. Tako, kada se nađe u Rusiji, on je opredijeljen za Rusiju. Kada je u pitanju EU, onda je u potpunosti na strani EU. On je u istim odnosima sa SAD-om, a u posljednje vrijeme

puna su mu usta i Turske. On je za jedinstvenu i cjelovitu Bosnu i Hercegovinu, ali voli i ne da Republiku Srpsku. Te riječi potvrđuje i SPC, odnosno Irinej, koji kaže da je Srbija na svakom mjestu gdje se nalaze Srbi.

Sigurno je da je Aleksandar Vučić, koji je izjavio da za svakog ubijenog Srbina u Bosni treba ubiti 100 muslimana, jedan radikalni i dokazani nacionalista. Bez obzira na to što je odskora "vaskrso", on dlaku mijenja, ali ćud ostaje nepromijenjena i ona će ostati takva sve dok i ovi iz Beograda i ovi iz Zagreba ne shvate da Bosna i Hercegovina nije nikakva teritorija za parčanje, nego je ona suverena i nezavisna država.

Zato Zapad, odnosno politika Zapada mora konačno shvatiti da je politika koju provodi od rata na ovamo veoma slaba, pa i nikakva u odnosu na Bosnu i Hercegovinu, Jer, politika koja se produkuje kako u Beogradu, tako i u Zagrebu, jeste čisti fašizam, posebno kada je u pitanju Aleksandar Vučić. On sjedi na dvije stolice, dvije glavne i dvije sporedne. Jedna je Putinova, koji mu je mentor, a druga EZ, iz koje želi izvući što više novca, a onda preći i tražiti zaštitu od Rusije. Druge dvije su lažno dodvoravanje SAD-u kako ista ne bi ponovo intervenirala kao u prošlom ratu. Druga rezervna stolica se odnosi na Tursku koja i nije partner za potcjenjivanje na Balkanu. Svjestan je Vučić da Turska neće sljedeći put ostati po strani ukoliko bi se drznuli da naprave zločine prema Bošnjacima, kao što su to uradili u prethodnom ratu. Ostaje otvoreno pitanje do kada će trajati nametnuto gušenje Bosne i Hercegovine od strane Beograda i Zagreba.

Da bi se Bosna i Hercegovina spasila iz ralja fašizma i eventualnog nestanka, mora doći do potpune promjene politike koje je sve više na nacionalističkom putu, a posebno do promjene u prihvatanju te politike u glavama Bošnjaka. Ako to ne uvide, snosiće svu odgovornost za sve ono što se sprema da im se desi u budućnosti. Minder politika mora nestati sa tla Bosne i Hercegovine.

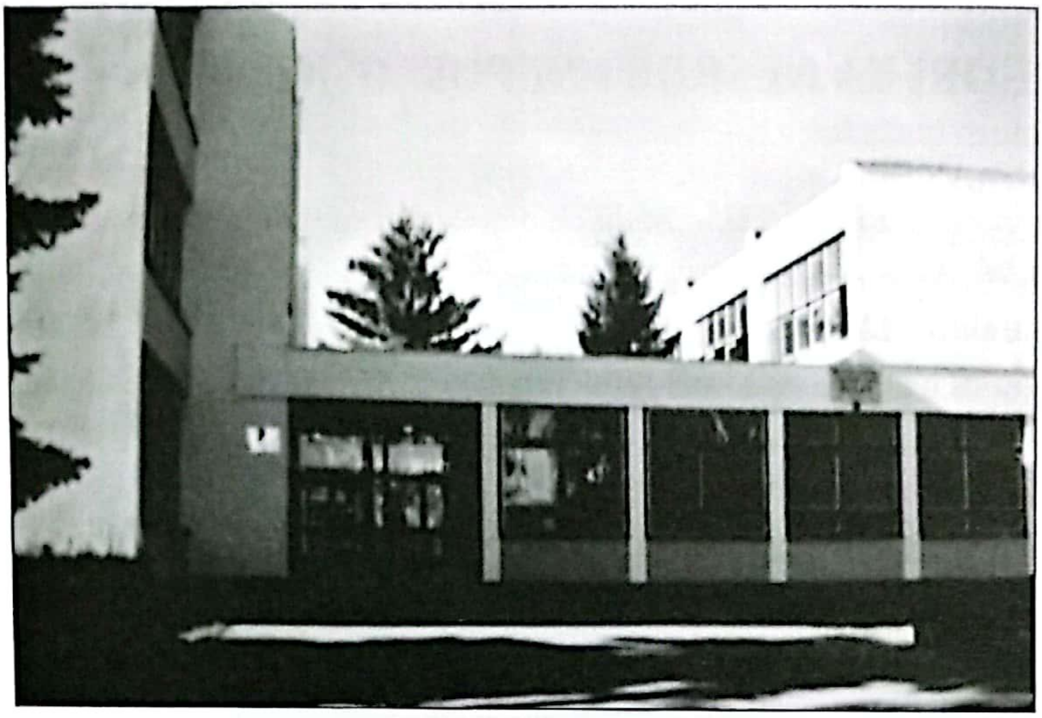
A šta je politika u svemu tome najbolje je definirao Šarl De Gol, predsjednik Francuske, kada je dobio mandat predsjednika. On kaže: "Politika je najveća prljavština i kurva koju je čovječiji mozak izmislio i ja koji nisam od kova kao budući predsjednik, moram to koristiti da bih sačuvao svoju državu koju mi je povjerio moj narod."

LOGORI ZA NESRBE I NEPOSLUŠNE SRBE

Logori koji su formirani u gradu Doboju, a čiji su tvorci Krizni štab i njegovi članovi, bili su u:

- centralnom zatvoru;
- vojnom hangaru na Usori (bilo skladište s nadstrešnicama za tešku vojnu artiljeriju, nadstrešnice prepravljene u zatvorene hangare);
- "Mesopromet"-u, Doboj-Bare;
- vojnom skladištu Ševarlije;
- vojni garnizon u Barama;
- vojna kasarna u Milkovcu;
- Fabrici sokova "Usora";
- Društvenom domu "Usora";
- sportskoj hali Srednjoškolskog centra;
- sportskoj sali OŠ "Narodni heroji";
- sportskoj sali OŠ "Sutješka";
- Kotorskom, privatnim kućama, radne obaveze;
- Poljoprivrednom dobru "Dr. Mujbegović" Modriča, radne obaveze;
- Foči (privatne kuće), radne obaveze na poljoprivredi i
- grad Doboj je bio čitav logor, u kome je agresor radio šta je htio i želio, to je i činio prema nesrpskom civilnom stanovništvom kao što su: odvođenje na radne obaveze, pljačka imovine, paljenje i miniranje porodičnih kuća, otimanje nakita i imovine iz kuća i stanova, premlaćivanje, silovanje i ubistva.

Pored ovih logora bile su i svakodnevne radne obaveze na koje su se Dobojlije svakodnevno morale javljati (muškarci, žene) u "Progres", "Montažu", "Razvitak", "Bosanku", dok je ona najteža i najneizvjesnija bila radna obaveza na kopanju rovova i tranšeja na prvim borbenim linijama. Ove obaveze su uvijek donosile neizvijesnost, kao što je da li će se vratiti kući živ svojoj porodici. Oni su pored ovih radova služili i za prenos MTS iz skladišta na prve linije.

OŠ "Narodni heroji" ("Vuk Karadžić") Doboj

Društveni dom "Usora"

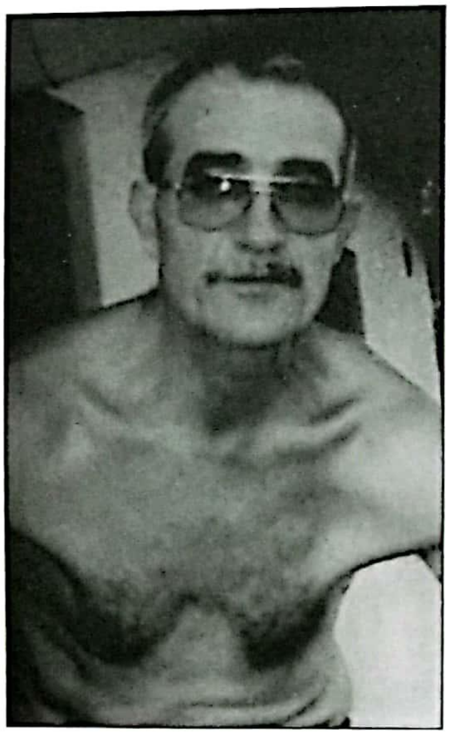
Perčin kafić – Vila

U ovaj kafić, koji je bio privremenog karaktera, dovođeni su civili koji su hapšeni po stanovima i kućama, kao i civili iz naselja Bukovičke Čivčije, vojno sposobni muškarci. Logoraši koji su skupljani u ovaj kafić pripremljeni su za živi štit, što će i desiti kasnije, odnosno zločin nad nedužnim civilima. Zločin nikada nije sankcioniran, bez obzira na to što se znaju izvršioci.

Garnizon Donje bare

Prvi njegovi stanovnici bili su građani srpske pripadnosti koji se nisu htjeli odazvati na mobilizaciju, koji su bježali sa prvih linija i drugih neposlušnosti.

Zločin koji je počinjen nad stanovništvom D. Grapske – svi zarobljeni vojno sposobni muškarci smješteni su u ovaj garnizon, dok je oko 400 Srba bilo preseljeno u vojne hangare na Usori. Većina Grapćana će biti prebačeno u logore Batkovići, Manjaču i Kulu kod Sarajeva, gdje će biti angažirani u radnim obavezama i u živim štitovima.

Preživjeli logoraš Doboja na licu mjesta na kojem je izvršena razmjena logoraša i ubijenih Srba na lokalitetu Lohinja na koju su izvršili napad i stradali.

Pribava – Gračanica, lokacija na putnom pravcu Doboj–Tuzla

Sva protjerivanja i razmjene, odnosno etnič-ko čišćenje, posebno kada je grad u pitanju, vršena su preko Crvenog krsta Doboj koji je bio smješten u Srednjoškolskom centru, čiji je povjerenik bio Milorad P. Ivošević. Prve spiskove za protjerivanje nesrba iz Doboja pravio je Ivošević sa svojim pomoćnicima uz obveznu pozamašnu naplatu koju su stavljali na svoj konto i tako se bogatili na nedužnom civilnom stanovništvu.

Put kojim su prevožene protjerane Dobojlije vodio ih je od Doboja do Pribave lijevom stranom rijeke Spreče preko Lipca, Jošave, Bosanskog Suhog Polja, Tekućice, Karanovca, Sočkovca i Petrova i dalje preko rijeke Spreče do Pribave, gdje je vršena razmjena. Povratak za Doboj odvijao se istim putem niz rijeku Spreču. Za ove razmjene bio je zadužen Dušan Ćulibrk, službeno lice MUP-a Doboj.

Drugi pravac kojim su se iseljavale protjerane Dobojlije bio je prema Stanarima i dalje prema Tešnju, da bi nakon opravka krenuli prema Maglaju i Zenici.

Treći prvac koji je bio i najmasovniji kretao se iz Doboja prema Rači. Njihovo maltretiranje i oduzimanje stvari kao i novca i drugih dragocjenosti dešavalo se na izlazu iz Doboja u Donjim Barama i dalje nastavljeno kod Šešlija, u Modriči, a posebno se to dešavalo u Rači, preko koje se prelazilo dalje u slobodu. Sva ova mjesta bi se morala obilježiti, jer su ona bila posljednja mjesta preko kojih se dalje išlo u slobodu, ali i u neizvjesnost.

KRIZNI ŠTAB U ILEGALI

Nakon provedenih višestranačkih parlamentarnih izbora na kojima su pobijedile nacionalne stranke (SDA, SDS, HDZ), po Bosni u opštinama s većinskim srpskim stanovništvom otpočelo se s osnivanjem kriznih štabova (KŠ). Po istom principu po Hercegovini i srednjoj Bosni su to radili i Hrvati.

Bez obzira na to što su već bile konstituirane vlasti na svim razinama, formirale su se paravlasti po naredbi Miloševića iz Beograda i Tuđmana iz Zagreba. Kada su završili sve što su trebali, vlast je predata komandi grada (srpska vlast), dok je HDZ vlast predao vojnoj komandi HVO-a. Ovakvim nezakonitim formiranjem i predajom vlasti oružanim snagama,počela je da djeluje lokalna, odnosno opštinska vlast. Ono što se u tom periodu dešavalo jeste da su prvi i u skladu sa Zakonom o lokalnoj samoupravi bili izabrani i obnašali odgovorne funkcije pohapšeni, pod izgovorom da su pripremali oružanu pobunu. Sve ove radnje su se dešavale po uputsvu i kontroli Kriznog štaba koji je još radio u ilegali.

Stranke SDA već nije bilo u Doboju. Njeno rukovodstvo se već nalazilo na području opštine Tešanj. Naime, kompletno rukovodstvo SDA je 2/3. maja 1992. godine, kada je grad okupiran, s određenim brojem stanovnika iz prigradskog dijela u kome su živjeli napustilo Doboj i tako vlast u potpunosti predalo u ruke Kriznom štabu SDS-a.

Tako su se u raciji hapšenja rukovodstva stranaka našli predsjednik i zamjenik stranke HDZ, a ne i SDA, jer su se oni već, kako je navedeno, nalazili na području opštine Tešanj.

Da bi se projekat stvaranja "Velike Srbije" što lakše i brže riješio na području regije Doboja, Milošević je preko Karadžića odabrao veoma povjerljive i odane Srbe koji će činiti budući Krizni štab. Tako Štab čine:

- Borislav Paravac-Čupo, predsjednik IO opštine Doboj;
- Milan Ninković-Mićo, predsjednik SDS Doboj;
- Sreto Blagojević, član predsjednišva SDS-a;
- Vlado Blagojević, član SDS Doboj;
- Milenko Gligorić, član SDS Doboj;
- Mirjana Šainović, SRS Doboj;
- Andrija Bjelošević, v.d. načelnika R MUP-a;
- Milutin Blašković, službenike CJB Doboj;

- Slavuljica Mirko, upravnik Okružnog zatvora Doboj;
- Milovan Stanković, komandant grada i
- Vlado Crni Đurđević, načelnik CJB.

Na spisku KŠ jasno se vidi ko su sve članovi i iz koje su sve strukture vlasti drugih bezbjednosnih struktura sa područja grada.

Krizni štab SDS Opštine Doboj koji je radio u ilegali, strogoj tajnosti je odabrao strogo povjerljive povjerioce i izvršioce koji će vršiti zločine i etničko čišćenje, a oni su:

CRVENI KRST/KRIŽ
- Ivošević P. Milorad, povjerenik,
- Smiljanić Milan, član,
- Urošević Brane, član,
- Pavlović Dušan, član,
- Ćulibrk Dušan (umro).

ORGANIZATORI I IZRŠIOCI ŽIVOG ŠTITA
- Bjelošević Andrija,
- Blašković Milutin (umro),
- Slavuljica Mirko,
- Bašić Nedeljko,
- Petrović Obren,
- Blagojević Vojo,
- Gavrić Rade,
- Živković Dragan.

IZVRŠIOCI ZLOČINI U GRAPSKOJ
- Rađa Miodrag (umro),
- Stanković Milovan,
- Lavrnić Đorđe-Đoko (umro),
- Ćulibrk (Dušan) Borivoje,
- Jorgić-Jorga Nikola (presuđen za zločine u Njemačkoj).

ZLOČINI POČINJENI U ŠEVARLIJAMA, PRIDJELU I POTOČANIMA

- Kujundžić Predo i njegov brat Nenad (poginuo),
- Karagić-Karaga Slobodan,
- Mehić Šefik-Đovani,
- Vidić Milan,
- Ožegović Milan, major JNA.

Sva navedena imena izvršilaca etničkog čišćenja i počinjenih zločina su konspirativnim putem dobivena od građana Doboja, koji su doživljavali torture od istih, samo što nisu prihvatili da budu dio i saučesnici zločina nad svojim komšijama, sugrađanima, školskim drugovima i radnim kolegama. Isto tako je dobiven veliki dio informacija koje su unesene u ovu knjigu, čija imena nisu u sadržaju ove knjige. To je i poruka svim onim nesrbima koji su doživjeli i preživjeli protjerivanje i zločine da ni Srbi nisu svi isti i da ih ne treba stavljati u isti koš i tretirati ih zločincima samo zato što su pripadnici srpskog naroda.

Okupacija grada Doboja kao i njegovo etničko čišćenje podijeljeno je u tri grupe: civilnu, policijsku i vojnu strategiju. Tako će civilna vlast (SDS) u ilegali putem svojih povjerenika i aktivista raditi na prikupljanju evidencija i nacionalnoj pripadnosti stanovništva te adresama na kojima stanuju. Do prikupljenih potrebnih podataka najlakše se došlo uzimajući sa spiskova koji su se nalazili po stubištima za plaćanje komunalnih obaveza prema davaocima usluga.

Druga evidencija je prikupljena iz dokumentacije MUP-a, iz koga se došlo do svih potrebnih podataka o svakom stanovniku i adresi stanovanja, posjedovanju motornog vozila i broju članova porodice. Druga evidencija je korištenje opštinskih garaža koje su korisnici koristili uz plaćanje naknada za korištenje garaža, a dobile su se od "Dobojinvesta". Svi ovi podaci su poslužili kako bi se u što kraćem periodu došlo u posjed ove imovine na nezakonit način (nasilno otimanje). Također su prikupljani podaci o licima koja su radila u inostranstvu ili su još na privremenom radu u inostranstvu. Svi prikupljeni podaci poslužiće paravojnim formacijama pristiglim iz Srbije za lakšu pljačku i otimačinu imovine od građana nesrpske pripadnosti, vršenju raznih tortura nad njima, silovanja i ubistava.

Sumirajući sve prikupljene podatke i informacije sa terena, KŠ je sačinio strategiju kao što je blokada grada i saobraćajnica koje vode prema gradu i na svim prilazima u grad postavio kontrolne punktove s dugim cijevima. Dok se strategija pravila u KŠ-u, u kasarnu Milkovac su već pristigle Šešeljeve formacije i "Crvene beretke", kojima će se kasnije priključiti i "Arkanovci", kako je i dogovoreno s KŠ. Punktovi koji će vršiti kontrolu građana postavljeni su po

svim većim raskrsnicama u gradu, dok su snajperisti bili raspoređeni po soliterima i tako kontrolirali čitav grad.

Okupacija grada, kako je to odlučio KŠ, obavit će se za vrijeme prvomajskih praznika, jer će u tom periodu u gradu biti manji broj građana i grad će se lakše osloboditi od svih onih kojima više u njemu neće biti mjesto življenja. Tako su "oslobodioci grada" u toku noći 2/3. maja opljčkali sve radnje čiji su vlasnici bili nesrbi, kao i državna preduzeća, samo je Robna kuća "Beograd" ostala netaknuta. Pored pljački, u gradu su se te noći desili i veoma teški zločini (Čaršija, Orašje) nad građanima koji su se zatekli ispred svojih kuća. Svi nesrbi koji su se to veče našli na radnom mjestu pohapšeni su i odvedeni u zatvor.

Tako je nakon ove akcije koja je izvršena s veoma teškim zločinima grad osvanuo avetinjski pust i pun neizvijesnosti i straha s mislima šta je sljedeće na redu se desi u gradu. Oko deset sati gradom je kružio bijeli golf iz koga su pozivani građani da u toku dana izvrše predaju svake vrste naoružanja u MUP. Pored putničkih vozila gradom se čuju i teška oklopna vozila i njihove gusjenice, na čijem čelu su "Crvene beretke" s ljiljanima na prsima i dugim cijevima. Iza njih slijedi kolona tenkova na kojima se nalaze uniformirana lica u crnim uniformama, dugim cijevima, zastavom s mrtvačkom glavom i noževima u ustima.

Tako se, dok ove spodobe kruže gradom sa zastavama s mrtvačkom glavom i noževima kao obilježju četničke identifikacije i crnim uniformama, među građanima još više povećava doza straha i buduće neizvijesnosti. Njih posmatraju snajperisti sa solitera na svakog gradskoj raskrsnici, spremni za brzo djelovanje kada budu pozvani da to učine. Njih potpomažu punktovi koji su postavljeni po svim većim raskrsnicama po gradu, koji kontroliraju sve prolaznike koji se usude da prođu pored njih. Svaki punkt je obezbijeđen s tri uniformirana vojna lica. Na punktu se traže i kontroliraju lične karte, te iste predaju vojniku koji sjedi za stolom i kontrolira da li je isti na spisku osoba koje treba hapsiti. Ako se utvrdi da je na spisku, odmah se izdvaja i odvodi dalje ka MUP-u.

Paradiranje "Arkanovaca" i "Šešeljevaca" gradom trajalo je čitav dan, s tim da je oko 14.00 ispaljeno nekoliko minobacačkih granata prema Čaršijskoj džamiji. Jedna je pogodila kuću Derakovića, a druga gradsku tvrđavu. Poslije toga uslijedili su rafali iz pamova i patova prema mezarlucima Rajčinovac. Bila je to najava da su u grad pristigli "oslobodioci", kako ih je nazivao KŠ i da su oslobodioci po već utvrđenoj cijeni predali grad Kriznom štabu.

Dogovor koji je KŠ postigao bila je cijena 1,5 miliona DM, a uz to i sva opljačkana roba i radnje čiji su vlasnici Bošnjaci i Hrvati. Po izvršenom plaćanju, oslobodioci su napustili grad, tako je KŠ preuzeo vlast i time svu vlast u opštini je preuzeo SDS. Tako je vlast u potpunosti preuzeo SDS, a time i vladavinu u srpskoj opštini i to po strogoj uputi i kontroli Karadžića, Stanišića, Simatovića i Vasiljevića.

U gradu se pojavljuje sve više bradatih i četničkih spodoba u uniformama koje počinju da vrše prisilno upadanje po kućama i stanovima tražeći novac, nakit i druge dragocjenosti, stvari i porodična kola. Provode se razne torture prema nesrbima, najčešće premlaćivanje, silovanje, ubistva i odvođenje u MUP i zatvor. Ukoliko su vrata od stana ili kuće zaključana, ona se otvaraju nogama ili kundakom puške.

Dobojlije se hapse po gradu i odvode u već pripremljene buduće logore u kojima će biti zatvoreni nesrbi. Scene su slične onima koje su koristile ustaše i četnici u Drugom svjetskom ratu, kakav je zločin počinjen nad učenicima u Kragujevcu. U ovom slučaju su krivi jer nisu i ne pripadaju njegovom narodu, dok je sebi uzeo za pravo da kao nebeski narod može da radi štogod zaželi, a ti nemaš pravo da se braniš.

ŠTA RADI DRŽAVNA BEZBJEDNOST SRBIJE U BOSNI I HERCEGOVINI

Milošević ništa ne prepušta slučaju, on je glavni naredbodavac i planer svega onog što će se desiti u još postojećoj državi SFRJ. Uz njega i pod njegovim fašističkim šinjelom je JNA koja je u javnosti i čitavom svijetu bila samo dobro uštimani paravan kao četvrta sila u svijetu. Ona radi i radit će sve u skladu *Memoranduma SANU*. Tu su, što će se potvrditi i na terenu, dobro uvježbani i naoružani novosadski i užički korpus, niški specijalci, crnogorski rezervisti, Šešeljevi "Bijeli orlovi", "Arkanovci", "Crvene beretke" kao i druge paravojne formacije koje su pristigle iz drugih zemalja kao što su Rusija, Bugarska, Grčka i druge zemlje, koji su prozvani psi rata i koji će po Jugoslaviji, a posebno po Bosni i Hercegovini ubijati nesrbe. Da je to tako pokazuje i izjava Aleksandra Vučića koji kaže da za jednog Srbina treba ubiti 100 muslimana. Slična je i izjava ruskih dobrovoljaca koji su izjavili da za jednog Rusa treba ubiti 100 muslimana. Svi su oni na spisku i na evidenciji štaba vojske kojom rukovodi Slobodan Milošević.

Za izvršenje plana stvaranja "Velike Srbije" obilatu pomoć Milošević je preko Radovana Karadžića i njemu bliskih dobio od domicilnih Srba, kako u Doboju, tako i u čitavoj Bosni i Hercegovini. Njihov glavni i osnovni zadatak je zlostavljanje nesrpskog stanovništva, premlaćivanje, pojedinačna ubijanja, protjerivanja, pljačkanja, uništavanje njihove imovine, onda i do masovna ubistva koja će proizvesti i genocid. Svi su oni radili po instrukcijama DB Srbije, a oni su: Aleksandar Vasiljević, Stanišić i Frenki Simatović.

Krizni štab grada Doboja, koji je čitavo vrijeme radio u ilegali u naselju Lipac u neposrednoj blizini željezničke stanice Doboj, sve glavne instrukcije dobijao je od navedenih lica DB Srbije. Glavni izvršilac je bio KŠ, odnosno Borislav Paravac i Andrija Bjelošević, v.d. načelnik regionalnog MUP-a, kao i Milovan Stanković, komandant grada. Tako je Doboj bio pokriven vojnom opsadom, policijom i civilnom vlašću oličenom u KŠ-u na čijem je čelu Borislav Paravac.

O radu u ilegali u svojoj izjavi novinarima je sve do u detalje obrazložio Borislav Paravac. Sve ono što se moglo pročitati između redova i ono što je rekao govori da se radi o jedinstvenom projektu zadatom u tri poglavlja:

a) Projekt KŠ-u,

b) Projekt R MUP-u i

c) Projekt komandi vojske lociranoj u i oko grada (Milkovac, Bare).

UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAT

Detaljnom analizom počinjenih zločina u periodu 1992–1995. godine u Bosni i Hercegovini, koji su počinjeni od rijeke Drine pa do srednje Bosne s jedne strane i Hercegovine, također do srednje Bosne, s druge strane, može se jasno zaključiti da se radilo o udruženom zločinačkom poduhvatu. Ove zločine su 1991. godine na sastanku koji se svodio na "humano preseljavanje" u Karađorđevu dogovorili Slobodan Milošević i Franjo Tuđman.

Humano preseljavanje sa sjeverne strane vršeno je od strane Srbije i Crne Gore, koje se odnosilo na Bošnjake i Hrvate, a sa južne strane preseljavanje su vršile postrojbe Hrvatske potpomognute postrojbama HVO-a iz Hercegovine. Ovo preseljenje se provodilo nad Bošnjacima i Srbima koji su živjeli na području Hercegovine pa sve do Lašvanske doline.

Kada se sagledaju počinjeni zločini, može se zaključiti da su rađeni po istom šablonu, samo su bila dva izvođača radova u kojima su na obje strane najveći stradalnici bili Bošnjaci, a u manjim mjerama Hrvati i Srbi. Međutim, po nalogu HDZ-a iz Hrvatske najveći broj Hrvata iz Posavine blagovremeno je evakuiran u Hrvatsku, dok je manji dio ostao, a nad njima su srpske paravojne i druge vojne formacije iz Srbije počinile neviđene zločine.

Bošnjaci koji su uspjeli preći u Hrvatsku istu su zbog neljudskih ponašanja od strane vlasti u Hrvatskoj napustili i krenuli za spasom prvo po Evropi, a onda po čitavom svijetu. Tako će se Bošnjaci naći na Novom Zelandu, u Australiji, Sjevernoj Americi i naravno po čitavoj Evropi. S njima su izbjegli i Srbi i Hrvati koji su odbili poslušnost Beogradu i Zagrebu i na tim kontinentima žive kao što su nekada živjeli u Bosni i Hercegovini.

Ovi navedeni zločinački poduhvati nisu prestali ni poslije potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, samo što se primjenjuju druge i to političke metode i nastoji realizirati ono što nije realizirano tokom agresije u periodu 1992-1995. godine.

Posljednji zločinački poduhvat koji se desio nad Dobojlijatna desio se 21.9. 1995. godine, kada su preostale Dobojlije prevarene i preko Ozrena i Stanara tokom noći upućene prema Maglaju i Tešnju. Bilo je to konačno čišćenje grada od nesrba, a kasnije će se to slaviti kao dan oslobođenja Doboja, koga su oslobodioci oslobodili od njegovih građana nesrba.

Tako su u gradu ostali da žive Srbi koji su i živjeli u gradu i Srbi pridošli iz Federacije, koji su zauzeli bošnjačku i hrvatsku imovinu kao ratni plijen, kako je to proglasio Krizni štab grada.

Kada je u pitanju udruženi zločinački poduhvat u Bosni i Hercegovini i gradu i opštini Doboj, doživjeli su istu sudbinu. Pored brojnih logora koji su napravljeni i obezbijeđeni u gradu prije okupacije grada, i sam grad će postati najveći agresorski logor u periodu 1992–1995. godine. U tim logorima će se u početku naći i veliki broj Srba koji su odbili neposlušnost KŠ-u, kao što je mobilizacija i bježanje sa prvih borbenih linija. Ovo je bilo posebno kada je bila upitna bilo kakva pomoć koju su u početku pružali svojim komšijama nesrbima.

Oni koji su planirali i vršili udruženi zločinački poduhvat završni udarac prema nesrbima su izvršili 21.9.1995. godine, kada su konačno očistili grad od nesrba. Tako je preko Ozrena autobusima za Maglaj prevezeno 2.000, a preko Stanara za Tešanj 700 Dobojlija.

Lažima, oni kojima je to u krvi, pozvali su putem megafona da dođu na stadion FK "Željezničar" i ponesu što više stvari i rekli da će biti bezbjedno prevezeni prema teritoriji koju kontrolira Armija Bosne i Hercegovine. Bez obzira na to što su Dobojlije stigle u jutarnjim satima, prevoz je obavljen u kasnim noćnim satima. Većina pristiglih je bila duboke starosne dobi i bolesni, ali želja za slobodom bila je jača od toga. Prije poziva za ulazak u autobuse, naređeno im je da sve stvari koje su ponijeli sa sobom predaju pod izgovorom da će iste biti transportovane zajedno s njima.

Nažalost, izdešavalo se sve suprotno od dogovorenog. Istjerani su iz autobusa u šumama Ozrena i ostavljeni da se sami snalaze kroz bespuća tražeći moguće puteve prema Maglaju. Tu su ostavljeni bez stvari koje su trebale biti dovezene zajedno s njima, što se nije dogodilo. Ostali su bez istih i tako nastavili ići u neizvjesnost.

Lutajući čitavu noć planinom Ozren, konačno su stigli u naselje Bijele Ploče i na borbenu liniju koju su držali borci Armije BiH. Saznavši da su konačno stigli na teren koji daje sigurnost i saznavši da su to borci Armije RBiH, nastalo je pravo veselje bez obzira na umor i iscrpljenost i bolest koju su nosili u sebi. Borci su ih prihvatili i odmah prevezli u Maglaj, gdje im je ukazana prvo ljekarska, a onda i druge neophodne pomoći. Nakon ukazane pomoći, jedan broj je ostao u Maglaju, jedan je otišao prema Tešnju, dok je najveći broj krenuo u Zenicu. Razlog ovog odvajanja je spajanje s porodicama koje su bile u ovim gradovima.

Ovaj konačni zločin u etničkom i neljudskom postupku bio je završni čin etničkog čišćenja Doboja, što je bio i glavni cilj osmišljenog zločina. Tako će ne samo grad Doboj, nego i opština postati srpska opština, što u svemu tome potvrđuju i druge promjene koje su se desile u čitavom gradu. To su novi nazivi ulica,

javnih ustanova, uvođenje jednog pisma, a i sam grad je imao raznih oznaka i srpskih obilježja.

Tako je nova srpska opština proglasila oslobođenje grada i to se već počelo slaviti kao Dan oslobođenja. Ali postavlja se otvoreno pitanje: od koga je grad oslobođen kada u njemu nije bilo nikakvih oružanih sukoba, niti je bilo kakvih formacija koje su bile prijetnja Srbima, ne samo u gradu, nego ni u prigradskim naseljima? Očito je da je zločin bio u etničkom čišćenju u kome je grad u potpunosti očišćen od nesrba, odnosno od Bošnjaka i Hrvata.

Dakle, udruženi zločinački poduhvat i agresija na Bosnu i Hercegovinu, izuzev etničkog čišćenja i ubijanja nedužnog civilnog stanovništa, nije ostvario podjelu Republike Bosne i Hercegovine, a time i stvaranje "Velike Srbije" i "Velike Hrvatske". Ipak, agresori i dalje ne odustaju od svojih namjera te isto nastavljaju raznim političkim pritiscima, posebno kada je u pitanju bošnjački narod, da ostvare uz laži u kontinitetu ono što nisu uspjeli puškom i zločinom. U ovom ataku im u punoj mjeri potpomažu preostali involvirani protagonisti srpstva i hrvatstva u Bosni i Hercegovini. Oni svojim profašističkim ponašanjem ne uništavaju samo državu Bosnu i Hercegovinu, nego su posljedica masovnog iseljavanja Bosanaca i Hercegovaca u treće zemlje.

PRIPREMA I REALIZACIJA AGRESIJE NA BOSNU I HERCEGOVINU

Memorandum koji je napisala Srpska akademija nauka i umjetnosti 1986. godine u Ulici Užička na Dedinju samo je obnovljeni memorandum Ilije Garašanina objelodanjen 1837. godine, o stvaranju jedinstvene srpske nacionalne velike države Srbije. Garašaninov memorandum pod nazivom *Načertanije* nikada nije realiziran, ali nikad nije stavljen ni *ad acta*. To znači da se čekala povoljnija prilika za njegovo provođenje, odnosno čekala se samo smrt Titova.

Donošenjem novog Ustava SFRJ 1974. godine, nacionalističke pretenzije nacionalista iz Srbije su u tajnosti otpočele pripreme za realizaciju projekta "Velike Srbije".

Pripreme koje su već uveliko izvršene držane su u tajnosti i iste su objelodanjene memorandumom koji je izdala Srpska akademija nauka i umjetnosti. Na čelu ovog memoranduma u ulozi mentora bio je Slobodan Milošević i njegova desna ruka Dobrica Ćosić.

Objelodanjivanjem ovog memoranduma iz Srbije su krenule lavine laži o učešću velikih svjetskih sila o uništenju Jugoslavije. Te laži su svake naredne godine bile sve jače i jače, sve dok nisu 1991. godine počele "balvan revolucije", kako po Vojvodini, tako i po Hrvatskoj. Uz ove balvan revolucije svo naoružanje koje je JNA uspjela izvući iz kasarni iz Slovenije i Hrvatske dopremljeno je u Bosnu i Hercegovinu. Kasnije će se prevoziti i ukopavati na već određene lokacije, a posebno na lokacije po brdima oko Sarajeva. I u ovom slučaju je bilo obilato iznesenih laži kao što je da se to radi radi odbrane grada Sarajeva.

Uvidjevši da neće moći ostvariti svoju namjeru u stvaranju "Velike Srbije", on 1991. godine održava tajni sastanak s Franjom Tuđmanom u Karađorđevu, gdje će se dogovoriti o podjeli Bosne i Hercegovine, naravno uz etničko čišćenje u kome će najveću cijenu platiti njen većinski bošnjački narod.

Za podjeli i buduću granicu između buduće velike države dogovorena je rijeka Neretva i prelaz preko planine Ivan i dalje rijekom Bosnom do rijeke Save.

Ono što su oni imali u svojim glavama je bilo sasvim drugačije. Tako je Miloševićeva granica "Velike Srbije" bila Zadar–Karlobag–Virovitica, a Tuđmanova rijeka Drina i sve do Zemuna.

Ako se uzmu svi vođeni pregovori između predsjednika svih republika (Slovenija, Hrvatska, BiH, Crna Gora, Srbija, Makedonija), zaključak je da su oni

bili samo paravan za sve ono što će se kasnije destiti, posebno u Bosni i Hercegovini i kasnije na Kosovu.

Napad na Bosnu i Hercegovinu je sa sjeverne strane preko rijeke Drine krenuo iz Srbije, kako pješadijski, tako i artiljerijom i avijacijom, a sa juga iz Hrvatske uz podršku lojalnih im Hrvata prema centralnoj Bosni.

Napadi nisu bili samo u zastrašivanju naroda, nego su se dešavali i veoma teški zločini i ubistva, što je prouzrokovalo veliku seobu naroda sa prostora na kome su živjeli.

Bježeći od počinjenog zločina, stigli su u Hrvatsku i Sloveniju, a neki su stigli i do Austrije i Njemačke. Bez obzira na pretrpljeni strah i što su ostavili sve što su imali, smogli su snage i hrabrosti da ispričaju šta su sve doživjeli i šta se sve radi kako u Bosni, tako i u Hercegovini.

Saznavši za zločine koji se vrše po Bosni i Hercegovini, formalno su se uključile Francuska, Engleska i Rusija, a istinski Njemačka i SAD. Međutim, uključivanje Njemačke i SAD-a nije odgovaralo Francuskoj, Engleskoj i Rusiji, pod izgovorom da je to problem Evrope i da će oni taj problem rješavati. Njemačkoj je spočitavano nedjelo i zločini koje je počinila u Drugom svjetskom ratu. Bio je to razlog da se obje ove države povuku i ostave da to rješava Evropa.

Zločini koji su se dešavali po čitavoj Bosni i Hercegovini bili su sve teži i opasniji, što znači da su oni koji su se obavezali da će to oni odraditi, uz veoma razrađene laži koje su dobivali od Miloševića i njegovih izvršioca, istima davali punu podršku. Da je to tačno dokazao je Miterand svojim dolaskom u Sarajevo. Svojim očima je vidio šta se dešava oko Sarajeva, kako ubijanje stanovništva, tako i razaranje grada, ali on je ocijenio da situacija nije takva da bi se trebalo vojno intervenirati. Ponašanje Miteranda i Mejdžora, a isto tako i ruske diplomatije, opredijelilo je Njemačku da promijeni svoj Ustav i da se uključi u rješavanje haotičnog stanja u već bivšoj Jugoslaviji.

Embargo na naoružanje koje su uveli prema Bosni i Hercegovinu za odbranu svoje nezavisnosti i suvereniteta čvrsto su držali pod svojom kontrolom.

Nakon donošenja novog Ustava, Njemačka će se maksimalno uključiti diplomatskim putem, a onda i humanitarno u zaštiti ljudskih prava spašavanju ljudskih života na prostoru bivše Jugoslavije, posebno kada je u pitanju Bosna i Hercegovina.

Nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma i uspostavljanja kancelarije visokog predstavnika u Bosni i Hercegovini i s njime kancelarije OHR-a, postavljen je i diplomata u istoj kancelariji u funkciji ambasadora, Mihail Štajner. S njim će u kancelariji OHR-a također biti njegovi saradnici Barbel Bolaj, Vera Gundel, Minna Jarvenpa i prevodilac Amela Ćurković, rođena Zeni-

čanka i prevodilac medijatora za Bosnu i Hercegovinu Kristijana Švarza Šillinga. Naravno, uz njih treba dodati i Gerda Wagnera, koji je bio i prvi zamjenik visokog predstavnika, Klausa Kikela, šefa diplomatije Njemačke i Hansa Schumachera, također zamjenika visokog predstavnika. Sve što je ova ekipa radila za ugroženo stanovništvo u Bosni i Hercegovini radila je u skladu s njemačkom diplomatijom, odnosno nadzorom dr. Klausa Kinkela, ministra vanjskih poslova Njemačke. Ipak, sve ovo je humana politika Njemačke koju je osmislio i poslao u Bosnu i Hercegovinu Helmut Kol, kancelar Njemačke.

Kada je u pitanju politika Francuske i Engleske, ona će se promijeniti prema Bosni i Hercegovini kada Miterand ode sa vlasti i Mejdžor u Engleskoj, dok će politika Ruske Federacije ostati i dalje na istim pozicijama u podršci srpskoj politici, bez obzira na to što je u BiH, odnosno u Srebrenici počinjen genocid.

Ovdje je veoma bitno napomenuti da je politika agresora bila i ostala neprekidni napad na Bošnjake, kako je njihova opsesija osnivanje islamske države, te da nikada neće prestati borba u sprečavanju ove ideje. Međutim, nije u pitanju islamska država, nego je kod agresora zavladao strah od osvete za sve zločine koje su počinili prema nedužnim Bošnjacima.

Zločini koji su se dešavali u Bosni i Hercegovini trajali su sve do potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, odnosno nakon akcije NATO saveza, koji je djelovao poslije svih upozorenja upućenih kako Miloševiću, tako i Karadžiću. Tada je dato i odobrenje za naoružavanje Armije BiH, koji je odobren uz veoma veliki pritisak američkog Senata i drugih zemalja članica Savjeta bezbjednosti i UN-a.

Kada je u pitanju ne samo agresija, nego i uništenje države Bosne i Hercegovine i Bošnjaka, pokazuje to sljedeći tekst iz pera Tilmana Zulcha, prenesen iz dokumentacije Društva za ugrožene narode. Ko je taj Tilman i odakle je? On je Nijemac i živi u Njemačkoj. Bio je ministar njemačkih pošta, koje je napustio i posvetio se Društvu za ugrožene, posebno kada je u pitanju ugroženost jednog naroda u Bosni i Hercegovini. To je humanista koji je na jednom od skupova posvećenom ovoj populaciji, na kojoj su se našli i predstavnici nezakonito proglašene države RS na čijem je čelu bio Buha, ministar vanjskih poslova RS, saslušavši samo jedan dio izlaganja Buhe, koje je bilo puno notornih laži, prekinuo ga i više mu nije dao riječ, a onda je on njemu prenio pravu istinu:

"Gospodine Buha, Srbi su u Jugoslaviji faktički raspolagali brojnim privilegijama: pogoni subvencionirani od države nalazili su se pretežno u Srbiji ili u područjima Bosne i Hercegovine i Hrvatske i to pretežno gdje se bili većinski naseljeni Srbi. Veći dio zarađenih deviza u Sloveniji i Hrvatskoj išao je u Beograd. UKP Hrvatske Srbi su činili 40% pri 11,5% u udjelu stanovništva, preko 60% policajaca u Hrvatskoj bili su Srbi i preko 40% rukovodećih položaja u privredi i upravi zaposjedali su Srbi. Procenat Srba gastarbajtera suprotno ovo-

me bio je zanemarijiv. U 1985. godini udio Srba i Crnogoraca u KP bio je oko 80% i to pri 40% udjelu u cjelokupnom stanovništvu Jugoslavije, što znači da su oni kontrolirali kako privredu, tako i društveno-politički život, kao i spoljnu politiku. Udio Srba u oficirskom kadru savezne armije iznosio je više 70%. Srbija je koristila saveznu policiju, savezna sredstva, kao i saveznu armiju (1981. g.) za podršku i realizaciju policijskog terora na Kosovu." (Elizabet fon Erdman-Pandžić: "Ideolozi i inspiratori rata" – tajni spis SANU u "Etničkom čišćenju")

Kada je u pitanju opstojnost ne samo bošnjačkog naroda, nego i države Bosne i Hercegovine, u svojoj knjizi (*Bosna i Bošnjaci, država i narod koji su trebali nestati*) O.Ibrahimagić piše sljedeće:

"Kada je ova zajednička agresija propala veličanstvenim otporom ARBiH i naoružanog naroda, Hrvatska i Srbija izmislile su postojanje konstitutivnog naroda u BiH kako bi je lakše etnički podijelili na tri dijela, odnosno tri etničke države, tzv. konstitutivne republike, a time i da se na kraju otcijepe iz BiH i pripoje Crnoj Gori, Hrvatskoj i Srbiji."

Da neće nestati ni Bosna ni Bošnjaci pokazano je 1737. godine u boju kod Banje Luke, kada su vlastitim snagama porazili austrijsku vojsku i time sačuvali sebe od progona i Bosnu od Austrije.

Naprotiv, Bosna i Hercegovina se bezbroj puta, kao i u periodu 1992–1995. godine, našla u veoma delikatnoj situaciji, posebno kada je u pitanju politička podrška Engleske, Francuske i Rusije za njen nestanak. Oni ne samo da su dali zeleno svjetlo za njen nestanak, nego su bili i glavni inicijatori za njenu sigurnost, kao i zahtjeva jugoslavenskog rukovodstva da se Bosni i Hercegovini uvede embargo na uvoz oružja za samoodbranu, što znači da je Bošnjacima stavljen embargo na odbranu od agresije.

Politiku zapadne Evrope i Rusije prema Bosni i Hercegovini najbolje je izrazio britanski premijer Džon Mejdžor u pismu svome ministru Daglasu Hogu, čiji je sadržaj nedovoljno poznat široj javnosti u našoj zemlji.

Prvo i osnovno je što on o državi Bosnu i Hercegovinu, čiji ambasador sjedi u Sarajevu, priča kao što to rade njegovi istomišljenici Milošević, Karadžić, Tuđman i hercegovački Hrvati. Mejdžor se zalaže za podjelu Bosne i Hercegovine kao i njegov zemljak Oven, kao i za njen nestanak kao važeće države. To i jeste bio osnovni cilj raseljavanja muslimana iz svoje države, kao i politike Hrvatske i Srbije. On instruira svog ministra da se nastave mirovni pregovori, jer mu oni služe kao paravan kako bi se odgodila bili kakva akcija od strane islamskih država te se takva politika vodi sve dok ne nestane Bosne i Hercegovine, a njeno muslimansko stanovništvo ne raseli iz svoje zemlje. On neistinom koju iznosi i potvrđuje da iza ovog prijedloga stoji svaka druga evropska država i sjevernoamerička vlada.

Zato se postavlja otvoreno pitanje da li su napad i agresija na Bosnu i Hercegovinu i zločini koji su se u njoj desili podržavali i Mejdžor (Engleska) i Miterand (Francuska) non grata u Bosni i Hercegovini ili zločinci koji su učestvovali u etničkom čišćenju i genocidu koji se desio u Bosni i Hercegovini 1992–1995. godine.

Potpisivanje Dejtonskog mirovnog sporazuma 14.12.1995. godine, kojim je Bosna i Hercegovina međunarodno priznata država u svojim historijskim granicama kao članica UN-a, potvrđuje međunarodnu afirmaciju bošnjačkog naroda, potvrđuje i afirmira državu Bosnu i Hercegovinu, unutra koje egzistira otvoreno bosansko društvo u kome bošnjački nacionalni identitet jeste kvintesencija i bosanskohercegovačkog društva i države Bosne i Hercegovine.

Dejtonski sporazum uistinu je bio samo sporazum kako bi se zaustavio rat i ubijanje, a kao rezultat bošnjačke borbe za samoopredjeljenje i biološki opstanak. Od razumijevanja bošnjačkog stanja danas umnogome zavisi i karakter bošnjačkog trajanja. (I. Lovrenović, M. Imamović, *Bosna i njen narod*).

Pored civilnih posmatrača koji su raspoređeni najviše u kriznim područjima, za njihovu sigurnost i sigurnost stanovništva u Bosni i Hercegovini bile su raspoređene i multinacionalne snage s lokacijom i logistikom u Sarajevu, Mostaru, Banjoj Luci i Tuzli. Oni su bili u ulozi posmatranja, obavještavanja i zaštite međunarodnih posmatrača, a ne vojnog djelovanja. Sve što je od njih trebalo jeste da redovno dostavljaju informacije sa terena glavnoj bazi, a ona dalje šalje prema glavnoj operativnoj komandi NATO-a.

DRUGO POGLAVLJE

KRIZNI ŠTAB SDS OPŠTINE DOBOJ ORGANIZATOR I NAREDBODAVAC SVIH ZLOČINA I ETNIČKOG ČIŠĆENJA ZA USPOSTAVU SRPSKE OPŠTINE DOBOJ

1993. godina – grb Srpske opštine Doboj

UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAT
NA PODRUČJU OPŠTINE DOBOJ
IZVOĐEN JE POD OVIM GRBOM, KOJI JE DJELO MENTORA
RADOVANA KARADŽIĆA I KRIZNOG ŠTABA OPŠTINE DOBOJ,
KAO ŠTO SU HAPŠENJA, LOGORI, SUĐENJA, SILOVANJA, UBISTVA,
PROTJERIVANJA, ZLOČINAČKO ETNIČKO ČIŠĆENJE

RAZGOVORI U SJENI PRIPREME ZA AGRESIJU

Dok su se odvijali intenzivni razgovori u sastavu: Milošević, Tuđman, Kučan, Izetbegović, Bulatović i Gligorov, u svim republikama još postojeće Jugoslavije, u Beogradu su Miloševićevi trabanti u strogoj tajnosti pravili planove o raspadu Jugoslavije i stvaranju "Velike Srbije". Oni su trajali onoliko koliko je bilo potrebno da se Srbija vojno spremi i krene u agresiju na Bosnu i Hercegovinu.

Kao paravan u skrivanju svoje namjere u ovu agresiju se uključio i Franjo Tuđman. Tako je 1991. godine u Karađorđevu održan tajni sastanak koga je organizirao Milošević, na kome je dogovorena podjela Bosne i Hercegovine i tako nestanak, kako nje, tako i njenog naroda.

Prve koje su napustili Jugoslaviju bile su Slovenija i Hrvatska, a onda putem referenduma i Bosna i Hercegovina. Nakon prijema u UN Bosna je postala suverena i nezavisna u svojim avnojevskim granicama. Međutim, njena nezavisnost je nije mogla odbraniti od agresije kada je sa sjevera napadnuta od Srbije i Crne gore i sa južne strane od Hrvatske.

Da bi je lakše polijelili, agresori su u toj podjeli predvidjeli humano preseljenje, koje će preći u nezapamćene zločine sa obje strane. Za izvođača radova u Bosni i Hercegovini Milošević je obezbijedio dr. Radovana Karadžića, Crnogorca koji je došao u Sarajevo, gdje je završio Medicinski fakultet i ostao da radi i živi. Ovaj krojač je historijski izdanak zločinaca koji su i u Prvom i u Drugom svjetskom ratu vršili masovna ubistva Bošnjaka, kako u Crnoj Gori, tako i u Bosni i Hercegovini, pa zašto onda ne bi i u ovoj planiranoj agresiji na Bosnu i Hercegovinu.

Za sve što će se desiti u Bosni i Hercegovini i njenom najbrojnijem narodu, uz Karadžića Milošević je uključio OB Jugoslavije, a to su: Stanišić, Simatović i Vasiljević. Tako je Karadžić po naredbi Miloševića i uz obilatu pomoć istih formirao krizne štabove po opštinama u kojima je živio većinski srpski narod. Međutim, opština nije bila takvog sastava, a kako je Doboj predviđen da bude sjedište buduće SAO „Sjeverna Bosna“, morao je biti etnički očišćen od nesrba.

Tako je formiran Krizni štab kao nelegalno tijelo. Radio je u ilegali u naselju Lipac, bez obzira na to što je opština funkcionirala na osnovu potvrđenih izbora i odbornika koje činili sastav Skupštine opštine Doboj iz pobjedničkih stranaka: SDS, SDA i HDZ.

Krizni štab su sačinjavali članovi Predsjedništva SDS-a, MUP-a i komande garnizona, što potvrđuje i spisak u nastavku.

ULOGA KOMANDANTA HADŽIĆA

Kada je u pitanja vođenje rata i osvajanja, kako teritorija, tako i gradova, taktika nikad nije ista. Taktike su različite i one se izvode nakon obavljenih svih neophodnih radnji kao što su izviđanja, lokacije, položaji, veličine i drugi veoma bitni podaci. Kada je u pitanju grad Doboj, on ima veoma bitne i značajne karakteristike, kao što je lokacija na tri rijeke, posebno njegove komunikacije kojima je povezan putnom i željezničkom mrežom, kako sa istoka, tako i sjevera i juga. Zato je to sve veoma temeljno razrađeno i odrađeno da bi grad pao bez ispaljenog metka.

Naime, razlozi tome su četničke snage i nepripremljenost odbrane grada Doboja i kao treće jaka unutrašnja izdaja od strane bošnjačkog elementa. Ogroman je značaj ove izdaje, ne samo Doboja, nego i drugih gradova u RBiH, kao što su Banja Luka, Bijeljina i drugi gradovi sjeverne Bosne.

U grad Doboj „Arkanovci“ su iz vikendica Bošnjaka sa Krčevina i "Šešeljevci" iz kasarne iz Milkovca ušli 2/3. maja preko Čaršije i naselja Orašje, tačno u ponoć. Ulazeći u grad došli su do tvrđave i zapucali, a pucnjava je trajala desetak minuta, da bi poslije u potpunosti utihnula. To nije bio borbeni napad, nego samo znak da su "oslobodioci" ušli u grad, onako kako je to dogovoreno s Kriznim štabom SDS Doboj, koji je radio u ilegali u naselju Lipac.

Grad Doboj, s užim gradskim naseljima koje obuhvataju šest mjesnih zajednica, po popisu iz 1991. godine brojao je 26.000 hiljada stanovnika, od čega je 42% bilo Bošnjaka, 39% Srba, 13% Hrvata i 7,6% ostalih. Kada je u pitanju opština, procenat je identičan procentu stanovništva u gradu, s tim što je na području opštine živjelo 102.000 stanovnika.

S obzirom na ovakav odnos stanovništva, gajila se nada da se neće ništa strašno desiti, imajući u vidu da je JNA stacionirana u kasarni u Milkovcu i garnizonu u Barama, da neće biti ono što je određeno prije pokorenja grada, a desilo se da se ubijaju Bošnjaci i Hrvati i zatvaraju u logore. Međutim, desilo se suprotno samo zahvaljujući Ćazimu Hadžiću, komandantu kasarne, rođenom Krajišniku iz Ključa. On je Dobojlije svojim izjavama ubjeđivao da im neće ni dlaka sa glave faliti dok je on tu. Takvo ubjeđivanje je trajalo sve do 31. aprila, a poslije neka vam sam Bog bude na pomoći.

Naravno, njegova uvjeravanja nisu bila nikakva sigurnost, jer je veoma dobro znao za slučaj kada se na zakazanu mobilizaciju odazvao veoma mali broj rezervista. Mobilizacija je zakazana 1991. godine, kada je buktio rat u Hrvatskoj,

odnosno Sloveniji. Na prozivku se odazvalo oko 250 rezervista na zborno mjesto u kasarni u Derventi. Pozivima su se u većini odazvali Srbi. Kada im je saopšteno da im je odredišno mjesto Vukovar, ostalo ih je samo dvadesetak, dok su se ostali vratili kućama.

Za ovako razočaravajući odziv Hadžić nije niti je mogao naći opravdanje pretpostavljenoj komandi. Bio je veoma deprimiran i žalostan.

Prema dostupnim podacima, Hadžić je, prije nego će doći do rata u Bosni i Hercegovini, pozvao predstavnike mjesnih zajednica u kojima žive Bošnjaci i Hrvati i nudio im naoružanje i drugu opremu, što je isto već uradio za Srbe. Šta se sve iza toga krilo ostaće dugo kao tajna, jer, kada se ovo naoružanje trebalo podijeliti, u Hrvatskoj je uveliko vođen rat. Svoju funkciju komandanta kasarne Hadžić završava 1. maja, kada se u potpunosti završava blokada grada Doboja. Sve pripreme i povećano prisustvo uniformiranih vojnika i policijskih formacija na čijem je čelu bio Andrija Bjelošević, načelnik CJB regije Doboj, Hadžić je pravdao time da se u gradu održava miting podršci JNA u borbi protiv najezde "Zelenih beretki" i HOS-a u Doboj, kako bi izazvali nered i paniku u gradu.

Kao izgovor i opravdanje u odbrani grada bilo je nužno blokirati sve puteve koji vode u grad, što će ostati tako sve do potpisivanja Dejtonskog mirovnog ugovora. Naravno, u gradu niti je bilo niti je pak organiziran bilo kakav miting, kao što nije bilo nikakvih jakih formacija "Zelenih beretki" i HOS-ovaca. Ipak, bio je jedan miting u povodu izgradnje i puštanja u saobraćaj izgrađenog mosta u Barama preko rijeke Bosne za Kostajnicu i dalje prema Modriči. Bošnjaci u gradu, posebno Grapšćani, radovali su se tom mostu, zbog toga što ga je otvarao njihov sugrađanin i što će to biti sigurnija i brža veza Grapske i grada. Oni, kao i drugi Bošnjaci pa i Hrvati, nisu bili ni svjesni da je to most preko kojeg će teška artiljerija prelaziti i biti stacionirana na Ciganištu, Dugim njivama i Vučjaku kod Podnovlja, gdje će biti u pripravnosti za djelovanje i osvajanje teritorija ka istočnom i južnom dijelu Bosne.

Na tom mitingu Faruk Hadžirašidagić, član SDA OO Doboj, obratio se prisutnima rekavši da je ovo most budućnosti svih građana opštine sa obje strane rijeke Bosne, a posebno kada su u pitanju Kostajnica i Grapska i dalje prema Modriči. Sa tog mjesta poručio je svim građanima da u gradu vlada mir koji će zajednički očuvati. Da li je znao ili nije bio upoznat od vrha svoje stranke da su to samo opsjene svega što će se u veoma kratkom vremenu desiti nesrbima, kako u gradu, tako i u čitavoj opštini, pa i široj regiji? Isto tako, ovome se treba pridodati da je u to vrijeme kasarna u Milkovcu bila puna "Šešeljevaca", a vikendice Bošnjaka i Hrvata na Krčevinama pune "Arkanovaca".

Krizni štab koji je radio u ilegali u Lipcu (izjava Paravca) često su posjećivali Karadžić i Jovica Stanišić, a često im se pridruživao i Kuprešanin iz Bosanske

Krajine. U Doboju su pravljeni svi strateški planovi osvajanja teritorija i formiranja SAO Krajina. Posebna strategija je bila kako osvojiti Tuzlu i preko nje otvoriti koridor prema Zvorniku i dalje preko rijeke Drine u Srbiju. Tu ulogu su na sebe preuzeli Knez, Durmić i Stanković, koji su tim povodom organizirali i jedan sastanak u Tuzli kod Kneza, komadanta Drugog korpusa. Bio je to razlog da se Knez razriješi te dužnosti i postavi za vojnog atašea u jednoj od ambasada u Evropi.

Grad Doboj je u strategiji bio predodređen za sjedište SAO Sjeverna Bosna, što je za posljedicu imalo potpuno etničko čišćenje ne samo grada, nego i čitave opštine, pa i sjeverne Bosne. Bio je to i razlog potpunog blokiranja grada, koji je čišćen raznim prepadima, premlaćivanjima, pljačkama, silovanjima i ubistvima.

Žalosno, tužno i ružno je da se na čelu čišćenja preko Crvenog krsta čistio grad, ali je to prava istina. Povjerenik na čelu te humanitarne organizacije bio je ugledni dobojski političar i građanin opštine Doboj, Milorad P. Ivošević.

U toku osvajanja grada i njegovog blokiranja, interesantno je kako su i na koji način stanovnici Čaršije i Orašja, dakle visinskog dijela grada, znali i te noći preko Čaira, Prisada i Alibegovaca stigli u Tešanjku i Tešanj te kako su se već tu tada zatekli vodeći članovi SDA u Tešnju, Ahmet Aličić, Faruk Hadžirašidagić i drugi visoki dužnosnici SDA. Sve što se tada zateklo u novom dijelu grada ostalo je u nemilosti osvajača Doboja.

Predajom grada od strane "Arkanovaca" Kriznom štabu SDS-a za dogovorenu cijenu od 1,5 miliona DM, iz grada je nestao Ćazim Hadžić. Kasnije će se saznati da je otišao (premješten) u Banju Luku. Stizale su kasnije informacije da je otišao i van granica Jugoslavije, međutim, prava istina je da se na službovanje prebacio u Srbiju. Ostao je nezadovoljan zbog uloge koju je obavio u Doboju, a da nije uspio dobiti viši vojni čin. U posjeti kod Durmića koji se liječio na VMA u Beogradu sve je to ispričao svome saborcu (Durmić) iz Svjetliče, bivšem komandantu Okružnog štaba TO Doboj.

Durmić je, vozeći se sa Stankovićem, komandantom kasarne u Doboju i engleskim novinarom kroz Svjetliču, naletio na minu, gdje je doživio teške povrede. Stanković ga je prevezao u Beograd na liječenje. Saznavši da se Durmić nalazi na VMA, Hadžić je, boraveći na dužnosti u Beogradu, odmah pohitao u posjetu svom ratnom drugu i izjadao mu se za sve što je doživio, posebno kada je u pitanju ljudsko poniženje. Durmić, koji je liječen i julu i augustu, ponovo se vratio u svoju Svjetliču da nastavi komandovati multietničkim sastavom čija je odgovornost bila u Svjetliči. Oni su formacijski pripadali Drugom korpusu i komandi Kneza te su ponekad, što je bilo samo pokriće pred javnošću, učestvovali na gradačačkom ratištu. Naravno, sve vrijeme koje je Durmić proveo u VMA u Beogradu za njegovu sigurnost su se posebno brinula trojica radnika SDB-a.

Da je ova formacija bila pod punom kontrolom Hadžića, a kasnije i Stankovića dokazuje činjenica da su redovno dobivali plaće iz Doboja koje je u Svjetliču donosio direktno Stanković. On je u Svjetliči, kako borcima, tako i stanovništvu obezbijedio pet telefonskih linija kojima će se služiti, a što će Stankoviću veoma dobro poslužiti u prisluškivanju razgovora Svetličana. To ga je oslobodilo od dodatnih problema u prikupljanju potrebnih podataka, koji će mu poslužiti za strategiju otvaranja koridora prema Tuzli i dalje prema Srbiji. Međutim, smjenom Željka Kneza i uspostavljanjem nove komande Drugog korpusa te preustrojem TO Tuzla i jedinstvom svih građana Tuzle, taj koridor nikada nije uspostavljen, bez obzira na prijetnje i odmazde koje je pripremao Dubajić, bivši komandant vojnih potencijala koji su bili smješteni u i oko Tuzle.

Posjeta Durmića gradu Doboju i Stankoviću nikad nije bila upitna. On je sa svoja dva tjelohranitelja sasvim normalno ulazio i šetao po gradu, samo zahvaljujući Stankoviću. Stanković je Durmiću omogućavao da preko Svjetliče izvede iz grada svakoga koga želi, a to sve u paketu etničkog čišćenja grada, a kao humano spašavanje građana prema javnosti. Jedan od Durmićevih tjelohranitelja bio je Samir Ibrahimović, aktivno vojno lice koji je u službi u Kninu bio u pratnji Ratka Mladića. Kasnije je iz Knina prebačen u Banju Luku, a onda dolazi u Doboj kod Durmića. Drugi tjelohranitelj bio je Elvedin Kulelija, također aktivno vojno lice sa činom vodnika JNA.

Koliko je povjerenje Durmić stekao kod Stankovića dokazano je na jednom skupu koji je održan u Domu JNA u Doboju, kojim je predsjedavao glavni četnički komandant iz Bosanske Krajine, Momir Talić. Na tom skupu se našao i povjerljivi Durmić, koji će od Talića dobiti odobrenje da se i on obrati na zakazanom skupu, što je Durmić i učinio. On je u svome izlaganju pričao nepovezano i nedorečeno, što se Taliću nije svidjelo. Zato ga je priupitao: "Šta to Vi i o čemu govorite? Vas treba poslati na ratišta Doboja i Tešnja."

Kada je u pitanju Željko Knez, on je komandni kadar iz komande Franje Tuđmana. Dokaz tome je što mu je Hrvatska u Tuzli kupila stan iz koga će on kao komandant voditi Drugi korpus. Nakon nekoliko praćenih i potvrđenih dvoličnih igara smijenjen je i poslan od strane Vlade BiH za vojnog atašea u jednu evropsku državu.

Kada je pitanju otvaranje koridora pravcem Banja Luka-Teslić-Doboj-Tuzla-Zvornik i dalje prema Srbiji preko rijeke Drine, sigurno mnogi koji su bili nespremni da se brani Republika Bosna i Hercegovina od agresije nisu bili svjesni šta taj koridor u konačnici znači. Naime, na poziv Tuđmana da Izetbegović dođe na sastanak u Brod bilo je ispitivanja pulsa i spremnosti Bošnjaka u odbrani Bosanske Posavine, koju je Tuđman već prodao Miloševiću u Karađorđevu. Bilo je to 11.6.1992. godine, da bi samo nakon par dana Zbor narodne

garde koji je uz mobilizaciju bosanskih Hrvata na potezu Johovac–Bosanski Brod branio od agresorske armade iz Srbije. Sva teška artiljerija je povučena i prebačena preko rijeke Save i stacionirana u Slavonskom Brodu. Za izdaju nisu znali borci Kotorskog. Tek kada su se pojavili tenkovi sa zapadne strane Prnjavora, Foče i Donjeg Johovca, Kotorani su shvatili da su izdati od strane Hrvata koji su sa zapada držali liniju. Tako su Kotorani koji su branili svoje Kotorsko 16/17. juna napustili svoje Kotorsko i krenuli prema Derventi i dalje prema Hrvatskoj.

Ovo je uslijedilo kada su agresorske snage shvatile da neće doći do uspostavljanja koridora preko Tuzle i kada su krenule da to otvore preko Kotorskog i dalje preko Modriče za Srbiju.

Da je u kojem slučaju došlo do otvaranja ovog koridora, sigurno je da bi Tuzla pala, a onda bi redom pale teritorije s naseljima Puračić, Lukavac, Banovići, Živinice, Kladanj, Olovo, Maglaj i Zavidovići, a sjeverno Gračanica, Srebrenik i Gradačac. Ako se zna i vidi na priloženoj vojnoj karti, sva vojna efektiva bila je smještena na Ozrenu, Trebavi, Krnjinu i Vučjaku. Na svu sreću, međuetničko stanovništvo, na čijem se čelu našao Selim Bešlagić, prvo nije nasjeo Dubajiću, a onda su se suprotstavili agresorima koji su u povlačenju napali grad Tuzlu i njeno stanovništvo. U sprečavanju uspostavljanja navodnog koridora agresor je napravio dva zločina, jedan na Tuzlanskoj kapiji, a drugi napadom pri povlačenju iz Tuzle prema Zvorniku. Za svoj nespjeh u namjerama koje su imali okrivili su branioce grada da su ih nedužne pobili, pri tome spominjući velike gubitke svojih boraca i okrivljujući Selima Bešlagića i druge organizatore otpora i odbrane čitave regije Tuzle.

Da se nejač iz Kotorskog nije prije evakuirala prema Hrvatskoj, sigurno bi tada Kotorsko bilo prva Srebrenica u počinjenom zločinu. Na sreću i uz Božiju pomoć to se nije dogodilo, ali danas dvije trećine Kotorana, umjesto u svom Kotorskom, živi po čitavom svijetu.

Napuštanjem boraca i njihove logistike i odlaskom iz Kotorskog ostao je slobodan i nebranjen prostor, kako prema Derventi, tako i prema Modriči, s tim da sa ovih prostora nisu otišli stanovnici srpske nacionalnosti. Oni su pošteđeni od svojih branioca, jer su im bili dobri pomagači u etničkom čišćenju ovih prostora. Dakle, sa prostora opšina Derventa i Modriča nestali su kako Bošnjaci, tako i Hrvati, s tim da je jedan dio Hrvata dobrovoljno otišao, a drugi uz prijetnju oružjem i etničkim čišćenjem.

Ovakvim nestankom nesrba agresor je bez upotrebe sile i oružja dobio čist prostor preko kojeg je mogao bez ikakvih prijetnji uspostaviti koridor preko Modriče, Šamca i Bijeljine prema Srbiji.

Pored Kotorana koji su branili svoje Kotorsko, u naseljima u kojima su živjeli Hrvati djelovala je ZNG iz Hrvatske, u kojoj su bili mještani svih tih mjesta sve do rijeke Save.

Na poziv Franje Tuđmana Alija Izetbegović se odazvao te su se 11.6.1992. godine sastali u Slavonskom Brodu. O čemu su se dogovarali i šta su se pak dogovorili, ostala je tajna. Međutim, odmah poslije toga dolazi do povlačenja ZNG prema Bosanskom Brodu i dalje preko mosta u Slavonski Brod. Sve je obavljeno u tajnosti, tako da su borci Kotorskog ostali zatečeni i bez zaštite sa zapadne strane. Tek kada su opazili tenkove koji dolaze iz pravca Johovca, zaključili su šta im se sprema. Tako su se Kotorani odlučili na povlačenje preko šuma i preko Plehana stigli u Derventu, ali zakratko. Nastavili su pokret prema Bosanskom Brodu, gdje će umalo doživjeti pravi masakr.

Šta reći osim da je Tuđman ispraćajući Izetbegovića iz Broda za njime, samo bez ratnog druga Miloševića, zapjevao pjesmu „Nema te više Alija".

Ovome treba pridodati upornost i neposlušnost Tuđmanu koju su mu iskazali posavski Hrvati, koji su ostali da brane svoju Posavinu, bez obzira na cijenu koju će platiti. Formirali su svoje jedinice koje će se zvati HVO i tako su ostali da brane kako Odžak, tako i Bosanski Šamac, Orašje i Brčko, sve do potpisivanja Dejtonskog mirovnog ugovora. Oni su rame uz rame s Armijom BiH branili i odbranili taj dio Posavine od kojih je jedan dio postao Distrikt Brčko, a drugi dijelovi Posavskog kantona.

TVORCI EKSTREMNOG SRPSTVA

Srpsku akademiju nauka i umjetnosti (SANU) činili su akademici Srbije, među kojima je kao siva eminencija bio Dobrica Ćosić. On će kasnije postati i Otac srpske nacije, a ujedno je, zajedno sa svojim mentorom Slobodanom Miloševićem, tvorac svih zločina koji će se provoditi u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Kosovu.

Prvi memorandum o jedinstvenoj nacionalnoj državi u kojoj će živjeti samo jedan narod, a to su Srbi, 1844. godine je napisao Ilija Garašanin, a nosio je naziv *Načertanije*. Drugi, dopunjeni memorandum napisao je Banjalučanin Moljević. Oba ova memoranduma nisu se mogla provesti iz više razloga, ali su oba, kako u Prvom, tako i u Drugom svjetskom ratu ostavili veoma teške posljedice u kojima su rođene dvije nacionalističke vojske poznate pod imenima srpska četnička i ustaška hrvatska.

Obje ove nacionalističke vojske ratovale su jedna protiv druge, posebno u Drugom svjetskom ratu, u kojem su radi podjele Bosne i Hercegovine i stvaranja velikih država Srbije i Hrvatske ni krivi ni dužni stradali Bošnjaci muslimani.

Treći memorandum, koji je nastao 1986. godine na Dedinju u Ulici Užička, u sebi je nosio sve elemente etničkog čišćenja i nestanka jednog naroda, odnosno Bošnjaka u Bosni i Hercegovini, što će se kasnije potvrditi na tajnom sastanku u Karađorđevu 1991. godine između Slobodana Miloševića i Franje Tuđmana. Svi dogovori o podjeli Bosne i Hercegovine bili su u strogoj tajnosti do donošenja Dejtonskog mirovnog sporazuma 1995. godine.

Kao glavni razlog donošenja ovog memoranduma navodi se donošenje novog Ustava SFRJ 1974. godine. Naime, ovim Ustavom je predviđeno da se svaka republika koja je u konfederaciji SFRJ, u slučaju negativnih odnosa po opstojnost bilo koje, može referendumom odvojiti iz SFRJ. Ovakvo ustavno uređenje u potpunosti isključuje prekrajanje granica i stvaranje "Velike Srbije" i "Velike Hrvatske". Naravno, sve su to bili kao opravdani izgovori, dok su se u tajnosti obilato vršile pripreme o raspadu SFRJ i podjeli Bosne i Hercegovine i njenom nestanku, a time i nestanku njenog najbrojnijeg naroda Bošnjaka muslimana.

Kao uvod otpočelo se 1981. godine sa studentskim demonstracijama na Kosovu, odnosno u Prištini, dakle odmah poslije Titove smrti. Nikada se nije dalo nikakvo saopštenje zašto i zbog čega su one organizirane i provedene. Ostalo je

sve u tajnosti, ali sve ukazuje na početne pripreme za raspad Jugoslavije organiziran iz užeg dijela srpskih nacionalista za stvaranje velike srpske države.

Bez obzira na želje i mogućnosti, raspad Jugoslavije se nije mogao sprovesti, jer nisu bile izvršene sve planirane pripreme, a jedna od njih je izuzimanje vojne opreme i naoružanja koje su imale sve republike u svojim skladištima i pod kontrolom Teritorijalne odbrane. Sve druge pripreme su tekle planiranim tokom. Rađene su vojne karte i rasporedi vojnih formacija, kao i mjesta u kojima će biti štabovi vojnih formacija. Prikupljale su se informacije o naseljenosti stanovništva po republikama i raspored i podjela prikupljenog naoružanja oduzetog od TO. Htjeli su očistiti JNA od druga dva naroda i oružje podijeliti dobrovoljcima i rezervistima.

Iz vojnih karti jasno se vidi formacijski gdje su linije i transeji na Ozrenu i Trebavi prema Tuzli, odnosno prema istoku i čišćenju sjeverne Bosne, prema sjeveru i sjeveroistoku, prema rijekama Savi i Drini. Dakle, napadi su planirani iz pravca Doboja preko planine Trebave, a planirani su na Modriču, Odžak, Bosanski Šamac, Gradačac, Orašje, Gračanicu, Srebrenik i Tuzlu, a sa planine Ozren na Maglaj, Zavidoviće, Lukavac, Banoviće, Živinice, Olovo i Brčko, sve do rijeke Drine i spajanja sa Srbijom. Na kartama se jasno vidi tekst koji glasi "Sve je ovo Srbija" i godina 1987, kada su izrađene i bile vodilje u agresiji i ratu protiv Bosne i Hercegovine. Iz istih se jasno vidi da se radi o udruženom zločinu koji će se desiti i dešavati od 1992. do 1995. godine.

Sve što je pod budnim okom pripremao SANU predato je u ruke Radovanu Karadžiću i Ratku Mladiću. Tako je za stvaranje srpskih autonomnih oblasti (SAO) po Bosni i Hercegovini našao odane i povjerljive saradnike u Voji Kuprešaninu, Momiru Taliću u Banjoj Buci i šoferu Vučureviću u Trebinju. U Doboju su tu ulogu veoma odgovorno i planski obavljali potomci čiji su očevi u Drugom svjetskom ratu bili odani četnici, a to su: Milan Ninković, Borislav Paravac Čupo i Andrija Bjelošević. Naravno da svoje zloglasno porijeklo Borislav Paravac nije nikada krio, nego se još i dičio što mu je otac bio četnik.

Za ono što će se desiti tokom agresije i krvavog rata u Bosni i Hercegovini u periodu 1992. do 1995. godine treba stalno ponavljati da je za tobožnju Jugoslaviju i da je sve to posljedica provedenog referenduma održanog u Bosni i Hercegovini za nezavisnu i jedinstvenu državu. Sve što je Karadžic u funkciji predsjednika SDS-a u RBiH izgovarao u vidu javnih istupa, izgovarao je riječima svog mentora Slobodana Miloševića.

Sve što će se kasnije desiti u sjevernoj Bosni, posebno u dobojskoj regiji, pa i Doboju, koji je planiran da bude sjedište SAO Sjeverna Bosna, odgovoran je Krizni štab SDS, koji je radio u ilegali u naselju Lipac u neposrednoj blizini grada Doboja, kojeg su činili:

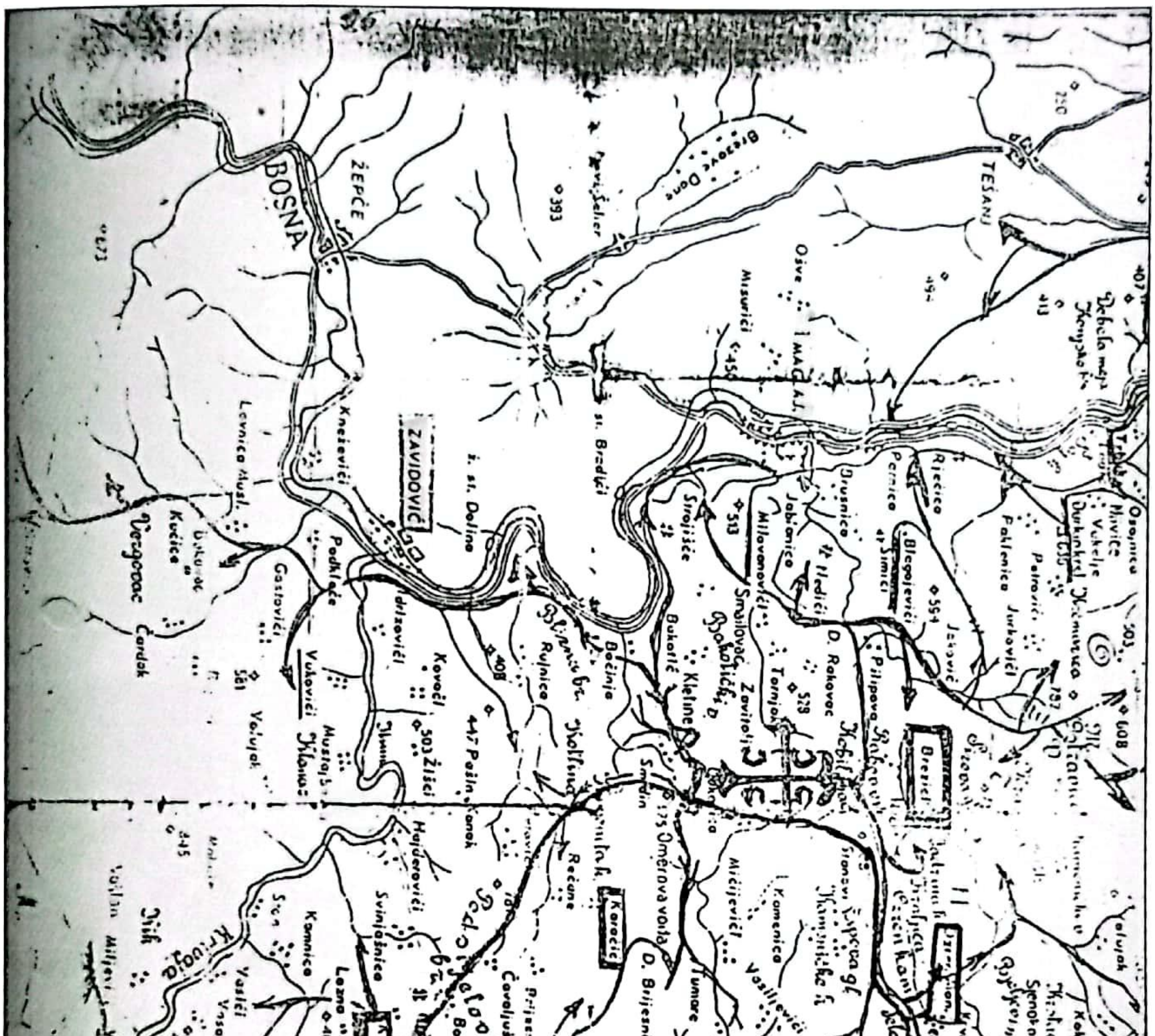
1. Borislav Paravac Boro-Čupo, predsjednik IO Opštine Doboj,
2. Milan Ninković Mićo, član predsjedništva OO SDS Doboj,
3. Sreto Blagojević, član predsjedništva. OO SDS Doboj,
4. Vlado Blagojević, član predsjedništva OO SDS Doboj,
5. Andrija Bjelošević, v.d. RMUP-a Doboj,
6. Milutin Blašković, MUP Doboj,
7. Milovan Stanković, komandant Garnizona Doboj,
8. Vlado Đorđević-Crni, načelnik CJB Doboj,
9. Mirko Slavuljica, upravnik Okružnog zatvora Doboj,
10. Mirjana Šainović, član SRS Doboj,
11. Milenko Gligorić, portparol za informisanje.

KOMANDA GRADA – RATNO PREDSJEDNIŠTVO

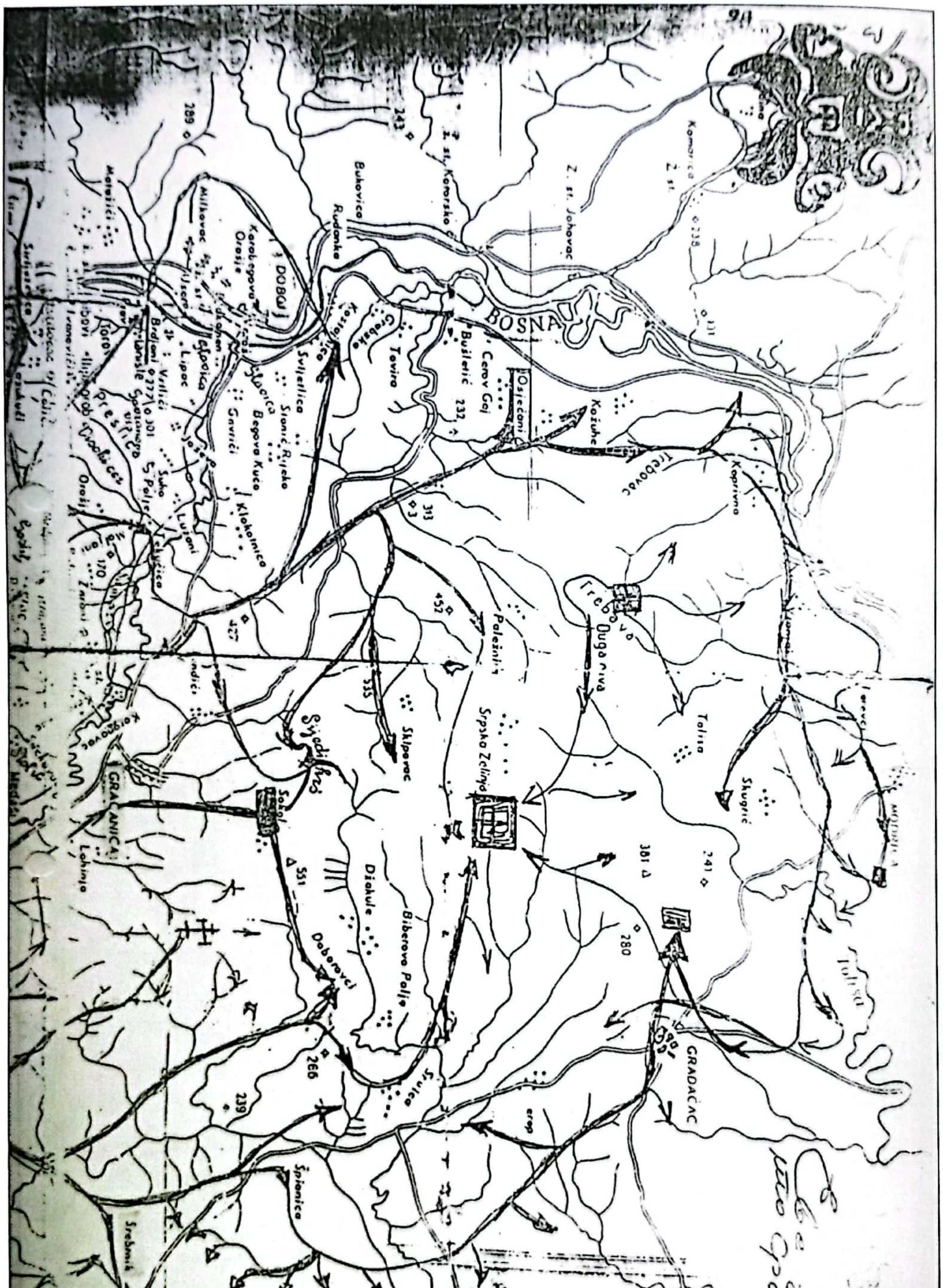
1. Drago Ljubičić, predsjednik Opštine Doboj,
2. Borislav Paravac-Čupo, član, predsjednik IO Opštine Doboj,
3. Sreto Blagojević, član (SDS),
4. Vlado Đurđević-Crni, načelnik CJB Doboj,
5. Mirko Okolić, TO Doboj (SDS),
6. Mladenko Vasiljević, član SDS,
7. Milan Kovačević,
8. Miodrag Joldić (dr. stomatolog), predsjednik RO SDS Doboj.

U izradi i realizaciji projekta progona i etničkog čišćenja nesrba, ne samo sa područja opštine Doboj, nego iz čitave Bene i Hercegovine, uz ova dva štaba bili su i mentori koje je Slobodan Milošević poslao u Bosnu i Hercegovinu: Jovica Stanišić, zamjenik šefa SDB Srbije, Frenki Simatović, operativac SDB Srbije, i Aleksandar Vasiljević.

Domaćin im je uvijek bio dr. Radovan Karadžić, a blagoslovio Vasilije Kačavenda. Slijedi opis i vrsta zločina koje su počinili, kako u gradu, tako i po čitavoj dobojskoj regiji.

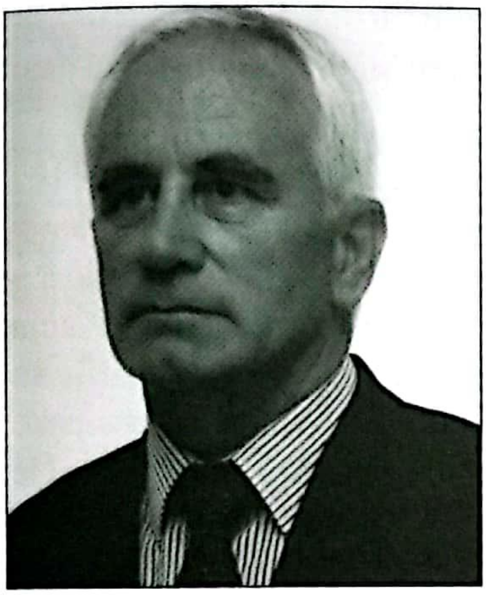

OZREN - PRESLICA
VRS bolnica i lokacija kriznog štaba SDS

TREBAVA - DUGE NJIVE
lokacija štaba VRS i artiljerija

ANDRIJA BJELOŠEVIĆ

Podignuta optužnica

Tužitelj Posebnog odjela za ratne zločine podigao je optužnicu protiv Andrije Bjeloševića, rođenog 1954. godine u Derventi.

Optuženi se tereti da je za vrijeme rata i oružanog sukoba u BiH, u svojstvu načelnika CSB-a Doboj, postupao protivno odredbama Ženevskih konvencija o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata, čije odredbe štite žene od svakog napada na njihovu čast i dostojanstvo, a naročito od silovanja i seksualnog zlostavljanja. Optužnica je proslijeđena Sudu BiH, koji ju je potvrdio, saopćeno je iz Tužiteljstva BiH.

Oslobođenje, 15. juni/srpanj 2022. g.

Prije nego što je došlo do oružanih sukoba u Sloveniji i Hrvatskoj, Andrija Bjelošević je radio i živio u Bosanskom Brodu. Bio je na čelu kriminalne grupe u pljački rafinerije u Bosanskom Brodu. Svo pokradeno gorivo prebačeno je na Duge njive, Ozren, Trebavu i Podnovlje, kao i u Banju Luku. Poslije ove izvršene pljačke, Bjelošević dobiva premještaj u Doboj na mjesto v.d. Regionalnog centra bezbijednosti. Tako Doboj postaje Regionalni centar bezbijednosti regije Doboj, koji je planiran da bude buduće sjedište SAO Sjeverna Bosna.

Zgrada MUP-a Doboj bila je glavno sjedište za dogovore o izvođenju planiranih zločina. Svi ti razgovori i dogovori vođeni su kod Bjeloševića, a istim su redovno prisustvovali Radovan Karadžić Rašo, Ratko Mladić, Milutin Blašković, Drago Ljubičić, komandant vojske Srpske Krajine, Jovica Stanišić, SDB Srbije, i Borislav Boro Paravac, predsjednik KŠ SDS Doboj.

U tom periodu u gradu su već bile formirane paravojne formacije koje će djelovati zajedno s pridošlim paravojnim formacijama iz Srbije. Stavljene su pod kontrolu Bjeloševića. Starješina im je, iako nije bio u MUP-u Doboj, bio Slobodan Karagić Karaga. O svim zločinima koje po gradu činile "Crvene beretke" Karaga je izvještaje podnosio Bjeloševiću. Jedinice koje su harale gradom u svojim izjavama su rekli da ubijaju muslimane gdje god da ih nađu.

Njegov položaj, kao i položaj i Zdravka Vukovića, Slobodana Karagića i Nenada Gojkovića u SDB-u i kontakti s paravojnim jedinicama su jaki indikatori o postojanju velikog stepena saradnje i odgovornosti između srpske vlasti i paravojnih jedinica ("Arkanovci", "Crvene beretke", "Šešeljevci", "Martićevci" i dr.).

O ovoj sprezi dovoljno je reći da su se Bjelošević i njegovi neposredni saradnici drznuli da naprave takve zločine kao što je živi štit u koji su izvedeni logoraši iz Perčinog kafića sa Vile. Ovaj zločin je naredio Bjelošević, a realizirao Milutin Blašković. Svi prikupljeni podaci potvrđuju da su logoraši smješteni u ovaj kafić bili potencijalni žrtvenici živih štitova.

Desna ruka Bjeloševića u činjenu neviđenih zločina nad muslimanima i Hrvatima bili su Slobodan Karaga i Nenad Gojković, koji je ujedno bio i zamjenik komandira MUP-a Doboj Zdravka Vukovića. Gojković je bio glavni logističar u prikupljanju svih potrebnih podataka kao što su adrese i lokacija stanovanja muslimana i Hrvata i sve to dostavljao Bjeloševiću. Iz njegove kancelarije su odlazili izvršioci zločina i vršili torture nad nedužnim stanovništvom nesrpske nacionalnosti, kao što su premlaćivanja, otimanje novca, zlata i drugih stvari iz stanova i kuća. I ne samo to, oni su vršili i silovanja i odvođenja muškaraca u logore i vršili ubijanja istih.

Svi dogovori o zločinima dogovarani su kod Bjeloševića u njegovoj kancelariji i na svim tim dogovorima su bili redovno prisutni Borislav Paravac, Milan Ninković i Mirko Okolić. Ovim sastancima su redovno prisustvovali i Radovan Karadžić i Jovica Stanišić, koji je dolazio po zadatku Slobodana Miloševića.

Prije nego što će se desiti agresija na Bosni i Hercegovinu, kod Kaknja će se desiti saobraćajna nezgoda u kojoj će poginuti dvojica službenika MUP-a Doboj, Jasmin Halilović i Senad Hodžić. Ovo je bio organizirani udes, kako bi se sakrili svi kriminali za koje su znali ova dvojica, a koje je izvršio Andrija Bjelošević kada je još bio na službi u Bosanskom Brodu, a koji su rađeni za potrebe agresije na Bosnu i Hercegovinu. Ovu nesreću su zajednički odradili Bjelošević, Ninković i Paravac.

BORISLAV PARAVAC ČUPO

Karadžić je znao da će Paravac 1995. najbolje obaviti protjerivanje preživjelih Bošnjaka i Hrvata

Rođen je u Kostajnici, opština Doboj, potomak oca četnika što nikad nije negirao, nego se pak dičio što je potomak četnika iz Drugog svjetskog rata. Kao takav potomak dobro je došao Radovanu Karadžiću kao podoban i povjerljiv za izvođača zločina koji će se izvoditi na području opštine Doboj i šire. Zato je i izabran na čelo Kriznog štaba u Doboju.

Da bi povjerene zadatke dobivene od Karadžića i Stanišića, kao i njegovog zamjenika

Vasiljevića mogao sigurno izvršavati, on je KŠ držao u ilegali u Lipcu u neposrednoj blizini grada.

Da je to tačno dokazi su i njegove izjave koje je u to vrijeme dao novinarima. On je prihvatio i ponudu od Stanišića da "Arkanovci" oslobode grad uz novčanu naknadu u iznosu od 1,5 miliona DM, što je i urađeno 2/3. maja 1992. godine. Uz ovu naknadu oslobodiocima je odobrena i pljačka svih radnji nesrba i druge imovine s kojom su raspolagali. Te noći sve radnje i trgovine u gradu su opljačkane, kao i banke, samo RK "Beograd" nije ni dirnuta.

Okupacija grada je izvedena planirano u toku prvomajskog praznika i vikenda, jer je tih dana u gradu po običaju bilo nešto manje stanovnika, nego što je to u toku radnih dana.

Odmah sljedećeg dana nakon zauzimanja grada od strane paravojnih jedinica, pod punom opremom, spremni na djelovanje kružili su ulicama grada demonstrirajući moć i silu. Time su željeli pokazati ko je vladar grada. Kada su utvrdili da nema nikakve opasnosti, otišli su u KŠ i preuzeli obećanu naknadu i grad predali na upravljanje istom, koji će odmah uspostaviti srpsku vlast, a time i smjernice ka daljnjem upravljanju gradom.

Na čelo SO Doboj postavljen je Drago Ljubičić, a na čelo IO Borislav Paravac. Čim je uspostavljena nova srpska vlast, u gradu je odobreno normalno kretanje stanovnišva. Međutim, na svakom većem raskršću uspostavljene su barikade radi kontrole građana. Na svim tim punktovima morale su se pokazivati lične karte. Jedan od kontrolora je uzimao ličnu kartu i odmah nosio drugom da se provjeri ima li ga na spisku. Ako ga nema, vraćala bi mu se lična i mogao bi nesmetano nastaviti svoje predviđeno putovanje. Ukoliko se bi pak našao na spisku, odmah bi bio izdvojen i odveden u logor od strane druge ekipe.

Ovi postupci kontrole su se veoma brzo prenijeli po gradu, što je bio i povod svakome onome ko smatra da je sumnjiv da rijetko izlazi u grad. Pored ovih kontrola, kontrole su uspostavljane i po krovovima solitera na kojima su bili raspoređeni snajperisti koji bi po potrebi mogli intervenirati.

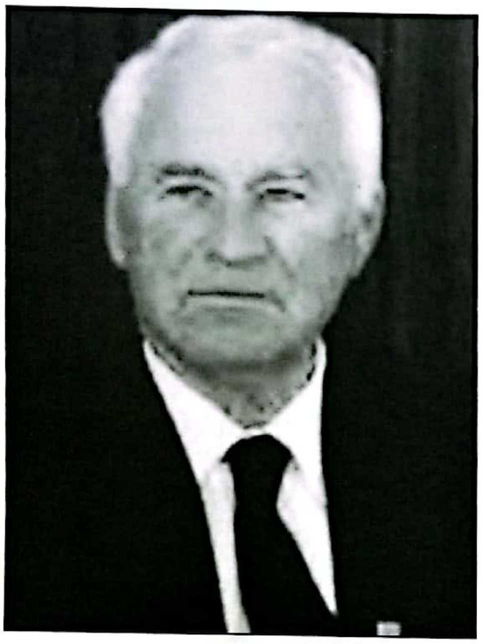
Grad je bio pun obavještajaca koji su u stopu pratili svakog sumnjivog građanina, a isto tako su iz zgrade MUP-a posmatrali stanovnike u stanovima i njihovo ponašanje pa i posjete od strane komšija ukoliko bi se desile. Često su vršeni pretresi u tim stanovima i maltretiranja istih kao i zabrane da gledaju u zgradu MUP-a.

Kada su krojači zločina i etničkog čišćenja zaključili da nisu u potpunosti ostvarili svoj cilj hapšenjem po utvrđenom spisku, u grad su uveli i policijski čas, koji će trajati od 23:00 do sljedećeg dana do 07:00 sati. Uvođenjem ovog policijskog časa krenuli su još češći i žešći pretresi po stanovima i kućama. Jednom

riječju, vršeni su nesnošljivi zločini prema stanovnicima nesrpske pripadnosti. Sva ova djela su vršena od strane KŠ-a, a onda od strane Srpske opštine Doboj.

Da je opština zvanično postala srpska dokaz je i izvješena tabla na zgradi opštine na kojoj piše "Republika srpska, Srpska opština Doboj".

MILAN NINKOVIĆ - MIĆO

Milan Ninković, perjanica srpske ideologije

Rođen je u Pločniku, Mala Bukovica, opština Doboj, gdje posjeduje i porodičnu kuću u kojoj živi s porodicom. Bio je predsjednik OO SDS Doboj. Nakon brojnih afera i zločina, smijenjen je od strane visokog predstavnika s dužnosti koju je obnašao, da bi na kraju napustio i SDS. Živi na relaciji Doboj–Beograd kako bi izbjegao konflikte s neistomišljenicima.

Prije rata bio je usko vezan za kler, odnosno srpstvo i crkvu preko koje je razvio biznis u izradi i prodaji svijeća vjernicima. Tako je prisilio srpski narod da svijeće koje je on proizveo moraju samo od njega kupovati.

Za njegovo nacionalističko pa i fašističko ponašanje kao i njegove ratne karakteristike veže se njegova izjava data putem Radio "Doboja", gdje izjavljuje da su Srbi napravili veliku grešku što su pustili muslimane i Hrvate da odu, što ih nisu pobili. On je ne samo za nesrbe, nego i za neposlušne Srbe bio strah i opasnost po njihovu sigurnost. Dokazi tome su i logori (hangari na Usori) u koje su pritvarani ne samo nesrbi, nego i neposlušni Srbi. Sve ono što se čulo iz hangara u kojima su boravili bili su razni krikovi proizvedeni od premlaćivanja koja su činjena. Često su pozivi bili pozivi na ubistva kako bi okončali razna mučenja. Bili su to Srbi koji nisu željeli činiti zločine prema svojim komšijama, prijateljima, radnim kolegama pa i kumovima. Jednom riječju, nisu htjeli ići u zločin.

Među njima su bili i oni koji se nisu odazvali na mobilizaciju i koji su bježali sa prvih linija, kao i oni iz miješanih brakova. Zbog tortura koje su doživjeli od Ninkovića i njemu sličnih, ne samo u toku rata, nego i poslije, te zbog straha od odmazde, često izbjegavaju susrete i razgovore s povratnicima Bošnjacima i Hrvatima. Ono što znaju i što je stvarna istina drže u sebi, čekajući povoljnije trenutke kada će izaći u javnost i skinuti teret sa sebe i svoje porodice, posebno oni koji su napustili grad i pobjegli pa su proglašeni dezerterima i izdajnicima srpstva.

DRAGO LJUBIČIĆ

Rođen je na Ozrenu. Živi u gradu Doboju. Postao je poznat tek po osnivanju SDS-a, čiji je član i koji je kao član i kadar SDS-a ušao u KŠ, a onda došao i do mjesta predsjednika opštine Doboj zbog svoje odanosti i poslušnosti za ostvarivanje srpske stvari. On je drug Milana Ninkovića još iz djetinjstva i imao je podršku od njega pa i Pala. Zahvaljujući takvoj podršci, u toku rata, kada je KŠ preuzeo vlast, postavljen je na mjesto predsjednika opštine Doboj i bio je jedan od glavnih organizatora etničkog čišćenja ne samo na području grada, nego i čitave opštine. U njegovom timu bio je i Vlado Đurđević s konspirativnim nadimkom Crni.

Bio je jedan od onih protivnika miješanih brakova koji su na sebi i svojoj porodici to veoma dobro osjetili. Posebno njegovo učešće u ratu bilo je u mjesecu augustu i septembru kada je izvršeno konačno čišćenje grada od nesrba (21.9. 1995. g.). Iz grada Doboja je tada protjerano 2.700 Bošnjaka, od čega je 2.000 protjerano preko Ozrena, a 700 preko Stanara prema Tešnju. Ovo čišćenje je bilo radi obezbjeđenja izbjeglih Srba sa prostora koji se danas zove Federacija.

Posljednje etničko čišćenje u gradu Doboju organizirali su Drago Ljubičić i Vlado Đurđević autobusima preko Ozrena i Stanara prema Tešnju. Putem megafona pozvali su preostale nesrbe da dođu na stadion FK "Željezničar" i da sa sobom ponesu što god žele. Bio je to poziv prevare, jer, kada su se okupili, sve stvari koje su ponijeli sa sobom su im oduzete. Odgovor je bio da će sve stvari biti transportirane u drugom kamionu, što se nije desilo. Transport je obavljen u toku noći i svi su ostavljeni u bespuću planine Ozren. Takvo je tumaranje trajalo čitavu noć i tek u jutranjim satima stigli su u Bijelu Ploču, gdje su ih prihvatili borci Armije RBiH. S obzirom na to da se radilo o starim i bolesnim građanima, svima je bila neophodna ljekarska pomoć, koju su našli u Domu zdravlja u Maglaju. Putujući preko Ozrena putem spasa, dosta ih je od bolesti i iznemoglosti bilo pri kraju života, a nekoliko ih je zbog toga i umrlo. Poslije ukazane ljekarske pomoći, mnogi su krenuli u potragu za drugim dijelom svoje porodice. Jedan dio je ostao u Maglaju, a drugi dio je krenuo prema Tešnju i Zenici.

U prilogu naprijed navedenom je i ovaj tekst, odnosno izjava Drage Ljubičića o etničkom čišćenju objavljena u dnevnom listu Oslobođenje, 30.5.1997. godine pod naslovom "Svako u svojoj državi".

On Bošnjacima i Hrvatima poručuje sljedeće:

Iako je međunarodna komisija za povratak prognanih u zonu separacije odobrila povratak za gotovo hiljadu prognanih bošnjačkih porodica, aktuelna vlast u Doboju u Republici Srpskoj i dalje opstruira dogovoreno.

Prema riječima Drage Ljubičića, predsjednika Skupšine opštine Doboj, kako prenosi Alternativa, razgraničenje s Federacijom BiH je jedno od suštinskih pitanja, kako za opštinu Doboj, tako i za Republiku Srpsku.

"Dobojska opština, kao granično područje, izložena je pritisku sistemske politike muslimanskih vlasti iz Federacije koje na jednostran način tumače aneks 7 Dejtonskog sporazuma, koji se odnosi na rješavanje problema izbjeglica", kaže Ljubičić.

Prema mišljenju Drage Ljubičića, predsjednika Skupštine opštine Doboj u RS, Dejtonskim sporazumom predviđene su tri mogućnosti za rješavanje problema izbjeglica (povratak, zamjena imovine, kupoprodaja imovine izbjeglica), zaboravljajući da je 45.000 Bošnjaka i Hrvata ostavilo svoju privatnu imovinu nakon progona 1992. godine.

"Rade to smišljeno, jer znaju da se izbjegli Srbi i Hrvati ne smiju i ne žele vratiti u Federaciju. Tako bi oni na svojoj teritoriji imali etničko čisto područje, a u srpskom i hrvatskom entitetu imali bi multietničko stanje", zaključuje Ljubičić, čineći previd da Dejton (barem za sada) uvažava samo bh. entitet.

"Za razliku od njih, mi nudimo rješenje. Moramo se konačno pomiriti sa činjenicom da živimo tamo gdje sada živimo."

Njegovo rješenje podrazumijeva dosljedno dovršavanje politike etničkog čišćenja u miru.

"Izbjeglice iz Evrope koje u narednom periodu treba da se vrate, treba vraćati u entitete gdje je većinski njihov narod. Potrebno je raditi na tome da se stvaraju uslovi za organiziranje života jednih kraj drugih. To je sigurno najperspektivnije i dugotrajno rješenje. Naselje Hodžići naseljeno je muslimanima na osnovu dogovora o naseljavanju u zoni separacije. Ti stanovnici dužni su da pribave sve potrebne dokumente i da poštuju zakone Republike Srpske. To su ipak izuzeci, a nama je najbolje da živimo kao dobri susedi, svako u svojoj državi", smatra Drago Ljubičić, prvi čovjek dobojske opštine u srpskom entitetu.

Oko 20.000 prognanih Bošnjaka, Hrvata, ali i prognanih Srba iz Doboja najavili su želju da se ipak vrate u svoj rodni grad.

A.S. MULAHUSEINOVIĆ

VASILIJE KAČAVENDA

Vasilije Kačavenda – njegov pogled odaje njegov karakter

Vjekovima postoje ljudske izreke vezane za davanje ljudskih karakteristika koje su u posljednje vrijeme u većini slučajeva zanemarljive, npr. kada se susretnete s nekom osobom i kada se s njome pozdravite pružajući ruke za pozdrav, desit će se da vam ne gleda u oči dok vam pruža ruku, da vam pri pozdravu ne steže ruku ili da vam ne gleda u oči kada pričate s njim, nego u stranu. Zaključit ćete da vaše prisustvo u njegovom društvu nije poželjno. Većinom su to ljudi pokvarenog karaktera i podli ljudi. Rijetko su prisni i susretljivi i spremni bilo šta učiniti za vas.

Ovo je samo jedan od uvoda za svakog čitaoca da bi dobro pogledao lice i pogled ovog sveštenog lica, vladike zvorničkog-tuzlanskog. Iz njegovog pogleda izvire veoma duboka mržnja prema svemu onome što nije onako kako to on traži i želi da bude. O njegovom ljudskom karakteru su to dobro i to kroz teške zločine osjetili Bošnjaci muslimani u proteklom ratu na području čitave sjeverne Bosne, posebno kada su u pitanju Bijeljina i Doboj. On kao živo biće satkan je od mržnje i, umjesto da kao vjerski službenik propovijeda ljubav i suživot među ljudima svojim porukama objavljenim u Božijim knjigama, on to sve radi suprotno, posebno kada su u pitanju nemoral i bludnja koju je provodio kao svešteno lice.

Pomoć iz Beograda: U konsolidovanju prilika u Doboju Karadžiću je pomagao bivši zatvorenik Jovica Stanišić, koji je uputio interventne jedinice "Crvenih beretki"

O njemu je sve rečeno od strane vjerskih službenika koji su u to vrijeme službovali u crkvama i parohijama. Čim je otpočela agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu, preselio se u Bijeljinu u naručje svom mentoru Radovanu Karadžiću.

Bez obzira na stalni boravak u Bijeljini, on je u paketu s Karadžićem i Stanišićem često boravio u Doboju i u društvu sveštenog lica, oca Terzića. Oni su tvorci i propagatori toga da, uz etničko čišćenje i ubistva, bude sproveden i treći zločin nad Bošnjacima, a to je pokrštavanje uz pomoć Milenka Gligorića, portparola za informiranje stranke SDS. On je kružio gradom u Golfu uz megafon i pozivao Bošnjake da dođu u SPC i obave krštenje i time vraćanje u svoju vjeru.

Otac Terzić je u dosluhu s Kačavendom sve vjerske predmete iz katoličke crkve pokrao i prenio u pravoslavnu crkvu. Tako je sa zvonika skinuo crkveno zvono, u čemu mu je obilato pomagao Predo Kujundžić, koji je zvono prenio i ugradio u crkvu u Suhom Polju.

U prilogu ovog zločina je i zločin nad jednom djevočicom iz Grapske koju je Slobodan Karagić Karaga vodao sa sobom i koju je koristio za seksualno zadovoljavanje, kako pojedinačno, tako i grupno. Djevojčica je ostala trajni psihijatrijski bolesnik i redovni pacijent u bolnici.

Kačavenda je često bio gost kod izbjeglih Srba smještenih na području opštine Doboj te ih je ohrabrivao i davao im podršku u opstanku na tuđoj imovini, pod izgovorom da je to srpska zemlja. Bili su ohrabreni gestom Kačavende i porukom od strane Karadžića da je Kotorsko i sva imovina Kotorana ratni plijen i da se kao takvo dobro dodjeljuje Srbima kao poklon i zaposjedanje i ponovno vraćanje srpske zemlje njihovim potomcima.

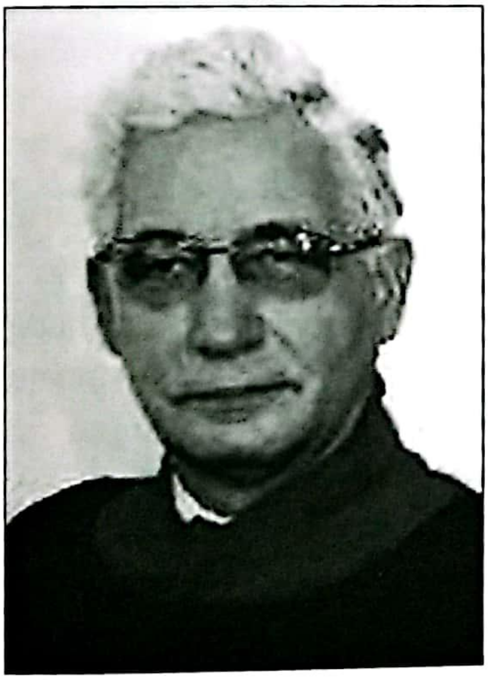

Zločinci u zagrljaju – Vasilije Kačavenda i Ratko Mladić

Kačavenda se drznuo da na prostoru bivšeg groblja preko puta gornje džamije podigne zvonik i na njemu postavi zvono, dok je džamija u toku ratnih dejstava (1992. g.) prvo granatirana, a onda do temelja srušena, Dakle, Kačavenda je, kao odgovorno svešteno lice, pogazio sve vrijednosti vjere, a posebno Božije zapovijesti i obukao zločinačku odoru i, uporedo s drugim zločincima, vršio zločine nad Bošnjacima i Hrvatima.

Očito je da je Kačavenda kao svešteno lice sve vjerske postulate pogazio, a bivao je i veoma velik broj sveštenika koji su zločince i ubice ispraćali prskanjem svetom vodicom i molitvom da se uz Božiju pomoć živi vrate svojim kućama.

MILORAD P. IVOŠEVIĆ

Živio je i radio u gradu Doboju. Bio je prepoznatljiv po sportu na mjestu predsjednika FK "Sloga" Doboj. Bio je poznat i u politici kao politički kadar i član SKJ. U Doboju je bio u prvom političkom ešalonu. Obnašao je i funkciju predsjednika Izvršnog odbora opštine Doboj, a onda se kao vanjski saradnik priključuje SDS-u, koji će ga postaviti na mjesto povjerenika Crvenog krsta. Odabrao je mjesto gdje će se obilato obogatiti na etničkom čišćenju, a kao paravan će mu služiti ova humanitarna organizacija. Bit će blizu zaštitara srpstva, ali ne i eksponiran u gradu kao učesnik u zločinima koji su se dešavali u gradu.

Iako nije bio član KŠ-a, a ni u komandi grada, Ivošević je jednako odgovoran kao i svi zvanični članovi, kako KŠ-a, tako i komande grada. Međutim, KŠ je bio prva i glavna violina Radovana Karadžića i Jovice Stanišića u provedbi svih zacrtanih planova, ne samo u Doboju, nego i u čitavoj regiji Doboja. Tako su povjerenici na ključnim mjestima morali biti odani i veoma povjerljivi ljudi.

Da bi CK mogao kvalitetno obavljati svoje obaveze koje je nametnuo KŠ, isti je premješten u prostorije Srednjoškolskog centra. U tom centru su bili pritvarani Dobojlije i Hrvati koji su svakodnevno hapšeni, kako po gradu, tako i po porodičnim kućama i stanovima.

Tako je CK, umjesto da se bavi svojim zakonom propisanim radom, on pretvorio u alat za etničko čišćenje. Za ovakav rad građani nisu znali, ali su zbog autoriteta Ivoševića zaključili da mogu naći spas.

Tako je Srednjoškolski centar u gradu postao najprometnije mjesto, kako građana, tako i autobusa koji su odvozili građane iz grada u nepoznato, a često i na put bez povratka.

Da bi se etničko čišćenje obavilo što prije i grad očistio od nesrba, CK je pojačan određenim brojem izvršilaca koje je za sebe odabrao Ivošević. Radi prikrivanja zločina koji su činili kao humanitarci, za svoje saradnike je postavio doktore iz dobojskog zdravstva. Svi izlasci su obavljani uz veoma dobro plaćeni iznos, što je zavisilo od toga o kojoj se porodici radi, odnosno koliko je bio ugledan i visoko rangirani političar ili privrednik.

Imajući u vidu da je grad bio u potpunosti zatvoren i da se iz njega nije moglo izaći, a ni ući i da su se u gradu počeli dešavati razni vidovi zločina, svi nesrbi masovno su odlučili da što prije napuste grad i tako izbjegnu zločine koji bi ih mogli snaći.

Ovakvo etničko čišćenje za Ivoševića je bio izvanredan biznis u kome će inkasirati 1,5 mil. DM, s kojima će pokušati pobjeći u Srbiju. Ipak, na prelazu u Rači je otkriven i vraćen u Doboj distancirajući se od CK-a i uloge povjerenika istog.

Zbog zločina u etničkom čišćenju, zbog griže savjesti isti je naprasno nestao iz Doboja. Kasnije će se utvrditi da je kupio stan u Banjoj Luci i da je tamo odselio.

S obzirom na to da je projektom o "Velikoj" Srbiji Doboj predviđen da bude administrativno sjedište SAO Sjeverna Bosna, isti je morao biti u što kraćem roku očišćen od nesrba radi sigurnosti u radu buduće pokrajine.

VLADO ĐURĐEVIĆ - CRNI

Prije agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu radio je kao pravnik u "Tvornici kreča" Doboj. Ono što je bio do tada pokazao je svojim stavom prema nesrbima koji su se odmah kao lica osumnjičena da su pomagači SDA našli u pritvoru i to u zatvoru, kojima će biti suđeno kako u Doboju, tako i u Banjoj Luci. Svoje pravo lice će pokazati postavljanjem na mjesto načelnika CJB u Doboju.

On je po prirodi imao žutu kosu, a radi konspiracije dobio je nadimak Crni. Svoju odanost SDS-u pokazao je tako što je bio jedan od organizatora progona nesrba iz tvornice. Za

svoj rad je izabran u KŠ i u ratno predsjedništvo grada Doboja. Kasnije će biti postavljen na mjesto načelnika policije MUP-a grada Doboja.

Zbog opstrukcija koje je provodio u gradu kao i organiziranja napada na povratnike i Dobojlije koji su željeli posjetiti svoj grad bit će smijenjen od strane visokog predstavnika. Prvo je bio upozoren od strane IPTF-a i, kada to nije ispoštovao, uslijedila je smjena. Tako su u paketu smijenjeni Milan Ninkovic, Andrija Bjelošević, Drago Ljubičić i Mirko Slavuljica. Smijenio ih je tadašnji visoki predstavnik Pedi Ešdaun. Bio je to veliki šok za SDS i njegovo rukovodstvo, posebno kada su u pitanju Bjelošević, Ninković, Slavuljica i Đurđević. Ipak, Đurđević se neće naći na ulici; njega će njegov SDS zbog zasluga smjestiti na drugo mjesto sa kojeg će voditi posebnu opstrukciju kada je u pitanju povratak. Došao je na mjesto direktora "Dobojinvesta" koji ima ekskluzivno pravo nad stambenim, poslovnim i garažnim prostorima u gradu s kojima upravlja opština Doboj.

Kada su u pitanju opstrukcije u povratku kako imovine, tako i stambenih jedinica, Đurđević je napravio pravi bedem. Prije nego što podnosilac dobije odobrenje za ulazak u stan, mora platiti sve troškove koje je pruzrokovao privremeni korisnik, kao što su: stanarina, struja, voda, grijanje i telefon. Isto tako su povratnici morali plaćati takse za priključak vode, struje i telefona, bez obzira na to što su bili legalni korisnici i što su sve svoje obaveze izmirivali prije protjerivanja. Za sve ove nezakonite radnje povratnici su zatražili pomoć od visokog predstavnika, koji je veoma brzo odgovorio i stavio zabranu na ovu diskriminaciju prema povratnicima. U vezi s ovim što su tražile Dobojlije, visoki predstavnik je izdao uredbu za čitavu Bosnu i Hercegovinu i tako riješio nezakonite radnje koje su im nametnute kod povratka.

Sve ono što su do tada Dobojlije uspjele da plate, to je za Đurđevica bio vanredni prihod od koga je kupovao poslovne prostore po gradu.

Ovakvu praksu su primjenjivali u odjeljenju Ministarstva za povratak. Izgovor je bio da se privremenom korisniku mora naći i platiti unaprijed smještaj, što je bila laž. Novac je završavao u džepovima šefova ovog odjeljenja u Doboju.

Drugi zločin koje je ovo odjeljenje radilo jeste sprovedba deložacije bez prisustva vlasnika stana / kuće, tako da je privremenom korisniku omogućeno da sve što može demontirati odnese sa sobom. Pored ovih smišljenih zločina prema povratnicima, istima je upućivan poziv, što su često tražili i privremeni korisnici, da im se plati ulaganje i opravka stambene jedinice u koju je on tobože uložio.

Sve ove radnje su bile u službi opstrukcije povratka i ubijanju volje u povratku, što na kraju nije uspjelo. Ove nezakonite radnje osmislio je Đurđević s odjeljenjem Ministarstva za povratak u Doboju.

Posebno je Dobojlijama ostao u sjećanju organizirani povratak, kada su na mostu na Vili bili spriječeni specijalnom policijom s dugim cijevima i izbjeglim Srbima iz Federacije, kada su kamenjem gađane Dobojlije i kada je veliki broj bio i povrijeđen. Ovaj napad i prepreku je organizirao Vlado Đurđević. Tako su Dobojlije ostale bez ispunjene želje za posjetom svome gradu.

Osnivanjem SNSD-a na čijem se čelu našao Milorad Dodik, mnogi iz SDS-a su prešli u njegove redove. Oni su promijenili stranku, ali nisu ćud, što su i pokazali prelaskom kojim su željeli sakriti sve zločine koje su napravili prema Bošnjacima i Hrvatima kada su bili članovi SDS-a.

U redove SNSD-a su prešli i okorjeli nacionalisti i organizatori zločina u Doboju, Vlado Đurdjević i Vlado Blagojević, dok su pojedinci prešli u Ivanićevu i Čavićevu stranku. Koliko su identični u ogrizlom zločinu dokazuju svojim ponašanjem, bez obzira na to u kojoj su stranci, oni djeluju jedinstveno u odbrani srpstva i njegove ideologije. Dakle, samo su u pitanju vlast i položaj, a ideologija je kod svih ista. Očito je njihov mit spas u laži, a da je tako potvrđuju i riječi Dobrice Ćosića koje je izrekao u svojoj zadnjoj knjizi o ratu u Bosni i Hercegovini:

1. "Laž je državni srpski interes."

2. "Mi Srbi lažemo da bismo obmanuli sebe, da utišamo drugog, da sakrijemo svoju bedu, lažemo zbog poštenja, lažemo zbog slobode."

3. "Laž je vid srpskog patriotizma i potvrda naše urođene inteligencije."

4. "Laž je vid srpskog državnog interesa. Laž je u biću Srba. U ovoj zemlji, svaka laž postaje istina. Srbe je toliko puta u istoriji spašavala laž."

U ovoj laži, a po preporuci svog mentora, već uveliko se priča da će se u Doboju graditi bolnica i to u plavnom području. To će na kraju biti samo pusta želja i obmana građana. Ona će proći kao što su prošle hidrocentrale, termoelektrane, koje su kao ideja propale, ali ne i nastali dugovi koje će na kraju morati platiti država Bosna i Hercegovina, a ne entitet na čijem se čelu nalazi vođa SNSD-a i njegovi trabanti, kojih nije mali broj.

MILUTIN BLAŠKOVIĆ

Rođen je u Stogu, opština Zavidovići. Živio je s porodicom u Doboju i radio u MUP-u Doboj, odnosno RMUP-u koji je pokrivao devet opština regije. Na radnom mjestu službenika CJB dočekao je i učestvovao je u okupaciji grada Doboja i organiziranju zločina nad nesrpskim stanovništom, posebno kada je u pitanju priprema i organizacija izvođenja logoraša iz Perčinog kafića u živi štit na Putnikovom brdu.

S obzirom na to da je MUP u potpunosti očišćen od nesrba, a sve u dosluhu i naredbama KŠ-a, radio je u interesu čišćenja grada i pripremi za njegovo sjedište SAO Sjeverna Bosna.

Kada je u pitanju izvođenje logoraša u živi štit, to je radio zajedno s Andrijom Bjeloševićem, a po naredbi direktora RS policije, Mome Kovača, koji je optužen za ratne zločine, posebno kada je u pitanju genocid počinjen u Srebrenici. U živi štit je izvedeno 50 logoraša od kojih se samo jedan uspio spasiti od smrti. U živom štitu je poginulo 13 logoraša naselja Čivčije Bukovičke. Izvedeni su iz kafića i privremeno smješteni u školu na Vili, odakle su po naredbi odvedeni na prvu liniju, gdje je formiran živi štit koji je postavljen ispred vojske RS krećući se prema liniji boraca Armije BiH.

Nakon potpisivanja Dejtonskog ugovora i povratka Dobojlija, Blašković se sve rjeđe pojavljivao u javnosti, da bi na kraju nestao iz grada. Kasnije će se saznati da je s porodicom, uz pomoć nekog iz Zavidovića, otišao u rodno mjesto Stog. Nemalo poslije stići će vijest da je preminuo i sahranjen u Stogu. Očito je da je njegovo psihičko zdravlje zbog počinjenih zločina bilo toliko narušeno da nije moglo izdržati sva ta opterećenja koja su ga poklopila.

MIRKO SLAVULJICA

Prije agresije živio je i radio u Tesliću. Došao je u Doboj kao kadar i povjerljiva osoba. Mobilisan je u MUP Doboj, koji će sa mjesta upravnika Okružnog zatvora smijeniti Milana Stojakovića, a njegovo mjesto postaviti Mirka Slavuljicu.

S obzirom na to da je zatvor bio prvo mjesto u kojem su zatvarane Dobojlije koje su hapšene po spiskovima, KŠ-u je trebao jedan takav povjerljiv i odan upravnik koji će striktno provoditi sve naredbe iz KŠ-a. On je bio taj koji je odobravao mučiteljima da ulaze u sobe, zlostavljaju zatvorenike i premlaćuju ih. Šta su sve zatvorenici doživljavali u prostorijama u kojima su bili smješteni, to samo oni znaju, posebno oni koji su izvođeni iz prostorija i odvođeni na isljeđivanje, a potom u krvi vraćeni ponovo u prostorije u kojima su smješteni.

Kakav je smještaj bio po sobama, dovoljan je primjer da je u istim bilo 20 kreveta, a 50 zatvorenika. Dakle, 30 njih je koristilo goli patos. Mokri čvor se mo-

gao koristiti samo u jutarnjim satima u roku od 5 minuta, s tim da je svaki izlazak i povratak trenirari od čuvara udarcima palicom ne gledajući kuda će ona da udari zatvorenika. Isto tako, hranu koja se dobivala morali su pojesti za 5 minuta i, ako se ne pojede, ona se uzima od zatvorenika i iznosi van. Drugi nehumani odnosi su da se i mala i velika nužda vršila u jednu plastičnu kantu, koju su zatvorenici nazvali kiblom.

Iz zatvora su odvođeni zatvorenici koji se više nikada nisu vratili, a o njihovoj sudbini je znao samo Mirko Slavuljica.

U provođenju tortura u zatvoru Slavuljici su vjerni pomagači bili čuvari Staniša Miljanović, Dragan Radulović, Brane Ninković iz Zenice i Vuković iz Knina.

SINIŠA LOPANDIĆ

Bio je radnik MUP-a Doboj, zamjenik Obrena Petrovića, načelnika CJB Doboj. Bio je odan i veoma poslušan član KŠ-a, zbog čega je i postavljen na mjesto zamjenika, a onda, poslije zločina učinjenog nad logorašima u živom štitu, i na mjesto Petrovića. Naime, Petrović je nakon tog zločina otkazao poslušnost i biva smijenjen od strane Kovača koji na njegovo mjesto v.d. načelnika postavlja Lopandića.

I pored smjene Petrovića iz MUP-a su krivične prijave prema Sudu Doboj išle s imenom i prezimenom Petrovića, a iste je potpisivao Siniša Lopandić. Njegovo postavljanje je išlo uz odobrenje Bjeloševića, dok je odobrenje davao Kovač.

U ovom slučaju je veoma bitno spomenuti i imena sudija koji su bili poslušnici KŠ-a i sudili nevinim zatvorenicima s optužbom da su organizatori oružanih pobuna. Oni su Stevan Savić, Jovanka Jovanović i Siniša Đorđević, koji je kasnije otvorio advokatsku kancelariju.

Bez obzira na to šta je sve i kakve zločine činio prema Dobojlijama, on se slobodno i bez pokajanja kreće po gradu kao i drugi građani i svakodnevno se susreće sa svojim žrtvama. On je bio jedan iz vrha piramide koji su osmislili i provodili zločin nad nedužnim Bošnjacima i Hrvatima, kako po gradu, tako i po stanovima i porodičnim kućama.

MILAN SAVIĆ

Savić je prije rata bio jugoslavenski obavještajac. Po dolasku Andrije Bjeloševića na mjesto v.d. komesara CSB regije Doboj, on u svoju kažnjeničku ekspediciju uključuje Milana Savića. Savić će najčešće bavio organiziranim krimi-

nalom i švercom naoružanja s Hrvatima i Bošnjacima. Novac od prodaje naoružanja i drugih ukradenih i zatim prodatih stvari, upućivao je paravojnim formacijama, posebno "Crvenim beretkama", koje su bile pod komandom Andrije Bjeloševića.

Svi zločini prema nesrbima, posebno počinjeni u gradu kao i čitavoj regiji Doboja ("Crvene beretke", "Šešeljevci", "Martićevci", policija) imali su punu podršku i logistiku od Bjeloševića i njegovog štaba, kojem je pripadao i Milan Savić. Šta je sve Savić radio i kakva je zla počinio po ulicama, stanovima i porodičnim kućama, posebno po logorima u kojima su bili zatočeni Bošnjaci i Hrvati, to najbolje znaju preživjeli logoraši i stanovnici grada.

SLOBODAN KARAGIĆ KARAGA

Rođeni je Dobojlija i dijete je iz miješanog braka. Živio je i živi u naselju Usora. Zašto se opredijelio za zločinačku politiku SDS-a, to samo on zna. Evidentiran je od strane IFOR-a kao član podzemne paravojne ćelije koju je formirao Andrija Bjelošević. Te jedinice su u gradu bile strah i trepet za nesrbe pa i čitavu regiju Doboja. Oni ne samo da su hapsili po kućama i stanovima, nego i po ulicama. Glavna meta su im bili prvo ugledni građani, a onda i svi drugi vojno sposobni muškarci. Hvatali su ih kao zečeve i odvodili prvo u MUP, a onda u logore.

Tako je jednu specijalnu jedinicu zvanu "Crvene beretke" vodio on lično, dok mu je mentor bio Andrija Bjelošević. U Kriznom štabu SDS-a, čiji je bio član, bio je i Milan Ninković. Sve što je radio, radio je po nalogu Bjeloševića i Ninkovića. Ubijene Dobojlije zakopavali su na mjestu ubistva, kao što su pijaca "Buvljak", Vila, Putnikove brdo, Humka. Njemu i njegovoj jedinici se pripisuje oko 20 ubijenih civila grada i prigradskih naselja. Njihova posebna poslastica je bila obilazak logora, posebno zatvora i iznuđivanja novca kao otkupa za oslobađanja iz logora.

Zločine koje može da počini samo poremećeni ljudski um počinili su Karaga i njegova jedinica. Jedan od najtežih zločina koji su vršili po stanovima i kućama su silovanja koja su vršena u prisustvu drugih članova porodice. Posebno im je bilo zadovoljstvo u silovanju maloljetnih djevojčica koja su vršena grupno, od kojih je jedna djevojčica ostala trajno traumatizirana i trajni ovisnik psihijatrije.

Pored ovih zločina, Dobojlijama je veoma dobro poznat kao vođa čuvene Mićine grupe, koja je pored Doboja vršila neviđene zločine po Tesliću pa i široj regiji. Ova kažnjenička ekspedicija je dobila ime po Milanu Ninkoviću. Pod komandom Karagića "Crvene beretke" su, pored zločinačke, bile i piromanska ekspedicija koja je masovno palila kuća Bošnjaka i Hrvata, kao i minirala iste. Prije ovih radnji one su opljačkane, a zatim minirane i spaljene. Izgovor ovog zločina prema imovini nesrba bio je da su u tim kućama pronađeni spiskovi Srba za likvidaciju i sve se to svakodnevno objavljivalo putem Radio Doboja. Sve je to dodavalo ulje na vatru ionako napetom stanju nove mržnje, a time i nove osvete.

Često je sa svojim povjerljivim iz jedinice kao što su Predo Kujundžić, Nikola Jorgić-Jorga i Miroslav Pijunović Pike posjećivao logore radi iznude u vidu otkupa. Njihova cijena po glavi bila je 10.000 DM, a služila je kao garancija da će biti oslobođeni iz logora i prebačeni na Alijinu stranu, kako su to ironično izjavljivali.

On je, prvi nakon okupacije grada zajedno s Milenkom Gligorićem u bijelom golfu otetom od Bošnjaka, prokrstario ulicama grada i, dok je on vozio, Gligorić je putem megafona pozivao građane da predaju naoružanje. Rok za predaju bio je u toku dana do 16:00 sati, u protivnom se ne garantuje ni materijalna ni životna sigurnost. Naravno, ovi pozivi su se odnosili samo na nesrbe.

Očito da ovaj njihov poziv nije urodio plodom, što je potvrđeno i prvom granatom koja je ispaljena iz naselja Pijeskovi tačno u zakazanom terminu. Tako je prva ispaljena granata, umjesto džamije, pogodila kuću ispod zida gradine, dok je druga pogodila kuću Derakovića u ulici Ozrenska. Ove dvije granate bile su upozorenje na sva zla koja će se kasnije dešavati nesrbima u gradu i njihovoj imovini. Poslije su uslijedili ispaljeni plotuni iz PAM-a prema groblju Rajčinovac i kućama Dobojlija naseljenim na tim kotama.

Odmah poslije granatiranja krenulo je paljenje kuća na tom području i dalje prema Čairama. Na svu sreću, sve je bilo prazno, jer su njihovi vlasnici već bili na putu prema Tešanjci i dalje prema Tešnju. U tom periodu desit će se strašan zločin u Prisadama, u naselju u kojem su prvo pobijeni Hrvati, većinom starije osobe, a onda zapaljeni zajedno s porodičnim kućama. Sličan zločin će se desiti u bošnjačkom naselju Grapska, a nešto manji u Pridjelu i Maloj Bukovici. Ovi zločini su evidentirani kod IFOR-a, koji je sve to predao Human Rights Watch Helsinki, koji su se odmah nakon prvih zločina našli u zonama zahvaćenim ratom. Traganjem za ovim teškim zločinima svojim izvještajima su upoznali čitav svijet, u čemu su im veliku podršku dale izbjegle Dobojlije kao i logoraši do kojih su uspjeli doći i stupiti u kontakt s njima.

MILAN STANKOVIĆ

Milan Stanković, pukovnik, bio je aktivno vojno lice iz Crne Gore na službi u Doboju. Prvo je pasivno preuzeo dužnost komandanta kasarne u Doboju da bi poslije okupacije i zvanično preuzeo tu ulogu od legalnog komandanta Ćazima Hadžića i tako preuzeo komandu nad čitavom regijom Doboj.

Njegova je ideja rušenje vjerskih objekata koje su rušili pripadnici VRS, kojom je on komandovao, što znači da su svi vojni resursi bili pod njegovom komandom, dok je Ćazim Hadžić bio samo ikebana pored njega. On je jedan od aktera u etničkom čišćenju kako grada Doboja, tako i čitave regije Doboj.

Da bi prikrio svoje zločinačke namjere, u Svjetliči je formirao mješovitu jedinicu koja je bila locirana na raskrsnici Poljice. Mještanima je obezbijedio dvije telefonske linije za uspostavu komunikacija koje je stavio pod svoju kontrolu, tako da je imao potpuni uvid u sve razgovore Svjetličana, s kim su i šta su razgovarali. Naravno, za to mještani Svjetliče nisu znali, nego su se hvalili kako je on njima učinio jednu humanu gestu.

Nakon ranjavanja u Svjetliči, ostao je invalid i kao takav je nakon okončanja rata napustio Doboj i odselio u Srbiju. Njegovo djelovanje je bilo sa Ozrena s Milanom Ninkovićem i drugim visokim dužnocima SDS-a. Bio je glavni u okupaciji Doboja koja se izvela noću 2/3. maja 1992. godine. Često se hvalio kako je on zaslužan za oslobađanje Doboja. On je zaslužan i za rušenje svih 13 džamija na području opštine Doboj, kao i katoličke crkve i kapele.

Prije nego što su ovi objekti minirani, iz njih su odneseni svi predmeti i prodavani po Novom Sadu pa i cijeloj Srbiji. On je organizator napada na Grapsku i zločina koji desio u Grapskoj nad stanovništom, gdje su uz rušenje kuća sve pobijene zapalili u njihovim kućama. U ovom zločinu učestvovao je i sportski rukometni reprezentativac Đorđe Lavrnić Đoka. Ova zločin u Grapskoj je izveden da bi se ostvario koridor prema Dugim njivama na Trebavi sa koje se tukao Gradačac i Srebrenik. Da bi se spojila Posavina i dalje prema Srbiji, koridor kroz Kotorsko nije bio moguć te se prešlo na lakši proboj preko Grapske.

MIRKO UBIPARIPOVIĆ

Prije rata živio je u Žepču, gdje ga je rat i zatekao. Kada je odradio zadatke koje je trebao da izvrši u Žepču, pobjegao je u Doboj. Njegova uloga se u potpunosti uklapa u onaj famozni dogovor Milošević-Tuđman u Karađorđevu o etničkom čišćenju i podjeli Bosne i Hercegovine.

U Doboju se pridružuje paravojnim formacijama, koje uveliko djeluju po gradu i prigradskim naseljima. U ovim formacijama dobiva mjesto vojnog policajca i

tako dobiva ovlaštenja kako u protjerivanju, tako i u zločinima prema Bošnjacima i Hrvatima. Stalno je u gradu i u pretresu kuća i stanova, odvodi muškarce u logore, pljačka njihovu imovinu i vrši ubistva. Bio je strah i trepet ne samo za građane, nego i za logoraše po logorima. Bio je jedan od najžešćih posjetilaca logora, gdje je do iznemoglosti iste tukao. Logoraše je tukao gumenim kvrgavim palicama i plastičnim cijevima napunjenim pijeskom. Njegova omiljena mjesta tuče su bila bubrezi, vrat i glava. Ukoliko bi se logoraš pokušao braniti, uslijedile bi psovke, a onda još žešći udarci uz korištenje svih vrsta borilačkih sportova.

Od silnih udaraca po logorašu krv bi se razlijevala, kako po patosu, tako i po zidovima. Kada se umori od udaranja, povuče se do čuvara koji naređuje logorašu da sjedne na svoje mjesto.

Kada izađe iz prostorije, čuvar naređuje logorašima da očiste svu prosutu krv te tako ostave čisto, kao da se nije ništa ni dogodilo.

Tako u svakom svom dolasku, putem spiska koji se pravio svaki dan, odaberu jednog koji će biti izdvojen za batinjanje pod izgovorom da je nešto loše napravio Srbima. Pri ulazu u prostoriju obavezno krenu redom od vrata tući logoraše pa se često dešavalo da palica popuca od silnih udaraca.

Ovakve posjete su se znale dešavati i po nekoliko puta u toku noći, što je zavisilo od trenutnog stanja njihovih vojnika na prvoj liniji.

Njihove posjete stanovima i kućama ništa nisu bile bolje od onih posjeta logorima. Uz premlaćivanje, od porodice su otimali zlato, nakit, novac i druge predmete koji im zapadnu za oko. Najčešće su se dešavala silovanja uz prisustvo drugih članova porodice, posebno kada se radilo o silovanju maloljetnih djevojčica.

Ukoliko se desi da su ulazna vrata zaključana, ona se nasilno otvaraju nogom i kundakom puške, tako da vrata domaćin nikada nije zaključavao, jer će proći bolje kada su otvorena. U koju god da su kuću ušli povod je bio traženje oružja i radiostanica, poslije čega je slijedilo traženje novca, vrijednosnih predmeta i stvari iz stana, odnosno kuće.

Kada pokupe muškarce po kućama ili stanovima, često su viđeni u koloni u pidžamama, goli do pojasa i bosi. Svi ovi zločini koje je provodio Ubiparipović su samo jedan dio zločina koje su mnoge Dobojlije preživjele, posebno kada se zna da je i grad bio logor iz koga se nije moglo izaći ni u njega ući. Grad je bio logor od 2/3. maja 1992. do 21. septembra 1995. godine, kada su preostale Dobojlije preko Ozrena protjerane prema Maglaju. Sve ove počinjene zločine imao je priliku da vidi čitav svijet samo zahvaljući IFOR-u i SFOR-u, koji su bili locirani tada u gradu te se nije moglo sakriti od javnosti, bez obzira na to koliko su to svojim lažima pokušavali da sakriju i negiraju.

VELJKO BRAJIĆ

Brajić je aktivno vojno lice sa činom pukovnika koji je po vojnom rasporedu na dužnosti radio i živio u Tuzli. Izašao je iz Tuzle i stigao u Doboj. Pretpostavljeni mu je bio Dubajić, koji je bio odgovorno lice za svu vojnu aktivu lociranu u i oko Tuzle. On je jedno od lica koje nije moglo pokoriti Tuzlu i koji je prijetio Selimu Bešlagiću da će sravniti Tuzlu ako ne prihvati ponudu da se Tuzla pripoji Srbiji.

Uvidjevši da od toga neće biti ništa ostvarivo, Brajić je uz pomoć Stankovića i drugih vojnih starješina napustio Tuzlu i došao u Doboj pod komandom Stankovića, s kojim će raditi pod krinkom zajedničke vojne odbrane Svjetliče. Međutim, on će se u potpunosti uključiti u pripreme za uspostavljanje koridora na relaciji Doboj–Tuzla–Zvornik i dalje prema Srbiji. Oni su zajedno pripremali plan za etničko čišćenje grada Doboja i prigradskih naselja. Stanković i Brajić su ideolozi o uvođenju radnih obaveza, kao što su obrada poljoprivrednog zemljišta i proizvodnja hrane za srpsku vojsku i civilno stanovništvo, rad na farmama, logistika na opsluživanju srpske vojske na prvim linijama, kopanje tranšea i pravljenje zemunica i dopremu MTS-a, zatim kopanje uglja u rudniku "Stanari" za potrebe gradskog grijanja i slično. Dato je obećanje da se neće dirati stanovništvo u Svjetliči, što će se pokazati lažnim, jer je izvršen napad na istu i svo stanovništvo će svoju zaštitu pronaći u Klokotnici i Brijesnici, a svu imovinu ostaviti Srbima, što će im poslužiti kao "fri šop", kako su to izjavljivali Srbi. Dakle, bila je to samoposluga iz koje se sve nosilo bez plaćanja.

Brajićevo djelovanje nije bilo otvaranje koridora samo prema istoku, nego i prema jugu i sjeveru, preko Kotorskog za Modriču i dalje prema Srbiji. On je organizator zabrane ulaska u grad Bošnjacima na porušenom mostu preko rijeke Usore na Vili. Često se putem Radio Doboja oglašavao opasnim porukama podižući tenzije i još veću međunacionalnu mržnju, pozivajući narod, a posebno one koji su stigli u Doboj iz Federacije da brane grad svim sredstvima, jer, ako ga ne odbrane, morat će ga napustiti i tražiti drugo prebivalište.

Prema informacija IFOR-a, Brajić je izrekao da negira Dejtonski sporazum, da se ne boji nikoga i da je spreman, ako zatreba, i ratovati protiv međunarodne zajednice. Međutim, kada je postao veoma bitan za IFOR, promijenio je ćurak te je počeo pričati kako je to veoma važan akt za postizanje mira.

I, na kraju, Brajić je zahvaljujući pojedincima u Tuzli vratio svoj stan koji će kasnije prodati, pare staviti u džap, a opština Doboj će mu iz svog budžeta dodijeliti trosoban stan kao borcu zaslužnom za srpstvo i srpsku stvar i tako postati ugledni građanin grada Doboja, kao i Đukić, koji je osuđen kao za zločin na Tuzlanskoj kapiji.

PREDRAG KUJUNDŽIĆ - PREDO

Kujundžić Predo je uzdanica kada je u pitanju zločin koji je pravio po gradu i prigradskim naseljima sa svojim "Vukovima". Njegova jedinica je ustvari bila osvetnička "Crna ruka". On je rođen u bosanskom Suhom Polju i potiče iz siromašne porodice s veoma niskom inteligencijom, što je dobro došlo KŠ-u da mu povjeri vođenje navedene jedinice iza koje će se kriti osvetnička "Crna ruka".

Zašto se krila njegova smrt, to samo znaju advokat Nešković i oni koji su ga mobilizirali u činjenju neviđenih zločina koje je činio, posebno kada su bili u pitanju nesrbi koji su živjeli u gradu i prigradskim naseljima.

Prije nego što će grad biti okupiran, za potrebe KŠ-a radio je mnoge manje evidencione poslove na terenu, a poslije veoma prljave poslove, posebno kada su u pitanju zločini nad nedužnim stavoništvom, što se odnosi samo na Bošnjake i Hrvate, a on i njegova jedinica bili su strah i trepet u gradu.

Prilikom granatiranja Karuša i Matuzića ispred TNNO, uslijedio je odgovor sa suprotne strane, gdje je ranjeno nekoliko njegovih boraca i kada mu je i brat poginuo.

Nakon ovog slučaja Predo nastavlja još žešće pretresati stanove i kuće po gradu, a poseban zločin je izveden na Pridjelu i nad njegovim stanovništvom. Tada su svo stanovništvo iz Pridjela i Ševarlija zatvorili u vojno skladište u Ševarlijama. Jedan broj mlađih muškaraca je odveden pored rijeke Bosne gdje je trebalo da budu strijeljani. Jedan broj iz stroja za odstrel je iskoristio priliku i skočio u nabujalu rijeku Bosnu i tako nestao u njenim velikim talasima, dok je ostatak pobijen i ostavljen na obali rijeke. U ovom zločinu, pored Prede, učest-

Preminuo u bolnici

Predrag Kujundžić, nekadašnji komandant jedinice Predini vukovi, kojeg je Sud BiH osudio na 17 godina zatvora, preminuo je u dobojskoj bolnici, potvrdio je za BIRNBIH njegov advokat. Kako je rekao advokat Goran Nešković, Kujundžić je prije mjesec preminuo u dobojskoj bolnici zbog pogoršanog zdravstvenog stanja.

"Umro je u bolnici. Izdržavao je kaznu zatvora, ali mislim da su bili prekidi zbog njegovog stanja bolesti", naveo je Nešković.

Pravosnažnom presudom Kujundžić je osuđen na 17 godina zatvora zbog zločina protiv čovječnosti počinjenog u Doboju.

Oslobođenje,
srijeda, 20. juli/srpanj 2022.

vovao je još i Nikola Jorgić Jorga, koji će kasnije biti uhapšen u Njemačkoj i osuđen na doživotnu robiju, gdje će i umrijeti.

Prema podacima Human Rights Watch Helsing i preživjelih Dobojlija, Predo je prošao obuku u redovima "Crvenih beretki" i bio član istih. On je sa svojom jedinicom u sadejstvu sa "Šešeljevcima" i "Arkanovcima" činio po gradu neviđene zločine, što su i međunarodni posmatrači potvrdili. U toku protjerivanja nesrba zauzimao je kako stanove i kuće, tako i poslovne prostore. Tako je kuća dr. Reufa Huskića postala njegov plijen u koju je odmah uselio, a onda istu izdavao pod kiriju međunarodnim predstavnicima. Bio je čest gost logora i iz njih izvodio logoraše, postrojavao ih, a onda tukao. Mnogi izvedeni iz logora se više nikada nisu pojavljivali, što znači da su odvedeni bez povratka. Za svoja nedjela i zločine, nažalost, dobio je samo 18 godina robije.

Kakav je Predo monstrum i to da mu niko nije ravan pokazao je u počinjenom zločinu nad Bošnjacima u Grapskoj. On ne samo da je ubijao i pobijene zapalio, nego je počinio još nekoliko teških zločina od kojih mozak prestaje da radi. Na Krčevinama iznad Čaršije izveo je bračni par Aličić – Ćazima i njegovu suprugu Muharemu, koju je silovalo 14 monstruma i sve je gledao svezanih ruku njen muž koga su kasnije ubili i nju, a i njega gurnuli pod stog sijena i zapalili. Svjedok ovog zločina je uspio da se sakrije u borove i tako izbjegao svoju smrt zajedno s njima. Drugi zločin je odvajanje 16-ogodišnje djevojčice od roditelja iz Grapske, koju će vodati i svoje požude zadovoljavati na nevinom djetetu. Oko vrata joj je objesio krst i tako je vodao kuda god se kretao.

O svemu što je doživjela, na sudu je izjavila sljedeće poniženje koje su joj nanijeli kako Predo, tako članovi njegove jedinice "Predini vukovi":

"Bila sam svakodnevno silovana, ne samo od strane Prede, nego i od njegovih "Vukova" pa i vladike Kačavende, 'đavoljeg vladike'." On ne samo da je blagoslovio i pomogao zločine, nego im je i pomagao u silovanju i pokrštavanju, kao i u otimanju imovine, ne samo u ratu, nego i u miru. Predo nije samo silovao djevočicu, nego joj je i 10-ogodišnjeg brata ubio. Pored silovanja, pokušao je i da je pokrsti i da joj da ime Aleksandra. Pod tim imenom odveo ju je kod Kačavende i, kada je stala ispred njega, raskopčao je hlače i izvadio spolni organ da mu ga popuši. "Razmišljala sam o svemu, a posebno o svom životu i odlučila da to uradim. Onda su me odveli u drugu prostoriju, gdje ga je Predo pitao hoće li me silovati ili će to ostaviti za kasnije, na što je Kačavenda odgovorio: 'Hoću sada, jer kad to uradim i bude naša, bit će Božiji grijeh.'"

Na svu sreću, djevojčica je ostala živa. Predina brata je raznijela granata. Đavolji vladika je skinut sa dužnosti. Organizator ovog zločina je osuđen na robiju od 18 godina. Djevojčica je zbog trauma i šokova postala stalni pacijent psihijatrije, jer joj noćne more ne dozvoljavaju miran i normalan život.

VLADO I SRETO BLAGOJEVIĆ

Rođeni su u Velikoj Bukovici, opština Doboj, gdje i žive s porodicama. Nakon osnivanja SDS-a Doboj, postali su njegovi članovi i odani poslušnici Milana Ninkovića i Borislava Paravca. Oba su bližnji srodnici. Oni su posebno bili egresivani kada je u pitanju pretresanje kuća Bošnjaka i Hrvata, kao i drugih zločinačkih djela, naročito u toku ratnih dejstava. Imali su svoju vojnu zločinačku formaciju koja je ulaskom u kuće i stanove nesrba vršila neviđene zločine i prisilno etničko čišćenje uz obavezno uzimanje novca, nakita, zlata i drugih vrijednosnih stvari i otimanje vozila. Svi oni koje su posjećivali, zbog zločina, napustili su svoju imovinu, koju su kao ratni plijen ovi preuzimali kao poklon. To su naročiti osjetile njihove komšije Bošnjaci iz Male Bukovice i Čivčija Bukovičkih. Isto su to radili i po gradu i prigradskim naseljima.

Za izvršene zločine Vlado je postavljen na mjesto predsjednika Izborne komisije, dok je Sreto postavljen na mjesto povjerenika u firmi "Ozrenka" sa lokacijom u Rudanci. Sreto je kao predsjednik Izborne komisije uz OSCE vodio i prve izbore, koji su održani 1996. godine u Doboju, na kojima su svoje učešće, a uz podršku međunarodne zajednice, imali i Bošnjaci i Hrvati.

Vlado je kao član SDS-a bio i član KŠ-a, a Sreto je bio član ratnog predsjedništva grada Doboja. Nakon okončanja rata, Sreto je umro. Vlado je, da bi zataškao sve svoje zločine, po osnivanju SNSD-a prešao u njihove redove i pod zaštitu Milorada Dodika.

Kada su etnički očistili Malu Bukovicu, Čivčije Bukovičke i Grapsku, svu imovinu Bošnjaka iz ovih naselja su pokrali i prevezli u Veliku Bukovicu. Za sve ovo ostalo je jedno veliko pitanje za Vladu, s obzirom na to da je Sveto umro: ima li imalo grižnje svjesti za sve ono što su on i njegov brat i njihova jedinica učinili prema svojim komšijama, koji su im se ponovo vratili u komšilkuk? Oni ne samo što su ih opljačkali i protjerali, nego su ih i zatvarali i mučili u osnovnoj školi, gdje su ih maltretirali i tukli. Vlado je, čim je počeo povratak, rijetko dolazio u Doboj, posebno u Veliku Bukovicu, ali je zločin koji je prenosio na druge ubistvima i etničkim čišćenjem odnio sa sobom u Banju Luku. Može on sada i lagati, što je Srbima u životu osnovni moto, ali zločini nikada ne mogu da se sakriju niti da se zaborave, što dokazuju i ove napisane riječi izrečene od strane preživjelih njegovih komšija.

ĐORĐE LAVRNIĆ ĐOKO

Ko je Đorđe Lavrnić i kakav je ugled imao među Dobojlijama, suvišno je pitati. U Zavidovićima, gdje je živio, bavio se rukometom i igrao za RK "Krivaja". Bio je i rukometni reprezentativac i igrao za reprezentaciju Jugoslavije i s

takvim renomeom je prešao u redove RK "Sloga" Doboj. Došao je, ostao u Doboju i postao persona grada Doboja. Grad mu je dao sve što je mogao da mu da u to vrijeme, pa i poslovni prostor u kome je otvorio kafić, pa je i po tome postao popularan i poštovan, jer je kafić u svako doba bio stjecište mladosti, a posebno sportaša grada Doboja.

Dolaskom zločina u Doboj, kojeg je u skladu s memorandumom iz Srbije poslao Slobodan Milošević, a obilato prihvatio i pomagao KŠ SDS-a, istom se odmah priključio i Dorđe Lavrnić, koji će, zahvaljujući Stanišiću i Vasiljeviću, visokim dužnosnicima DB, postati također visoki dužnosnik ove službe. On je jedan od onih koji su organizirali i napravili nezapamćeni zločin Grapskoj i njegovom stanovništu. On je učesnik i u etničkom čišćenju, posebno kada je u pitanju pljačka imovine Bošnjaka i Hrvata. Za pljačku je imao četvoricu logoraša i to tri iz Grapske i jednog iz Čivčija, koji su se vodili kao "Đokina grupa". Po iskazu logoraša, sva opljačkana imovina je dovožena u Rudanku i odlagana u "Velekem" i "Ozrenku", dok je prehrana predavana KŠ-u. Oba ova objekta bila su puna bijele tehnike, koju su opet kao radnu obavezu čistili i pakovali logoraši iz Okružnog zatvora, a ista će se kasnije slati u Srbiju u zamjenu za naoružanje i MTS.

Ovi logoraši iz zatvora su tako bili prisiljeni pljačkati svoj narod u gradu te naseljima Krčevine, Orašje, Čaire, Milkovac, Plane, Čaire, Makljenovac, Doboj Novi (Potkamen), Johovac, Foča, Komarica, Kotorsko, Čivčije, Sjenina, Sjenina Rijeka, Svjetliča, Grapska, Pridjel, Ševarlije...

U ovim čišćenjima koja su osmišljena od strane KŠ-a korišteni su zatvorenici iz zatvora uz punu podršku Mirka Slavuljice, upravnika zatvora.

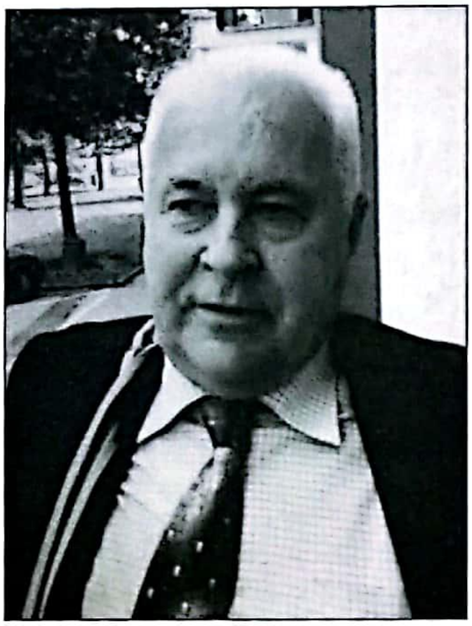

Đorđe Lavrnić Đoko, ljudsko čudovište

Sve dok je trajala pljačka imovine, svako jutro je pozivana "Đokina ekipa", koja je napuštala sobu i odlazila na radnu obavezu. U kasnim poslijepodnevnim bi se satima vraćali, a onda pričali gdje su bili i šta su radili. Najstravičnije čišćenje koje su imali bilo je na Prisadama, Grapskoj i Kotorskom, gdje su našli zapaljene ljude u i oko kuća, kao i ubijene i ostavljene po ulicama.

U svemu ovome, svaka priča o rukometnoj legendi je suvišna, a u ovom vremenu i o zločincu i zlu koji je počinio, kako u ubijanju, tako i zločinačkom čišćenju prostora. Nažalost, preminuo je i nije dočekao da se sudski procesuira za zločine koje je počinio, ne samo po gradu u kome je živio, nego i po drugim naseljima opštine Doboj.

MIRKO STOJĆINOVIĆ

Mirko Stojčinović

Rođen je u Ritešiću, opština Doboj i živio u gradu Doboju. Po stručnoj spremi je diplomirani pravnik. Svoje prve radne dane i radno iskustvo steći će u preduzeću za skupljanje i otkup sirovina. Svoju budućnost u napredovanju i lakoj zaradi odlučio je da, uz svoju poslušnost, može ostvariti u redovima SDS-a te postaje njen aktivni član.

U svojim zločinima postao je veoma interesantan kao osoba za posmatrače međunarodne zajednice i međunarodne posmatrače. Uspostavljanjem srpske opštine Doboj u kojoj su vlast držali članovi SDS-a, odnosno bivši članovi KŠ-a, nastavljen je isti projekat koji je nametnuo KŠ radeći u ilegali u Lipcu. Za svoje zasluge u organizaciji i provođenju zločina, SDS ga je kao kadar uključio u lokalnu samoupravu, tako što je bio postavljen za predsjednika opštine Doboj, a onda i za zamjenika načelnika Opšte uprave.

Jedan je od veoma odanih članova u ideji politike SDS-a kao što su etničko čišćenje i razne vrste zločina nad nesrbima, kako na području grada, tako i na širem području opštine Doboj.

Vlasnika placa na kojem je izgradio stambeno-poslovni objekat, Hrvata, prisilio je pod prijetnjom likvidacije da mu ga proda, što je isti to i uradio i tako napustio grad i odselio u Hrvatsku. Kada se saznalo za ovaj zločin, Sud je pokrenuo postupak i tako su došli do podataka da je oduzeta (plaćena) nekretnina izmirena u iznosu od 5.000 DM, s tim da je ista uknjižena na drugo lice, a ne na njega te je Sud obustavio postupak, a on oslobođen nezakonite radnje.

Druga afera, vezana za banku čije je sjedište na Palama, a njena jedna poslovnica smještena u Doboju, obilježena je ubistvom Jugovića, direktora banke na Palama. S obzirom na to da se direktor banke nije stavio pod kontrolu SDS-a, isti je likvidiran. Jedan od učesnika u likvidaciji je i Stojčinović, o čemu je pisala i dnevna štampa. Međutim, istraga nije nikada okončana, tako da osumnjičeni ostaje na slobodi. Takva odluka suda ohrabruje Stojčinovića da nastavi svoje srbovanje nad nedužnim nesrpskim stanovništvom.

Nakon provedenih lokalnih izbora 2000. godine, Stojčinović je postavljen na mjesto zamjenika načelnika opštine, a nakon nešto više od godinu dana će podnijeti ostavku, a na njegovo mjesto bit će postavljen njegov zamjenik Mirko Stojčinović.

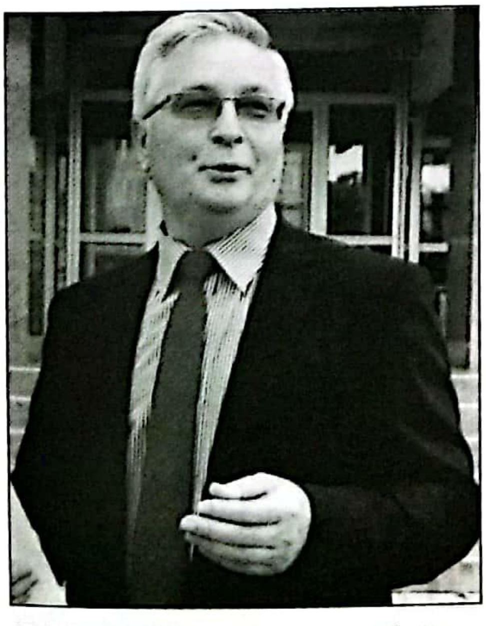
Saznavši za ovu zakulisnu igru, Visoki predstavnik je odmah reagirao i nakon tri mjeseca smijenio Stojčinovića sa te funkcije. S obzirom na to da je ostao u nemilosti, odlučuje i napušta SDS i zaštitu nalazi u novoj osnovanoj stranci, koja će veoma kratko trajati i potpuno se ugasiti, pa se i on tako našao van stranačke politike.

On je jedan od ne samo zagovornika, nego i kreatora ideje o dodjeli placeva izbjeglim Srbima na zemljištu Kotorana, koji su privremeno boravili u njihovim kućama i koristili njihova imanja. Također, organizator je napada na povratnike u Kotorsko, koje su izveli izbjegli Srbi iz Federacije i tu se smjestili. Rezultat tih napada je bio velik broj povrijeđenih, a i povratak je jedno vrijeme bio obustavljen. U svemu ovome veliku podršku su imali u kancelariji OHR-a u Doboju, od strane njenog šefa Matura.

Nije on samo bio opasan po povratnike, nego i po Srbe koji su mu se za njegove postupke suprotstavljali, iz čega je poznata njegova prijetnja: "Pripazite što radite, jer vam zbog muslimana može otići glava!"

Njegovo ponašanje i sprečavanje povratka uočio je Švarc Šiling, kada je u ulozi medijatora za BiH boravio kod njega uz prisustvo njegovih saradnika i predstavnika Udruženja Dobojlija iz Zenice. O njegovom ponašanju Šiling je poslao veoma opširan izvještaj Visokom predstavniku, što će biti i razlog njegovog smjenjivanja. Tako je Pedi Ešdaun otvorio širom vrata za povratak Dobojlijama u svoj grad i druga naselja na području opštine Doboj.

TIHOMIR GLIGORIĆ - TIHO

Tihomir Gligorić u sjeni zločina

Gligorića nema na spisku KŠ-a kao ni u Komandi grada, što ne znači da je odbačen od strane SDS-a. On je član trećeg nevidljivog ešalona za povjerenike. Tu funkciju je dobio u garnizonu Bare, gdje su privremeno pritvarani nesrbi. Kasnije će im se pridružiti i neposlušni Srbi. U istom je bilo pritvoreno oko 400 kako nesrba, tako i Srba. Prije nego što će se desiti zločin u Grapskoj, zatvoreni Srbi će biti prebačeni u jedan od vojnih hangara na Usori kod "Poljoremonta", kako bi se obezbijedio prostor za pohapšene Grapšćane. Većina starijih su pušteni u grad, dok su vojno sposobni ostali u garnizonu.

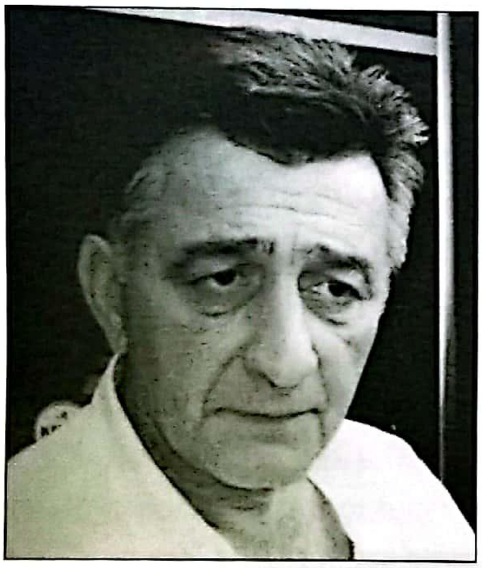
Od Grapšćana prispjelih u grad saznalo se za zločine koji su počinjeni nad njima. Mnogi

će uspjeti naći načina da izađu iz grada, nađu privremeni smještaj u i oko Zenice, pa i dalje prema Podlugovima, dok će svi koji su ostali u garnizonu biti prebačeni u Batkoviće, Manjaču i Kulu kod Ilidže.

Ako bi se neko od porodice odlučio da posjeti i dobije potrebne informacije iz garnizonu, to je morao tražiti od Gligorića kao odgovornog lica.

Nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, pojavila se nova stranka, SNSD, koju je osnovao Milorad Dodik. Istoj je pristupio i Gligorić. Kada je uvidio da za Dodika treba da radi veoma prljave poslove, napustio je i stranku i Dodika. Ovo napuštanje je bilo da se u javnosti pokaže da ni SDS ni SNSD nisu krivi kada su u pitanju Grapšćani koji su iz garnizona poslani u smrt.

MILENKO GLIGORIĆ

Milenko je bližnji rođak Tihomira, koji je radio na željeznici u Doboju. S porodicom je živio u naselju Lipac u neposrednoj blizini KŠ-a, što ga je približilo tome da odmah po osnivanju SDS-a postane i njegov član. Stranka ga je postavila na mjesto portparola za informiranje pa će mu biti omogućeno da se redovno oglašava putem Radio Doboja, kako uživo, tako i putem saopštenja. Njegove poruke su uvijek bile veoma opasne za nesrbe i poslije svih njegovih poruka po gradu su vršene racije i zločini nad nesrbima. Često je u društvu Karage u bijelom golfu kružio po gradu i iste te poruke slao putem megafona. Sva imovina koja je opljačkana od nesrba završila je na Ozrenu. Tužno je bilo gledati kako se frezama, zapregama i drugim vozilima prevoze metalne ograde, kućice od pasa, burad u kojima se pravila mala stolarija, građevinski materijal i mnoge druge stvari.

Pored ovih zločina, on je uz odobrenje vladike Kačavende istim vozilom i megofonom, vozeći se kroz grad, pozivao Bošnjake da dođu pred crkvu na pokrštavanje i vraćanje u pradjedovsku vjeru. Svakodnevno se viđa po gradu kao da se ništa strašno nije dogodilo i nema ni stida ni srama zbog svega onoga što je učinio nesrbima.

Dr. MIODRAG JOLDIĆ

Živio je i radio u Doboju. Bio je direktor "Dobojlijeka", gdje ga je i zatekao rat. Odmah se priključio Karadžićevom SDS-u i postao član Ratnog predsjedništva opštine Doboj. Kada je ispraznio skladište lijekova, u čemu mu je obilato pomagao Milan Smiljanić, i prebacio na Ozren, postavljen je za povjerenika bolnice, koja će postati vojna bolnica i koja će služiti u vojne svrhe. Zato je po nalogu KŠ-a svu bolnicu očistio od nesrba izdavajući im rješenja bez prava na žalbu. Ovim postupkom je iz bolnice otpušteno 450 članova medicinskog osoblja, kao i drugih radnika koji su radili u bolnici. U službu obezbjeđenja bolnice uvedena su uniformirana lica.

Po ulasku u bolnicu njegov glavni zadatak, kao i svim ostalim povjerenicima koje je imenovao KŠ, bio je da bolnicu očisti od nesrba, što je slično obavljeno od strane povjerenika postavljenog u domu zdravlja. Uz lijekove je i sva oprema koja je bila bitna na terenu odvezena u ratnu bolnicu na Ozren.

Po izdavanju rješenja na kapiji su postavljeni uniformirani čuvari čiji je zadatak bio zabrana ulaska u bolnicu svim nesrbima. Ovim postupkom dr. Joldić je pogazio Hipokratovu zakletvu i uveo onu protiv koje su se u Drugom svjetskom ratu borili antifašisti. Nažalost, i on je živio u ulici koja je nosila ime Miloša Kupresa, borca protiv fašizma. Uz njegovu saglasnost, svi ljekari nesrbi koji su se našli na radnom mjestu u bolnici pohapšeni su i zatvoreni u Okružni zatvor, gdje su provođene torture nad njima. U ovom zlu našao se i određeni broj Dobojlija srpske nacionalnosti koji su uspjeli da određeni broj ljekara izvedu s porodicama iz grada na sigurna mjesta.

MILAN SMILJANIĆ

Smiljanić je još jedan od bisera Srba koji se, kao zdravstveni radnik, u punom kapacitetu stavio na uslugu SDS-u, odnosno Paravcu i Ninkoviću. S porodicom je živio u gradu i radio u domu zdravlja na službi psihijatrije. Asistirao je dr. Šefiku Redžiću. Čim je KŠ odlučio da se formira ratna bolnica na Ozrenu, odmah se stavio na mjesto povjerenika te bolnice u njenom osnivanju i opremanju opremom i lijekovima koji su se koristili u bolnici i apotekama.

Kada je sve postavljene zadatke dobivene od KŠ-a odradio, vratio se u grad i ponašao se kao da ni o čemu ništa ne zna. Međutim, pustoš koju je ostavio u domu zdravlja i "Dobojlijeku" uočili su i prvi osjetili građani kada su vidjeli da potrebnih lijekova nema po gradskim apotekama, pa i bolnici. Tako će bolesnici pustiti svoju krilaticu koja glasi: "Neka, ima Andola i flastera, biće i zdravlja."

Prikaz knjige "Ledeni vjetar nad Sarajevom" autora Guillaumea Ancela, vojnika, artiljerijskog kapetana, pripadnika francuske Legije stranaca

Piše: **MUSTAFA SPAHIĆ**

Sve što je Mustafa Spahić prikazao iz knjige *Ledeni vjetar nad Sarajevom*, autora Guillaumea Ancela, potvrda je svih zločina počinjenih nad Bošnjacima, koji su navedeni i napisani naprijed. Jasno je ko su u to vrijeme bili inicijatori svega što se desilo od strane okupatora, kako sa istoka, tako i sa zapada. Dakle, sve što je u ovoj knjizi napisano, to su potvrdili i istinski prijatelji Bosne i njegovih građana.

Svjedočanstvo o moćnoj nemoći zahvaljujući politici

Glavni naredbodavci svega što je pojedinačno naprijed napisano bili su članovi Kriznog štaba SDS-a. Sve što su radili prema nesrbima na području opštine Doboj je u skladu s memorandumom pod pokroviteljstvom Slobodana Miloševića i Dobrice Ćosića.

Da bi se uništila Bosna i Hercegovina, Milošević je na prevaru opljačkao svoj narod i sve pare uložio u banke na Kipru, koje je dijelio klošarima koji su Bosnu i Hercegovinu podijelili s tri svoje boje: plavom, crvenom i bijelom, tako da je čitava teritorija ličila na tigrovu kožu.

Sve opisano što se radilo u podjeli i uništenju Bosne i Hercegovine ne bi bilo autentično bez ovog što je napisao u svojoj knjizi francuski legionar Guillaumea Ancela, a sažetak iz iste objelodanio gospodin Mustafa Spahić.

Knjiga pred nama je izravno, neposredno i očigledno svjedočanstvo izjave engleskog premijera Benjamina Israelija 1875. godine: "Bosna je problem koji ne može tako lako da se savlada." Težina i krvava sudbina te izjave su se pokazale vizionarski tačne i precizne nakon 117 godina u Bosni i Hercegovini, 1992.

godine. Ta odlučna neodlučnost Evrope, u državno-političkom smislu s Bosnom i Hercegovinom, imala je za rezultat i posljedicu neviđenu, unaprijed na pola godine najavljenu agresiju u formi genocida, totalnog čišćenja i masovnog silovanja u formi odlučne odlučnosti od agresora sa obje strane da se ta zemlja podijeli i državno-politički očisti i oslobodi od Bošnjaka.

"Kada se susretnu istina i sloboda,
onda su mogući priznanje i iskrenost."

Angela Merkel,
tokom posjete nacističkom logoru Aušvic,
2020. godine

UBIJENA ARMIJA

Za razumijevanje i približavanje ove neizmjerno značajne knjige kao autentičnog svjedočanstva izravnog učesnika u razdoblju od pola godine i to svaki dan na Sarajevskom aerodromu, možemo pozvati mudre, poštene i iskrene glave kojima su istina, pravda, poštenje, ljudski životi i univerzalne vrijednosti iznad i prije svega. Časlav Miloš, mudrac, pisac i pjesnik, u svojoj pjesmi "Sarajevo" piše: "Kad ubijena i silovana zemlja zove u pomoć Evropu, u koju je povjerovala, oni zijevaju." Sada je vidljivo da je njihova Evropa od početka bila opsjena, jer je njen i temelj i ništavilo (Evrope). U "Bosanskoj pjesmi" Josif Brodski upozorava na stravični cinizam i izjednačavanje žrtve i dželata: "Pero vremena oštro, krvi žedno, neće da žrtva i dželat su jedno, kazat će da zadnji ološ i alaša, vrsta je vaša."

Početkom ljeta 1992. godine, kada se na Sarajevski aerodrom spustio francuski predsjednik Francuis Mitterrand, građani i narodi BiH pomislili su da su s njim spuštene tri ključne parole Francuske buržoaske revolucije iz 1789. godine: *egalite* – jednakost, *fraternite* – sveljudsko bratsvo i *liberte* – sloboda. Umjesto toga, on je gladnim i izmrcvaljenim Sarajlijama donio kiselu vodu i agresiju na BiH sveo na socijalno pitanje i problem dostavljanja humanitarne pomoći. Krivim predstavljanjem problema uklonio je i prikrio pitanje agresije u formi genocida na suverenu i međunarodno priznatu državu.

U trenutku kada pišem ovaj tekst, Milomir Marić na "Happy TV" tvrdi kako je Mitterrand izjavio da je veliki prijatelj Srbije i Srba (što nikom nije sporno) i da, dok je on predsjednik Francuske, "nikome neće dozvoliti da bombarduje Srbiju i Srbe", dakle, bez obzira na to šta budu radili, posebno u Bosni. Uistinu, tako je i bilo. Pozivamo se na autora na kraju u naslovu *Epilog* na 230. strani: "Ova knjiga vjerno kazuje način na koji su francuske vlasti predstavljale događaje u Bosni i Hercegovini u to vrijeme. Iako su odgovornost i zločini Srba bili već

poznati – etničko čišćenje, silovanje kao ratno sredstvo ili sistemski masakri, francuska politika je nastojala da ih zaštiti pred svakom intervencijom UN-a – iz razloga koje treba razjasniti. To političko sljepilo podsjeća na ono koje je preovladavalo tokom francuske intervencije u Ruandi prethodne godine.

Nepune četiri godine svi zagovornici podjele BiH i zastupnici teze da bi intervencija Zapada i NATO-a protiv agresorskih i rušilačkih snaga bila avantura ravna novom Vijetnamu, Koreji i Kambodži, bezočno su, podlo i podmuklo obmanjivali svoju i svjetsku javnost. Evo šta Bill Clinton u svojoj knjizi svjedoči o sudu britanske vlade: "BiH neće postojati. Bolno, ali neophodno je ponovno stvaranje kršćanske Evrope." Logiku formiranja čisto kršćanske Evrope koju su Bosna i njeni nevini građani, patrioti i narodi platili rijekama i jezerima nevine krvi, najkompletnije, najiskrenije i najuvjerljivije je opisao sadašnji predsjednik SAD-a, Joe Biden: "Svi ljudi u BiH moraju se nastaviti boriti za budućnost nakon preživjelog genocida. To je zato što se vi sjećate prošlosti. Treba podsjećati svoju djecu na tu prošlost. Svi bi trebali znati tu prošlost. Podnijeli ste mnoge žrtve zbog jednog cilja. Svi razumijete neoprostiva odgađanja razloga za nereagiranja i svaki put kada je svijet propustio intervenirati. Vi ste to preživjeli. Izgubili ste obitelj. Izgubili ste domove, borili se da sačuvate dostojanstvo. Ovo nije bio građanski rat. Ovo je bio genocid, planirani genocid! To se zbivalo pred očima cijele Evrope. Zapad nije imao dovoljno saosjećanja prema BiH. Stvari su se počele mijenjati tek kada su ljudi vidjeli snimke bosanskih mladića iz Srebrenice i Žepe. Te snimke su toliko podsjećale na holokaust da istina više mogla biti ignorirana. To se desilo u julu 1995. godine. Istog mjeseca uspjeli smo usvojiti Rezoluciju o napadima, NATO nas je morao pratiti, jer nije imao drugog izbora. Podsjetite sami sebe i sve u domovini gdje vas put populizma, nacionalizma i ksenofobije vodi – u podjele, nemire i konflikte i, u najgorem slučaju, genocid. Završetak nezavršenog posla ujedinjavanja Evrope u cjelosti i miru jedini je način na koji će građani BiH u narednim naraštajima napredovati."

KONKRETNE AKCIJE

Zagovornici teze da će intervencija NATO-a u Bosni biti novi Vijetnam, Koreja i Kambodža bili su demantirani i uhvaćeni u vojno-političkoj laži za 48 sati. Autor knjige kaže na svojoj 230 stranici: "Suočeni sa neučinkovitostima plavih šljemova, snage Sjevernoatlantskog saveza (NATO) intervenirale su direktno protiv srpskih snaga u Bosni 1995. godine, pod političkim vodstvom američkog predsjednika Billa Clintona. Augusta 1995. bombardovanje Srba bilo je posebno ubitačno u Sarajevu, te konačno pokrenulo operaciju sistemski vođenog bombardovanja od NATO-a. Za 48 sati glavni srpski ciljevi su uništeni zračnim napadima u kombinaciji s engleskom artiljerijom uvezenom tokom ljeta."

Ovdje ima bitna napomena da tada predsjednik Francuske više nije Mitterand, da se u Bosni nije ponovio Vijetnam, nego Mladićeve snage s NATO-m nisu ispalile skoro ni jedan metak. Ako i jesu, sve je bilo simbolično. Dakle, nije se radilo o hrabrosti, neustrašivosti i nepobjedivosti Srba, nego o zagovornicima podjele Bosne i svođenja Bošnjaka na egzotično-etničku grupu. Svi pregovarači o podjeli Bosne – Carington, Cutiliero, Vance Oven, Stolteenberg, pali su u zaborav srama i bestida. Ove političke i vojne ličnosti: Ghali, Gilding, Nambiar, Meckenzie Morillon, Brikemon, Rose Janvier, Boguilland, Bernache, zamjenik Jasuhsija Akashija, od kojega je preuzeo naviku da ne donosi političke odluke umjesto politike i da se ne miješa sebi u posao kada mora po svim zakonima svijeta, koje su u Bosni zastupale lažni i podli koncept o tri zaraćene strane, zauvijek su napustile svjetsku vojnu i političku scenu.

Vlast su na izborima izgubili najznačajniji svjetski državnici koji su neprestano ponavljali da neće slati vojnike u Bosnu da se bore. Prvo je izbore izgubio Bush u SAD-u (Napoleon iz Iraka), zatim Mitterandovi socijalisti u Francuskoj i konačno Mayor i Torijevci u Engleskoj su doživjeli najveći poraz od laburista unazad 160 godina zahvaljujući Mayorovim arhitektama vanjske politike, prorusima i prosrbima Douglasu Hoggu i Douglasu Hurdu. Dakle, Bosna opstaje, a njeni ravnodušnici i protivnici neumitno silaze sa političke scene.

Ono što autor izravno svjedoči na 224. stranici knjige jeste činjenica da su svjetski državnici, diplomate, politički i vojni autoriteti posmatrali događaje genocida u Srebrenici kao gledanje jedne fudbalske utakmice. "Jutros idemo u Centar za zračne operacije u centru Sarajeva. Pitam operatera, kojeg sam počeo malo bolje upoznavati, šta to prati. Kreće se prema meni zbunjen. 'Srebrenica, to su zračne fotografije masakra koji čine Srbi u blizini grada. Svaka dva sata izviđački avion NATO-a pravi snimke kako bi obavijestio lidere zemalja članica. On sad pokazuje najnovije snimke. Vidiš, ovo su rovovi na otvorenom terenu, na ovoj fotografiji redaju se po grupama ljudi prema naprijed. Tamo, na sljedećem prolazu dobro se vide tijela na dnu rova. Srbi ne nastoje čak ni da se sakriju kad znaju da ih mi redovno nadlijećemo radi fotografiranja. Srbi rade pri punom svjetlu, kao da se nemaju čega bojati. To je masovna grobnica (egzekucija) kojoj mi neposredno pomažemo. Ne mogu, a da ne pomislim na Ruandu, gdje smo pustili kriminalce najgore vrste da rade šta hoće.'"

Svi nabrojani su morali biti proglašeni zločincima koji su bili na čelu kolone u kršenju ljudskih prava po Ženevskoj konvenciji. Naravno da su na čelu kolone trebali biti Mitterand i Major, da im se sudi pred Međunarodnim sudom u Hagu. Njihovim činjenjem trebalo je da nestane Bošnjaka i da im se zatre svaki trag.

Što se tiče posrednog ili neposrednog asistiranja sa stajališta religije i etike, gledati i biti svjedok zla, nasilja, zločina i terora i imati kapacitet i mogućnost da

se spriječi i onemogući je čisto saučestvovanje u zločinu. Roy Gutman je lakonsko-lapidarnim riječima, koje svjedoči i svaka stranica knjige pred nama, sažeo zbivanja u Bosni od 1992. do 1995. godine. "Rat u BiH je bio ratni zločin prerušen u rat. Mnogo prije dešavanja u Srebrenici, godinu i po prije genocida sam zaključio da su događaji koji su tome prethodili imali sve elemente genocida. I dalje stojim iza tog zaključka."

Prije 20 godina tadašnji predsjednik Francuske, Jacques Chirac, u Beogradu mudro se obratio srpskim autoritetima: "Zrelost jednog naroda cijeni se po sposobnosti da svjesno sudi svojoj prošlosti." To nisu prihvatili političari, ali jesu plemenite i mudre žene. "Mi treba da se sjećamo i govorimo o Srebrenici, jer je zločin usađen u društva. Ako se o tome ne govori, ljudi nastavljaju zločine na razne načine", piše Borka Pavičević, a Latinka Perović laserskom preciznošću daje političku dijagnozu. "Genocid u Srebrenici je poznat svima sem državnom vrhu Srbije. Brine to da zaista nije došlo do prekida s politikom devedesetih."

Ovdje je bitno primijetiti da se ni jedna politika utemeljena na laži, demagogiji i monstruoznoj ideologiji ne može kvalitetno promijeniti, bez obzira na sve neoborive činjenice. Vesna Pešić zapaža: "Dokle god u Srbiji rukovodeća ideja bude ideja o svesrpskom ujedinjenju – Srbija će biti remetilački faktor na ovim prostorima." Srbijanski hegemonizam, potaknut separatizmom, secesionizmom i iredentizmom iz Bosne po nalogu Srbije razorio je Bosnu. Samu bit i suštinu tog hegemonizma iz Srbije i secesionizma, separatizma i iredentizma pod lažnom odorom nacionalizma od Srba u Bosni egzistencijalno savršeno detektira Dubravka Stojanović: "Još od Prvog srpskog ustanka mi Srbi imamo istu listu prioriteta. Na prvom mjestu te liste su teritorije, pa tek onda negdje veoma nisko – modernizacija, razvoj, ekonomija, industrija, putevi, ško-le, zdravstvo. To uvijek mora da čeka dok se ne riješi pitanje svih pitanja. A pita-nje svih pitanja, to jest pitanje teritorije ne može da se reći – što je dosadašnja istorija Srbije od preko dva vijeka jasno pokazala. Srbija nikada nije bila zado-voljna granicama niti će biti."

Krivicu Srbije u Bosni priznaje Čedomir Jovanović: "Srbija je odgovorna za konflikte u Bosni i Hercegovini zbog svojih veza s RS-om, kao i zbog zločina učinjenih devedesetih godina, a presude Haškog tribunala dodatno su produbile nesporazume. Pitanje Kosova je sam ventil za sve tenzije u BiH, ali cijela situacija dovodi Beograd u loš položaj, gdje nema mnogo prostora, izostali su svima potrebni dogovori oko granica i autoputa."

Nijemce su borbe za prostor Lebensraum odvele u dva tragična svjetska rata, a prostor nije povećan, nego je smanjen. Interesantno je da su Englezi i Francuzi sramnim Minhenskim sporazumom 1938. izručile Čehoslovačku Hitlerovoj nacističkoj Njemačkoj, a na isti način prešutno odobrile Miloševiću, a kasnije i

Tuđmanu, kidanje Bosne. To su Klintonu izravno priznale, kao što su njemačko društvo i država, suočeni s tako pogubnim i strahovitim posljedicama dva svjetska rata, ali s državnicima kao što su Konrad Adenauer, Vily Brandt, Helmut Schmidt i Helmut Khol, došli do saznanja da se u svijetu ne može širiti horizontalno - teritorijalno na račun drugih država, nego vertikalno - putem znanja, civilizacije, privrede, ekonomije, finansija, diplomatije, znanosti, kulture i politike, širiti se bez metaka i sile na čitav svijet, a ne samo na Evropu.

"Za taj iskorak nužno je iz svijeta laži, posebno političke, izdići se do istine. Mir je moguć samo kroz slobodu, a sloboda je moguća samo kroz istinu. Zato je neistina ono pravo zlo, koje uništava mir", piše Jaspers. Kad se susretnu istina i sloboda, onda su mogući priznanje i iskrenost Angele Merkel, njemačke kancelarke, tokom posjete nacističkom logoru Auschwitzu 2020. godine. Sjećanje na zločine, identificiranje počinitelja, davanje žrtvama dostojne počasti, to je odgovornost koja nikada ne prestaje. O tome se nikada ne pregovara. To je nedovoljno od naše zemlje – biti svjestan te odgovornosti. Svijet zarobljen u kandžama laži nikada neće priznati svoje greške i zločine i, što je najopasnije, ukoliko joj se pruži prilika, ona će zločine ponoviti.

REZIME

Knjiga pred nama, Ledeni vjetar nad Sarajevom, autora Guillaume Ancela, vojnika, artiljerijskog kapetana specijaliziranog za vođenje zračnih napada, pripadnika francuske Legije stranaca, rasprostrta je kao najljepše cvijeće na livadi na 246 stranica. Strukturalno gledano, knjiga se sastoji iz Predgovora, 60 dnevničkih zapisa od decembra 1994. do subote 15. jula 1995. godine. Mjesta događanja su: Lion, Sarajevo, Split, Venecija i Zagreb. Najviše tekstova u knjizi vezano je za Sarajevo i njegov međunarodni aerodrom.

Autor predgovora je Stephane Audoin-Rouzeau, autorica prijevoda sa francuskog na bosanski jezik je dr. Ramiza Smajić. Sam prijevod je izuzetan znalački i teorijski čin. Ništa se u prijevodu ne pretpostavlja, nego se znalački prevodi i objašnjava. Kvalitet prijevoda nadopunjava i redaktura Kenana Efendića. DTP i dizajn te kompletnu ljepotu knjige s izuzetno složenim, smislenim i promišljenim koricama pod dirigentskom palicom Izudina i Afana Šikala čini knjigu po normi, sadržaju i formi smislenom cjelinom.

Knjigu je izdala "Dobra knjiga", čiji vlasnik je Izudin Šikalo, a svakom novom knjigom koju štampa i objavljuje ovjerava, ojačava i svjedoči naziv i ime izdavačke kuće. U jednom razgovoru Izudin me upoznao s tim da je do prijevoda dospio na prijedlog rahmetli Mensura Brdara. Sa svojom izdavačkom kućom Izudin Šikalo svjedoči da su istina, dobro, korisno i lijepo četiri zida prave kuće.

Tokom čitanja knjige autor nas posebno pa gotovo i direktno uvjerava u to da su srpske političke i vojne snage unaprijed ili najmanje pravovremeno znale šta im sprema i šta će im eventualno činiti UNPROFOR. Svoju misiju autor svodi na "šest mjeseci ponižavanja i 18 mrtvačkih vreća, obilježenim agonijom jednog grada, Sarajeva, te opkoljene prijestonice koju nismo znali zaštititi". Ova knjiga kao sui generis zorno je svjedočanstvo da se istina ničim i ni s kim ne može sakriti i zakloniti. Kroz čitavu knjigu su dvije nepobitne slike i činjenice – UNPROFOR-u je bila glavna politička inttencija da ničim ne povrijede i ne sankcioniraju srpske snage, ma koliko one granatirale grad i ubijale civile, pa čak i kada napadaju aerodrom i punktove UNPROFOR-a i kada im vežu vojnike i ubijaju 18 vojnika i, drugo, da srpska vojska i političko rukovodstvo UNPROFOR-a, vjerovatno od Francuza, bude upoznato s tim dokle smiju ići i gdje je crvena linija. Čini se da te vojne snage nisu mogle počiniti ni jedan javni i očigledni zločin, a da bi izazvale adekvatnu akciju UNPROFOR-a.

Potpuno drugačiji primjer bio je sa Zagrebom. Kada su vojne snage Srpske krajine prvi puta granatirale Zagreb, Zapad je poslao jasnu podršku – poruku Srbiji – granatirana je jedna prijestolnica Evrope i, ukoliko se to ponovi, NATO će bombardovati Beograd. Nepodnošljivo i sa svojom sviješću nepomirljivo granatiranje grada i ubijanje nevinih građana i desetinama puta povučenih odluka da tu, na licu mjesta, prisutni avioni NATO-a granatiraju u svemu i po svemu krive vojne srpske snage, autor je sve svoje frustracije, unutrašnje tjeskobe, izazove, probleme, pomutnje, smutnje i dileme u vezi s politikom međunarodne zajednice prema Bosni, nadišao i u svojoj savjesti olakšao preko ove knjige. Svojim ukupnim odnosom, ponašanjem i ovom knjigom Guillaume Ancel se svrstao u ravan s Madeleine, Alom Goreom, Billom Clintonom, Badinterom, Bernardom, Tonyem Blairom, Jacauesom Chirackom, Pfilipomuohenom, Warenom Cristopherom, Helmutom Kohlom, papom Ivanom Pavlom Drugim, Margarett Thacher, Noelom Malcolmom, Aloisom Mockom, Schwarz Schillingom, Samanthom Power, Royom Gutmanom, Christianom Amanpour, Latinkom Perović, princom, a sada kraljem Selmanom, Turgutom Ozalom, Muhammedom Mahatirom, engleskim oficirima Rupertom Smithom i Robom Stuartom.

ZAGOVORNICI TEZE DA ĆE INTERVENCIJA NATO-a U BOSNI BITI NOVI VIJETNAM, KOREJA I KAMBODŽA, BILI SU DEMANTOVANI I UHVAĆENI U VOJNO-POLITIČKOJ LAŽI ZA 48 SATI

Ova knjiga štampana u biblioteci "Svjedočanstva" čita se bez predaha i spavanja, kao i Očevidac Isaka Gašija. Doista, istina je jača, veća, dublja, šira i trajnija od svake sile, nasilja, koje počivaju na laži, zlu, nasilju, rušenju i kriminalu.

U dom zdravlja, posebno u bolnicu, moglo se ući samo uz posebno odobrenje. Uz ovakvu poruku, mnogi nesrbi su najčešće odustajali tražiti ljekarsku pomoć, bojeći se za svoju porodicu, zbog čega su pomoć tražili na drugim stranama. Uslugu liječenja povreda mogli su dobiti samo ako su iste dobivene na prvim linijama, koje mogu biti tretirane samo u domu zdravlja ili u bolnici.

Za usluge koje su obavljali za svoje mentore, po potpisivanju Dejtonskog mirovnog ugovora, oni su postali obični građani, često se krijući u javnosti preseljavanjem u druga mjesta po RS-u i Srbiji, matičnoj državi, kako su je nazvali. Mnogi su i pomrli od psihičkih stresova i noćnih mora zbog svega onoga što su učinili svojim komšijama i sugrađanima.

MIROSLAV PIJUNOVIĆ-PIKO

Pijunović je prije rata živio u Maglaju sa svojom porodicom. Zbog počinjenog zločina u Maglaju početkom rata pobjegao je u Doboj kako bi izbjegao hapšenje i procesuiranje na sudu. Odmah se priključio "Mićinoj grupi", koja je već uveliko činila zločine po gradu i prigradskim naseljima. "Mićina grupa" je veoma poznata i po zločinima počinjenim u Tesliću, koje je predvodio Karagić. Iz Teslića su protjerani u Doboj u vozilu hladnjača. Zbog promrzlosti im je ukazana ljekarska pomoć, što je bio razlog njihovog odsustva i djelovanja po gradu. On je pored "Mićine grupe" povezan s mafijaškom i pljačkaškom grupom koja je pljačkala nesrbe. Zajedno s Karagićem redovno je posjećivao logore u kojima su zatvarani Bošnjaci i Hrvati i vršio iznude novca za otkup i izlazak iz logora.

Prilikom posjete logoraša u vojnim hangarima na Usori, Karagić, Pijunović, Kujundžić i Jorga tražili su od logoraša 10.000 DM da bi ih izveli iz logora i poslali njihovom Aliji. Kada su uvidjeli da im ucjena nije uspjela, zaprijetili su i krenuli ka vratima hangara. U međuvremenu, Karagić se okrenuo i pogledao u jednog logoraša i rekao mu da je njegovo oslobađanje 50.000 DM. Pri izlazu zaprijetili su logorašima da se predomisle, jer će ponovo doći.

Human Rights Watch Helsinki je došao do saznanja da je Pijunović imao saradnju i podršku od DB i MUP-a Doboj od glavnih naredbodavaca i da su sve to radili po nalogu Andrije Bjeloševića i Milana Ninkovića. Za sve svoje zločinačke zasluge SDS ga je nagradio poslovnim prostorom u strogom centru grada u kome je otvorio kafić.

Za nedjela koja je počinio otvoren je proces protiv njega na sudu koji još nije do kraja okončan.

DUŠAN ĆULIBRK DUŠKO

Rođen je u Krajini, ispod Grmeča. Bio je zaposlenik MUP-a Doboj, iz koga se preko SDS-a uključio i preko CK i Milorada Ivoševića stavio na raspolaganje za etničko čišćenje nesrba iz Doboja, kao i razmjenu prema Tešnju i Gračanici. U MUP-u je radio na mjestu policijskog inspektora i u toku rata će zajedno sa svojim sinom Dobrivojem, koji je također radnik MUP-a Doboj, i zetom Karagom združeno raditi na etničkom čišćenju i zločinima nad nesrbima.

Dolaskom Andrije Bjeloševića na čelo RO MUP-a u Doboj, od strane Jovice Stanišića i predsjednika KS Paravca postavlja se na mjesto v.d. komesara CSB. U toj piramidi upravljanja Centrom javne bezbijednosti stavljen je pod kontrolu Andrije Bjeloševića. Kao takav kadar biće pridodat Miloradu Ivoševiću u CK.

U jednoj od razmjena koja se desila u mjestu Pribava kod Gračanice u julu 1992. godine razmijenjeno je 17 logoraša iz kafića na Vili, čiji je vlasnik Kasim Perčo. Razmjenu je organizirao CK, kojeg je pratio Ćulibrk. Logoraši su bili iz Doboja, Grapske i Čivčija, a razmjena je obavljena za 17 poginulih vojnika VRS. Prije dolaska na mjesto razmjene, logorašima je rekao da ko god želi da se vrati u Doboj može da se vrati, a oni koji to ne žele da daju adrese stanova iz kojih će pokupiti njihove porodice i poslati ih u Gračanicu. Drugo, sva imovina koja ostaje je vlasništvo (ratni plijen) RS-a. Na ovu gestu, u razmjeni je ostalo samo 7, a vratilo se 10 logoraša, iz razloga što im je data garancija sigurnosti u gradu.

Kada se vratio autobus s logorašima, u gradu je već trajao policijski čas, što logorašima nije davalo sigurnost ponovnog hapšenja. Logoraši su zamolili Ćulibrka da ih autobusom zbog sigurnosti preveze do njihovih kuća, što je i učinio, a za ovu njegovu gestu će se kasnije saznati. Svi logoraši koji su se vratili u Doboj, odnosno svojim kućama, preživjeli su ovo zlo i izašli na slobodnu teritoriju, ali ostaje pitanje ko će odgovarati što je srpsku mladost poslao da napadaju tuđe kuće i imovinu i da ubijaju. Oni su u razmjeni i svojoj porodici poslati u sanducima.

Sin Dušana Dobrivoje bio je pripadnik paravojnih formacija koje su u većini djelovale po drugim naseljima i gradovima radi skrivanja i prepoznavanja. Bio je pripadnik čuvene "Mićine grupe", što govori kako se udruženo djelovanje odvija familijarno, a onda i po drugim osnovama, a sve u ime srpstva i srpske stvari. Takav jedan trio je veoma poznat svim Dobojlijama i sigurno je da ih, dok su živi, neće zaboraviti.

RADOSLAV FALADŽIĆ

Doselio se u Doboj i zaposlio u saobraćajnoj policiji, gdje ga je rat i zatekao. Njegova supruga rođena je u Kostajnici, s kojom je imao dvoje djece, sina i kćer-

ku. Po svom ponašanju odavao je ljudskost iz koje će u toku rata izniknuti ili će biti nametnuta da radi za srpstvo i srpsku stvar.

Možda zato što mu je bio veoma blizak SDS, a možda i što je bio komandir saobraćajne policije, istu je kao starješina vodio na ratišta većinom van okruženja grada, tako sigurno krijući svoje učešće u djelima koje je planirao KŠ. Njegova jedinica je svoje učešće najčešće izvodila prema Modriči, Odžaku, Derventi, Bosanskom Brodu, Gračanici, Maglaju, Tešnju i drugim gradovima prema istoku, jugu i sjeveru. Ovakvu taktiku ratovanja osmislio je KŠ na čijem čelu je bio Andrija Bjelošević. Očito da naredbodavci nisu naučili i stekli znanje o tome šta je historija ratovanja, a to je da se istina nikada ne može sakriti, nego se samo može vremenski produžiti do njene spoznaje, a posebno počinjeni zločini nad drugima. Historija je to najčešće potvrđivala u svakoj tragediji i uvijek ostajala svjedok koji će obznaniti historiju, odnosno tragediju, bez obzira na to kakva ona bila.

O svom učešću i zločinima koje je počinio sa svojom jedinicom, bez obzira na negiranje, svjedoči oko 800 policajaca koji su poginuli u ratu, što stoji i na spomen-ploči ispred MUP-a, što je samo jedan dio, a poginulo ih je oko 180 iz dobojskog MUP-a. Svi oni koji su se opredijelili da idu, kako to punim ustima kažu, u otadžbinski rat, govorili su da je to sveti rat i da za sve počinjene zločine neće nikada niko odgovarati. Ipak, vrijeme čini svoje, pa se krojači zla i etničkog čišćenja kupe i odlaze na sud, od kojih su neki već presuđeni, što je znak da i drugi počinioci neće izbjeći ono što su zaslužili. Uzaludno je bježanje, ne samo majčici Srbiji, nego i po čitavom svijetu; kazna će ih sigurno i sa zakašnjenjem stići.

Naravno, Faladžić nije izdržao psihološki prtisak te je preminuo čim je otpočeo povratak, a supruga je prodala stan, kupila drugi u gradu i u njega uselila.

NIKOLA POPOVIĆ - NIDŽO

Popović je još jedan od Srba prispjelih iz Krajine koji je svoju egzistenciju našao u Doboju. Bio je zaposlen kao pozornik u MUP-u u Doboju, odakle je prije rata otišao u penziju. S porodicom je živio u Doboju i poslije penzionisanja, gdje ga je rat i zatekao. Kao polupismenog, angažiran je u redove SDS-a, prema kojem će pokazati odanu poslušnost i izvršavati sve postavljene mu zadatke.

S obzirom na svoju surovost i surovost kao policajca, raspoređen je za čuvara logoraša na poljoprivrednom dobru "Dr. Mujbegović" u Modriči. On je bio veoma poznat po premlaćivanju svojom palicom od koje se nikada nije odvajao. Sticao se dojam da mu je ona okačena o pojas i kad spava. I sam kao pojava djelovao je kao i njegova policijska palica. Zato je i poslan u Modriču da na radnim

obavezama čuva logoraše i provodi demokratiju policijskom palicom. Njegove obaveze u Modriči su i jedan vid skrivanja od građana Doboja, da radi za srpsku stvar, a da ne bude otkriven. Međutim, svaki njegov poslijepodnevni povratak u Doboj bio je povratak autobusom, koji je uvijek stajao ispred zgrade u kojoj je stanovao. Kad god bi izašao iz autobusa, uvijek je sa sobom nosio stvari pokradene iz kuća izbjeglih i protjerenih nesrba iz Modriče. Tragikomično je vidjeti kada pod rukom nosi tuđi solunar u stan u kome nema peć, nego centralno grijanje. O drugim stvarima je suvišno i govoriti. On je pored Modriče čuvao logoraše koji su bili na radnim obavezama u Foči, Kotorskom i drugim mjestima. Takvi poslušnici i ljudi pohlepni za tuđim su dobrodošli kao pravi Srbi koji će izvršavati dobivene zadatke i svetiti se nesrbima.

I, na kraju, sve što je tuđe donosio, nije mu dugo koristilo. Otišao je pod zemlju bez svih tih pokradenih stvari.

JOVO POPOVIĆ - POP

Popović je biser sa rukometnih terena. Iz Srbije je došao u Doboj i živio s porodicom sve do potpisivanja Dejtonskog sporazuma. Bavio se rukometom, a kasnije je postao i rukometni sudija saveznog nivoa. Bio je i u organima tadašnje SOFK-e, tako da je živio lagodno i bez uloženog truda, odnosno na lagodan način. Pored ovih dužnosti, često je bio i u organima uprave RK "Sloga" Doboj.

Bez obzira na ugled i poštovanje koje je stekao u Doboju, bio je slijepi posmatrač kada su u pitanju zločini činjeni nad nesrbima, kako njegovim komšijama, tako i drugim njegovih sugrađanima. Po odlasku njegovih komšija iz zgrade, pokazao je svoje pravo lice. Čim je uspostavljen koridor prema Srbiji, opljačkao je svoje komšije i sve stvari prebacio u Srbiju, gdje se zatim s porodicom i odselio.

Dolazio je u Doboj po pozivu organizatora rukometnog turnira šampiona par puta, a onda, umjesto njega, stigla je vijest o njegovoj smrti. Njegova smrt je konačna Božija pravda koja na kraju stigne svakoga ko zlo čini drugom te je i njega konačno stigla, smrt koja je bila brža od sudske pravde.

Svi zločinci koju su činili zločine nad Bošnjacima i Hrvatima najčešće su vođeni kao NN lica, koja su tako nazvana u MUP-u i takva predata na sud. Naravno prijave i sudski procesi nikada nisu vođeni. Ostali su kao neriješeni pod NN licima, a onda su negdje sakriveni ili pak uništeni.

Krivične prijave protiv nesrba, koje su sudu podnošene od strane MUP-a, upućene su Sudu i na njima se nalazi 283 imena Dobojlija i to onih uglednih, kako privrednika, tako i političara predviđenih za hapšenje i suđenje. Sigurno je, kada država postane pravna i kada dođe do procesa na sudu onih koji su to osmislili i provodili, nestat će kao i mnogi drugi prometi.

MIRJANA ŠAINOVIĆ

Mirjana je izdanak Šešeljeve Radikalne stranke, koja je u Doboju dočekala njegove paravojne jedinice koje su se smjestile u kasarnu u Milkovcu. Kroz grad je najčešće šetala u maskirnoj uniformi opasana opasačem i okačenim škorpionom o pojasu. Posebno je poznata po svom prokazivanju i upiranju prstom u građane nesrpske pripadnosti. Nikada nije bila u kiosku u kojem je radila, a da nije nosila maskirnu uniformu i škorpion oko pojasa. Često je obilazila logore i zlostavljala logoraše, a najčešće poslastica joj je bila džokejski bič. Ona ne samo da je logoraše tukla, nego je i saučesnik u organizaciji u silovanju nesrpkinja, posebno onih koje su iz stanova i kuća odvođene na radne obaveze. U logore je dovodila srpske borce koji su zarobljene odvodili u druge prostorije u kojima su ih kako pojedinačno, tako i grupno, silovali. Tako je svaka njena pojava u gradu bila znak da se ne samo žene, nego i muškarci što prije sklonu sa ulica. Njene zločine su posebno zapamtili Bošnjaci, bilo da su muškarci, bilo da su žene. Posebna njena opasna akcija je izvedena sa Šešeljvcima 3.5.1992. godine na Čaršiji, kada su u jutarnjim satima svo stanovništvo istjerali iz kuća bose, napola gole i satjerali ih ispred čaršijske džamije. Djecu i stare osobe su izdvojili, a sve ostalo u pratnji kroz grad otjerali u vojne hangare na Usori.

Ona je u funkciji predsjednika Šešeljeve stranke pružala punu podršku kako Karadžiću, tako i Mladiću koji su često posjećivali grad Doboj, posebno kada su u pitanju neophodne informacije i kada je u pitanju grad.

O zločinu koji je provodila prema nesrpskom stanovništvu veoma dobro su upoznati iz Human Rights Watch Helsinki, koji su sačinili svoj izvještaj i proslijedili ga dalje na određeno mjesto.

Human Rights Watch Helsing, Izvještaj o počinjenim zločinima na regiji Doboj nad nesrbima

SUDIJE IZVRŠIOCI

Kao posljednja instanca donošenju presuda o krivici koja je imputirana uhapšenim Bošnjacima i Hrvatima bili su Osnovni, Okružni sud i Sud za prekršaje. Sudije su bile po mjeri KŠ-a. Sva elita, bilo da se radilo o političkim ili privrednim kadrovima, našla se na spisku koji je pripremio KŠ i koji se našao kod Andrije Bjeloševića u MUP-u. Na osnovu njega vršena su hapšenja po gradu i bivali su zatvarani u Okružni zatvor. Optužbe koje su se podnosile protiv njih bile su da su organizatori oružanih sukoba ili da su kod njih pronađena oružja i sprave za mučenje Srba.

Tako su optužnice iz MUP-a ka sudu putovale i po tri mjeseca, samo da bi se zatvorenici što duže zadržali u pritvoru. U toku pritvora njihove kuće su često pretresane, kao i stanovi u kojima su živjeli sa svojim porodicama. Nisu to bila

RO MEDICINSKI CENTAR
"23. AVGUST" DOBOJ
Broj : ..27.
Datum: 19.5.__ 1992. godine

Zbog smanjenog obima poslova i rada u ratnim uslovima, Krizni štab Doboja donio je odluku, a na osnovu iste, donosi se

RJEŠENJE

Radniku Kremić Senija na poslovima med.sestra u Službi za zarazne bolesti upućuje se na čekanje od 20.05 1992. godine.

Za vrijeme čekanja radnik ne ostvaruje pravo na platu niti druga prava po osnovu rada.

Obrazloženje

Zbog prelaska zdravstva na rad u ratnim uslovima, smanjen je obim poslova pa je Krizni štab Doboja donio rješenje kao u dispozitivu.

Dostaviti:
1. Imenovanom,
2. Dosije,
3. Likvidaturi.

ZA KRIZNI ŠTAB
POVJERENIK

Radila od 6-V- do 20-V-1992

Rješenje o prestanku radnog odnosa bez prava na žalbu

POTVRDA O PRIJAVI — ODJAVI PREBIVALIŠTA — PROMJENE ADRESE STANA

Jedinstveni matični broj 1003942120004

za Kremić Zahid

koji prijavljuje-odjavljuje prebivalište — adresa u Doboj rođen-a u Kotorsko

ulica Ćelijska broj 18/2 Opština Doboj

radi nastanjenja u Gračanica

u Doboju 8.10. 1992 godina

M. P. Potpis službenog lica

POTVRDA O PRIJAVI — ODJAVI PREBIVALIŠTA — PROMJENE ADRESE STANA

Jedinstveni matični broj 1001947125017

za Kremić Selvija

koji prijavljuje-odjavljuje prebivalište — adresa u Doboj rođen-a u Zavidovići

ulica Ćelijska broj 18 Opština Doboj

radi nastanjenja u Gračanica

u Doboj 2.10. 1992 godina

M. P. Potpis službenog lica

1804976120002

Kremić Benjamin Doboj

Ćelijska Doboj 18/3 Doboj

Doboj 6.2 93

SOUR »SVJETLOST« SARAJEVO GRAFIČKA RADNA ORGANIZACIJA

0502978 ...

Kremić Selma Doboj

Ćelijska Doboj 18/3 Doboj

Doboj 6.2 93 M. P. Potpis službenog lica

SOUR »SVJETLOST« SARAJEVO GRAFIČKA RADNA ORGANIZACIJA

MUP DOBOJ - Odjava porodice da nisu više stanovnici Doboja

POTVRDA O PRIJAVI — ODJAVI PREBIVALIŠTA — PROMJENE ADRESE STANA

Jedinstveni matični broj 1003942120004

za Kremić Zahid

koji prijavljuje-odjavljuje prebivalište — adresa u Doboj rođen-a u Kotorskom

ulica Čeljigi broj 18/32 Opština Doboj

radi nastanjenja u Gračanici

u Doboju 8-10. 1992 godine

M. P.

Potpis službenog lica

SARS, sarajevska svjetlost, dd, Sarajevo
Oznaka za narudžbu 2/1 izdanje 1992.

POTVRDA O PRIJAVI — ODJAVI PREBIVALIŠTA — PROMJENE ADRESE STANA

Jedinstveni matični broj 2001978125017

za Kremić Semija

koji prijavljuje-odjavljuje prebivalište — adresa u Doboj rođen-a u Zavidovići

ulica Čeljigi broj 18 Opština Doboj

radi nastanjenja u Gračanici

u Doboj 2-10. 1992 godine

M. P.

Potpis službenog lica

SARS, sarajevska svjetlost, dd, Sarajevo
Oznaka za narudžbu 2/1 izdanje 1992.

— PROMJENE ADRESE STANA

1801976120002

Kremić Benjamin Doboj

Čeljigi Doboj 18/13 Doboj

Doboj 6.2 93

M. P.

Potpis službenog lica

SOUR »SVJETLOST« SARAJEVO
GRAFIČKA RADNA ORGANIZACIJA
Oznaka za narudžbu 2/1 izdanje 90 88

0507978125...

Kremić Selma Doboj

Čeljigi Doboj 18/13 Doboj

Doboj 6.2 93

M. P.

Potpis službenog lica

SOUR »SVJETLOST« SARAJEVO
GRAFIČKA RADNA ORGANIZACIJA
Oznaka za narudžbu 2/1 izdanje 90 88

ODBRANA GRADA DOBOJA [illegible]

PRIVREMENA PROPUSNICA

a КРЕМИЋ ЗАКИР iz ДОБОЈА

ična karta broj 3473 / 86.

aposlen u НЕЗАПОСЛЕН.

atum izdavanja 2. 10. 1992., važi za dan 2. 10. 1992.

Ovlašteno lice:

[illegible] GRADA DOBOJA [illegible]

[illegible]

PRIVREMENA PROPUSNICA

КРЕМИЋ СЕНИЈА iz ДОБОЈА

na karta broj 4216 / 86.

oslen u НЕЗАПОСЛЕНА.

tum izdavanja 2. 10. 1992., važi za dan 2. 10. 1992.

Ovlašteno lice:

samo obična pretresanja, nego su ista provođena uz maltretiranja i premlaćivanja članova porodica. Otvoreni sudski postupak koji se vodi u sudu u Doboju često se provodio i pred sudom u Banjoj Luci i, sve dok su vođeni, osumnjičeni su bili na tretmanu u zatvoru u Tunjicama kod Banje Luke.

Od onih koji su postavljeni od strane KŠ-a bili su Siniša Đorđević, Stevan Savić i Jovanka Jovanović. Od ovih navedenih, sudija Savić je preminuo, a Đorđević je otvorio advokatsku kancelariju i nastavio raditi kao advokat u Doboju, dok je Jovanović imenovana za predsjednika suda.

Kada je u pitanju Đorđević, njegova uža ratnička specijalnost bila je nezakonito zaposijadanje, kako poslovnih, tako i stambenih prostora u gradu.

U povratku imovine nesrba Dobojlija otkriveni su istinski kočničari u opstrukciji i drugim vidovima kao što su napadi i premlaćivanja vlasnika imovine, u čemu su bili uvezani MUP, "Dobojinvest", opštinska administracija i Ministarstvo RS za izbjeglice, odjeljenje Doboj. Kad je u pitanju sud i njegove presude, one su bile pod sloganom: "Sudi i osuđuj nesrbe, bez obzira na to što nisu krivi", jer je i to bio jedan od načina prisilnog napuštanja grada.

Rad sudije za prekršaje posebna je priča. Tamo je postavljen čovjek sa SSS spremom, a kao pokriće mu je služila viša stručna, koju je kupio. Za prekršajnog sudiju u Sudu za prekršaje KŠ je postavio Zorana Pavlovića, čiji je zadatak bio kažnjavanje svega što nije srpsko, bez obzira na krivicu. Ovakav pritisak na nesrbe također je jedan smišljeni zločin od strane KŠ-a samo da se ubrza etničko čišćenje grada od nesrba. Dakle, iz navedenog se vidi je sudstvo maksimalno bilo u službi naredbodavaca, kako bi se što prije uspostavila srpska vlast.

OBREN PETROVIĆ – DŽOKER ANDRIJE BJELOŠEVIĆA

Osnivanjem Srpske demokratske stranke (SDS) Doboj, odmah se u ilegali formirao Krizni štab, čiji će zadatak biti formiranje Srpske opštine Doboj i preuzimanje vlasti od legalno već postojeće vlasti koju su činili delegati iz sva tri naroda. Tako su u gradu postojale tri vrste vlasti: civilna, koju je vodio SDS, policijska, koju je vodio MUP i vojna, koju je vodila vojna komanda locirana u Doboju. Tako se na čelu policijske vlasti našao Andrija Bjelošević, koji će vedriti i oblačiti ne samo u Doboju, nego i u širem regionu. Za sebe je odabrao vjerne i podobne saradnike, među kojima je i Obren Petrović, načelnik Stanice javne bezbjednosti Doboj.

Autor se neće baviti čitavom strukturom imenovanih kadrova, izuzev Obrena Petrovića, što je u vezi s materijalima koje je u svoju odbranu Sudu za zločine koji su počinjeni na području Doboja, predao osuđeni za zločine Milan Ninković.

Prema njegovom izvještaju koji je predao sudu u Sarajevu, iz MUP-a Doboj predato je Osnovnom sudu u Doboju 12 krivičnih prijava s 285 imena uglednih Dobojlija Bošnjaka i Hrvata, koje je potpisao Obren Petrović i koje je predao Sudu za krivična djela. Rješenja su izdavana i po 90 dana nakon hapšenja i pritvaranja nedužnih ljudi.

Kada je Petrović shvatio šta mu je raditi i kakav mu je glavni zadatak, otkazao je poslušnost Andriji Bjeloševiću, načelniku CJB Doboj, što je za njega značilo i razrješenje sa rukovodnog mjcsta. Ipak je Petrović ostao službenik MUP-a, ali ne i odgovorno lice. Njegovo postavljanje na mjesto načelnika Stanice javne bezbijednosti je bilo zato što je Obrenova supruga Bošnjakinja i što će pred narodom iz koga i sam potiče morati da dokazuje da je veći Srbin od svih drugih Srba.

Da bi se zadaci koje mora ispuniti temeljno i do kraja ispunili, Bjelošević se pobrinuo i na mjesto Petrovića imenovao Sinišu Lopandića, koji će se na svim dokumentima potpisivati umjesto Petrovića. Tako, bez obzira na to što tada Ninković i Petrović, koji je i danas član SDS-a, nisu bili u dobrim odnosima, Ninković se opredijelio na Petrovića koga optužuje da je glavni krivac za krivične prijave koje su podnesene protiv Bošnjaka i Hrvata. Ovo je bilo posebno kada su saznali da je u Haškom tribunalu kao svjedok za zločine svjedočio Petrović. Zbog toga mu nikako svi oni koji su optuženi za zločine počinjene u Doboju i šire ne mogu oprostiti te ga na razne načine pokušavaju povezati s odgovornima koji su počinili to što su počinili nad stanovništvom grada Doboja i šire regije. Ko je šta učinio i kakve zločine dokazuje i skrivanje od javnosti istih, dok Petrović kao načelnik opštine obavlja redovno svoju i po zakonu lokalnu samoupravnu funkciju i poštivan je od građana.

Petrović je glavni krivac što Doboj nije do kraja etnički očišćen, posebno kada su u pitanju otvorenost i podrška povratku protjeranih Dobojlija. On je krivac što su Bošnjaci i Hrvati dobili zaposlenje u lokalnoj samoupravi i što pomaže u svim oblicima povratnicima, zbog čega je od čistača prebjegao u krilo Milorada Dodika, a svakodnevno i to javno napisano po gradu dobiva prijetnje što pomaže neprijateljima Srba, a to su Bošnjaci i Hrvati. I pored svih tih javnih prijetnji, Petrović ne uzmiče, nego još više i jače uspostavlja veze i saradnju s opštinama u okruženju i šire iz Federacije Bosne i Hercegovine. Svojim djelima je pokazao da je načelnik svim narodima i građanima opštine Doboj, a ne samo jednom narodu, što i pokušavaju da ostvare nacionalisti iz njegovog naroda.

Šta je sve Petrović doživljavao od svojih nalogodavaca, to samo on i njegovi nalogodavci znaju. Međutim, poruke koje je slao Karadžić Srbima čiji su brakovi miješani te poruke koje je Mato Boban, koji je u funkciji predsjednika HDZ BiH, slao Hrvatima po Bosni i Hercegovini su monstrumske, a one su "Rastava braka po svaku cijenu!", a posebna poruka je bila da se djeca moraju

pobiti. Nešto slično je bilo i u bošnjačkom narodu, ali ne od strane rukovodstva stranke SDA, nego pojedinaca koji su vidjeli priliku u pljačkanju tuđe imovine i nezakonitom sticanju bogatstva.

Svi Srbi kojima je prijećeno nestankom i drugim vidovima tortura uspjeli su prvo izvući djecu prema Srbiji, a onda dalje po čitavom svijetu, a onda su i oni krenuli za djecom. Tako su uradili i Hrvati, ali u daleko manjoj mjeri u odnosu na bosanske Srbe. Zato su svi takvi Srbi od strane svojih nacionalista prozvani izdajnicima srpstva i dezerterima, čime im je za sva vremena zatvoren put povratka u Bosnu i Hercegovinu, iz koje su pobjegli da bi spasili i sebe i svoju porodicu od egzekutora iz svoga naroda. Mnogi koji su pak ostali da žive u svom gradu ili drugom naselju bili su šikanirani, zlostavljani i, što je još gore, ostajali su bez posla i egzistencije za sebe i svoju porodicu.

Od početka agresije na Bosnu i Hercegovinu Petrović je od strane Andrije Bjeloševića postavljen na mjesto načelnika Službe javne besbijednosti i tu dužnost je obavljao sve do organiziranja i izvođenja logoraša u živi štit.

Dakle, on je komandovao policijom koja je harala i pravila zločine po gradu i drugim gradovima sjeverne Bosne. Njegov zadatak je bio da očisti kako grad, tako i čitavu opštinu od nesrba, što nije uradio. Zato je smijenjen sa mjesta načelnika SJB Doboj od strane direktora policije KŠ-a. Tada će se povući i provoditi drugu politiku koja će ga promovirati u pozitivnu ličnost, a kasnije i u dobrog načelnika koji se stavio u zaštitu povratnika pri zapošljavanju u lokalnu zajednicu koje će se odvijati u toku mandata načelnika i kasnije gradonačelnika Doboja.

Na mjesto Petrovića Karan će za v.d. postaviti povjerljivog člana SDS-a, Vladu Đurđevića, koji će sa još težim zločinima nastaviti etničko čišćenje grada u kojem će najveće zločine činiti već osuđeni ratni zločinac Predrag Kujundžić.

MILAN NINKOVIĆ
PLOČNIK BB
74 000 DOBOJ

Dana, 06.07.2012.godine

BOSNA I HERCEGOVINA
TUŽILAŠTVO-TUŽITELJSTVO BIH
SARAJEVO
Poseban odjel za ratne zločine
Regionalni tim III
KT-RZ- 133/05

Poštovani tužioče,

U prijedlogu za sprovođenje istrage Kantonalnog suda u Zenici, te u Vašem predlogu od 19.10.2005.godine pod tačkom „3" , stavlja mi se na teret u podtački c) da sam odgovoran za formiranje logora i pritvaranje Bošnjaka i Hrvata, njihovo maltretiranje, zastrašivanje, od kojih su mnogi zadobili lake i teške tjelesne povrede, od čega je jedan broj povređenih umro.

Podtačkom d) stavlja mi se na teret protjerivanje nesrpskog stanovništva, i hapšenje preostalog stanovništva i njihovo maltretiranje.

Organi Sipe vršili su razna ispitivanja na našem području, i saslušali nekoliko svjedoka o čemu me obavijestio moj prijatelj rahmetli Šemso Ahmić.

Međutim, istražitelji Haškog tribunala, prije nekoliko godina izvršili su uvid u rješenja o pritvoru Bošnjaka i Hrvata u Centru javne bezbjednosti Doboj.

U prilogu Vam dostavljam broj rješenja o pritvoru, čija je rješenja potpisao tadašnji načelnik SJB Doboj, Obren Petrović, sada načelnik Opštine Doboj.

Pregled krivičnih prijava podnešenih 1992.godine u predmetima u kojima je određena mjera pritvora po rješenju Stanice Javne bezbjednosti:

- K.P. broj 13-5/02-230-131/92.,od 21.07.1992.godine. Ukupno 32 lica kojima je odr.pritvor.
- K.P.broj 13-5/02-230-130/92., od 21.07.1992.godine. Ukupno 23 lica kojima je odr.pritvor.
- K.P.broj 13-5/02-230-127/92., od 17.07.1992.godine. Ukupno 29 lica kojima je odr.pritvor.
- K.P.broj 13-5/02-230-132/92., od 27.07.1992.godine. Ukupno 69 lica kojima je odr.pritvor.
- K.P.broj 13-5/02-230-128/92., od 20.07.1992.godine. Ukupno 8 lica kojima je odr.pritvor.
- K.P.broj 13-5/02-230-134/92., od 28.07.1992.godine. Ukupno 22 lica kojima je odr.pritvor.
- K.P.broj 13-5/02-230-135/92., od 05.08.1992.godine. Jedno lice kojem je određen pritvor.
- K.P.broj 13-5/02-230-137/92., od 08.08.1992.godine. Jedno lice kojem je određen pritvor.
- K.P.broj 13-5/02-230-139/92., od 09.08.1992.godine. Jedno lice kojem je određen pritvor.
- K.P.broj 13-5/02-230-143/92., od 27.08.1992.godine. Ukupno 35 lica kojima je odr.pritvor.
- K.P.broj 13-5/02-230-144/92., od 27.08.1992.godine. Ukupno 5 lica kojima je odr.pritvor.
- K.P.broj 13-5/02-230-145/92., od 27.08.1992.godine. Ukupno 11 lica kojima je odr.pritvor.
- K.P.broj 13-5/02-230-142/92., od 28.08.1992.godine. Ukupno 35 lica kojima je odr.pritvor.
- K.P.broj 13-5/02-230-146/92., od 28.09.1992.godine. Ukupno 8 lica kojima je odr.pritvor.
- K.P.broj 13-5/02-230-151/92., od 08.10.1992.godine. Jedno lice kojem je određen pritvor.
- K.P.broj 13-5/02-230-196/92., od 12.10.1992.godine. Jedno lice kojem je određen pritvor.
- K.P.broj 13-5/02-230-135/92., od 12.10.1992.godine. Jedno lice kojem je određen pritvor.

UKUPNO 283 pritvorenika.

U prilogu Vam dostavljam imena nekoliko lica koja su tih dana pritvorena:

- Mešinović Teufik sin Saliha, rođen 31.01.1957.godine u Sjenini, rješenje o pritvoru broj 13-5/02-230-135/92 od 05.08.1992.godine,
- Dugonjić Latif sin Omera, rođen 18.02.1956.godine iz Sjenine, broj rješenja o pritvoru br13-05/02-230-137/92 od 08.08.1992.godine,
- Omerčić Ibrahim sin Zarifa, rođen 10.11.1956.godine iz Bukovačkih Čivčija, broj rješenja 13-5/02-230-143/92 od 27.08.1992.godine,
- Kopljar Ivica sin Ante, rođen 08.03.1961.godine u Doboju, broj rješenja o pritvoru 13-5/02-230-142/92 od 28.08.1992.godine,
- Bešlagić Damir sin Idajeta, rođen 03.11.1972.godine iz Doboja, broj reješenja o pritvoru13-5/02-230-139/92 od 09.08.1992.godine,
- Šehić Mustafa sin Ismeta, rođen 14.01.1967.godine u Bukovačkim Čivčijama, broj rješenja o pritvoru 13-05/02-230-143/92,
- Sinanović Ramiz sin Murata, rođen 18.06.1951 u Ševarlijama, broj reješenja o pritvoru 13-05/02-230-144/92 od 27.08.1992.godine,
- Jupić Omer sin Huseina, rođen 22.02.1959.godine u Gornjem Pridjelu, broj reješenja o pritvoru 13-05/02-230-144/92 od 27.07.1992.godine.

Podtačkom d) Skupština opštine donijela je takozvanu odluku o spajanju porodica (preselenje) na jednoj od svojih Skupština. U prilogu Vam dostavljam zaključak Srpske Opštine Doboj broj 01-012-2-8-2/93, gdje „Skupština insistira da se sve donesene odluke vezane za spajanje razdvojenih porodica dosljedno sprovedu. Rok 01.09.1993.godine, gdje se obavezuju nadležene službe CSB i CJB Doboj da u roku od tri dana dostave spisak razdvojenih porodica i ostalog nesrpskog stanovništva". Ovaj zaključak potpisao je predsjednik Skupštine Opštine Drago Ljubičić

Poštovani Tužioci, kao što vidite ja lično nemam nikakve veze sa logorima, zatvaranjem Bošnjaka i Hrvata i njihovog protjerivanja ;

Molim Vas da imate u vidu da je u sporno vrijeme predsjednik Kriznog štaba bio Borislav Paravac, predsjednik Ratnog predsjedništva Drago Ljubičić, i načelnik Stanice Javne bezbjednosti Obren Petrović. Kao što vidite nisam nijednu funkciju vršio 1992. i 1993.godine.

Stranka SDS čiji sam bio predsjednik, u to vrijeme je bila zamrzla (obustavila) svoj rad.

Zato se postavlja pitanje zašto se vodi postupak protiv mene, koji nemam nikave veze sa događajima iz 1992. i 1993.godine.

Molim vas da ovo pitanje razmotrite i donesete rješenje o obustavljanju istrage protiv mene.

PODNOSILAC ZAHTJEVA

ОБАВЕШТЕЊЕ

ОБАВЕШТАВАЈУ СЕ СВИ **СРБИ**,ЉУДИ ДОБРЕ ВОЉЕ И ГРАЂАНИ ОВОГА СРПСКОГА ГРАДА **ДОБОЈА**,ДА ДОЂУ 26.5.2001 ГОДИНЕ ПРЕД ЏАМИЈУ У ДОБОЈУ И ЗАЈЕДНО СА ГРУПОМ **СРБИЈА ДО ТОКИЈА И ВЕЛИКА СРБИЈА** ПОМОГНУ У ЗАУСТАВЉАЊУ ГРАДЊЕ ЏАМИЈЕ КОЈА ЈЕ РУГЛО НАШЕГА ГРАДА И ЦЕЛЕ **РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ**.ТИМ ГЕСТОМ ЋЕМО СПРЕЧИТИ ВРАЋАЊЕ БАЛИЈА НА ОВЕ ПРОСТОРЕ И ЊИХОВО ДАЉЕ РАЗМНОЖАВАЊЕ. А ТУРЦИМА(МУСЛИМАНИМА.БАЛИЈАМА)КОЈИ БУДУ ОВО ЧИТАЛИ ПОРУЧУЈЕМО ДА НИКАКО НЕ ДОЛАЗЕ НА МАЛОПРИЈЕ СПОМЕНУТ СКУП (СЈЕЛО)ЈЕР ЋЕ ИХ У ПРОТИВНОМ ЧЕКАТИ СУДБИНА БОШЊАЧКИХ БАЊАЛУЧАНА И ТРЕБИЊАЦА.ДОБРО ЈЕ РЕКАО ЈЕДАН СРПСКИ **БОРАЦ: БОЉЕ ЈЕ ДА ОДЕТЕ У ЏАМАХИРИЈУ ДА НЕ БИ СТЕ ОТИШЛИ У АХИРЕТ.**

УДРУЖЕНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ: СРБИЈА ДО ТОКИЈА И ВЕЛИКА СРБИЈА

PLAN ETNIČKOG ČIŠĆENJA I PODJELA BOSNE I HERCEGOVINE

Nakon teškog poraza Osmanlija pred Pečujem i Bečom, došlo je i do slabljenja i neposlušnosti janjičara, što će dovesti tursku imperiju u veoma tešku situaciju. To haotično stanje iskoristile su Austro-Ugarska Monarhija, Njemačka, Britanija, Grčka i druge evropske države i održale poznati Berlinski kongres na kojem će se postaviti granice pojedinim državama, kao što su Austrija i Turska, koje će se morati povući u utvrđene granice. Međutim, na tom kongresu Austro-Ugarska Monarhija će dobiti ovlaštenje za okupaciju Bosne i Hercegovine.

Povlačenjem Osmanlija prema Turskoj, ostaje prazan i nebranjen prostor Bosne i Hercegovine, čime će Kraljevina Srbija krenuti u akciju i pripremati plan da zauzme i ovlada tim prostorom. Prije nego što će otpočeti s realizacijom svoga plana, u Bosnu dolaze vojne snage Austro-Ugarske Monarhije i uvode novu vlast i tako sprečavaju upliv bilo kakvih drugih država u Bosnu.

Da bi sigurnije vladala Bosnom, nova vlast će sve uredbe vladanja po kojima je vladala osmanska vlast koristiti nekoliko godina, što će im olakšati vladavinu.

Etničko čišćenje Srbije od Bošnjaka muslimana počelo je odmah po odlasku turskih seraskera i ono će biti obznanjeno u čuvenom memorandumu koji je napisao Garašanin pod nazivom Načertanije. Ovaj memorandum je objelodanjen 1837. godine i u njemu je kao prioritet navedeno stvaranje "Velike Srbije" u kojoj će živjeti samo jedan narod.

Da bi se dodvorili novom vladaru, hrvatski i srpski nacionalisti uspjeli su da se predstave kao Hrvati i Srbi i da kažu da oni nisu nikakvi bosanski katolici, odnosno bosanski pravoslavci. Nova vlast je prihvatila takvu ponudu, ali nije uspjela riješiti treću naciju, bosanske muslimane.

Bošnjacima je ponuđeno da budu Srbi muslimani, odnosno Hrvati muslimani, što nisu prihvatili te je tako nastalo ime kojim će se zvati – Bošnjaci muslimani, a to je novi naziv – neopredijeljeni. Taj naziv će ostati sve do 1992. godine, kada će se izvršiti agresija na Bosnu i Hercegovinu od strane Srbije i Crne Gore s jedne i Hrvatske s druge strane.

Dogovor o raspadu Jugoslavije i podjeli Bosne i Hercegovine utvrdili su Slobodan Milošević i Franjo Tuđman na tajnom sastanku u Karađorđevu 1991. godine. Po završetku dogovora zapjevali su i pjesmu u duetu "Nema te više Alija". Ono što su dogovorili Milošević i Tuđman nastavit će 1993. godine u Gracu Ra-

dovan Karadžić i Mate Boban. Poslije toga doći će do oružanih obračuna između HVO-a i Armije RBiH, a onda i do razdvajanja. To razdvajanje će otvoriti prostor za etničko čišćenje Hercegovine i sve do srednje Bosne s teškim udruženim zločinačkim poduhvatima, za što su na Međunarodnom sudu u Hagu presuđeni kreatori zločina. Slično je to i s kreatorima Srbima koji su etnički čistili Bosnu i Hercegovinu prelaskom preko rijeke Drine.

Granica koju su Milošević i Tuđman dogovorili u Karađorđevu je Brod-Kotorsko-Doboj-rijeka Bosna-Sarajevo-Ivan-Konjic-Jablanica-Mostar i dalje niz rijeku Neretvu prema moru. Bošnjacima muslimanima je bilo namijenjeno mjesto rijeka Neretva i dalje, ako ostanu živi, pa prema Bliskom istoku.

Ovom podjelom i izvršenom agresijom došlo je prvo do pojedinačnih, a onda i masovnih likvidacija Bošnjaka u mjestima u kojima su živjeli. Onda je nastalo etničko čišćenje i progoni. Ovi zločini koji su prerasli u zločin genocida činjeni su po čitavoj Bosni i Hercegovini, što je bio povod masovnog bježanja i napuštanja kako svojih domova, tako i svoje države.

Poslije svih ovih zločina počinjenih nad jednim narodom, kreatori i naredbodavci su procesuirani i osuđeni najčešće za udruženi zločinački poduhvat. Međutim, svi ti osuđenici u srpskom i hrvatskom narodu se za počinjene zločine proglašavaju herojima i istima se podižu spomenici, a ulicama daju njihova imena.

Kada žrtve osude takve pojave, onda istomišljenici i učesnici u zločinima odgovaraju da su to osude i anatemisanje čitavog jednog naroda. Dakle, kada se zločinci brane, oni uvijek ispred sebe guraju čitav svoj narod, a kad brane svoje srpstvo svi su isti, bez obzira na to kojoj političkoj opciji pripadaju. Oni su u svom narodu jedni protiv drugih samo kada je vlast u pitanju, tada se ne biraju sredstva samo da se dođe do vlasti.

U periodu od 1837. pa do 1995. godine nad Bošnjacima je učinjeno 10 genocida. Projektom iz 1992–1995. godine predviđen je nestanak Bošnjaka, u čemu je veliki udio imala EU, koja je svojim nečinjenjem ničega bila saučesnik u počinjenim zločinima. Oni su već u startu zbog zločina u Drugom svjetskom ratu bili isključeni i spriječeni bilo kakvog učešća u sprečavanju prvo agresije, a onda i u činjenju zločina nad Bošnjacima. Rezultat toga je promjena stava Njemačke prema prilikama na Balkanu. Žrtvi su zabranili da se brani, da nabavlja oružje kako bi štitili svoje živote, živote svoje porodice i imovinu. I tek odlukom Kongresa SAD-a i korištenjem NATO-a krvoproliće je prestalo. Na kraju, kada se sve sabere i vidi šta je ostalo nakon izvršenog zločina, rezultat je da je polovina Bošnjaka svoj spas i egzistenciju našlo po čitavom svijetu. Naći ćete ih po čitavoj Evropi, Americi, Australiji pa i Novom Zelandu. Agresor je svoj plan ostvario, jer ne samo da je u priličnoj mjeri Federacija ostala bez Bošnjaka, nego se planom agre-

sora u manjem entitetu vratilo samo nešto više od pet posto Bošnjaka koji nikako da ostvare svoje pravo na život i pravo na jednakopravnost.

Kad je u pitanju EU, BiH je mjesto kao i Turskoj, koja je već 40 godina pred vratima iste. Dakle, jednom narodu se osporava jednakost, jer je organizacija desnice na putu da od Evrope stvori kršćansku Evropu.

Kad agresori žele da se brane, oni se brane svakodnevnim orkestriranim lažima. Za sve zločine koje su počinili prema Bošnjacima, oni kažu da su branili svoj narod. Pitanje je samo od koga. Ko je pravio vojne karte i pripremao terene i lokacije vojne komponente i teške artiljerije po Bosni, posebno kada je u pitanju Sarajevo?

Ako su branili svoj narod, zašto ostaše pusta naselja u kojima su bili većinski stanovnici Bošnjaci koje pobiše po kućama i kućnim pragovima? Kako se Bošnjaci nađoše na Novom Zelandu, Australiji, SAD-u i po čitavoj Evropi koja se može nazvati glavnom prostitutkom koja pusti da se ubija nedužni bošnjački narod radi kršćanske Evrope? Da nije cinično, bilo bi tužno da velik broj bosanskih Srba nije odradio sve potrebne pripreme i u velikoj mjeri učestvovao u svim zločinima s paravojnim jedinicama koje je poslao Milošević u Bosnu da po njoj prave krvave pirove. Kako su znali gdje ja stanujem, imam li kola i gdje ih držim? Da, to su djela domaćih sluga i pomagača, koji će što prije zaposjesti imovinu nesrba i tretirati je kao ratni plijen i ne samo to, oni će svim gradovima gdje su preuzeli vlast preko noći dati novo ime, promijeniti nazive ulica i dati im imena četnika iz Drugog svjetskog rata. Tako i sam grad dobi novo ime – Srpska opština Doboj. Svi natpisi su ispisani ćirilicom, latinice ni za lijeka.

U opštini, kao i drugim državnim institucijama, ne samo na ulazu, nego u svakoj kancelariji, istaknuti su posteri Karadžića i Ratka Mladića, srpskih heroja i junaka, koji, eto, samo braniše svoj narod.

Koga su to oni branili u Kotorskom, Sjenini, Sjenini Rijeci, Grapskoj, Bukovičkim Čivčijama, Orašiju, Čajrama, Johovcu, Bukovcu i Komarici, pa sva ta mjesta ostaše pustoš? Ne, oni nisu branili nikoga, nego su uz domaće pomagače čistili teritoriju za stvaranje "Velike majčice Srbije".

Sada, kada sve to nisu ostvarili i došli do stoljetnog cilja, šetaju gradom podvijenog repa posmatrajući svoje komšije i prijatelje (bivše) oborenih pogleda, ali još nikada da se izvinu za sve ono što im učinili. A dok se ne izvinu za sve što su napravili, u Bosni neće biti pomirenja, istine i pravde. U protivnom, prostitutka Evropa i SAD, koje su skrojile luđačku košulju i navukle je Bosni i Hercegovini, radi mira i suživota na Balkanu moraju pod hitno ukinuti RS i svjetskim lažovima i njihovim mitovima o njima kao nebeskom narodu da obezbijede ljestve i da ih kao nebeski narod, kako se nazivaju, spuste na zemlju. To ne samo zbog sebe, nego i zbog budućih pokoljenja koja se rađaju i koja će se u budućnosti roditi.

PROTJERIVANJE I ETNIČKO ČIŠĆENJE BOŠNJAKA I NEZAKONITO ODUZIMANJE IMOVINE

PUT BEZ POVRATKA – POČETAK ETNIČKOG ČIŠĆENJA

Prvi egzodus i stradanje Bošnjaka desio se u pohodu princa Eugena Savojskog na Bosnu u periodu od 1.10 do 8.11.1699. godine. Njegov prohod s vojskom kretao se od Broda preko Kotorskog i Doboja i dalje uz rijeku Bosnu prema Sarajevu. Kao izvidnica u stvaranju sigurnosti puta bila je specijalna jedinica koja se kretala ispred njih. Pretpostavlja se da nije samo stvarala sigurnost u kretanju vojske i Savojskog, nego je pravila i protjerivanje stanovnika i uništavanje njihove imovine. Tako je u Kotorskom, koje je tada imalo 13 džamija, svih 13 uništeno, dok se stanovništvo spasilo krijući se po obližnjim šumama i poljima s desne strane rijeke Bosne. Takvim čišćenjem stigli su i u Sarajevo, gdje su zločin koji su napravili nad stanovništvom i uništavanju imovine nazvali krvnim pirom. U realizaciji ovih zločina priključio im se i jedan dio katolika i pravoslavaca, koji će se, boj eći se odmazde, priključiti vojsci Savojskog i vratiti se s njima preko Save u Hrvatsku. U ovom pohodu nisu uspjeli osvojiti Vranduk, a ni Tešanj koji su namjeravali napasti u povratku.

Vijesti o zločinu koji su počinili kanjonom rijeke Bosne, posebno u Sarajevu, brzo se prenijela čitavom Bosnom i stigla u Slavoniju u kojoj je živio veliki broj stanovnika bošnjačke pripadnosti. Saznavši za počinjene zločine, radi svoje sigurnosti, odlučili su što prije napustiti Slavoniju i vratiti se u Bosnu. Najvećim dijelom su se smjestili na području Posavine, odnosno sjeverne Bosne pored rijeke Save, Ukrine i rijeke Bosne.

Drugi najmasovniji pokret, odnosno iseljavanje Bošnjaka desio se 1864. godine, kada je izvršeno etničko čišćenje Bošnjaka iz Srbije. Sljedeće iseljavanje i etničko čišćenje desit će se nakon Berlinskog kongresa koji je održan 1878. godine u Berlinu. Na kongresu je odlučeno da se turske vojne snage povuku prema zapadnom Balkanu i u granice koje su im određene kao i Austriji, dok se Austriji daje odobrenje za okupaciju Bosne i Hercegovine.

Tako oslabljena Turska, nakon teških gubitaka koje je imala pod Bečom i Peštom, fermanom sultana koji je poslat iz porte, ukida janjičarski red, što dovodi Bosnu u veliku opasnost (A. Aličić).

Povlačenjem turske vojske u Tursku 1739. godine, Bošnjaci se povlače južno od rijeka Save i Dunava ispred Austrije i naseljavaju svoja imanja na tim prosto-

rima. Prema historijskim podacima, u Bosni je tada živjelo oko 5.000 Turaka, a 486.400 Bošnjaka. Porta je ovlastila Maršali Ali-pašu da odlučuje o sudbini Bošnjaka, a on će dogovoriti s knezom Milošom doseljavanje Bošnjaka i Arnauta u gradove Srbije.

Sve pripreme o iseljavanju Bošnjaka iz Srbije bit će završene do 1864. godine, a to će biti jedno od najvećih etničkih čišćenja iz Srbije. Osnovno u ovim pripremama jeste bilo da se svo bošnjačko stanovništvo iz gradova Srbije sprovede u Užice, a odatle protjera u Bosnu, a Turci u Tursku. Svi koji su tada protjerani dobili su trajnu zabranu povratka u Srbiju. Tako se u Užicama našlo oko 30.000 Bošnjaka, što će se slično desiti i u Srebrenici 1995. godine kada će se nad Bošnjacima počiniti najveći zločin proglašen genocidom od strane Međunarodnog suda u Hagu. Većina tada protjeranih Bošnjaka po prelasku preko rijeke Drine će ostati da žive na tim prostorima, dok će manji broj preko Dubrava i Tuzle stići i do rijeke Bosne. Svoje buduće stanište će većinom obezbijediti na gruntu koji su držali i čiji su vlasnici bili begovi. Najviše su se naseljavali na obroncima planina Trebave, Ozrena i Krnjina. Međutim, i ova mjesta za njih će postati ukleta te će ponovo biti protjerani na druge lokalitete (Nagorka Idrizović, Od Načertanija preko Velike Srbije do Haga).

PROTJERIVANJE BEZ NAKNADE

Bošnjaci koji su se iselili iz Slavonije uspjeli su sa sobom ponijeti nešto svoje imovine i prenijeti u Bosnu, dok je nepokretna imovina postala vlasništvo nekih drugih doseljenika i to bez bilo kakve naknade. Međutim, u iseljavanju, odnosno etničkom čišćenju Bošnjaka i Turaka iz Srbije, sve je ostalo progoniocima, koji će kasnije uništiti i sve ono što je podsjećalo na bošnjaštvo, kao što su vjera, običaji i kultura. Uništeni su svi vjerski objekti, kao što su džamije, mektebi i groblja, samo su ostali suveniri koji se i dalje mogu naći u ugostiteljskim objektima i muzejima. Sve što su mogli ponijeti sa sobom bila je mahom posteljina i pokrivači, sve drugo je ostalo u njihovim porodičnim kućama.

Balkanski ratovi, u kojima su učestvovali i Srbi, bit će sljedeći povod iseljavanja Bošnjaka na druge prostore kao što su Doboj, Čivčije, Kotorsko, Grapska, Čaire, Orašje, Plane, Miljkovac, Alibegovci, Tešanjka i Tešanj. Sva zemlja koju su tada dobili i druga imovina ostat će i biti dodijeljena srpskim dobrovoljcima, koje je Srbija poslala u Bosnu. Tako su Trebava, Ozren i Krnjin postali naseobina tih srpskih dobrovoljaca, dok je Bošnjacima ostalo samo da se sjećaju tih prostora koji će čak postati i toponimi njihovih prezimena kao što su: Brdo Kremića, Brdo Huskića, Brdo Zečevića te naselje Mustafica i izvor Smajina voda. Jedini koji se nisu uselili u naselja bili su Zečevići koji su svoju sudbinu našli u polju s desne strane rijeke Bosne, odnosno u polju koje se zove Osiječko-kožuško polje.

Srbi su tako dobili i zemlju Kotorana na lokaciji Stavci, također bez naknade, međutim, odustali su od te lokacije i zemlju koju su dobili džaba prodali su njihovim vlasnicima, a radilo se o preko 2.000 hektara plodne i obradive poljske zemlje.

Pored proganjanja, postoji slučaj negiranja nacionalne pripadnosti, a to je da se prefiks Bošnjani koristi još od vladavine Kulin-bana, od kada se u Bosni sva tri naroda zovu Bošnjani katolici, Bošnjani pravoslavci i Bošnjani Muslimani, što znači da u Bosni nije bilo Srba i Hrvata, što će postati dolaskom Austrije u Bosnu.

Pretenzije o stvaranju "Velike Srbije" i "Velike Hrvatske" preovladat će u krugu novopridošle vlasti iz Austrije te će udovoljiti kako srpskim, tako i hrvatskim nacionalnostima, tako što će pravoslavci postati Srbi, a katolici Hrvati. Bošnjaci muslimani koji se nisu opredjelili ni prema jednoj od ovih strana, kao najbrojniji narod postali su neopredijeljeni, što će ostati sve do agresije na Bosnu i Hercegovinu koju će izvesti Srbija i Crna Gora s jedne i Hrvatska s druge strane. Tako se narod koji se zvao Muslimani od 1973. godine pa do ove agresije vraća svome imenu Bošnjaci. Ovaj naziv nikako da prihvate nacionalisti sa obje strane, dobili su omču i veoma čvrst bedem u prepreci o stvaranju velike kako srpske, tako i hrvatske države u teritoriji suverene i nezavisne države Bosne i Hercegovine.

Kako bi pretedenti na Bosnu i Hercegovinu istu lakše podijelili, Franjo Tuđman je Hrvate u Bosni i Hercegovini proglasio dijasporom, a Milošević pravoslavce Srbima i Srbiju njihovom matičnom državom. Oni ovim nazivima katolika i pravoslavaca te negiranjem Bošnjaka i bosanskog jezika žele uništiti identitet ne samo bosanskohercegovačkog naroda, nego i autotohnog vjekovnog bošnjačkog identiteta, a sve radi lakše podjele i nestanka nezavisne i suverene države Bosne i Hercegovine.

Sve ovo naprijed navedeno osnov je krojačima "Velike Srbije" i "Velike Hrvatske" da Bosnu i Hercegovinu smatraju teritorijom, pri tome odbacujući da je Bosna i Hercegovina suverena i nezavisna država i da ona nije više u podijeljenoj Jugoslaviji. Oni moraju konačno znati da su prošla vremena kada se moglo slobodno šetati i krstariti kroz Bosnu i Hercegovinu kao da su na safariju. Oni moraju konačno shvatiti da je svako njihovo odlaženje ulazak kroz diplomaciju i kao građana. I veoma dobro se zna kako i kojim putem se to može odvijati, a ne kao što sada rade.

AVNOJ I BUDUĆE UREĐENJE NOVE JUGOSLAVIJE

Historijska činjenica postojanja tri naroda koji su živjeli u Bosni i Hercegovini vijekovima potvrđena je na zasjedanju ZAVNOBiH-a održanog u Jajcu 25.11. 1943. godine. Na tom zasjedanju donesene su veoma značajne odluke o budućem ustroju Jugoslavije, kao što je Ustav kao najviši državni akt. Međutim, kod pisanja

ovog budućeg najvišeg zakona, od strane pojedinih članova komisije bilo je raznih poturanja kada je u pitanju statusno pitanje njenih naroda i građana. Posebno su bili oprečni stavovi Edvarda Kardelja i Moše Pijade, koji je kao nosioce suvereniteta naroda stavio Srbe, Hrvate i Jevreje, a Muslimane među ostale. Kada je Kardelj upitao Mošu gdje su tu Muslimani, on je odgovorio da su među ostalim. Drugo njegovo pitanje je bilo šta će reći na to Tito, na šta je odgovorio da će sigurno i on to prihvatiti. Prijedlog Moše Pijade podržao je Srđan Žižović, član iste komisije iz Srbije.

Kada je Komisija pripremila u rukopisu tekst Ustava, isti je predat Titu koji je odmah uočio sporni član o jednakopravnosti naroda, posebno kada je vidio da najbrojnijeg naroda u Bosni i Hercegovini nema u toj grupi te je postavio pitanje Moši kao što je i Kardelj, na što mu je Moša odgovorio da su među ostalim narodima. Tito je to ljutito odbio i rekao: "Bosna i Hercegovina nije ni srpska ni hrvatska ni muslimanska, nego je i srpska i hrvatska i muslimanska", što je ostalo sve do 1992. godine, kada je izvršena agresija na Bosnu i Hercegovinu od strane Srbije i Crne Gore s jedne i Hrvatske s druge strane. Međutim, onaj naziv "neopredijeljeni" koji je Muslimanima dodijeljen, ostao i dalje u upotrebi. Takva nepravda je trajala sve do 1973. godine, kada su neopredijeljeni muslimani preimenovani u vjerski naziv, a to je Muslimani, što znači da im nije vraćeno ono što im je oduzeto u toku vladavine Austrije, a to je njihov vjekovni naziv Bošnjaci.

Sljedeća nepravda prema sva tri naroda u Bosni i Hercegovini desit će se 1948. godine, ali u daleko većem obimu prema Bošnjacima, jeste oduzimanje zemljišta i formiranje zemljoradničkih zadruga po uzoru na kolhoze u Rusiji. Kasnije će se pokazati da će ovakav projekat koji su osmislili Srbi kroz vlast na nivou Jugoslavije propasti. Tako formirane zadruge će se poći baviti trgovinom, a zemljište oteto od naroda davat će se u zakup onim vlasnicima čije je bilo vlasništvo. Sve će to trajati do okončanja agresije na Bosnu i Hercegovinu i obustave ratnih dejstava na njenoj teritoriji, kada će se iskoristiti u druge svrhe.

U zločinima koji će se provoditi nad nesrbima u toku rata, u etničkom čišćenju, protjerivanju i ubistvima, najviše su stradali Bošnjaci muslimani i nešto manje i Hrvati.

Tako su svi prognani Srbi kojima je, po uputama krojača zločina, određeno buduće mjesto življenja, stigli na područje opštine Doboj. Za svoj opstanak dobit će placeve za gradnju porodičnih kuća, a time i sredstva za trajni opstanak na tim lokacijama. Najvećim dijelom su dobili placeve na zemljištu koje je oteto od Bošnjaka, kako oko Doboja, tako i po drugim mjestima od Doboja pa sve prema Posavini i Semberiji.

"Bosnakop", koji je gazdovao zemljištem, prodao ga je opštini, a opština je isto to zemljište kroz placeve podijelila Srbima izbjeglim iz Federacije. Sve što su zau-

zeli svojom voljom ili im je dodijelila opština oni su smatrali da im je dodijeljeno kao ratni plijen, što su i potvrdili svojim izjavama. Posebno su to potvrdili izjavama da im je to dao njihov vođa Karadžić i da će isto napustiti samo kada on to kaže da trebaju napustiti. Njihove vođe su bile toliko ubijeđene da se to nikada neće dogoditi, a, kada se uključila međunarodna zajednica, postalo im je jasno da će morati napustiti tuđu imovinu, što se i desilo. Međutim, naredbe koje su im stigle od krojača zločina su pribjegle drugom riješenju te su na zemljištu kupljenom od "Bosnakopa" isparcelisali i placeve podijelili Srbima izbjeglim najviše iz Vozuće, opština Zavidovići. Tako su sagradili porodične kuće i ostali da žive na zemlji čiji su vlasnici Kotorani Bošnjaci.

Drugi zločin koji je činjen prema imovini Kotorana jeste uništavanje plodnog i obradivog zemljišta pored rijeke Bosne koje je u potpunosti devastirano eksploatacijom šljunka i pijeska. I ovaj počinjeni zločin nikog nije sankcionirao, odnosno prošao je bez naknade oštećenim vlasnicima.

Kotorani, kao i drugi stanovnici nesrbi u opštini Doboj nisu samo protjerani i ubijeni, nego je sva njihova imovina opljačkana, devastirana i uništena, a u opravci i sanaciji za iste nisu dobili nikada donaciju od RS-a u koji su se vratili, nego su sve donacije išle onima koje su doveli na njihovu imovinu. Sve što je obnovljeno i ponovo izgrađeno urađeno je donacijama međunarodne zajednice.

Bez obzira na postojeće državno uređenje, Bosna i Hercegovina se, kako od srpskih, tako i od hrvatskih nacionalista smatra teritorijom u kojoj mogu raditi što god požele. U njoj su, najviše za svoje potrebe, gradili najprljaviju tehnologiju i zagađivali njene prostore, određivali mjesečne plate zaposlenim državnim preduzećima, posebno kada su u pitanju veliki kombinati. Svaka politička inovacija ispitivana je u Bosni i Hercegovini i, ako bi bila uspješna, prenosila se i u druge gradove republike.

Pored svega toga, političko rukovodstvo u Bosni i Hercegovini se i dalje borilo kako riješiti pitanje većinskog naroda i dovesti ga u ravnopravni položaj s druga dva naroda. Na kraju su odlučili da se obrate Titu kako bi nametnuti problem riješili i da Muslimane nazovu imenom koje im je nezakonito oduzeto.

Tako je i politički vrh RBiH odlučio da to riješi preko kabineta Tita, smatrajući da će to biti najkraći put i konačno rješenje tog pitanja. Dogovoreno je da posjetu obavi Branko Mikulić, što će i učiniti. Po dogovoru s kabinetom Tita otputovao je u Beograd. Sve mu je u detalje ispričao i na kraju zatražio da se konačno riješi pitanje naziva najbrojnijeg naroda u Bosni i Hercegovini. Kako se kasnije saznalo, Mikulić čak nije ni kafu popio, nego je dobio naredbu od Tita da odmah ide u Bosnu i da to rješavaju u što kraćem roku. Međutim, kada su protivnici ovog problema saznali za ovu namjeru, krenuli su tražiti razne prepreke i probleme, ako bi se krenulo u statusnu promjenu, u ovom slučaju davanje pravog imena koje je

nezakonito oduzeto, a to je Bošnjaci, koje su nosili vijekovima. Naravno, sve je to vodilo u pravcu da se nikada ne riješi, jer, ako bi se to riješilo, onda su propali svi planovi o nestanku Bošnjaka muslimana sa ovih prostora i nestanak Bosne i Hercegovine.

Donošenjem novog ustava SFRJ 1974. godine stavljena je nova tačka na bilo kakve podjele, što će kasnije prouzrokovati Memorandum kojeg je napisala Srpska akademija nauka i umjetnosti 1986. g, koji će biti plamen za agresiju na Bosnu i Hercegovinu. Bez obzira na to što je rat protiv Bosne i Hercegovine međunarodna zajednica obustavila, on se i dalje vodi, samo političkim putem.

Koliko će je uspjeti odbraniti, to sve zavisi od probosanskih snaga i naroda i građana koji Bosnu i Hercegovinu smatraju svojom domovinom.

Posljednji napad na imovinu Bošnjaka pa i druga dva naroda temeljno isplaniran od strane Suda i policije jeste otimanje zemljišta pored rijeke Bosne uz gradnju protočnih malih hidrocentrala, kojih je trebalo izgraditi šest od Doboja do Modriče. Njihovom izgradnjom trebalo je oduzeti plodno zemljište s minimalnom naknadom od 0,40 KM po kvadratnom metru. Kako naručilac posla (RS) nije riješio svoje obaveze iz ugovora, a to je rješavanje imovinsko-pravnih poslova, potpisani ugovor je otkazan od strane izvođača posla. Kako će se sve to na kraju završiti znat će stanovništvo RS-a.

Kako prolazi borba za Bosnu i Hercegovinu za koju su se bojali njeni predstavnici, ne samo u toku Prvog zasjedanja AVNOJ-a, nego i prije protiv srpskih, hrvatskih i crnogorskih nacionalista, pokazali su i poslije pobjede nad fašizmom.

Nakon Prvog zasjedanja AVNOJ-a u Bihaću te bitke na Neretvi i Sutjesci, otpočele su i pripreme za Drugo zasjedanje AVNOJ-a u Jajcu. Za utvrđivanje datuma i mjesta održavanja nije bilo nikakvih problema. Međutim, kada se došlo do budućeg državnog uređenja, nastali su određeni problemi, koje su prouzrokovali predstavnici iz Hrvatske, Srbije i Crne Gore. Problem je bio u Bosni i Hercegovini i njenom budućem nazivu i državnom uređenju. Njihov prijedlog je bio da u sastav buduće nove Jugoslavije ona uđe kao autonomna pokrajina, a ne kao federalne jedinice Hrvatska, Srbija, Makedonija i Crna Gora.

Ovu ideju najviše su podržavali HSS iz Hrvatske Ante Kamenjašević, Jure Begić, iz Srbije Aleksandar Preka, Bogomir Brajović i drugi, kojima su se pridružili Moše Pijade i Sreten Žižović, među kojima je nakon pada Italije bio i prebjeg u partizane Pero Đukanović.

Bosanskohercegovačku stranu predstavljali su Rodoljub Čolaković, Avdo Humo i pukovnik Sulejman Filipović. Oni su u svojim oštrim stavovima osujetili naprijed navedene nacionaliste i tako je na održanom zasjedanju u Jajcu i Bosna i Hercegovina postala federativna jedinice nove Jugoslavije, pod nazivom Federa-

tivna Narodna Republika Jugoslavija. Podršku bosanskohercegovačkoj delegaciji dao je i vrhovni komandant Josip Broz Tito. On je izjavio da Bosna i Hercegovina nije ni srpska, ni hrvatska, ni muslimanska, nego je i srpska i hrvatska i muslimanska.

Bez obzira na vjekovnu postojanost Bosne kao države na Balkanu pa i u Evropi, nacionalisti su pokušali da je pripreme za budući nestanak i podjelu između Hrvatske, Srbije i Crne Gore. Oni je i danas smatraju teritorijom na koju polažu neka svoja prava. Zato je u periodu od 1992. do 1995. godine izvršena organizirana agresija, sa jedne strane od Hrvatske, a sa druge strane od Srbije i Crne Gore.

Agresija nije bila samo u zauzimanju teritorije Bosne i Hercegovine, nego i u etničkom čišćenju nesrpskog stanovništva, posebno kada su u pitanju Bošnjaci muslimani. Zato nikada nisu dali da se narod koji živi u ovoj državi zove po svojoj državi, nego Srbi, Hrvati i neopredijeljeni, a to su najbrojniji Bošnjaci muslimani.

Ovi nacionalisti, njihov fašizam i stalne pretenzije o podjeli Bosne i Hercegovine su bile tajne sve dok Josip Broz Tito nije postao pokojni. Nacionalisti su se odmah probudili, što je i potaklo SANU u Beogradu da 1986. godine napiše Memorandum koji samo obnavlja memorandum Ilije Garašanina, koji je izdat pod nazivom Načetanije. Tako je on postao vodilja za Slobodana Miloševića i njegove kameleone, a posebno kada je u pitanju Radovan Karadžić, četnički izrod koji je svoju budućnost ostvario u Bosni i Hercegovini, odnosno u Sarajevu.

U borbi koja je vođena za Bosnu i Hercegovinu, uz već nabrojane, bili su Đuro Pucar Stari, Osman Karabegović i Slavko Kodić, koji će kasnije postati i legendarni narodni heroj.

Kada je u pitanju buduća nova Jugoslavija, za nju će se donijeti veoma važne odluke na zasjedanju ZAVNOBIH-a u Mrkonjić-Gradu 1943. godine. Ovaj grad je nosio ime Varcar-Grad, koji će promijeniti ime kralja i nosit će naziv koji i danas nosi, po imenu četnika. Inače je grad i njegova okolina bila leglo četnika i, bez obzira na te okolnosti, CK i vrhovna komanda se odlučila da se Prvo zasjedanje ZAVNOBIH-a održi u tom gradu.

Nakon ovog zasjedanja torture i ubistva muslimanima će se pojačati, ali ih neće pokolebati da postanu ne samo simpatizeri, nego i pripadnici oslobođenja teritorije buduće nove Jugoslavije.

IMOVINA BOŠNJAKA I HRVATA – RATNI PLIJEN RS

Ono što se desilo nakon prvog dana okupacije grada na Čaršiji desilo se i na južnoj strani počevši od Crvenog brijega, a to su dijelovi grada na visinskim kotama u kojem je živjelo većinsko bošnjačko stanovništvo. Taj dio stanovništva je već u toku noći i narednog dana napustio svoje kuće i krenuo prema Tešnju. Kuće su ostale zaključane i ostavljene zajedno s domaćim životinjama koje su ostale u štalama. Pretpostavke su bile da će to kratko trajati i da će se brzo vratiti svojim kućama, što se nije desilo.

Kuće su sve odmah obijene i sve je raznim sredstvima prevoženo na Ozren. Uz pljačku je vršeno miniranje i paljenje porodičnih kuća i drugih objekata koji su se nalazili uz kuće. Od dima koji se dizao iz zapaljenih kuća prema nebu nije se moglo vidjeti ni brdo Glavica. Kakav je to bio užas i jeza za gledanje kada se vidi da u nizu gori po nekoliko kuća! I dok su kuće Bošnjaka i Hrvata gorjele, u gradu je bilo veselje kod Srba, kao da su na nekoj proslavi. Paljevina i miniranje su se prenijeli u stari dio grada i u Doboj Novi, Usoru, Milkovac pa sve do Makljenovca.

Nisu se pljačkale samo stvari iz kuće, nego i sohe za ograde, koševi za kukuruz, burad u kojima se pravio malter, pseće kućice, grilje sa prozora i mnoge druge stvari. Uz krađu tuđe imovine, mnoge Dobojlije su ubijane ukoliko bi bili nađeni kod kuće i mahom sahranjivani na lokacijama drugog dijela grada. Veliki broj Dobojlija za kojim se traga ukopani su na mjestu "Buvljak", na kojem su izgrađene zgrade u kojima se obavljaju privatne trgovine. Pored domaćih Srba, Dobojlije nesrbe su pljačkali i Srbi doseljeni sa teritorija koji se zove Federacija. Oni su uz pljačku ubijali ili raznim torturama istjerivali vlasnike kuća i u njih se useljavali uz odobrenje lokalne vlasti (općinska uprava), koja je im nezakonito davala rješenja na tuđu imovinu. To je bila još jedna od strategija KŠ-a, koji je napuštenu imovinu proglasio ratnim plijenom. Tako su izbjeglice sa Ozrena kao plijen dobile Čivčije Bukovičke, a izbjeglice sa Vozuće Kotorsko, jer, kako su izjavljivali, to im je dao njihov predsjednik Radovan Karadžić.

Grad Doboj i druga naselja koja pripadaju opštini Doboj nisu samo etnički očišćena, nego su i u potpunosti opljačkana, porušene porodične kuće i druga imovina. Sve što su u toku agresije doživjeli, u njima je ostala velika trauma i noćna mora, tako da Dobojlije nisu skupile još hrabrosti da se vrate, nego dolaze kao turisti. Kako žele da dođu, tako žele brzo i da se vrate u privremeno mjesto boravka, posebno kada je u pitanju grad u kojem susreću zločince koji su se nad njima i njihovom porodicom iživljavali i imovinu otimali.

UVOĐENJE POLICIJSKOG ČASA

Nakon okupacije grada Doboja od strane Arkanovih paravojnih jedinica te obavljene parade ulicama grada, a time i utjeravanja straha među stanovništvom, i kada je zaključio da je grad miran, uputio se ka mjestu na kome se nalazi KŠ SDS-a. U štab je došao po novac koji mu je obećan za kako kažu Srbi, "oslobođenje" grada, a radilo se o 1,5 miliona DM.

Isti se sa svim što je opljačkao u gradu uputio na drugu lokaciju po istim poslovima - "oslobađanju" i pljačkanju. Njegov put je bio pravac prema Bosanskoj Krajini, u kojoj će praviti iste zločine koje je pravio u Zvorniku, Bijeljini i Doboju.

KŠ je odmah po gradu postavio kontrolne punktove na većim raskrsnicama te snajperiste po krovovima solitera koje će zaposjesti rezervisti i pripadnici JNA koji su transformirani u VRS s oznakama sa crvenom, plavom i bijelom bojom. Zvijezda petokraka je odbačena, što je znak da više ne postoji JNA, nego srpska vojska. S njima po gradu kontrolu su vršili već pristigli vojnici novosadskog i užičkog korpusa, kao i niški specijalci i "Šešeljevci".

Poslije preuzimanja grada, KŠ je odmah uspostavio policijski čas, kojim će građanima biti omogućeno kretanje po gradu samo od 07 do 11:00 sati. Kada je KŠ zaključio da je u gradu sve mirno i da nema nikakvih kontraudara, odlučio je da formira lokalnu vlast koja će biti sastavljena samo iz reda SDS-a, koja će omogućiti normalan život u gradu kao da se ništa nije loše dogodilo. Punktovi su normalno radili. Vršili su kontrolu svakog građanina, pa čak i onih koje su poznavali sa posla, školskog druga ili komšije.

Uvođenje policijskog časa u gradu imao je za cilj da otkrije i uhapsi sva lica koja su popisana kao moguća opasnost za ostvarenje zacrtanih ciljeva. Sve ovo je budno praćeno od strane službenika BB Srbije, koji su po naredbi upućeni kao ispomoć Karadžiću i njegovim saradnicima u Doboju. Dakle, piramidu su činili Karadžić, Vasiljević, Stanišić i Stimatović, a ponekad i gospođa Plavšić.

Kada su građani nesrpske pripadnosti saznali za postavljene punktove i šta im se radi, mnogi od njih, a posebno oni koji su zaključili da bi baš oni mogli biti uhapšeni, odlučili su da ne izlaze iz kuća i stanova. Zato su racije organizirane i po kućama i stanovima, pri čemu nisu bila samo hapšenja, nego i zlostavljanja i maltretiranja uz traženje radiostanica, naoružanja, sprava za unošenje, kao i novac, zlato i nakit.

Čim je postavljena vlast, na zgradi opštine je postavljena nova ploča na kojoj je uz grb pisalo Srpska opština Doboj, pod kojom će se činiti mnogi zločini nad građanima nesrpske pripadnosti.

Tako će se u svako doba iz stanova i kuća čuti povici i jauci za pomoć u zaštiti od zločinaca koji su ih napali. Rijetko je ko od komšija Srba želio pomoći, a i oni

koji su to pokušali bili su zlostavljani i premlaćivani zbog zaštite svog komšije nesrbina. U tim racijama najčešće su muškarci odvođeni u logore u kojima su ostajali i po nekoliko mjeseci, a da porodica nije znala gdje se nalaze njihovi članovi porodice. Najčešće, uz uzimanje stvari i drugih vrijednosti, od vlasnika su uzimali ključeve i kola.

Mnoge Dobojlije nisu ni znale zašto je u gradu vršena tortura i razni zločini nad njima. Oni nisu znali da je grad Doboj u projektu "Velike Srbije" bio predviđen za buduće sjedište SAO "Sjeverna Bosna", a za to je morao biti očišćen od nesrba. Grad je bio u potpunosti zatvoren i u njega se nije moglo ući niti iz njega izaći. Sve je to trajalo do 21.9.1995. godine, kada je došlo do potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma.

Grad se čistio kroz razmjene, a najviše ih je izašlo preko Crvenog krsta/križa i to uz podebeli novčani iznos. Pretpostavlja se da je kroz logore prošao oko 8.000 Dobojlija. Kada je potpisan Dejtonski sporazum, grad je već u potpunosti bio očišćen od nesrba, čime je čistačima bilo lakše braniti povratak protjeranih Dobojlija.

Tako su obični građani najčešće zatvarani po logorima, a oni koji su pak bili ili mogli biti opasnost za čistače zatvarani su u Okružni zatvor u kojem su neki proveli po nekoliko mjeseci pa i godinu dana. Zatvorenici u logorima služili su za radne obaveze na poljoprivredi i prvim linijama VRS.

Mnoge žene i djevojke su imale obavezu u "Progresu", u koji su svako jutro dolazile po kolica i drugi pribor za čišćenje ulica i čistile grad. Ovaj postupak dokazuje zločin prema nejakom polu i iživljavanje nad istim, pokazujući tako da kao nebeski narod može da radi zemaljskom narodu što mu je volja, samo je ostalo pitanje do kada. Zato danas, kada susretnu svoga komšiju ili komšinicu, bježe od susreta i kriju lice kao zmija noge. I kada se dođe do susreta, onda se pravda da to nije činio i da nije mogao bilo šta pomoći u odbrani od zločina, pa i kako je, eto, nekome pomogao da ode i spasi svoju porodicu i sebe, ne želeći da kaže kako je sve njegove kućne stvari pokupio i prevezao u selo ili strpao u garažu ako ju je imao.

SRBIZACIJA GRADA I GRAĐANA DOBOJA

SRBIZACIJA GRADA I GRAĐANA

Novouspostavljena vlast opštine Doboj je na osnovu Zakona o području i književnom srpskom jeziku donijela odluku o primjeni istih na području čitave opštine. Tako je uz novi naziv opštine i promjenu naziva ulica uvedeno ćirilično pismo i ekavica. Prvo su iz opštine izbačene sve mašine za kucanje latiničnim pismom, da bi naredba stigla i u druge institucije kao što su javna društvena preduzeća. Naredba je bila da svako ko se ogluši o donesenu naredbu bude udaljen sa posla. Uvođenjem ovih promjena i to nasilnih, kada prođete ulicama grada i sve to vidite, stiče se utisak da se nalazite u nekom gradu u Srbiji. Školske ustanove su također dobile nova imena, tako da je OŠ "Sutjeska" dobila ime "Dositej Obradović", OŠ "Josip Jovanović" ime "Sveti Sava", OŠ "Narodni heroji" ime "Vuk Karadžić", a Regionalna bolnica je nazvana "Apostol sveti Luka". Isto tako su šume postale Srpske šume, željeznica je dobila ime ŽRS, putevi su postali Putevi RS, vodotoci su postali Vodoprivreda RS, zemljište Poljoprivreda RS, pošte Pošte RS, energetika je postala ERS, tako su samo zrak i vjetar ostali bez novog imena.

Također, bez novog imena ostali su noć i dan, kao i Sunce i Mjesec, bez obzira na to što je srpski narod sebe proglasio nebeskim narodom.

Pored ovih naziva, odnosno promjena, KŠ je nastojao da grad Doboj bude najveći logor, što se i ostvarilo. Tako je pored otvorenih logora u kojima su zatvarane Dobojlije i sam grad bio logor za preostale nesrbe koji su u okupiranom gradu zatečeni nakon izvršene agresije na Bosnu i Hercegovinu.

Uz promjenu obilježja i naziva, uvođenjem novog pisma i jezika, u svim institucijama i firmama obavezno su po zidovima i na vidnim mjestima bile okačene slike ratnih zločinaca Radovana Karađića i Ratka Mladića, dok je ispod slika stajala srpska zastava.

Povratkom Dobojlija u svoj grad, čemu je obilato pomogao ured OHR-a iz Sarajeva, a posebno gospodin Petrić, visoki predstavnik, ova obilježja su počela nestajati, prvo po ulicama, a onda i po kancelarijama. Prije početka povratka Dobojlija u gradu je ukinut i uvedeni policijski čas, što je povratnicima davalo veću slobodu i sigurnost u povratku. Nazivi ulica ostali su nepromijenjeni i one nose imena svetaca, vojvoda, kraljeva, imena ratnih brigada, ratnih zločinaca iz Drugog svjetskog rata, posebno kada je u pitanju ratni zločinac general Draža

Mihajlović. Kada je u pitanju preimenovanje opštine u srpsku opštinu, ona je preimenovana 11.5.1993. godine, a to je potpisao tadašnji predsjednik Drago Ljubić te je kao akt objavljen u Službenom glasniku opštine pod brojem :01-012-10-61/93. od 11.5.1993. godine. O provođenju ove odluke staraće se KPJ "Progres" Doboj i opštinska uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove Doboj.

Prepis iz Službenog glasnika odluke o utvrđivanja naziva ulica na području grada Doboja, objavljenog 11.5.1993. godine:

Strana 82 - Broj:3___Službeni glasnik___ 11.5.1993. godine

ODLUKU

o utvrđivanju naziva ulica na području grada Doboja

Član1.

Utvrđuju se novi nazivi sljedećih ulica:
Ulica Maršala Tita utvrđuje se novi naziv: Ulica Svetog Save,
Ulica Džemala Bijedića utvrđuje se novi naziv:
od raskrsnice sa ulicom Svetog Save do raskrsnice sa ulicom Srpskih Sokolova: Ulica Nikole Pašića,
od raskrsnice sa ulicom Svetog Save do raskrsnice sa ulicom Nikole Tesle: Ulica Kneza Miloša,
Ulici Celjskoj utvrđuje se novi naziv: Ulica Stefana Prvovenčanog,
Ulici Miloša Kupresa utvrđuje se novi naziv: Ulica vojvode Sinđelića,
Ulici JNA utvrđuje se novi naziv: Ulica cara Dušana,
Ulici Hasana Brkića utvrđuje se novi naziv: Ulica Filipa Višnjića,
Ulici Petra Kočića utvrđuje se i nosi naziv: Hilandarska ulica,
Ulici Branislava Nušića utvrđuje se i nosi naziv: Njegoševa ulica,
Ulici 29. novembar utvrđuje se i nosi naziv: Ulica kneza Lazara,
Ulici Sime Lukića utvrđuje se i nosi naziv: Jug Bodana ulica,
Ulici Usorskoj ne mijenja se naziv,
Ulici Sarajevskoj utvrđuje se novi naziv: Ulica Nikole Tesle,
Ulici Julija Vareskog utvrđuje se novi naziv: Ulica Trebavske brigade,
Ulici Radničkoj utvrđuje se novi naziv: Ulica Dobojske brigade,
Ulici Omladinskih radnih brigada utvrđuje se novi naziv: Kajmakčalanska ulica,
Ulici Vladimira Nazora utvrđuje se novi naziv: Vidovdanska ulica,

Ulici Orašje utvrđuje se novi naziv: Raška ulica,
Ulici 6. proleterske brigade utvrđuje se novi naziv: Ulica braće Jugovića,
Ulici Petka Đurića utvrđuje se novi naziv: Ulica kralja Aleksandra, a završava se na raskrsnici sa Pop Ljubomirom ulicom kod Pravoslavne crkve,
Ulici Ismeta Kapetanovića utvrđuje se novi naziv: Ulica kralja Aleksandra, a završava se na raskrsnici sa Pop Ljubinom ulicom kod Pravoslavne crkve
Ulici Moše Pijade utvrđuje se novi naziv: Nemanjina ulica,
Ulici 1. maja utvrđuje se novi naziv: Ulica kralja Petra I,
Ulici 4. jula utvrđuje se novi naziv: Ulica kralja Tvrtka,
Ulici ćuprijskoj utvrđuje se novi naziv: Ulica generala Draže,
Ulici Ive Lole Ribara utvrđuje se novi naziv: Ulica kralja Dragutina,
Ulici Todora Vujasinovića utvrđuje se novi naziv: Karađorđeva ulica,
Ulici Ignjata Radojičića utvrđuje se novi naziv: Ulica kneginje Milice,
Ulici 23. august utvrđuje se novi naziv: Ulica srpskih sokolova
Ulici Vuka Karadžića utvrđuje se novi naziv: Ulica solunskih dobrovoljaca,
Ulici Husinskih rudara utvrđuje se novi naziv: Kolubarska ulica,
Ulici Mladena Stojanovića utvrđuje se novi naziv: Ulica vojvode Mišića,
Ulici Josipa Jovanovića utvrđuje se novi naziv: Ulica vojvode Stepa,
Ulici zagradskoj utvrđuje se novi naziv: Ulica Alekse Vidakovića,
Ulici Čede Jaćimovića utvrđuje se novi naziv: Pop Savina ulica,
Ulici Refika Bešlagića utvrđuje se novi naziv: Pop Ljubina ulica i završava na raskrsnici s Ulicom Krnjinske srpske brigade,
Ulici Refika Bešlagića utvrđuje se novi naziv: Ulica Cvijetina Todića,
Ulici 8. mart utvrđuje se novi naziv: Ulica Branka Kovačevića,
Ulici Ozrenska se ne mijenja naziv,
Ulici oslobodilačkoj utvrđuje se novi naziv: Ulica Zdravka MIšića,
Ulici 14. srednjobosanske brigade utvrđuje se novi naziv: Ulica Vučjačke srpske brigade,
Ulici Osmana Đikića utvrđuje se novi naziv: Kapetana Ramuina ulica,
Ulici omladinskoj utvrđuje se novi naziv: Ulica Svete trojice,
Ulici 17. aprila utvrđuje se novi naziv: Trg petrovaradinskih žrtava,
Ulici Adila Bešlagića utvrđuje se novi naziv: Ulica Banović Strahinje,
Ulici vojvodskoj utvrđuje se novi naziv: Ulica vojvode Bojovića,
Ulici 53. divizije utvrđuje se novi naziv: Ulica krajiških brigada,
Ulici Krčevine utvrđuje se novi naziv: Ulica Marka Kraljevića,
Ulici Trabak mahala utvrđuje se novi naziv: Hajduk Veljkova ulica,
Ulici Bešlagića prilaz utvrđuje se novi naziv: Đurđevdanska ulica,
Ulici braće Kapetanovića utvrđuje se novi naziv: Ulica Starine Novaka,
Ulici Hasanovac utvrđuje se novi naziv: Ulica Svetog Nikole,
Ulici Tvrđavski prolaz utvrđuje se novi naziv: Ćuprijska ulica,

Ulici pionirskoj utvrđuje se novi naziv: Krnjinska ulica,
Ulici Stari Prilaz utvrđuje se novi naziv: Bučjačka ulica,
Ulici Bolnički prolaz utvrđuje se novi naziv: Ulica Vasilija Ostroškog,
Ulici Trebavskoj ne mijenja se naziv,
Ulici Donji Šušnjari utvrđuje se novi naziv: Ulica kapetana Lukića
Ulici Gornji Šušnjari utvrđuje se novi naziv: Ulica knivska,
Ulici 27. juli utvrđuje se novi naziv: Ulica Trebavske srpske brigade,
Ulici Vladimira Veselića utvrđuje se novi naziv: Ulica Krnjinske srpske brigade,
Ulici ustaničkoj utvrđuje se novi naziv: Ulica Ozrenskih srpskih brigada,
Ulici Potkamen utvrđuje se novi naziv: Prizrenska ulica.

Član 2.

Utvrđeni novi nazivi ulica prema ovoj odluci su privremeni do okončanja rata i tada će se provesti postupak definiranog određivanja ulica.

Član 3.

O provođenju ove odluke starat će se KPJ "Progres" Doboj i opštinska uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove Doboj.

Član 4.

Stupanjem na snagu ove Odluke prestaje da važi odluka o određivanju naziva ulica na području grada Doboja (Službeni glasnik opštine Doboj, broj 64) sa svim kasnijim izmjenama i dopunama.

Član 5.

Ova odluka stupa na snagu danom objavljivanja u Službenom glasniku opštine Doboj.

REPUBLIKA SRPSKA
Srpska opština Doboj

Broj: 01-012-01-61/93
Doboj, 11. maja 1993. godine

О Д Л У К У

о утврђивању назива улица на подручју града Добоја

Члан 1.

Утврђују се нови називи следећих улица:

1. Улица Маршала Тита утврђује се нови назив: Улица Светог Саве,

Улици Џемала Биједића утврђује се нови назив:
   а) од раскрснице са улицом Светог Саве до раскрснице са улицом Српских Соколова - Улица Николе Пашића,
   б) од раскрснице са улицом Светог Саве до раскрснице са улицом Николе Тесле - Улица Кнеза Милоша,

3. Улици Цехској утврђује се нови назив: Улица Стефана Првовенчаног,
4. Улици Милоша Купреса утврђује се нови назив: Улица Војводе Синђелића,
5. Улици ЈНА утврђује се нови назив: Улица Цара Душана,
6. Улици Хасана Бркића утврђује се нови назив: Улица Филипа Вишњића,
7. Улици Петра Кочића утврђује се нови назив: Хиландарска улица,
8. Улица Бранислава Нушића утврђује се нови назив: Његошева улица,
9. Улици Двадесет деветог новембра утврђује се нови назив Улица Кнеза Лазара,
1о. Улици Симе Лукића утврђује се нови назив: Југ Богданова улица,
11. Улици Усорској не мијења се назив,
12. Улици Сарајевској утврђује се нови назив: Улица Николе Тесле,
13. Улици Јулија Варовског утврђује се нови назив: Улица Требавске буне,
14. Улици Радничкој утврђује се нови назив: Улица Добојске бригаде,
15. Улици Омладинских радних бригада утврђује се нови назив: Кајмакчаланска улица,
16. Улици Владимира Назора утврђује се нови назив: Видовданска улица,
17. Улици Орашје утврђује се нови назив: Рашка улица,
18. Улици Шесте пролетерске бригаде утврђује се нови назив: Улица браће Југовића,
19. Улици Петка Ђурића утврђује се нови назив: Улица Милоша Обилића.
2о. Улици Исмета Капетановића утврђује се нови назив: Улица Краља Александра, а завршава се на раскрсници са Поп Љубином улицом (код Православне цркве),
21. Улици Моше Пијаде утврђује се нови назив: Немањина улица,
22. Улици Првог маја утврђује се нови назив: Улица Краља Петра I,
23. Улици Четвртог јула утврђује се нови назив: Улица Краља Твртка,

24. Улици Ћупријској утврђује се нови назив: Улица Генерала Драже,

25. Улици Иве Лоле Рибара утврђује се нови назив: Улица Краља Драгутина,

26. Улици Тодора Вујасиновића утврђује се нови назив: Карађорђева улица,

27. Улици Игњата Радојчића утврђује се нови назив: Улица Кнегиње Милице,

28. Улици 23. Августа утврђује се нови назив: Улица Српских соколова,

29. Улици Вука Караџића утврђује се нови назив: Улица Солунских добровољаца,

30. Улици Хусинских рудара утврђује се нови назив: Колубарска улица,

31. Улици Младена Стојановића утврђује се нови назив: Улица војводе Мишића,

32. Улици Јосипа Јовановића утврђује се нови назив: Улица Војводе Степе,

33. Улици Заградској утврђује се нови назив: Улица Алексе Видаковића,

34. Улици Чеде Јаћимовића утврђује се нови назив: Поп Савина улица,

35. Улици Рефика Бешлагића утврђује се нови назив: Поп Љубина улица, и задржава на раскрсници са улицом Крајинске српске бригаде,

36. Улици Штефка Мазуркијевића утврђује се нови назив: Улица Цвијетина Тодића,

37. Улици 8. Марта утврђује се нови назив: Улица Бранка Ковачевића,

38. Улици Озренској не мијења се назив.

39. Улици Ослободилачкој утврђује се нови назив: Улица Здравка Мишића,

40. Улици 14. Средњобосанске бригаде утврђује се нови назив: Улица Вучјачке српске бригаде,

41. Улици Османа Ђикића утврђује се нови назив: Капетан Рашуина улица,

42. Улици Омладинској утврђује се нови назив: Улица свете Тројице,

43. Тргу 17. Априла утврђује се нови назив: Трг Петровданских жртава,

44. Улици Адила Бешлагића утврђује се нови назив: Улица Бановић Страхиње,

45. Улици водоводској утврђује се нови назив: Улица Војводе Бојовића,

46. Улици 53. Дивизије утврђује се нови назив: Улица Крајишких бригада,

47. Улици Крчевине утврђује се нови назив: Улица Марка Краљевића,

48. Улици Трбак махала утврђује се нови назив: Хајдук Вељкова улица,

49. Улици Бешлагића прилаз утврђује се нови назив: Ђурђевданска улица,

50. Улици Бране Капетановића утврђује се нови назив: Улица Старине Новака,

51. Улици Хасановац утврђује се нови назив: Улица Светог Николе,

52. Улици Трђавски пролаз утврђује се нови назив: Ћупријска улица,

53. Улици Пионирској утврђује се нови назив: Крајинска улица,

54. Улици Стари пролаз утврђује се нови назив: Вучјачка улица,

55. Улици Болнички пролаз утврђује се нови назив: Улица Василија Острошког,

Страна 84 - Број 3 "Службени гласник" 11.05.1993.

56. Улици Требавској не мијења се назив.

57. Улици Доњи Шушњари утврђује се нови назив: Улица Капетана Лукића,

58. Улици Горњи шушњари утврђује се нови назив: Книнска улица,

59. Улици 27. јула утврђује се нови назив: Улица Требавске српске бригаде,

60. Улици Владимира Веселића утврђује се нови назив: Улица Крајинске српске бригаде,

61. Улици Устаничкој утврђује се нови назив: Улица Озренских српских бригада,

62. Улици Поткаран утврђује се нови назив: Призренска улица,

Члан 2.

Утврђени нови називи улица према овој Одлуци су привремени до окончања рата и тада ће се провести поступак дефинитивног одређивања назива.

Члан 3.

О провођењу ове Одлуке стараће се КЈП "Прогрес" Добој и Општинска управа за геодетске и имовинско-правне послове Добој.

Члан 4.

Ступањем на снагу ове Одлуке престаје да важи Одлука о одређивању назива улица на подручју града Добоја ("Службени гласник општине Добој", број 10/64) са свим каснијим измјенама и допунама.

Члан 5.

Ова Одлука ступа на снагу даном објављивања у "Службеном гласнику Српске општине Добој".

РЕПУБЛИКА СРПСКА
Српска општина Добој

ПРЕДСЈЕДНИК
СКУПШТИНЕ ОПШТИНЕ
Драго Љубичић,с.р.

Број: 01-012-10-61/93
Добој, 11. маја 1993.год.

RATNI ZLOČINI, IKONE I SLAVE

Srpska opština Doboj, koju je osmislio KŠ, radila je sve ono što su osmislili članovi istog i po nalogu iz Beograda. Izbacivanje latiničnog pisma i ijekavice te uvođenje ćirilice i ekavice jeste kompletiranje i potvrđivanje da je ne samo grad Doboj, nego i čitava njegova opština srpska zemlja i da u njoj treba da živi samo

narod srpske pripadnosti. Tako, kada se uđe u grad, stiče se dojam da ste u nekom srpskom gradu u kojem žive samo Srbi.

Uvođenjem srpskog pravopisa i ćiriličnog pisma završen je samo dio vanjskog oslikavanja srpstva i srpske teritorije. Naravno da ovo nije bio kraj srbizacije i da se ono nastavlja unutar prostora lokalne samouprave, javnih preduzeća i realnog sektora. Tako su sve upravne zgrade i kancelarije bile okićene slikama osumnjičenih i osuđenih ratnih zločinaca Radovana Karađića i Ratka Mladića. Pored godišnjih kalendara ukrašenih manastirima, na zidovima su visile i ikone srpskih svetaca. Uz ova obilježja po kancelarijama su se nalazili krstovi izrađeni od drveta i crnog mramora. Tako, kada uđete u bilo koju kancelariju, sa postera vas otvorenih očiju gledaju navedeni ratni zločinci.

Pored svih ovih ikebana, posebno se isticala kancelarija predsjenika Skupštine opštine. U njoj se, pored uvijek svježeg cvijeća koje se nalazilo ispod ikona raznih zločinaca, nalazio i veliki, od mramora, visoki krst, tako da, kada se uđe u ovu kancelariju, stiče se dojam da ste ušli u vjerski objekat, a ne u kancelariju prvog čovjeka opštine.

U krugovima preduzeća i institucija, kao i po gradu, postavljeni su spomenici poginulim borcima koji su dali svoje živote za otadžbinu, dok se u zgradi nalaze fotografije s imenima poginulih boraca. Sve je ovo sastavni dio onoga što se svake godine čini, a to je Krsna slava i parastos poginulim. Zato je i pticama na grani jasno zbog čega u javnim ustanovama nema zaposlenih nesrba, posebno kada su u pitanju MUP, Pošta, Gradska toplana, KJP "Progres", "Elektro-Doboj" i druga javna preduzeća pa i javni sektor.

Ono što je najviše iritiralo povratnike jeste zastava koja se vihorila na tvrđavi pod kojom su mučeni, silovani, ubijani i protjerivani. Tako, bez obzira na to sa koje strane se ulazi u grad, na tvrđavi se vihori srpska zastava 5x10 m i to na dijelu Čaršije starog dijela grada na kojem je živjelo većinsko bošnjačko stanovništvo islamske vjeroispovijesti.

Promjenom i dolaskom novih, umjerenih ljudi na čelo opštinske uprave naglo će se početi mijenjati stvari pa i klima za normalniji život. Mnoga obilježja će nestati pa i zastava sa tvrđave. Bio je ovo novi potez, a time i poziv protjeranim Dobojlijama da se mogu slobodno vraćati u svoj grad i u njemu nastaviti svoj život.

HAPŠENI KAO ZEČEVI I ZATVARANI U LOGORE

HAPŠENI KAO ZEČEVI

Kada je grad zauzet od strane paravojnih jedinica, po dogovoru sa KŠ-om predat je istom po utvrđenoj cijeni, a KŠ je odmah otpočeo s formiranjem srpske opštine Doboj. Kada je formirana opština, formirana je i komanda grada na čije je čelo postavljen Milovan Stanković. Tako će i konačno preuzeti komandu od Ćazima Hadžića, koji će postati samo ikebana pored Stankovića. Glavni organizatori svih zločina koji će se dešavati po gradu, stanovima i kućama nesrba su: Milan Ninković, Andrija Bjelošević, Vlado Đurđević, Drago Ljubičić i Mirko Slavuljica. Svi zločini koji su se nakon okupacije grada dešavali po gradu bili su uvodi u masovno zločinačko čišćenje grada od nesrba. Slični zločini će se dešavati i kada je otpočeo povratak Dobojlija. Organizirani povratak je spriječen na mostu na rijeci Usora na Vili, koji je odmah srušen na početku agresije na Bosnu i Hercegovinu. Organizator ove zabrane bio je Vlado Đurđević, koji je uz specijalnu jedinicu s dugim cijevima doveo i izbjegle Srbe iz Federacije, naoružane kamenjem. Dok su oni napali kamenjem pristigle Dobojlije, specijalna policija je stajala s dugim cijevima. Ovi Srbi su pozvani u odbranu ulaska u Doboj, jer su već sve kuće na Čaršiji, čiji su vlasnici Bošnjaci, dobili zadatak da iste brane od njihovih vlasnika koji su ih dobili kao ratni plijen od opštinske vlasti.

Ovaj zločinački napad na Dobojlije bio je udarna vijest koja je stigla i u Sarajevo do visokog predstavnika Ešdauna, koji je veoma brzo i oštro reagovao prema vlastima opštine Doboj i prema MUP-u Doboj.

Rezultat reagiranja visokog predstavnika je hitna smjena sa dužnosti:

- Andrije Bjeloševića,
- Milana Ninkovića - Miće,
- Vlade Đurđevića - Crnog,
- Drage Ljubičića i
- Mirka Slavuljice.

Oni su svojim naredbama stvarali neprekidni strah i nesigurnost među građanima nesrbima i neprekidno ih držali u neizvjesnosti i sigurnosti u vršenju zločina u kontinuitetu po gradu. Po nalogu smijenjenih, izvršioci naloga ponašali su se kao lovci u lovu na divljač. Često su se po gradu čuli pucnji koji su upućivani osobama koje su imale zadatak da ih hapse, bez obzira na to gdje ih nađu. Svi uhapšeni su odvođeni u MUP, a onda u logore. Pored ovih zločina, sve Dobojlije

koje su bile u radnom odnosu dobile su otkaz, bez prava na žalbu, čiji su izvršioci bili povjerioci koje je KŠ postavio po firmama. Izvršioci ovih zločina bili su:

- Josipović Slobodan,
- Jošić Branko,
- Jotanović Mladen,
- Ristić Mirko,
- Dr. Pero Todić,
- Branislav Urošević,
- Branko Vasiljević,
- Dr. Miodrag Joldić,
- Milan Vidić,
- Dimšo Živanović,
- Bogdan Žugić,
- Bencun (iz Zenice),
- Milorad Bijelogrlić,
- Vojo Blagojević,
- Dušan Ćulibrk,
- Zdravko Danilović,
- Brano Delić,
- Momčilo Kovačević,
- Ostoja Petrović,
- Slobodan Petrović,
- Brane Cvijanović i
- Velimir Šormaz.

Oni su ganjali Dobojlije po gradu kao zečeve, vršili racije po kućama i stanovima tražeći naoružanje, radiostanice i sprave za mučenje. Pored toga, otimali su od stanara nakit, zlato i druge vrijednosne stvari, a kad bi našli dobar kuhinjski nož, isti je poslužio kao dokaz da je pripremljen za klanje Srba. Oni su imali već pripremljene spiskove Dobojlija koji su imali putničko vozilo i gdje ga drži, što je i bio razlog da od vlasnika traže ključeve od kola i ključeve od garaže ako ju je imao. Pored svih ovih tortura i maltretiranja, iste su odvodili u logore.

Ukoliko bi domaćin pak odlučio da se obrati MUP-u za zaštitu, uslijedila bi ponovna racija s još gorim zločinima, a to su premlaćivanja i silovanja ženskih osoba ako se zateknu u tom momentu.

Vrata nikad nisu smjela biti zaključana, jer, ako se to desi pri vršenju racije, vlasnika slijede neviđeni zločini koji su se često završavali i ubistvom. Kada su građani shvatili da je sve povezano s MUP-om, odlučili su da se više ne obraćaju istom za zaštitu od onih koje su oni i poslali.

Zločini koje su izvršavali nisu bili obični, nego oni koje mogu samo monstrumi da urade. Tako su jednog muškarca ubili i bacili u šaht kanalizacije, drugog u šaht za vodu, dok su jednog isjekli na komade i ubacili u škrinju. Jedan zastrašujući zločin desio se u Ulici Sime Lukića, u zgradi Lamela. Tog čovjeka su nekoliko puta u stanu pretresali i tukli da bi ga na kraju izboli i pustili iz stana sa crijevima u rukama tražeći pomoć, koju nije dobio od komšija. Tako je sa crijevima u rukama umro ispred ulaza u zgradu.

U ovim racijama ništa bolje nisu prolazili ni građani srpske pripadnosti koji su štitili ili pak pomagali svome komšiji. Takvi pomagači su prvo odvođeni i zatvarani u vojni garnizon u Barama, a kasnije u hangare na Usori. Njihovi stanovi su često pretresani i praćeno je ko ih posjećuje i kuda se kreću. Oni ne samo što su željeli pomoći svome komšiji ili prijatelju, nego nisu željeli ići na linije, koje su često napuštali. Zbog svojih neposlušnosti našli su se u vojnim hangarima na Usori te su češće i žešće tučeni od logoraša nesrba. Posebno je bio neviđen pritisak na Srbe miješanih brakova, tako da su za svoja nečinjenja prozvani srpskim izdajicama i dezerterima.

Vršeno je zlostavljanje, hapšenje i odvođenje u logore kao i za vrijeme Drugog svjetskog rata, kada je počinjen zločin nad Jevrejima. Okupator je ušao u grad sa zapada preko Čaršije, gdje je većinsko stanovništvo bošnjačko, i sišao do dobojske tvrđave na kojoj je isceniran napad sa pucnjavom iz automatskog naoružanja. Pucnjava je trajala petnaestak minuta, da bi zatim u potpunosti utihnula. Silazeći niz brdo Bešlagića i dalje kroz Čaršiju, svakoga koga su našli pred kućama su pobili i, što je još tragičnije, izmasakrirali. Tim svojim zločinima i pucnjavom po Čaršiji obznanili su da je grad konačno oslobođen od nesrba. Ujutro rano su krenuli po kućama i svo zatečeno stanovništvo istjerali iz kuća i sakupili ispred gornje džamije. Mnogi su bili u papučama, pidžamama i napola obučeni. Djecu i žene su izdvojili, a muškarce postrojili u kolonu i kroz čitav grad sproveli u vojne hangare na Usori.

Istu tu večer poslije ponoći Aličić Ahmet, predsjednik SDA, poveo je sa sobom svoje komšije sa Orašja, Čajra i Makljenovca preko Prisada i dalje prema Tešanjci i Tešnju. Ostale, a posebno u novom dijelu grada, ostavio je u nemilost okupatoru, koji će vršiti razne zločine nad njima i tako vršiti etničko čišćenje sve do 21.9. 1995. godine, kada će grad biti u potpunosti etnički očišćen. Ovo je bio neljudski postupak od strane SDA, što će pokazati i drugi dokazi kao što je pritisak na Udruženje Dobojlija sa sjedištem u Zenici, a posebno kada je od istih stigla poruka da nema povratka u Doboj, nego da se naseljavaju u Ilijaš, Vogošću i na Ilidžu.

Kada je stigla poruka Dobojlijama da se naseljavaju u navedena mjesta, istima je odaslana poruka da to oni nikada neće prihvatiti, nego da je njihov povratak samo u Doboj i u naselje odakle su protjerani. Zbog ove odluke u vrhu stran-

ke na čelu s Aličićem došlo je do veoma oštrih polemika i branjenja, a time i traženja čija je to poruka. Poruka je Aličića koji se o preseljenju nekoliko puta na Palama sastajao s Milanom Ninkovićem i Momom Kovačem. Naravno, pregovarači su obmanuti i prevareni od strane Kovača, što je Dobojlije prisililo da se odluče na preseljavanje iz Evrope u Ameriku, kao i u Australiju, gdje se i dandanas nalaze s porodicama.

PRVI LOGOR – OKRUŽNI ZATVOR

Prva hapšenja po gradu, stanovima i kućama vršena su po već pripremljenim spiskovima koje je sačinio KŠ i na njima su bili ugledni političari i privrednici (rukovodioci) Bošnjaci i Hrvati. Svi su oni prvo prošli isljeđivanje u MUP-u, a onda su odvođeni i zatvarani u Okružni zatvor u Doboju. Oni koji su označeni kao potencijalna opasnost za uvođenje nove uprave u gradu zatvarani su u samice, dok su drugi zatvarani po sobama čiji su kapaciteti 24 osobe, što znači da je 24 imalo svoj krevet, dok su drugi sjedili i ležali po patosu.

S obzirom na to da se u gradu u toku okupacije našao, odnosno zatekao veoma veliki broj Bošnjaka i Hrvata, a hapšenja vršena u velikom broju, KŠ je i za to našao rješenje. Zatvaranja su rađena u sportskoj sali Srednjoškolskog centra, Domu kulture "Usora", vojnom hangaru na Usori, OŠ "Narodni heroji", kasarnoj u Miljkovcu, a kasnije i čuvenom po zločinima Perčin kafić na Vili u neposrednoj blizini linije ratnih dejstava.

Kroz ove logore, a kasnije i druge koji će se obezbijediti te kroz sam grad koji je postao logor zatvorenog tipa, slobodno se može reći da je prošlo blizu 10.000 Dobojlija, od čega je više od polovine provelo u logorima zatvorenog tipa, u kojima je najviše logoraša bilo bošnjačke pripadnosti.

Protiv svih pohapšenih Dobojlija koji su zatvarani u Okružni zatvor od strane MUP-a podnesene su prekršajne prijave i vođen je sudski proces, jer su u optužbi proglašeni organizatorima oružanih sukoba kao i zbog držanja naoružanja i sprava za mučenje.

Dobojlije koji su zatvarani po drugim logorima predviđeni su za radne obaveze i razmjene za Srbe koji se odluče da napuste svoja prebivališta i dođu u buduću planiranu teritoriju koja će se po Dejtonu prozvati Republika Srpska. Logor Perčin kafić, koji je u neposrednoj blizini ratnih sukoba, formiran je za onaj najteži zločin koji je planiran, a to je izvođenje logoraša u živi štit, što će se i desiti. Zarobljeni građani, dakle civili, nisu bili predviđeni samo za razmjenu za civile, nego u najvećem broju za srpske vojnike na ratištu. Srpski vojnici, odnosno komanda vojske Srpske koristila je civile koji su odvođeni u radne obaveze za potrebe ratnih dejstava, a civile su koristili i na Ciganištu da između linija raz-

dvajanja kopaju tranšeje i rovove i prave zemunice, da nose MTS na prve linije i tako ih najčešće izlagali gubljenju života. Posebno stradanje civila desilo se pri granatiranju vojne opreme i streljiva na Ciganištu, kada je NATO, pored upozorenja, bio prisiljen da izvrši vazdušni napad na agresora, jer nije htio da ispoštuje naredbu međunarodnih multinacionalnih snaga.

Zločin se desio i u Kotorskom 17.6.1992. godine, kada su se branioci Kotorskog zbog izdaje HVO-a morali povući u Bosanski Brod i kada je ostalo desetak Kotorana koje su srpski vojnici likvidirali na licu mjesta bez ikakvih kontakata i ostavili ih na mjestu likvidacije. Agresorska vojska je stigla u Kotorsko sa 30 autobusa kako bi pokupila stanovništvo i sigurno je da bi, da ih je našla u Kotorskom, to bila prva Srebrenica u činjenju zločina u sjevernoj Bosni.

Čišćenje (pljačka imovine Kotorana), kako je to zvao agresor, vršeno je pod rukovodstvom Đorđa Lavrnića Đoke, visokog funkcionera srpske vojske, koji je izvodio logoraše iz Okružnog zatvora. Kada god je čuvar ulazio u sobu, bila je naredba da se pripreme i izađu vani pod imenom "Đokina ekipa". Bili su to logoraši iz Grapske i Čivčija Bukovičkih. Sve što su uradili u toku čišćenja i gdje su opljačkane stvari odlagali, prenijeli su to autoru ove knjige, koji im je bio cimer.

Tehnička roba, odnosno bijela tehnika je odlagana u skladišta "Ozrenke" i "Velekema" u Rudanci, a prehrana i druge stvari su predavane srpskoj vojsci i srpskom civilnom stanovništvu. Slična sudbina je zadesila i Bukovačke Čivčije, Malu Bukovicu, Jahovac, Foču, Komarnicu, Grapsku, Doboj Novi, Ševarlije, Potočane, Pridjel i sva prigradska naselja.

CRVENI KRST – ETNIČKI ČISTAČ

Sve ono što je KŠ planirao da se treba uraditi prvo u gradu, a onda na čitavoj teritoriji opštine, to će pod njegovom kontrolom da radi policija, vojna komanda grada i paravojne jedinice pristigle iz Srbije i Kninske Krajine (Martićevci). Ipak, jedna humana organizacija kao što je Crveni križ (CK) svoju humanost će pretvoriti i staviti se na raspolaganje KŠ-u za etničko čišćenje grada.

Tako je pored logoraša smještenih u sportskoj dvorani Srednjoškolskog centra tu bio smješten i CK, tako da je svakodnevno imao uvid u brojno stanje zatvorenika i po kojem će praviti čišćenje po već utvrđenoj tarifi plaćanja. Povjerenik za etničko čišćenje je postavnjen od strane KŠ-a, Milorad P. Ivošević, u čemu su mu obilato pomogli Borislav Urošević i Milan Smiljanić.

Spiskovi koji su redovno pravljeni po svim logorima dostavljani su CK-u, odnosno Ivoševiću i njegovim saradnicima, koji su poimenično pravili spiskove za čišćenje i iznos novca za koji će biti otpremljeni autobusima prema Rači i dalje na put bez povratka.

Za traženje spasa Dobojlije su svakodnevno opsijedali Srednjoškolski centar tražeći svoje članove porodice koji su pritvoreni i drže se po logorima, a onda iz straha da se stave na spisak za izlazak iz grada ne pitajući za cijenu izlaska.

Svi koji su preko CK-a autobusima izlazili iz grada usputno su imali dodatne kontrole u Barama na izlasku iz grada, na Šešlijama, Modriči i na kraju po dolasku u Raču, gdje je bila posebna kontrola s oduzimanjem novca i stvari i bespotrebnog zadržavanja.

Novac koji se oduzimao od Dobojlija, koji je bio i uslov za stavljanje na spisak, predavan je povjereniku Ivoševiću. Ovakvo etničko čišćenje grada putem CK-a je jedno od kamufliranih čišćenja u prikrivanju organiziranog zločina pred međunarodnim posmatračima, pa i čitavim svijetom. Slično će se desiti pri povratku Dobojlija u Doboj, kada su morali plaćati poveliku sumu novca za deložacije privremenih korisnika njihovih kuća i stanova. Iznuđeni novac je korišten, kako su to u Ministarstvu pravdali, za obezbjeđenje novog smještaja deložiranoj porodici, za koji je davalac usluga tražio unaprijed plaćanje stanarine. Međutim, sav taj novac je svaki šef tog odjeljenja u Doboju uzimao za sebe.

Šefovi odjeljenja u Doboju imali su zadatak da po svaku cijenu zaustave povratak, ne samo u Doboj, nego i u sva mjesta u kojima su živjeli Bošnjaci i Hrvati.

Iz ova dva primjera se jasno vidi uloga kako CK, tako i navedenog odjeljenja, a to je pljačkanje nesrba do maksimuma, kako u etničkom čišćenju, tako i u povratku. Povratnicima je traženo da plate struju vodu i stanarinu za stan u kojem je boravio privremeni korisnik. Također, od povratnika je traženo da plate oživljavanje telefona i priključka na niskonaponsku mrežu, kao da protivnik ništa to nije imao niti bio korisnik.

Nakon obraćanja kancelariji OHR-a u Sarajevu i visokom predstavniku, iz ureda visokog predstavnika je izdata Uredba o zabrani ovih nameta. Svaki korisnik je imao potrebni dokaz da je bio korisnik navedenih usluga, samo je platio 50,00 KM za uzemljenje za struju, a telefonski priključak je bio besplatan.

Poseban problem bio je u dobivanju potrebne dokumenatacije koju izdaje opštinski organ, kao što su građevinska dozvola i drugi dokumenti s kojima se dokazuje da je neko vlasnik tražene imovine iz arhive. Odgovor je uvijek bio da ne posjeduju navedenu, odnosno traženu dokumentaciju pod izgovorom da je ista uništena u toku rata i slično. I ovoj destrukciji se ubrzo stalo u kraj kada se u opštini uvela nova politika dolaskom novog načelnika opštine. Od njegovog dolaska u opštini je počelo i zapošljavanje nesrba, čime je došlo do lakšeg prilaza ne samo opštini, nego i drugim javnim institucijama.

Uz racije u hapšenju nesrba, njihova je imovina svakodnevno pljačkana, najčešće uz prisustvo njihovih vlasnika, koji se nisu smjeli suprotstavljati, jer su znali šta poslije toga čeka i njega i njegovu porodicu.

Pored iznošenja stvari, odnosili su sve što su našli od prehrane, kao što je ulje, brašno, šećer te drugi prehrambeni artikli. Maltretiranje je nastavljeno i čestim isključivanjem struje, što je izazvalo kvarenje prehrane koja se našla u frižiderima i škrinjama te se pored kontejnera nije moglo prolaziti od smrada. Uz isključivanje struje, svim nesrbima su isključeni i telefoni, dok za Srbe to nije važilo. U svakoj zgradi je bilo najmanje jedan doušnik koji je pratio nesrbe šta rade i kuda se kreću i to sve prenosio MUP-u Doboj. Po tim prijavama odmah bi došli iz MUP-a i vršili pretres po stanu, odnosno kući i odvodili porodice na isljeđivanje u MUP. Takve porodice su često bile pod kontrolom i često posjećivane. Ovo je bio dodatni pritisak na nesrbe i prisiljavanje da svoju zaštitu traže preko CK-a, a time i priliku za obilazak grada.

Zlostavljanje se nastavlja i preko djece koju hapse ispred zgrada u kojima stanuju i odvode ih u MUP, odakle stiže poruka porodici da dođu i preuzmu svoje dijete. Kada dođu u MUP, od njih se traži 5.000 dinara kao kazna što je dijete nađeno ispred zgrade kada traje policijski čas u gradu. Naravno da to roditelj plaća kako bi oslobodio svoje dijete. Ukoliko se pak djeca nađu na ulici u toku policijskog časa ili na sebi imaju nešto od odjeće što ne pripada srpskoj nošnji, bivaju pretučena.

Pored logora u gradu u kojima su boravili nesrbi, postojali su i spiskovi građana koji su svako jutro odlazili u radne obaveze, bilo da rade u preduzećima, bilo da se radi na poljoprivredi ili čišćenju grada u čemu su učestvovale žene nesrpkinje ("Progres", "Montaža", "Razvitak", "Bosnakop", "Bosanka"), a i tome su primjenjivana dva neljudska zločina: čišćenje ulica po gradu za KP "Progres", kao i često silovanje istih. Za silovanje nesrpkinja korištene su osnovne škole u Velikoj Bukovici, Sutjesci i "Gimnazija" u Doboju. Najčešći gosti u silovanjima bili su policija, "Crvene beretke", "Šešeljevci" i "Martićevići". Silovanja su vršena pojedinačno i grupno. Ovaj zločin se drži u strogoj tajnosti iz sigurnosnih razloga, posebno kada su u pitanju žene i djevojke povratnice u grad.

Žene koje su silovane najčešće su, pored seksualnog zadovoljenja, zlostavljane i premlaćivane, pri čemu su uz sadizam korišteni čvrsti predmeti i gurani u spolni organ i na kraju se završavalo uriniranjem po njima. Veliki broj ih je nestao i vode se kao nestale osobe.

Vojno skladištenje i kasarna u Ševarlijama zločincima je poslužila kao logor u kojima su zatvarani muškarci, žene i djeca iz Pridjela, Ševarlija i Potočana. Prema kazivanju, bilo ih je oko dvije hiljade. Slično je bilo i u vojnim hangarima na Usori, gdje su prvi zatvorenici bili muškarci sa Vile, Usore, Makljenovca, Orašja i grada. Pored ovih logora u kojima su boravili muškarci nesrbi i čitav grad je bio logor za ostalo stanovništvo.

Kroz ove logore je prošlo blizu 10.000 stanovnika Bošnjaka i Hrvata, u najvećem broju Bošnjaka.

Pred agresiju u gradu je živjelo 26.000 stanovnika, od čega su 41% Bošnjaci, 39% Srbi, 13% Hrvati i 7% ostali, dok je na području opštine Doboj živjelo 102.000 stanovnika, od čega su 41% Bošnjaci.

Struktura stanovništva po nacionalnoj pripadnosti: na opštini je živjelo u naseljima kako slijedi dalje (nesrba):

Doboj grad	11.200 Bošnjaka
	2.700 Hrvata
Kotorsko	3.500 Bošnjaka
Čivčije Bukovičke	800 Bošnjaka
Čaire	450 Bošnjaka
Foča	1.500 Hrvata
Gornja Grapska	2.300 Bošnjaka
Jahovac	1.400 Hrvata
Komarica	1.000 Hrvata
Makljenovac	1.200 Bošnjaka
	760 Hrvata
Milkovac	1.200 Bošnjaka
	120 Hrvata
Poriječje	150 Bošnjaka
Potočani	860 Bošnjaka
Gornji Pridjel	1.250 Bošnjaka
Prisade	400 Hrvata
Prnjavor Veliki	600 Hrvata
Raškovci	120 Hrvata
Ritešić	450 Hrvata
Sjenina	1.900 Bošnjaka
Sjenina Rijeka	650 Bošnjaka
Stanić Rijeka	1.900 Bošnjaka
Suho Polje	550 Bošnjaka
Svjetliča	800 Bošnjaka
Ševarlije	1.750 Bošnjaka
Vranduk	195 Bošnjaka

Kada su u pitanju vjerski objekti u mjestima u kojima su većinski živjeli Bošnjaci i Hrvati, oni su devastirani ili potpuno uništeni:

Doboj – džamija u Trnjaku iznad pijace devastirana, a džamija na Čaršiji minirana i do temelja uništena

Kotorsko – donja džamija devastirana, munara oborena, gornja džamija do temelja uništena kao i mekteb, obje kuće za vjerske službenike devastirane

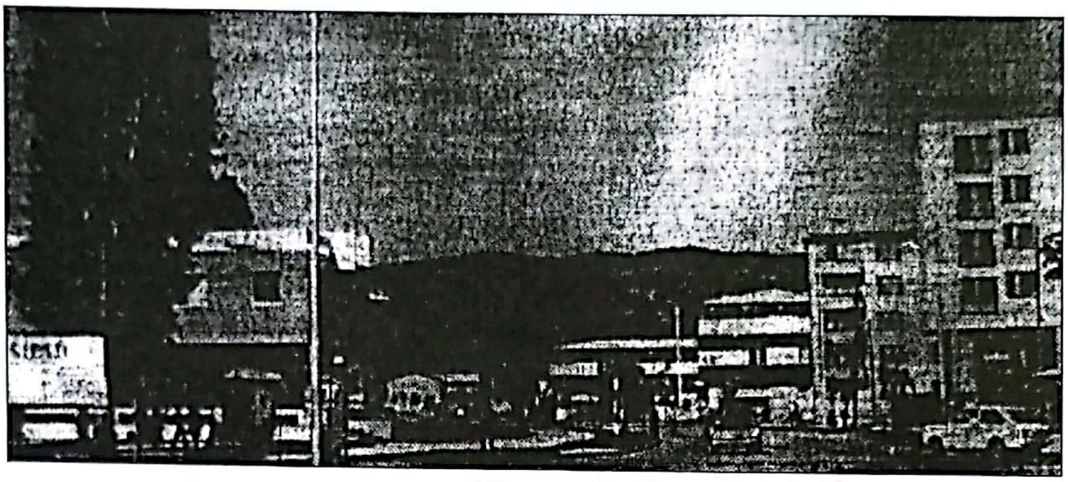
Gornja Grapska – džamija oštećena i devastirana
Plane – džamija oštećena, munara oborena
Milkovac – džamija oštećena i devastirana
Makljenovac – uništena katolička kapela
Bukovac – uništena katolička kapela
Foča – uništena katolička crkva i svi prateći objekti
Komarica – uništena katolička crkva i svi prateći objekti
Jahovac – uništena katolička kapela u mjesnom groblju
Prisade – uništena katolička kapela u mjesnom groblju
Prnjavor Veliki – uništena katolička kapela
Raškovci – uništena katolička kapela
Potočani – uništena džamija
Gornji Pridjel – džamija do temelja uništena
Sjenina – u potpunosti džamija uništena
Sjenina Rijeka – džamija i mekteb u potpunosti uništeni
Ševarlije – džamija u potpunosti devastirana.

Ovdje su navedena naselja u kojima su živjeli Bošnjaci i Hrvati, koji su činili većinu stanovništva, i vjerski objekti u kojima su vršili vjerske obrede, kao i kuće koje su koristili vjerski službenici.

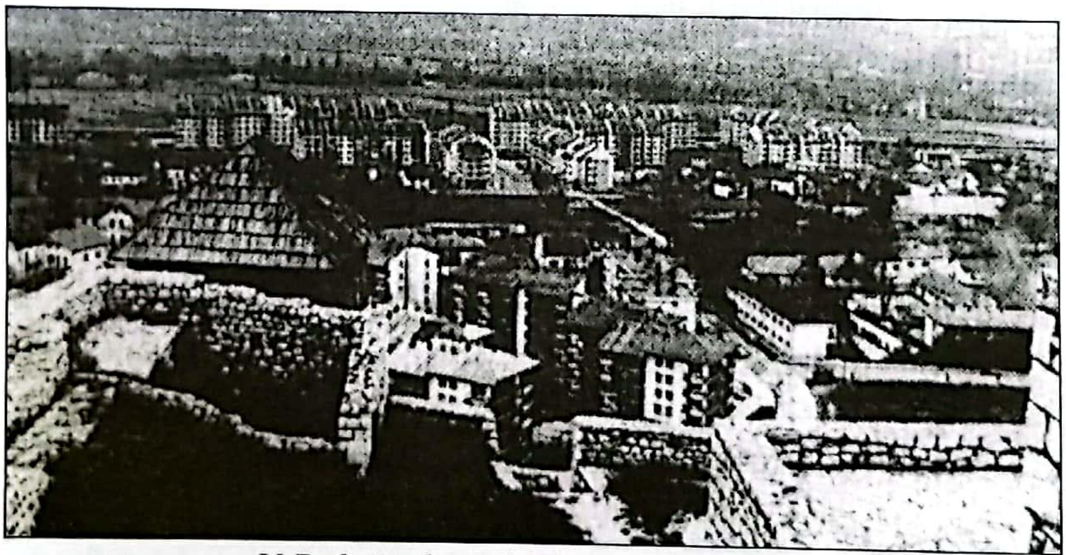
Sve džamije, mektebi, crkve i kapele najvećim dijelom su u potpunosti uništeni i materijali odvezeni na drugu lokaciju. Džamija u Kotorskom, čija je munara bila visoka 47 m, uništena je do temelja, a bila je jedinstven vjerski objekat u Jugoslaviji s munarom s tri šerefe i visinom 47 m.

Prije rušenja navedenih vjerskih objekata, isti su prethodno pokradeni i sve je odneseno, a onda su došli rušitelji da ih miniraju i ruše. Tako su Predo Kujundžić i "Predini vukovi" sa katoličke crkve u Doboju skinuli crkveno zvono, odnijeli ga u Suho Polje i tamo ugradili na zvonik SPC. Nisu samo bili devastirani vjerski objekti, nego nisu dali mira ni mrtvim, da u miru Božijem u grobljima počivaju. Uništeno je sve što nije mirisalo na srpstvo i nije imalo obilježje srpstva. Ovim svojim neljudskim odnosom prema drugima veoma dobro su pokazali svoju mržnju i netrepeljivost prema drugim i drugačijim. Vjerovatno su ideolozi znali da je gradski park napravljen na mezarlucima te su odlučili da u istome naprave spomen-obilježje poginulim srpskim borcima otadžbinskog rata. Međutim, i dalje postoje pritisci za gradnju, ali gradnje još nema, što sprečava gradonačelnik grada Doboja, samo do kada, ostaje upitno. O mržnji prema drugom dovoljna je izjava Ratka Mladića kada je ušao u Srebrenicu i pred kamerama rekao da je "konačno došlo vrijeme da se osvetimo Turcima i tako Srebrenicu predamo srpskom narodu kome i pripada".

KUĆE U PLAMENU

Ni izaći ni ući bez dozvole: puste dobojske ulice

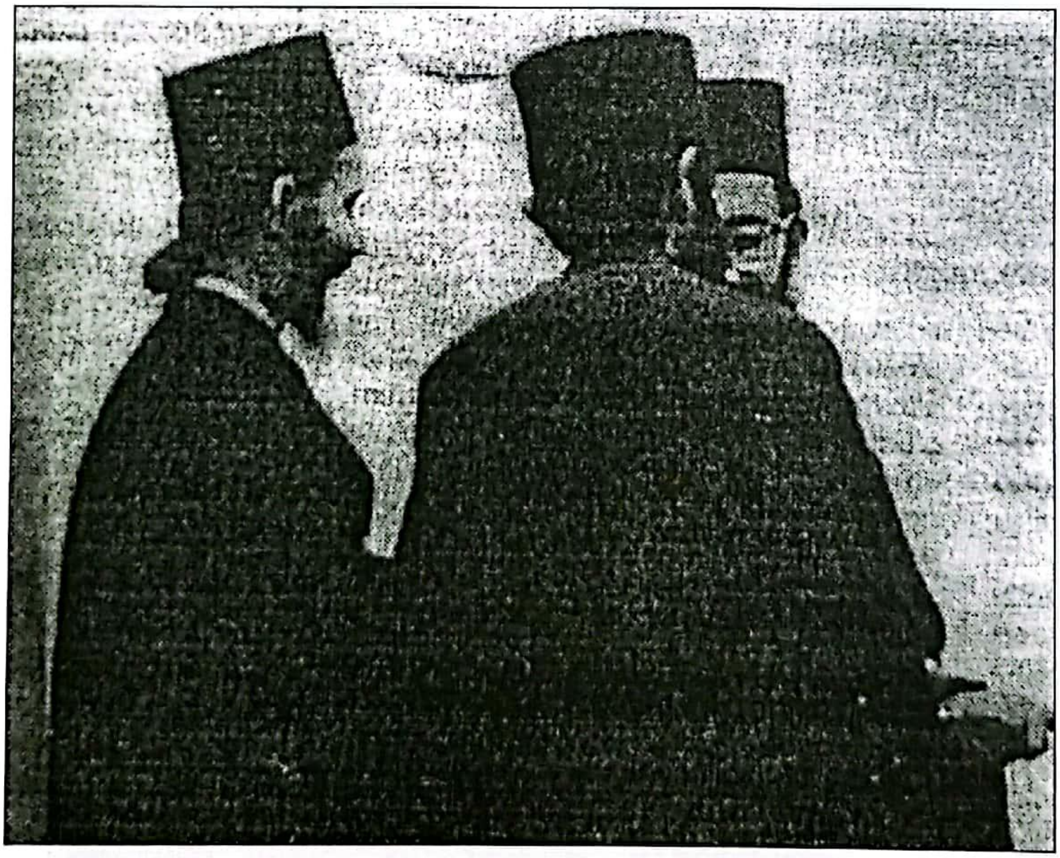
U Doboju da ne bude ni tuđeg mirisa

Transpozicija stvarnosti na srpskom filmskom platnu – "Lepa sela lepo gore"

Sad ne smiju ovako, ali rade "ispod žita"

U službi Boga i naroda, ali mnogi i zla

Panorama starog dijela grada – Čaršija, simbol Dobojlija

Da li su ove izgnane starice izdržale hod po mukama?

Omiljena specijalnost – rušenje vjerskih objekata

Obnovljena čaršijska džamija Selimija – simbol Čaršije

KUĆE U PLAMENU

Naseljavanje i formiranje naselja odvijalo se oko tvrđave pa sve do rijeke Bosne koja je tekla ispod same tvrđave, i ono je od davnina zvano Čaršija, u kojoj je većinsko stanovništvo bilo muslimansko, odnosno islamske vjeroispovjesti. Vremenom je rijeka Bosna promijenila svoj tok i udaljila se od gradine oko pola kilometra prema istoku, gdje i danas ide istim tokom. Razvojem industrije i proizvodnih pogona u gradu otpočela je i stambena izgradnja novog naselja, odnosno novog dijela grada u dobojskom polju.

Naselje Čaršija je u svim ratovima koji su se dešavali u i oko grada bilo veoma interesantno, kako za neprijatelja, tako i za okupatora. S obzirom na to da je bila naseljena većinski jednim narodom, muslimanima, služila je za namirivanje nekih dugova između katolika i pravoslavaca. To se isto desilo i u ovom periodu, kada su uz neviđene zločine od pridošlih paravojnih jedinica i uz pomoć velikog broja domaćih Srba pomagača protjerani i raseljeni po čitavom svijetu.

Doboj kao naselje se prvi put spominje 1415. godine, što potvrđuje i pisani dokument koji se nalazi u muzeju u Dubrovniku. Građenjem novog naselja u dobojskom polju zemlja vlasnika muslimana nastanjenih na Čaršiji je nacionalizirana i na njoj je izgrađeno stambeno naselje u koje je useljeno najmanje domicilnog stanovništva. Svi koji su se u njega naselili bili su pridošli koji su ostali živjeti u gradu Doboju i koji će se u većem broju staviti u službu okupatora i agresora, koji će grad u potpunosti očistiti od domicilnog muslimanskog naroda.

Grad je okupiran 2/3. maja 1992. godine od strane prijateljskih paravojnih jedinica Srbije i pripadnika JNA, koja će postati JA i koja će umjesto petokrake nositi crveno-plavo-bijelo obilježje. Na čelu okupacionih jedinica bili su šefovi DBS Aleksandar Vasiljević, Franko Simatović i Jovica Stanišić, dok su paravojne formacije predvodili Arkan i Šešelj.

Ulazak u grad odvijao se preko Ankara, Krčevina i Čaršije i zauzimanja tvrđave gdje će se tačno u ponoć otvoriti rafalna pucnjava kojom se potvrđuje da su oslobodioci ušli u grad. Pucnjava je trajala petnaestak minuta, da bi utihnula kao da se ništa značajno nije dogodilo u gradu. Silazeći niz Bešlagića ulicu, ispred kuća su ubili i masakrirali trojicu Dobojlija i ostavili na ulici krećući se dalje prema tvrđavi.

Poslije toga, od Rajčinovca prema Orašju začula su se vozila čiji se zvuk utapao u sumraku prema Čairama i dalje preko Prisada ka Alibegovcima i Tešanjci. Nedugo zatim nastala je rika stoke i lavež pasa, koji su osjetili i prepoznali da je stiglo zlo među njih, a onda je zavladao muk.

Kako se rat nije završio brzo, kako je agresor mislio da će se desiti, Dobojlije će konačno saznati da su izdani od strane rukovodstva SDA i da su ostavljeni na

milost prisutnim zločincima. To su potvrdili visoki opštinski rukovodioci SDA kada su poručili Dobojlijama da nema povratka u Doboj, nego da traže kuće i stanove u Iijašu, Vogošći i na Ilidži. Izlazak iz Doboja, odnosno navedenih dijelova grada odvijao se prema dogovoru SDS do 10:00 sati, a onda je zatvoren, kao i čitav grad, tako da se u njega nije moglo ući ni izaći. To je bio jedini put kroz koji se moglo izaći, ali ne i ući. Svi drugi ulazi u grad su već u aprilu bili zatvoreni i pod kontrolom uniformiranih vojnika s oznakom crveno-plavo-bijele boje bez petokrake, što znači da oni nisu više JNA, nego pripadnici JA vojske Slobodana Miloševića.

Čim se izlaz preko Čaira zatvorio, krenulo se u pljačku izbjeglih Bošnjaka i Hrvata. Jadno je bilo gledati konjske zaprege, freze i razna motorna vozila na kojima se nalazila razna građa, stolarija, psećje kućice, burad u kojima se miješao malter, razne ograde s kojima su bila ograđena dvorišta koja se odvoze na Ozren.

Kada je okončana pljačka, na Rajčinovcu oko Glavice, Orašja i dalje prema Miljkovcu odjekuju detonacije, a poslije njih se dižu visoki oblaci dima iz kuća koje su zapaljene. Šta reći za Srpkinje koje gledaju sa svojih stubišta i stanova iz grada i likuju kao da je neka proslava? Tako, dok jedni likuju, drugi tuguju za sve što se dešava njihovim sugrađanima nesrbima i iščekivanjima šta je sljedeće na redu. Neke kuće se i po nekoliko puta pale, a onda slijedi miniranje i potpuno uništavanje kuća. U međuvremenu osjetite garež u bližoj okolini i, kada se okrenete prema istoku, onda vidite da je ista slika preko rijeke Bosne u novom Doboju u neposrednoj blizini željezničke stanice. Scene su po gradu gdjegod da su u porodičnim kućama živjeli nesrbi.

I dok kuće na višim kotama grada lete u zrak i gore od podmetnutih paljenjâ, u gradu se čuju pojedinačni pucnjevi iz dugih cijevi čime se vrši pritisak i utjeruje strah među stanovništvo koje počinje da živi u totalnoj neizvjesnosti.

U gradu se vrše i pojedinačna ubistva, posebno kada je u pitanju Čaršija, stari dio grada. Svim ovim počinjenim zločinima u nesrpsko stanovništvo se uvukao duboki strah i strepnja i pitanje šta je sljedeće na redu, posebno kada se među građanima pronijela vijest o počinjenim zločinima u toku noći, opljačkanoj imovini nesrba, posebno kada su u pitanju zanatske radnje i privatne trgovine. Ništa bolje nisu prošle ni državne firme i banke u gradu. Radi lakše kontrole i praćenja kretanja, u gradu su na svakoj većoj raskrsnici osvanuli kontrolni punktovi koji su kontrolirani iz snajperskih gnijezda smještenih na soliterima. Zločin koji su napravili u naselju u kojem su živjeli Hrvati bio je da su sve što su našli u kućama pobili i zapalili. Većina stanovništva su bili starije osobe koje nisu željele napustiti svoje kuće i imovinu, što su platili svojim životima. Slični zločini su se desili i u Doboju Novom, Ševarlijama, Pridjelu i Potočanima, dok je u Grapskoj izvršen zločin kao i u Prisadima.

Zločin u Grapskoj su osmislili i izveli Milovan Stanković i Đorđe Lavrnić, a u njemu su učestvovali komšije Srbi koji su predvodili paravojne formacije "Crvene beretke", "Predini vukovi" ("Crna ruka") i Nikola Jorgić, koji je u Njemačkoj osuđen na doživotnu robiju gdje je ubrzo i umro u zatvoru. Zločin koji se provodio nad nesrbima imao je za cilj etnički očistiti grad i u isti smjestiti buduću vlast SAO "Sjeverna Bosna". Tako je grad 21.9.1995. godine u potpunosti očišćen od nesrba koji su autobusima preko Ozrena poslani prema Maglaju, a manji dio preko Stanara prema Tešnju.

UBISTVA I SAHRANE

Sve što se već dogodilo i što će se dogoditi kasnije u gradu jeste projekt Kriznog Štaba grada Doboja, koji će se kasnije proširiti na sva naselja opštine Doboj, pa i regiju Doboja. Plan etničkog čišćenja je bio da se svi nesrbi protjeraju, da oni koji žele postanu pravoslavci, a one koji ni jedno ne prihvate pobiti, također uništiti sve što odudara od srpstva, tako da ni miris onog drugog ne smije ostati u etnički očišćenim mjestima. Ubijanje i etničko čišćenje je nastavak osvete Turcima za sve ono što im je učinjeno u toku vladavine Osmanlija u Srbiji i Balkanu. Osvetu je potvrdio i sam ratni zločinac Ratko Mladić kada je sa srpskom vojskom ušao u Srebrenicu.

Fašizam koji se tako široko razvio u toku Drugog svjetskog rata nije mimoišao ni tadašnju Kraljevinu Jugoslaviju. Fašizam u Hrvatskoj predvodio je Ante Pavelić s ustašama, a u Srbiji Draža Mihajlović sa četnicima. Sve što su uradili pod tim okriljem ostalo je duboko u sjećanju svih preživjelih u borbi protiv tog zla. U toku ovog mračnjaštva ubijeni su ne samo oni koji su im se suprotstavili, nego i nevini narodi. Tako je fašizam Pavelića ubijao ne samo Srbe, jevreje, Rome i muslimane, nego i svoj narod. Isto tako je radio Draža Mihajlović, koji je samo na području Šumadije likvidirao oko 300.000 nedužnih civila, među kojima su bile čitave porodice. Sve ove žrtve su ubijane po kućama, dok su zločini u najvećem dijelu vršeni kamama, jer je za njih metak bio isuviše skup.

Prema izjavama preživjelih, porodice nisu imali pravo da ih vjerski sahranjuju, a, što je još gore, nisu imali pravo da ih sahranjuju u grobljima, nego su to radili po njivama, vrtovima ili pored kuće te im je bilo zabranjeno lelekanje koje je u sklopu pravoslavne vjere pri sahrani pokojnika. Svi tada pobijeni i danas se ekshumiraju i prenose u porodična groblja.

Fašizam koji je oživljen u Srbiji i agresijom Srbije i Crne Gore na Bosnu i Hercegovinu 1992. godine samo je nastavak onog istog koji je bio samo umiren 9. maja 1945. godine, prenesen na prostore Bosne i Hercegovine. Fašizam koji je Milošević poslao u Bosnu i Hercegovinu imao je sva obilježja koje je imao četnički ravnogorski pokret i njima je bila počast da se zovu četnicima.

Agresiju na Bosnu i Hercegovinu sa svim primjesama fašizma u punoj mjeri su podržavali Mejdžor i Mitterand, u čemu ništa manje nije bila ni Rusija. Bez obzira na stav Njemačke pa i Amerike, Milošević je uz ovu podršku obmanjivao svijet da je sasvim suprotno, posebno da sa svim tim Srbija nema ništa, nego da je to otpor i odbrana odbranu slobode Srba i prava na život.

Tako, dok je on lagao svijet, u BiH se uveliko prolijevala krv i svaki dan se povećavao broj ubijenih. Ubistva koja su se dešavala u gradu Doboju najčešće su se dešavala u porodičnim kućama i stanovima. Motivi su bili pljačka imovine i drugih vrijednosti, a najteži zločin je bio silovanje supruge i kćeri. Ukoliko bi se domaćin usprotivio, dobio bi metak u glavu. Ubistva su se odvijala i po gradu, tako da porodica danima nije smjela iz straha da ga unese u kuću. Da bi porodica sahranila ubijenog, morala je tražiti odobrenje iz MUP-a. U odobrenju je dat datum i vrijeme sahrane kojoj mogu prisustvovati samo tri osobe. Prevoza za sahranu nije bilo te se ubijeni prevozio kolicima ako ih je domaćin imao, u suprotnom se morao nositi na rukama ili na leđima. Takve se sahrane nikada nisu obavljale bez prisustva policije koju je MUP radi kontrole obavezno slao na sahranu kako bi se uvjerilo da je ista provedena u skladu s izdatim odobrenjem.

Ako bi porodica pak tražila zaštitu od MUP-a, uslijedila bi dodatna tortura. Tako bi umjesto zaštite uslijedilo novo pretresanje i nove torture. Kasnije će se otkriti da izvršioci na terenu i MUP rade u saradnji, pa su građani kasnije odustali od prijave i traženja zaštite od policijskih organa. Svi obredi sahrane se nisu smjeli koristiti, nego su se u tajnosti i tišini obavljali i što prije se odlazilo kući.

Zločini su svakodnevni i odvijaju se po čitavom gradu, a najčešći izvođači bili su "Predini vukovi" ("Crna ruka") i "Crvene beretke" pod komandom Slobodana Kragića Karage.

Jedan od najtežih zločina koje je počinio Predo Kujundžić sa svojim vukovima jeste silovanje udate žene na Krčevinama uz prisustvo njenog muža, vezanih ruku i pištoljem uprtim u glavu. Ženu je silovalo 14 njegovih vukova, a onda su je vezanu gurnuli pod plast sijena i zajedno s mužem, koga su ubili i gurnuli do nje, zapalili. Njen jauk se čuo sve dok nije izdahnula i zajedno s mužem izgorila sa sijenom. Svjedok ovog zločina se spasio u buretu koje se tu slučajno našlo i koje mu je spasilo život i tako ostao kao živi svjedok tog gnusnog zločina.

GRAD PRETVOREN U GETO

Pored punktova s mitralješkim gnijezdima koji su postavljeni u Rudanci – prilazu i ulazu sa sjevera, na raskrsnici Poljice – prilazu gradu sa istoka, naselju Vila preko rijeke Usore, postavljeno je i pojačanje s većom kontrolom ulaska i kontrola po gradu, na svim većim raskrsnicama. Svi punktovi su bili pokriveni

vojnicima u SMB uniformama u gradu, a na punktovima su pored navedenih uniformi na kapama umjesto petokrake imali crveno-plavo-bijelu oznaku, što potvrđuje da JNA nije više pod tim imenom, nego pod imenom JA, koju je formirao balkanski kasapin Slobodan Milošević. Takva obilježja su nosile sve formacije koje su ušle iz Srbije preko rijeke Drine u sjevernu Bosnu.

Ovi primjeri pokazuju da u Dobrovoljačkoj u Sarajevu nije bila JNA, nego JA, kao i u tuzlanskoj koloniji, samo što nisu smjeli postaviti to novo obilježje, kako bi sakrili identitet s kojim su već bili upoznati. Da se ostvarilo ono što se namjeravalo uraditi s Tuzlom, sigurno bi ta obilježja bila postavljena na kapama.

Ovakvim blokadama i zatvaranjem grada uslijedilo je uspostavljanje, odnosno uvođenje policijskog časa u gradu, tako da su građani mogli šetati po gradu samo od 07:00 sati ujutro do 23:00 sati navečer. Rezultat toga su i grafiti ispisani po stambenim zgradama s nazivom "Grad geto".

S ovim getom nesrbi su bili prisiljeni i u ovakvom ograničenom vremenu stalno boraviti u svojim stanovima i kućama. Međutim, građani srpske nacionalnosti to nisu poštovali i mogli su šetati po gradu kad god su to poželjeli, posebno kada su djeca u pitanju. Tako se jednom desilo da je grupa žena Srpkinja išla kroz grad u toku policijskog časa te, kada ih je policija kontrolirala i utvrdila da su sve bile Srpkinje, samo uz psovku su otjerane u svoje stanove.

Ove nehumane postupke najviše su osjetila djeca, koju je bilo veoma teško obuzdati da borave u stanovima. Ipak, poneka djeca su se usudila da se izađu igrati ispred zgrade u kojoj stanuju. Zbog toga su, kada se nađu u vremenu policijskog časa, hapšeni i odvođeni u MUP, gdje su srpska djeca odmah puštana kućama, a nesrpska zadržavana u MUP-u. Pozivani su roditelji da dođu i preuzmu svoju djecu i da ih vode kući. Prije nego što bi preuzeli svoju djecu, morali su prvo uplatiti prekršajnu kaznu u iznosu od 5.000 dinara i tek onda preuzeti svoje dijete. Pored svih tortura, ostalo je samo još da se na ruke stave bijele trake kako bi se znalo ko je ko u gradu i ko smije da šeta po gradu. Tako je djeci uskraćeno ono najbitnije, dječija igra i zabava.

Sva ta djeca danas su odrasli ljudi koji imaju svoju porodicu i svoju djecu, ljudi koji su sve strahote preživjeli i koji žive s dubokim traumama. Nakon toliko godina nisu skupili hrabrosti da se vrate u svoj grad i da nastave živjeti u njemu. Oni dođu i posjete svoj grad samo kratko, jer osjete nelagodu kada susretnu svoje vršnjake koji se šeću gradom, vrati ih u sjećanje kada nisu bili isti i kada nisu kao oni imali prva na djetinjstvo i slobodu. Ipak su sretni što su ostali među živim i što bar nakratko mogu doći u svoj grad u kojem su rođeni i započeli svoj dječiji život, bez kojeg ne mogu zamisliti svoj život, a sada žive život odraslog čovjeka koji ima svoju porodicu kao što su to imali njihovi roditelji.

UBIJENE DOBOJLIJE - U STANOVIMA, U KUĆAMA, NA ULICAMA, U LOGORIMA

UBIJENE DOBOJLIJE

Ova knjiga sigurno ne bi imala svoj smisao da u njoj nema imena osoba koje su na svirepi način ubijene i da nema evidencije o nestalim.

ONI SU UBIJANI:

- u kućama i ispred kuća,
- na ulicama,
- u stanovima i zgradama u kojima su stanovali,
- ubijeni su na već otkrivenim lokacijama,
- ubijeni su na svirep način i za mnogima se još traga, vode se kao nestali.

Većina Dobojlija je pronađena i dostojanstveno sahranjena, dok se još traga za velikim brojem nestalih.

Spisak kao prilog sigurno nije konačan. Razlog je što je još veliki broj Dobojlija daleko od svoje domovine, daleko od svoga grada. Dobojlije se nalaze po čitavom svijetu, gdje se rađaju nove, a umiru stare generacije. Ipak, u njihovim dušama im je njihov grad, njihova Bosna i velika žal za njima, što su pokazali kada je bilo najteže u toku izvršene agresije na Bosnu i Hercegovinu.

Mnogi su tada iz Bosne otišli kao mala djeca, koja su postali odrasli ljudi i koji imaju svoje porodice, svoju djecu s drugim državljanstvom, što ne smije biti prepreka da prihvate ovu poruku našeg pjesnika Alekse Šantića, nešto preoblikovana u pozivu, a ona je: "Dođite ovdje da živite u svojoj domovini, jer nigdje vas neće sunce grijati kao što će vas bosansko sunce grijati."

SPISAK UBIJENIH DOBOJLIJA – MZ ČARŠIJA

1. Vrgošević, Mustafa, rođen 1948, ubijen 1992. godine
2. Kadirbašić, Elharun, rođen 1958, ubijen 1992. godine
3. Hurtić, Sejad, rođen 1960, ubijen 1992. godine
4. Alibegović, Salih, rođen 1947, ubijen 1992. godine
5. Bajraktarević, Šuhra, rođena 1941, ubijena 1992. godine

6. Bećirević, Halid, rođen 1929, ubijen 1992. godine
7. Čavalić, Ibrahim, rođen 1915, ubijen 1992. godine
8. Čehić, Mehmed, rođen 1947, ubijen 1992. godine
9. Čolić, Tehir, rođen 1954, ubijen 1992. godine
10. Didić, Nazif, rođen 1958, ubijen 1992. godine
11. Džinić, Osman, rođen 1945, ubijen 1992. godine
12. Džogić, Hasan, rođen 1952, ubijen 1992. godine
13. Hadžikadunić, Zekerijah, rođen 1971, ubijen 1992. godine
14. Imširović, Ismet, rođen 1960, ubijen 1992. godine
15. Imamović, Sejo, rođen 1961, ubijen 1992. godine
16. Imširović, Zlatan, rođen 1982, ubijen 1992. godine
17. Mahmutović, Asif, rođen 1937, ubijen 1992. godine
18. Mahmutović, Ismeta, rođena 1938, ubijena 1992. godine
19. Hodžić, Mehmed, rođen 1926, ubijen 1992. godine
20. Radetić, Nenad, rođen 1965, ubijen 1992. godine
21. Šehić, Hasib, rođen 1938, ubijen 1992. godine
22. Vehabović, Salih, rođen 1951, ubijen 1992. godine
23. Harić, Ibrahim, rođen 1954, ubijen 1992. godine
24. Harić, Redžad, rođen 1968, ubijen 1992. godine
25. Hodžić, Nedžad, rođen 1971, ubijen 1992. godine
26. Hodžić, Šefik, rođen 1954, ubijen 1992. godine
27. Hrnjadović, Ismet, rođen 1928, ubijen 1992. godine
28. Mujdžić, Hasib, rođen 1935, ubijen 1992. godine
29. Ćirić, Zulfo, rođen 1942, ubijen 1992. godine
30. Aličić, Ćazim, rođen 1946, ubijen 1993. godine
31. Aličić, Muharema, rođena 1947, ubijena 1993. godine
32. Bešić, Jasmin, rođen 1960, ubijen 1993. godine
33. Bešlagić, Arif, rođen 1939, ubijen 1993. godine
34. Bešlagić, Ulfeta, rođena 1950, ubijena 1993. godine
35. Bešlagić, Rabija, rođena 1937, ubijena 1993. godine
36. Bešlagić, Zaim, rođen 1933, ubijen 1993. godine
37. Didić, Mirsad, rođen 1956, ubijen 1993. godine
38. Hadžić, Adel, rođen 1991, ubijen 1993. godine
39. Hidić, Ahmet, rođen 1929, ubijen 1993. godine
40. Ibrahimović, Nedžad, rođen 1966, ubijen 1993. godine
41. Mujezinović, Zahida, rođena 1943, ubijena 1993. godine
42. Jabandžić, Mahir, rođen 1976, ubijen 1993. godine
43. Mahmutović, Kemal, rođen 1961, ubijen 1993. godine
44. Mulamehić, Nermin, rođen 1960, ubijen 1993. godine
45. Muratović, Bakša, rođena 1928, ubijena 1993. godine

46. Vehabović, Zejneba, rođena 1943, ubijena 1993. godine
47. Sarajlić, Midhat, rođen 1969, ubijen 1993. godine
48. Tukić, Amir, rođen 1970, ubijen 1993. godine
49. Plićanić, Sulejman, rođen 1939, ubijen 1994. godine
50. Softić, Alija, rođen 1952, ubijen 1994. godine
51. Tabaković, Muharem, rođen 1930, ubijen 1994. godine
52. Omerčić, Sejfudin, rođen 1964, ubijen 1994. godine
53. Hajrulahović, Adnan, rođen 1969, ubijen 1994. godine
54. Preldžić, Mirsad, rođen 1942, ubijen 1995. godine
55. Bajramović, Muhiba, rođena 1926, ubijena 1995. godine
56. Jusić, Almir, rođen 1960, ubijen 1995. godine
57. Mulaomerović, Mirsad, rođen 1948, ubijen 1995. godine
58. Pjanić, Sulejman, rođen 1951, ubijen 1995. godine
59. Salihbašić, Ibrahim, rođen 1948, ubijen 1995. godine
60. Salihbašić, Mahmut, rođen 1939, ubijen 1995. godine
61. Šehić, Tahir, rođen 1933, ubijen 1995. godine
62. Šehić, Safija, rođena 1934, ubijena 1995. godine
63. Čavalić, Tajib, rođen 1931, ubijen 1992. godine
64. Turalić, Abdulah, rođen 1928, ubijen 1995. godine
65. Tahiri, Semir, rođen 1971, ubijen 1995. godine
66. Salihović, Bahrudin, rođen 1975, ubijen 1995. godine
67. Jeleč, Luca, rođena 1934, ubijena 1992. godine
68. Krajina (Ivan), rođen 1955, ubijen 1992. godine
69. Krajina (Ivan), rođen 1929, ubijen 1992. godine
70. Mandir, Jela, rođena 1940, ubijena 1992. godine
71. Mandić, Mato, rođen ____, ubijen 1993. godine
72. Matanović (Marijan), Drago, rođen 1948, ubijen 1992. godine
73. Matanović (Jure), Jozo, rođen ____, ubijen 1992. godine
74. Peroli, Tomo, rođen 1932, ubijen 1993. godine
75. Peopelac (Jakob), Milan, rođen 1932, ubijen 1995. godine
76. Sedoloć (Tadija), Anto, rođen 1936, ubijen 1992. godine
77. Šestić (Jozo), Jure, rođen 1951, ubijen 1992. godine
78. Šestić, Dana, rođena 1937, ubijena 1992. godine
79. Šimunović (Mato), Anto, rođen 1925, ubijen 1992. godine
80. Vidović (Josip), Jozo, rođen 1959, ubijen 1992. godine
81. Živanović, Mirko, rođen 1925, ubijen 1995. godine

Groblje četničkih oklopnjaka koje su uništili borci Armije RBiH na Karušama, dok su poginuli agresori završili na zajedničkoj kosturnici na Ozrenu

Specijalno vozilo (oklopnjak) zarobljen na ulazu u Gradačac

STRAVIČNI ZLOČINI

Ovo zlo ili konkretnije zločin jeste staro koliko i čovječanstvo na zemaljskoj kugli. Porastom standarda života i drugih oblika življenja, i ono se svakodnevno sve više razvija, posebno u obliku izvršenja istog. Ubistva ili likvidacije koje se temeljno pripremaju imaju različite motive i načine izvršenja, kao što su pojedinačna i grupna. Ubistva ili likvidacije mogu biti lakša i teža, kao što je ubistvo iz vatrenog oružja. Najčešća likvidacija je pucanje u glavu i u srce, kada najbrže nastupa smrt. Drugi načini likvidacija su takvi da ih mogu izvršiti samo ljudski poremećeni umovi.

Ovakve teške i stravične zločine doživjele su Dobojlije u proteklom ratu kada je izvršena agresija od strane Srbije i Crne Gore s jedne strane i Hrvatske s druge strane. S obzirom na to da se u ovom slučaju radi o građanima Doboja, takvi gnusni zločini će biti dio ovog teksta. To su zločini od kojih se kosa na glavi diže, a koža ježi. Zločin koji je počinjen nad Dobojlijama je zločin iz čiste mržnje, samo što je neko drugi i drugačiji od njega te zato moraju biti navedeni da budu trajna opomena svima, da se više nikada i nikome ne dogode.

Takvi su zločini izvršeni prema nedužnim Dobojlijama, a oni su:

1. Mustafa Vrgošević, rođen 1948. godine, ubijen 1992. godine. U isto vrijeme 2/3. maja oko ponoći, on i njegove komšije Sead Imamović i Šefik Hadžić ubijeni su ispred svojih porodičnih kuća. I ne samo da su ubijeni, nego su izmasakrirani toliko da ih je bilo teško identificirati.

2. Sinovi Rame Hadžimujića, Adem, Adil i Osman odvedeni su iz porodične kuće kada im se gubi svaki trag i danas se vode nestalim.

3. Esad Saračević nakon zlostavljanja i teških premlačivanja ubijen je s teškim deformacijama ispred svoje kuće.

4. Mahmut Buljubašić ubijen je od strane srpskih boraca kao zec kada su se vraćali s prve linije na Putnikovom brdu. Razlog ubistva je to što nije imao rakije koju su od njega tražili.

5. Punca i šuru Ismeta Mulalića ubili su ispred kuće u Milkovcu kao i Buljubašića.

6. Sija Junuzović ubijena je ispred kuće iz koristoljublja.

7. Abdulah Turalić prvo je pretučen ispred svoje kuće, a onda ubijen. Razlog je to što im nije dao svoju kuću.

8. Ahmet Selimović sa Čaira. Izveli obojicu njegovih sinova ispred kuće i oko 04:00 sata obojicu ubili.

9. Mirsad Delić, pekar. Prvo je opljačkan i pretučen, a onda ubijen ispred svoje kuće.

10. Ismet Hrnjadović je isprebijan, da bi nakon dva dana podlegao od premlaćivanja.

11. Smajo Topić, brico. Pretučen je ispred svoje kuće i odveden u nepoznato, vodi se kao nestali.

12. Bibo Bešlagić, kuća pretrešena i opljačkana, a on odveden iz kuće u nepoznato i nikada se nije u nju vratio. Vodi se kao nestali.

13. Salih Vehabović, ekonomista. Radio je u "Montaži" Doboj. Nađen je u kadi ugušen. Zločin je izvršio njegov komšija Srbin.

14. Rifat (Salih) Starčević, policajac i logoraš. Ubijen je u kući kod sestre na Usori.

15. Ćazim Aličić i njegova supruga Muharema odvedeni su iz kuće i na jednoj njivi kod sijena 14 "Predinih vukova" ju je silovalo, dok je on svezanih ruku i pištoljem uprtim u čelo sve to morao posmatrati. Suprugu su sa svezanim rukama i nogama gurnuli pod sijeno, Ćazima ubili i gurnuli pod sijeno i oboje zapalili. Jauci koje je ispuštala odjekivali su po Krčevinama sve dok nije umrla. Komšije su našle samo nekoliko kostiju i pokopali u obližnjim mezarlucima. Svjedok ovog zločina je ostao živ samo zato što je uspio uskočiti u bure koje se tu zadesilo. Svjedok je po dolasku u Njemačku ispričao sve o ovom gnusnom zločinu. Nažalost, isti više nije među živim, jer je preminuo.

16. Asim Mahmutović i njegova supruga su ubijeni iz koristoljublja i zato što nisu nezvane goste poslužili rakijom.

17. Derviš i njegova supruga Nejra zaklani su u svojoj porodičnoj kući, a onda isječeni u komade i strpani u škrinju. Razlog ubistva je koristoljublje, jer nisu željeli izaći iz svoje porodične kuće.

18. Zaim Bešlagić i njegov brat Arif zaklani su u porodičnoj kući koju su počinioci zločina opljačkali.

19. Omer Salihbašić, harmonikaš, zaklan je u svojoj porodičnoj kući.

20. Arif Bešlagić i njegova supruga Ulfeta zaklani su u svojoj porodičnoj kući. Razlog ubistva je koristoljublje.

21. Ibrahim i njegov brat Taib zaklani su u svojoj porodičnoj kući, koju su počinioci zločina opljačkali.

22. Zulfo Ćirić, logoraš (logoraš u zatvoru), pušten, a onda misteriozno nestao, da bi kasnije pronađen mrtav u svojoj vikendici u Stanovima. Zbog teških premlaćivanja, njegova identifikacija je bila veoma teška. Do počinjenog zločina bio je sekretar za poljoprivredu, urbanizam i stambeno-komunalne poslove opštine Doboj. Prema nezvaničnim podacima, ubili su ga Srbi kojima je bio direktor u "Bosnaprevozu".

23. Mahmuta Buljubašića brat, logoraš, odveden je iz vojnih hangara sa Usore i ubijen.

24. Salih Imamović ubijen je u porodičnoj kući i bačen u šaht vodovodnog priključka gradskog vodovoda.

25. Muhamed Mulabdić, njegov sin i unuk, nakon teških premlaćivanja, ubijeni su u porodičnoj kući. Razlog je koristoljublje.

26. Harun Kadirbašić odveden je iz porodične kuće, kada mu se gubi svaki trag i vodi se kao nestali.

27. Mehmed Krdžalić odveden je zajedno s Kadirbašićem, kada mu se gubi svaki trag kao i Kadirbašiću.

28. Avdo Kurtović, građ. inspektor opštine Doboj, s porodicom je živio u porodičnoj kući na Vili. Odveden je iz kuće, kada mu se gubi svaki trag te se vodi kao nestali. Porodica je od tuge i zločina koje je s djecom doživjela kuću prodala i više se nikada nije vratila u Doboj da živi.

29. Selim Hadžiavdić, radnik "Bosnaprevoza", s porodicom živio na Vili u porodičnoj kući odakle je odveden u nepoznato. Ubijen je i zakopan na Čaršiji i kod neznanog mezara ekshumiran. Prema nepotpunim informacijama, ubistvo je organizirano od strane radnih kolega koji su ga i ubili.

30. Franjo Matejić, penzioner, živio je sam u porodičnoj kući u Ulici M. Kupresa. Zaklan je i nađen mrtav u svojoj kući u fotelji.

31. Mehmed Krdžalić i njegov sin ubijeni su u porodičnoj kući. U toku premlaćivanja sin se pokušao braniti, što je za zločince bio povod da obojicu ubiju.

32. Piko i njegov sin su pod okriljem spašavanja iz grada. Stanovali su u stanu u Ulici S. Lukića, radio je na benzinskoj pumpi u Bosanskom Brodu. U pretresu stana pronašli su vazdušnu pušku kojom su mu pucali u noge. Poslije dolaze navodni spasioci da ga izvedu iz grada i na putu od Doboja do Modriče su ubijeni i on i njegov sin i bačeni u rijeku Bosnu.

33. Željko Vrebac, dipl. maš. inž., radio je u "Trudbeniku". Zbog čestih posjeta u stan u kojem je živio s porodicom, kao i drugih tortura, odlučio se na samoubistvo skočivši sa sprata iz stana i od teških povreda na mjestu ostao mrtav.

34. Fuad Sulumpašić živio je sam u stanu u Ulici S. Lukića. Imao je česte posjete zločinaca koji će ga kasnije ubiti. On je prvo pretučen, a onda mu je rasporen stomak i sa crijevima u rukama je uspio izaći ispred zgrade da traži pomoć, koju nije dobio i tako je okončao svoj život ispred ulaza svoje zgrade. Zločin je izvršen zbog koristoljublja.

35. Nermin Mulaomerović ubijen je u svojoj radnji. Prije nego što je ubijen, s pištoljem uprtim u glavu morao je gledati silovanje svoje kćerke, koju su silovala dvojica zločinaca. Nakon silovanja su ga ubili.

36. Jozo Matanović radio je u bolnici kao kućni majstor. Optužen je da je pripremao diverziju u bolnici, zbog čega je i uhapšen i zatvoren u zatvor gdje je i okončao svoj život. Od silnih mučenja i premlaćivanja je podlegao. Odvezen je iz zatvora, a gdje je ukopan, to zna samo njegova porodica s kojom je živio u Johovcu.

37. Ilija Tipura, državni službenik MUP-a, uhapšen je u stanu i sve do smrti je boravio u zatvoru. Nad njim su vršeni razni zločini i torture, da bi na kraju u kritičnom stanju bio prebačen u bolnicu u Banju Luku, gdje je i umro. Porodica je odselila i nikada se više nije vratila u grad u kome je doživjela traume i noćne more.

38. Karlo Grgić, još je jedan od državnih službenika MUP-a Doboj, gdje je radio na mjestu zamjenika komandira policije. Odmah na početku zločina će biti odveden i ubijen na lokaciji Putnikova brda u blizini rodnog mjesta Prisada. Vodi se kao nestali.

Ovakvi zločini su se dešavali u gradu koji je, pored objekata koji su služili kao logori, i sam bio logor, u kojem su vršeni razni zločini, pljačke, silovanja i ubistva. Ostale su trajne posljedice svim Dobojlijama, kako za one koji su se vratili, tako i za one koji još nisu sve zaboravili i svoj grad još posjećuju kao turisti, a ne kao njegovi bivši građani. Posebni su dojmovi kada u gradu susretnu dželate koji su ih posjećivali u njihovim stanovima i kućama i vršili razne torture, silovanja i ubijanja.

Sigurno je da će još dosta proći vremena da se Dobojlije oslobode svih tih trauma i zločina, a s time i do konačne uspostave pravne države i slobode življenja, kao i kažnjavanja svih zločina koji su počinjeni nad nesrbima grada Doboja.

Ovom spisku treba dodati sljedeće zločine počinjene nad nedužnim civilnim stanovništvom, do kojih se u traganju došlo, a oni su:

39. Sajda Hidić, supruga Mejfudina, opljačkana je, silovana i ubijena u stanu. Posmatrači ovog zločina su bile njene dvije kćerke koje su se uspjele sakriti iza kauča u istoj sobi. Zločin je izvršen iz koristoljublja. Njen muž je često radio na ino-tržištu te se smatralo da će lahko doći do novca.

40. Mustafa Hadžić radio je u istoj firmi kao i Hidić, zlostavljan, pretučen, opljačkan s pokušajem silovanja maloljetnih kćerkica. Silovanje je izbjegnuto samo zato što su dobili ono što su tražili, a to je novac i zlato.

41. Dvije sestre NN iz Ulice Celjska uz maltretiranja i zlostavljanja su silovane. Ne žele da govore o tome što su doživjele, jer su povratnice i žive u gradu.

42. Rasim i njegova supruga Rasema Karamehić ubijeni su ispred svoje kuće na Crvenom brijegu. Zločin su izvršili srpski vojnici koji su se vraćali sa borbenih položaja, gdje su doživjeli težak poraz od Armije RBiH te na taj način nad nedužnim izvršili zločin.

43. Hamdija Spahić, komšija Karamehića, doživio je istu sudbinu, jer se našao u društvu svojih komšija.

44. Raif Hajrić, bez obzira na zdravstveno stanje, uhapšen je u svojoj porodičnoj kući u Ulici P. Đurića i doveden u logor. Na kraju će biti oslobođen i pušten kući u kojoj će biti ubijen zbog toga što je imao vreću brašna u kući, a da to isto nema srpska vojska.

45. Ferid Hadžimujić ubijen je u porodičnoj kući i sakriven u zamrzivač, kako bi se zameo trag zločina.

46. Dževahira Hasičić je premlaćena, a onda ubijena u svojoj porodičnoj kući u kojoj je zapaljena.

47. Miloš Savić Mišo, stanovnik Ulice S. Lukića, ubijen je samo zato što je spašavao svoje komšije Bošnjake i Hrvate. Ovo ubistvo je dugo godina bilo u tajnosti, pa čak je bilo i prijetnja porodici da odustane od sudskih procesa, da ne bi došlo do još težih posljedica po Mišinu porodicu. Mišo je dobojski Aleksić i on od Bošnjaka i Hrvata grada Doboja mora biti obilježen i posthumno priznata njegova humanost za koju je dao svoj život i ostavio svoju porodicu bez hranitelja.

Svi navedeni zločini su počinjeni na i oko Čaršije po privatnim kućama, koje je Krizni štab kao ratni plijen predvidio za one ko će doći u grad i postati njihovi nezakoniti stanovnici. Sve što je krizni štab osmislio, to je realiziralo nadležno opštinsko odjeljenje za stambena pitanja koje je nezakonito izdavalo rješenja pridošlim Srbima sa prostora Bosne i Hercegovine.

Kuća ispred spomenika i vozila ispred nje jeste kuća iz koje je u prvim danima odveden Avdo Kurtović, kome se gubi svaki trag. Spomenik je podignut ubicama koji su stradale u akciji prema Matuzićima.

48. Edina Bešlagić, Brdo Bešlagića, Doboj, ubijena je u kući 2019. godine. Ona je trebala da svjedoči na sudu za ubistvo oca, matere, strine i amidže koji su ubijeni 1992. godine. Ubijena je u porodičnoj kući podmetnutom eksplozivnom napravom, a ubili su je naredbodavci koji su učesnici u ubistvu njenih roditelja, amidže i strine, kako se ne bi pojavila kao glavni svjedok na sudu za počinjeno ubistvo.

POZIV NA POKRŠTAVANJE

Vatra u gradu je zapaljena u toku noći 2/3. maja 1992. godine. Dim se nadvio nad gradom i to najviše na višim kotama, odnosno starom dijelu grada. Gradom odjekuju eksplozije iz prigradskih naselja, a najviše onog dijela sa kog su otišle Dobojlije navedene noći i spas potražile u pravcu tešanjske opštine. Imovina nesrba se uništavala, kuće nestajale u plamenu kao i drugi ekonomski objekti u njihovim neposrednim okruženjima. U paljevini se najviše koristila nafta kao gorivo, jer ona stvara veće količine dima koji je štetan po zdravlje, koji stanovnike tjera na bježaniju i traženje sigurnijeg mjesta za boravak. Takva prva eksplozija je odjeknula na željezničkoj stanici, koja je u potpunosti uništila slastičarnu "Albanca", koji ju je godinama tu držao i posluživao putnike u prolazu ka stanici i od stanice prema gradu.

Na sve to oko 10:00 sati gradom kruži bijeli Golf otet od jednog Bošnjaka u kojem sjede vozač Slobodan Karagić Karaga i suvozač Milenko Gligorić s megafonom u rukama, preko koga građanima šalje poruku prijetećeg sadržaja. On poziva građane koji imaju bilo kakvo oružje da isto predaju što prije u MUP, u protivnom im se neće garantirati ni materijalna, a ni bezbjednosna sigurnost. Rok je do 16:00 sati. Isti akteri su opet megafonom pozvali nesrbe da idu pred crkvu na pokrštavanje i povratak svojoj srpskoj vjeri.

Ovaj zločinački poziv osmislio je Vasilije Kačavenda, a s puno zadovoljstva prevodio Milenko Gligorić. Uz ovo je isti i preko Radio Doboja pozivao braću Srbe sljedećim sadržajem: "Probudite se, braćo Srbi, zar ne vidite šta vam rade neprijatelji s kojima smo decenijama zajedno živjeli?!" Uz sve ovo upitno je kako ostati pri svijesti i pametan, kakvo je u tom zlu najbolje rješenje za spas od nadolazećeg zločina koji je već uveliko ušao u grad među stanovnike. Građani su najčešće sami sebi posavljali pitanja, a ona su šta će biti s njima ako prihvate ili šta će biti ako ne prihvate poziv. Odluka se mora hitno donijeti zbog sebe i svoje porodice, jer je otvoreno pitanje "biti ili nestati". Pozivu za pokrštavanje odazvao se neznatan broj, jer su bili svjesni da ih čeka neko novo zlo koje su zločinci za njih pripremili. Pozivi za predaju građanima su upućivani prvih dana okupacije, dok su pozivi na pokrštavanje upućeni 4. i 5.10.1992. godine.

Pored zločina koji se čine svakodnevno po gradu, vršeni su zločini u režiji i djelu Vasilija Kačavende. Ovi zločini su bili osmišljeni u tri dijela: protjerati, pobiti i pokrstiti, što je čista inkvizicija koju provodi SPC. Šta reći drugo osim da je to udruženi zločin koji provodi srpska vojska, policija i pravoslavna crkva. U svemu ovome nesrbi postavljaju pitanja gdje su komšije Srbi, kumovi Srbi, drugovi iz školskih klupa, radne kolege sa posla. Nema ih, jer oni koji su to pokušali brzo su ušutkani od strane KŠ-a koji je tada radio u ilegali u Lipcu.

TREĆE POGLAVLJE

ISPOVIJESTI LOGORAŠA O ZLOČINIMA KOJE SU PREŽIVJELI U LOGORIMA U TOKU BORAVKA U NJIMA

IZJAVE DOBOJLIJA LOGORAŠA

Rođen sam 1942. godine u Kraljevini Jugoslaviji. Sa svojim roditeljima i sa starijom sestrom (djeca) preživjeli smo Drugi svjetski rat. Odrastao sam u novoj Jugoslaviji, da bih u periodu 1992–1995. godine doživio pravu kataklizmu sa svojom familijom. U gradu Doboju, u kojem sam živio, a onda zatečen u okupaciji grada, doživio sam najteži dio svog života koji sam živio do tada. Inžinjeringom koji je sačinjen od strane SANU u Beogradu moja porodica, ja i narod kojem pripadam smo trebali u potpunosti nestati. Na sreću, to se nije dogodilo. Ostali smo živi zahvaljujući sudbini koju nam je Bog podario.

Okupacijom grada koja je izvršena 2/3. maja 1992. godine izvršeno je nekoliko teških zločina u starom dijelu grada, a grad je u potpunosti blokiran te se iz istog nije moglo ni izaći a ni u njega ući. Po gradu su vršena pojedinačna hapšenja (po pripremljenom spisku), a na Čaršiji su ispred džamije skupljeni svi muškarci u dobi od 18 i više godina. Stariji su odmah izdvojeni i odvedeni u hangare kod "Bosanke" i tu zatvoreni. Svi odvedeni od kuće i stanova, kada su pritvoreni u zatvoru i hangarima, znali su gdje se nalaze, dok je za porodicu to ostala nepoznanica i neograničena neizvjesnost.

Prvi i osnovni zadatak Kriznog štaba bio je da se pohapse sve ugledne Dobojlije nesrbi, a onda slijede i oni drugi koji će kroz logore lakše biti protjerani iz grada. U gradu je uveden policijski sat. Tako je građanima koji su se našli u gradu, a većina jeste, dozvoljeno kretanje od 07 do 23:00 sati. Iz stanova i kuća nisu odvođeni samo muškarci, nego je iz kuća i stanova odnešena i bijela tehnika i druge stvari koje su se svidjele čistačima. Oduzimana su i vozila i još mnoge druge stvari, tako da su domaćinstva ostajala da žive bez normalnih uslova za život.

Dana 8.6.1992. godine u vremenu oko 12 sati na vratima stana pojavila su se dva golobrada mladića. Moja supruga je izašla na vrata pitajući ih šta traže. Odmah su rekli da traže mene, njenog supruga, i tražili da odmah krenem s njima. Obukao sam gornji dio trenerke, navukao patike i izašao na vrata. Odmah su mi stavili lisice na ruke i odveli niz stubište. Krećući se niz stubište čuo sam plač djece i supruge, koji su pozivali i tražili da me vrate, govoreći da ja nisam nizašta kriv. Međutim, pozivi moje porodice bili su uzaludni. Čim smo izašli iz zgrade, otvorili su vrata Golfa i smjestili me na zadnje sjedište, a onda otišli do zgrade prekoputa iz koje su izveli mog komšiju Bošnjaka i smjestili i njega u kola pored mene. Vozilo se kretalo iz ulice u kojoj stanujem prema glavnoj ulici, a onda je

skrenulo lijevo i stalo je kada smo stigli do MUP-a, a mi smo izašli i uvedeni smo u zgradu, u hodnik iste. Tu su stajali policajci koji su se smijali i dobacivali pogrdne riječi. Naravno, bilo je i psovanja, kao što je psovanje "majke balijske". Meni su skinuli lisice sa ruku i onda nam naredili da stanemo uza zid licem okrenutom ka zidu, da raširimo noge, dignemo ruke uza zid s ispružena tri prsta, a onda naredili da pjevamo četničke pjesme, "Od Topole pa do Ravne gore". Poslije toga, prišao nam je jedan od policajca i poveo nas prema vratima kojima se izlazi u krug MUP-a. Kada smo izašli ispred zgrade, ispred nas je stajalo pet uniformiranih nepoznatih lica s dugim cijevima. Kada smo im prišli, pala je naredba da izvadimo sve iz džepova i stavimo na kamaru na kojoj su se već nalazile stvari prethodno dovedenih u zatvor. Oko njih su se nalazili predmeti od namještaja (noge stolica i stolova, komadi daske, cjepanice), a ja sam odmah zaključio da sve to nije slučajno.

Završili smo sa pražnjenjem džepova, pri čemu je uslijedilo novo naređenje, a to je da krenemo prema vratima jedne male zgrade u kojoj će nas smjestiti. Čim smo krenuli prema ulaznim vratima, u njihovim rukama su se našli svi oni predmeti koje sam vidio pored njih kada sam ušao u taj prostor. Počelo je udaranje. Nije se gledalo kuda će nas tući. Najčešći udarci su bili po leđima, bubrezima i rebrima. Tako sam dobio veoma jaka dva udarca po rebrima i bubrezima, ali sam ipak ostao na nogama. Utjerali su nas u tu zgradicu i naredili da budemo po dvojica, a onda su ubacili sve one dijelove namještaja s naredbom da ih uzmemo u ruke. Kako je jedan od nas ostao sam, njemu je naređeno da komanduje međusobno udaranje. Morao je da se dere i viče "udri jače", dok su oni sve to posmatrali i ironično se sa zadovoljstvom smijali.

Međusobna tuča je trajala desetak minuta, kada je dato naređenje da prestanemo. Vrata su se otvorila, pri čemu je uslijedila naredba da krenemo na izlaznu kapiju MUP-a. Tamo se ispred nas ukazao autobus. Naređeno nam je da uđemo jedan po jedan i da posjedamo na sjedišta. Sjeli smo i odmah nam je naređeno da savijemo glavu među koljena i da rukama oko vrata držimo glavu među nogama. Moje misli su izašle iz autobusa prije nego je i krenuo. Sam sam sebi postavljao pitanje: "Šta će biti s nama, kuda oni nas voze?". Autobus je izašao na glavnu ulicu i nastavio se kretati gradom. Zaključio sam da nas voze kroz grad, kako bi nas uvjerio da nas voze negdje daleko od grada. Onda je autobus krenuo jednim dužim putem i po šumu rijeke Bosne zaključio sam da nas vozi prema južnom izlazu iz grada.

Autobus je umanjio brzinu, a onda skrenuo desno i zaustavio se. Naredba je pala da izađemo iz autobusa, što smo i uradili. Čim smo izašli uslijedila ponovo naredba da idemo prema zgradi za koju ću kasnije saznati da je Perčin kafić u koji ja nikada nisam ni ulazio.

Kada smo ušli u kafić, zatekli smo krš. Odmah nam je naređeno da sve počistimo kako bismo mogli sjesti na preostali dio neuništenih sećija poredanih pored zidova. Tu smo zatekli čuvare koji su odmah preuzeli svu komandu i čuvanje nas koji smo dovedeni u kafić. Naređeno nam je da nema međusobnog razgovora i kontakata. Mogli smo se međusobno samo gledati i tako zaključiti da smo svi dovezeni iz grada i da se svi poznajemo, što nam je davalo neku posebnu sigurnost i snagu u pritvoru, u kojem je sjedilo lice koje je puštalo muziku u kafiću, a sjedio je i čuvar sa snajperom koji je bio čitavo vrijeme uperen prema mjestu gdje sjedimo.

Dan je bio na izmaku. Približavala se noć, a onda se začulo vozilo koje je parkirano ispred kafića. Nemalo zatim pojavilo se unformirano lice ispred koga je išlo još jedno uhapšeno lice. Uvedeno je i ostavljeno s nama, a on je otišao. Tu večer je izvedeno još tri lica, tako da je naš broj počeo da raste. Tako, kada bi se zaustavilo vozilo ispred kafića, naredba je bila da se ne priča i da se mora slušati sve ono što naredi lice koje dovodi uhapšeno lice.

Međutim, sve bi to bilo izdržljivo da nisu došli dželati koji su došli sa zadatkom premlaćivanja nas zatvorenika. Prvo premlaćivanje je bilo na mjestima na kojima sjedimo, a onda su izvodili, pri tome odabirući pojedince, na podijum na kojem se plesalo i na tome mjestu tukli. Ako bi se pak neko drznuo da se brani, onda počinju Tantalove muke. Udaralo se svim i svačim. Krv ne samo da je padala po patosu, nego je prskala i po zidovima. Kada bi završili svoju seansu, a ona se završavala nakon njihovog umora, napuštali bi kafić. Odmah bi od strane čuvara uslijedila naredba da se očisti sva krv te da ponovo sjednemo na svoja mjesta. U toku noći su se takve scene znale dešavati i po nekoliko puta, a mi smo ih preživljavali sve dok smo bili smješteni u tom kafiću.

Peti dan boravka u kafiću posjetio nas je bivši ugostitelj restorana u neposrednoj blizini kafića, Nedeljko Bašić, s korpom u ruci, oko pasa opasan s novom futrulom i u njoj škorpion. Uslijedila je podjela hrane koju je donio. Bilo je to parče hljeba, jedno kuhano jaje i malo pakovanje marmelade. U tom periodu nas je u kafiću posjetio i Slobodan Karagić Karaga, u društvu još dvojice i dvije djevojčice. On ih je vodao i seksualno iskorištavao, a to je omogućavao i drugim oko sebe. Po saznanju, jedna od djevojčica je počela imati psihičke probleme, jer je postala stalni pacijent jedne od bolnica u Njemačkoj.

Petak je. Kiša neprestano pada. Grmi sa svih strana, a onda naveče oko 23:00 dolazi u kafić povelika grupa pohapšenih. Svi su bili do kože mokri. Ubačeni su s nama, tako da nas je u tom trenutku bilo oko 200 stotine u tako jednom malom prostoru. Gledajući po novopridošlim, prepoznao sam da su to mještani Bukovičkih Čivčija. Jedan od njih je došao s glavom u zavojima. Nama je naređeno da sagnemo glave na koljena i rukama previjenim iste držimo među koljenima, ta-

ko da smo mi bili povijenih glavama, a oni su povrijeđenom ušivali glavu i tako je ta terapija trajala sve do tri sata ujutro, kada su nas sve ostavili i otišli iz kafića. Kafić je bio toliko pun da je svakog trenutka prijetila opasnost od gušenja zbog prenatrpanosti i vlage koja je unešena kada su pristigli Čivčijani (186), koji su mokri do kože odvezeni iz Bukovičkih Čivčija i smješteni s nama u kafić površine $25m^2$.

Kada je ujutro oko sedam sati data naredba da podignemo glave i sjednemo normalno, dugo vremena je trebalo dok smo otkačili ruke, a onda i glave od nogu i podigli u normalno stanje.

U ovom kafiću je jedan od stanovnika Makljenovca (Hrvat) zbog premlaćivanja, nakon samo par dana od puštanja iz logora, podlegao od udaraca.

PRESELJENJE U HANGARE

Dan je subota, 13. juni. Naređuje nam se da izađemo ispred kafića, što smo i učinili. Svi smo izašli i čekali sljedeću naredbu. U međuvremenu se pojavilo vozilo bez cerade i parkiralo ispred kafića. Otvorena je zadnja stranica i na tom otvoru postavljeno jedno brvno preko koga ćemo prelaziti i smještati se u karoseriju. Bilo je negdje oko 10:00 sati kada je kamion odvezao jednu grupu zatvorenika, onda se vratio i sve po grupama odvezao iz kafića. Tako je naš budući smještaj nađen u hangarima kod "Bosanke". To su hangari bivše JNA u kojima su se nalazili topovi, tenkovi i drugo teško artiljerijsko naoružanje. Kada sam ušao u prostor na kojem se nalaze hangari, ostao sam zatečen. S obzirom na to da je to dio grada u kojem živim, iznenadio sam se kada sam vidio da tu nema više nastrešnica pod kojima je stajalo teško naoružanje, nego samo objekti s krovom i izidani zidovi, znači zatvoreni objekti. Kada su se vrata otvorila, naređeno nam je da uđemo u hangar, što smo i učinili.

Kada sam ušao unutra, odmah sam uočio ugrađene boksove po podužnim stranama, koji su počinjali od patosa i završavali pod krovom hangara. U svaki boks je moglo stati po dva zatvorenika. Svi oni koji nisu mogli stati u boksove posjedali su po patosu. Čim smo svi ušli, vrata iza nas su se zatvorila. Dobili smo novi smještaj u kojem ćemo sada na drugi način razgovarati i razmišljati kakva će nam biti konačna sudbina. Naravno, niko ne razmišlja kada ćemo i hoćemo li pak dobiti nešto da jedemo. Prošlo je nekoliko dana kada su se vrata otvorila i na vratima pojavile korpe sa hranom. Taj dan smo dobili po pola hljeba i jednu konzervu nutrijskog nareska. Kada je izvršena podjela i vrata se zatvorila, svi su krenuli da što prije ubace koji zalogaj u usta. Pokušao sam ih nagovoriti da ne jedu sve odjednom, jer im može nauditi. Međutim, nisam u tome uspio. Većinom su svi pojeli što su dobili, pri tome razmišljajući hoćemo li i kada dobiti sljedeće

sljedovanje. Tako je samo nakon par sati nastao problem kod većine. Želudac to nije mogao primiti zbog opterećenja, pri čemu je došlo do izazivanja proliva, a onda i zahtjeva za izlazak iz hangara u poljski WC. Naravno da su tek tada svi shvatili da moja upozorenja nisu urodila plodom.

Poslije toga pojavljuje se jedan drugi problem. Vrata se otvaraju, a ispred vrata stoje tri uniformirana lica s dugim cijevima. Ispred je stajao Slobodan Karagić sa crvenom beretkom na glavi, a sa strane Predo Kujundžić i Miroslav Pijunović Piko. Kada su sagledali brojno stanje, uslijedilo je pitanje od Karage, kao i razlog posjete nama zatvorenicima. Odmah je rekao da su došli da se dogovore s nama o cijeni oslobađanja iz logora, pri čemu su rekli i utvrđenu cijenu po glavi: "Mi vam nudimo početnu cijenu, a ona je 10.000 DM po glavi. Na vama je da kažete gdje su pare i kako da dođemo do njih. Kažite nam i mi ćemo otići uzeti pare i doći po vas i odvesti vas na Alijinu stranu." U hangaru je nastao tajac, a onda pojedinačna ponuda s početnim iznosom od 100 do 400 DM. Kada su čuli šta zatvorenici nude, pogledali su niz hangar, opsovali mater i okrenuli se ka izlazu. U međuvremenu je Karaga podigao glavu pod krov gdje je prepoznao jednog od zatvorenika i rekao mu da kaže svome ocu da je njegova glava 30.000 DM. Izašli su iz hangara, čime su se i vrata iza njih zatvorila. Naravno, više nisu dolazili, jer su vidjeli da je njihova otkupna cijena bila promašaj i samo pusta želja.

Hangar je bio pokriven čvrstim materijalom, dok je konstrukcija bila željezna. Ovo navodim jer je našim prisustvom u hangaru stvarana kondenzacija, tako da je sa konstrukcije često padala voda pa je izgledalo da krovna konstrukcija prokišnjava. Primijetio sam da ispred hangara često sjedi moj komšija, koji je uvijek nešto pisao. Saznao sam da je, kad god je posjećivao hangar, pravio spiskove za razmjenu. Isto tako sam saznao da ispred hangara u kojem smo bili ima i hangar u kojem su boravili Srbi. To su Srbi koji su bježali sa linije, nisu se odazvali mobilizaciji, i, što je još gore za srpsku stvar, nisu represivno djelovali prema svojim komšijama, a što je traženo od njih. Zato, kada navečer dođe osvetnička ekspedicija u taj hangar, nastaju jauci i traženja da ih ubiju, a ne da se iživljavaju nad njima. Oni su gore prolazili u premlaćivanju od nas nesrba koji smo se nalazili u hangaru u neposrednoj njihovoj blizini.

PRESELJENJE U ZATVOR

Dana 23.6.1992. godine oko 10:00 sati otvaraju se vrata hangara, a ispred hangara vozilo furgon za prevoz namještaja firme "Razvitak". U prvi momenat nismo znali iz kojih je namjera došao ispred hangara, ali onda nam je saopšteno da će svaki onaj čiji se ime prozove izaći ispred hangara i stati pored vozila. Imena su čitana, a onda je pročitano i moje. Naredba je data da svi koji su prozvani

uđu u vozilo. Ukupno nas je na spisku bilo 60 i, da bismo svi stali, ugurani smo maltene jedni na druge. Kada smo svi ušli, vrata su se zatvorila i vozilo je krenulo. Nismo znali kuda nas voze. Išli smo u nepoznato, a onda se vozilo zaustavilo, vrata su se otvorila, što je za mene bio spas. Na svu sreću, našao sam se kod vrata pa sam prvi izašao i odmah pao na beton. Sljedeći koji su izašli pritekli su mi u pomoć, neko je našao i vode, tako da sam brzo došao svijesti. Kada smo svi napustili vozilo i stali u dva reda, počela su se čitati imena i vršiti raspored ko će u koju sobu. Moje ime je određeno u sobu broj 8. Krećući se prema ulazu u zgradu, u krugu sam primijetio svog komšiju Hrvata, Krnjić Mijata, starca od preko 80 godina. Nisam mogao proći pored njega, a da ga ne upitam zbog čega je on u zatvoru. Samo mi je odgovorio riječima: "Komšija, ovo je rat", a ja sam u sebi rekao da to nije nikakav rat, nego fizičko istrebljenje i najteži fašizam od Drugog svjetskog rata, nastavljajući put ka vratima.

Kada sam ušao u zgradu i našao se u hodniku ispred vrata na kojima je stajao broj 8, čuvar je otvorio vrata i ja sam se našao u novom prostoru. Kada su se vrata zatvorila, pogledao sam po sobi, odnosno po krevetima i na opšte iznenađenje maltene svi koje sam zatekao u sobi bili su mi bliže i dalje poznati. Ispred mene u krevetima su bili dr. Reuf Huskić, Mehmedalija Huskić i Fikret Ahmić. S lijeve strane u krevetima su bili prof. Smajl Avdić i Josip Budulica, predsjednik suda za prekršaje, a sa desne strane policajac Šaban Ibraković, dok su ostali manje poznati.

U zatvoru smo prebačeni i smješteni pred ručak, tako da mi je svoj ručak dao Ahmić, vjerovatno znajući da smo svi mi koji smo došli u zatvor svjesno mučeni i izgladnjivani. Ručak sam prihvatio i za kratko vrijeme ga pojeo, posebno kada mi je Mehmedalija rekao da će ubrzo doći da se posuđe pokupi. Zaista se to i desilo, što mi je služila kao dobra pouka. Saznao sam od svojih novih cimera da su oni svaki dan imali po tri obroka, ali da je našim dolaskom to svedeno na dva, i to doručak i ručak, što je veoma dobro kada se zna da smo danima u Perčinom kafiću i hangaru živjeli bez hrane.

Od svih prisutnih u sobi u najtežoj situaciji bio je Šaban koji nije mogao ni da govori, zatim Fikret, Josip pa onda svi redom u sobi.

Dolaskom u sobu broj 8 našao sam se sa cimerima, tako da nas je bilo 50, a kreveta samo 24, što znači da ja i polovica nismo imali krevet, s jednim zatvorenikom iz grada koji je konstrukcijski bio manji od mene.

Boraveći u zatvoru saznao sam da je noć prije od premlaćivanja povredama podlegao Jozo Matanović, koji je radio u bolnici u Doboju na održavanju kućnih instalacija. U zatvoru se našao jer je navodno pripremao diverziju u bolnici, što sigurno nije istina, ali jeste zato što je po nacionalnosti Hrvat. Ovo je jedan od primjera neljudskog ponašanja prema zatvorenicima, a jedan od najgorih stra-

žara bio je Staniša Miljanović. Ništa bolji nisu bili ni Brane Vuković, Radulović i dr. Svoju snagu i svirepost su najbolje ispoljavali ujutro kada se išlo u WC na vršenje nužde i umivanje. Tada su po leđima pucale palice ne birajući mjesta po kojima će udarati zatvorenika. Ovaj jutarnji ritual nas 50 je trebalo da obavi za pet minuta i da se ponovo vratimo u svoju sobu. Drugi vid premlaćivanja bio je odvođenje iz sobe u druge prostorije u kojima su čekali dželati. Svaki koji bi se našao na toj neljudskoj terapiji u sobu je ušao s podlivima, a onda po nekoliko dana nije mogao ustati iz kreveta. Čuvari su često puštali dželate i u sobu tako da su nas i u sobi fizički zlostavljali i sebe tako zadovoljavali.

Negdje pred kraj mjeseca juna pozvan sam od strane čuvara da odem u stražaru koja se nalazi na kapiji na ulazu u krug zatvora i da se tu javim istražitelju. Izašao sam iz sobe i otišao do stražara i tu našao lice koje će me isljeđivati. Rekao mi je da sjednem, a onda iz džepa izvadio mali bločić i počeo s ispitivanjem. Postavljao je ona uobičajna pitanja kao što su: kako se zovem, kada sam rođen, gdje sam rođen, gdje stanujem, šta sam po struci pa naposlijetku i zbog čega sam u zatvoru. Nisam mu mogao odgovoriti, ali sam ja njega to upitao da on meni odgovori. Iznenadio se na moj upit, a onda mi rekao: "Eto šta su nam uradile ove stranke." Odgovorio sam mu da ja nisam član niti jedne nacionalne stranke pa zato i postavljam pitanje zbog čega sam ovdje u zatvoru. Ostao je bez odgovora, zatim je sklopio notes i stavio ga u džep i meni rekao da mogu ići u svoju sobu. Izašao sam, ali je taj istražitelj, niži od mene i žute kose, ostavio na mene dubok dojam, tako da sam sebi postavljao pitanje ko je taj istražitelj i šta je stvarno on želio da mu kažem. Kada sam ušao u sobu, odmah su cimeri počeli postavljati pitanja. Rekao sam im ono što sam rekao i istražitelju i na tome se i završilo.

Dok sam boravio u zatvoru, saznao sam nešto veoma interesantno, a to je da u sobi postoji "Đokina grupa". Saznao sam da je Đoko ustvari Đorđe Lavrnić, bivši rukometni reprezentativac Jugoslavije, koji je vodio zatvorenike u pljačku imovine Bošnjaka i Hrvata. U mojoj sobi su bila četvorica iz Grapske i jedan iz Bukovačkih Čivčija. Oni su vođeni u pljačku imovine izbjeglih Bošnjaka i Hrvata i sve skladištili u "Ozrenku" u Rudanci, a odatle je sve to razvrstavano i po nalogu Kriznog štaba raspoređivano prema utvrđenom rasporedu.

Sve dok sam boravio kako u Perčinom kafiću, hangaru, tako i u zatvoru, imao sam jedan istinski osjećaj da ću ipak ovo zlo pobijediti i izaći na slobodu. Često sam to prenosio i ohrabrivao svoje cimere da ćemo izaći na slobodu. Tako sam im služio kao psiholog te su često pojedinačno sjedili i tražili da im pričam i tako im dajem snagu da istraju.

Moj komšija (Andrija Đukić), čiji je zadatak bio da pravi spiskove, nije se udostojio da prenese mojoj porodici da sam živ i gdje se nalazim. A mogao je to, jer su vrata do vrata, nažalost...

Ipak, dana 10.7.1992. godine stiže moje novo doba rođenja. Vrata se otvaraju, stražar me poziva i kaže da pokupim svoje stvari i da idem na kapiju, jer me tamo neko čeka. Primijetio sam, bez obzira na to što ne znam gdje ću završiti, da su moji cimeri konačno shvatili da je sve ono što sam im pričao i čime sam ih hrabrio moguće. Pozdravio sam se s njima i izašao iz sobe broj 8 i krenuo prema kapiji, a onda izašao iz kruga zatvora, odnosno kaveza u kojem sam bio smješten. Ispred kapije stajao je autobus i kod autobusa Ćulibrk, bivši policajac. Prišao mi je i odmah upitao šta ću ja ovdje i zbog čega sam u zatvoru, a onda mi je rekao da me traži familija iz Gračanice. Naravno da sam razmišljao ko bi to mogao da bude, jer znam da tamo nemam nikoga, ali je ipak bitno da me neko traži i da ću konačno ugledati slobodu i priključiti se svojoj porodici. Upoznao me s tim da će se razmjena obaviti u Pribavi kod Gračanice, ali, ukoliko želim da se vratim u Doboj, da se mogu slobodno vratiti i da će mi se garantirati sigurnost. Naravno da sam prihvatio tu soluciju, a sve zbog svoje porodice o kojoj nisam znao ništa. Autobusom smo krenuli na Vilu do Perčinog kafića da se pokupe i ostali sa spiska i da krenemo zajedno u razmjenu koja je zakazana u Gračanici.

Kada smo stigli pred kafić, zatekli smo određeni broj zatvorenika koji su čekali autobus. Ono što je meni rekao Ćulibrk, rekao je to ovima ispred kafića. Ušli su u autobus i odmah smo krenuli na zakazano mjesto. Prošli smo kroz Lipac, Tekućice, Karanovac i u Kakmužu prešli rijeku Spreču i krenuli prema Pribavi. Kada smo stigli do mosta, prešli smo rijeku Spreču, izašli na put Tuzla-Gračanica i krenuli prema Gračanici. Primijetili smo da na drugoj strani stoje policajci i lica u civilu koji su čekali pregovore onih koji su nas dovezli za razmjenu. U tom momentu smo bili svi nijemi posmatrači, sve dok se naša komisija nije vratila do autobusa. Vrata su se otvorila, date su naredbe šta nam je raditi a onda se otpočelo s čitanjem imena po spisku. Čitajući imena, svaki logoraš je odmah pitan da li ostaje ili se vraća u Doboj. Tako je, od nas 17, 10 odlučilo da se vrati u Doboj, dok je 7 ostalo i prešlo na stranu koja vodi u Gračanicu. U međuvremenu su izneseni sanduci i odmah utovarani u vozilo koje je došlo u pratnji s nama i, čim se završio utovar, vozilo je krenulo i otišlo istim putem kojim smo i mi stigli. Krenula su autobusom s nama i tri srpska vojnika, koji, kako su rekli, putuju za Karanovac. Autobus je vozio istim putem kojim je i došao. Stao je u Karanovcu da izađu vojnici, koji su od Ćulibrka zatražili trojicu logoraša da ih vode s njima. Ćulibrk se izderao na njih, zatvorio vrata i autobus je krenuo dalje prema Doboju. Bio je to autobus plinare kojim su se prevozili radnici na posao u Rudanku.

U Doboj pred MUP stigli smo oko 16:00 sati, u vrijeme kada traje policijski sat, čime je nastao problem kako da se po izlasku iz autobusa prebacimo do mjesta stanovanja (Milkovac, Čivčije, Grapska). Zamolio sam Ćulibrka, jer se veoma dobro znamo, da se autobusom svi prebace do svojih kuća, što je bez pogo-

vora odobrio. Nas nekolicina koji smo stanovali u neposrednoj blizini zatvora izašli smo između zgrada i svako je stigao bez problema kako pred, tako i u zgradu.

Putujući na razmjenu u Gračanicu, od logoraša koji su nam se priključili iz kafića saznali smo da su oni svi, kad su nas 80 prebacili u zatvor, vraćeni u kafić. Naša sreća i nastavak života može se smatrati slučajnošću ili Božijom sudbinom, sreća da smo samo dan prije razmijenjeni, jer je mnogo logoraša koji su izvedeni iz kafića i stavljeni u živi štit u kome je život izgubilo njih 23, od kojih je 13 iz Čivčija.

U svemu ovome je bitno istaći da, kada sam išao u Rudanku na radnu obavezu plijevljenja soje, ruke, odnosno koža po rukama mi je izgorjela od žive sode koju sam pronašao bez ikakve zaštite. Drugi primjer, nažalost, desio se kada je jedna baba prišla čuvaru koji nas je čuvao i zatražila tri roba da joj idu pokositi livadu. Pitanje je u kojem vremenu ta baba živi i kakvi su to mitovi u njoj još prisutni.

Kada sam stigao pred zgradu, na ulazu su sam zatekao djecu kako se igraju. Čim su me primijetili, prestrašili su se i pobjegli u svoje stanove. Ipak, neki su me prepoznali i odmah otrčali na sprat na kojem stanuje moja porodica i rekli mojoj supruzi da sam ja stigao i da se nalazim pred ulazom. Vratili su se zajedno s mojom suprugom, sinom i kćerkom. Kada su vidjeli kako izgledam, nastalo je i ljubljenje. Uhvatili su me ispod ruku i poveli uz stubište, ali su me više nosili, nego što sam ja išao svojim nogama. Kada sam ušao u stan, odmah su sve troje sjeli pored mene, gledali me i razmišljali šta da me prvo upitaju. Ja sam ih prekinio u mislima i rekao supruzi da uključi bojler ako ima struje i da mi nešto napravi da jedem, ako ima šta. S obzirom na to da je bilo struje, bojler je uključen, a za jelo mi je napravila kajganu, ali samo od jednog jajeta. Znala je da ću, ako mi napravi više, imati problema s probavom. Insistirao sam da mi napravi još, što je uradila, a onda sam to sve povratio, a supruga je to gledala ne rekavši ni riječ, jer je samo željela da ispuni moju želju.

Odmah drugi dan saznao sam da je komšijina kćerka, koja me je vidjela kada sam došao, čim je ušla u stan pala po krevetu i od šoka koji je proživjela kada me vidjela odležala sedmicu dana. Sva sreća, sve se završilo bez posljedica po nju i njene roditelje. Kada se voda ugrijala u bojleru, ušao sam u kupatilo da se okupam nakon 33 dana provedenih u logoru u kojima se nisam okupao. Čim sam se počeo raspremati, supruga me sa zaprepaštenjem pogledala i onda upitala: "Od čega su ti ove mrlje po tijelu, čime si se umazao?" Pogledao sam svoje tijelo i, kada sam sve to vidio, nisam joj dao odmah odgovor. Međutim, morao sam reći da su to sve podlivi od udaraca koje sam dobivao, kako u MUP-u, kafiću, hangarima, tako i u zatvoru. Svo moje tijelo bilo je pokriveno crnim i žutim podlivima, koje nisam mogao sakriti ni od supruge ni od djece.

Nakon par dana, kada sam došao sebi, supruga mi je ispričala kako su u gradu boravili "Martićevci" i da su bili smješteni u školi koja se nalazi samo par stotina metara od zgrade u kojoj stanujemo te da su po gradu počela ubijanja, silovanja i pljačke, kao i to da je bila odlučila da, ako dođu u stan, s djecom sa četvrtog sprata preko balkona skoči iz stana. Na svu sreću, to se nije dogodilo, ali ja sam taj koji je stigao na vrata i ušao među svoju porodicu.

Nakon izlaska iz logora u gradu sam ostao sve do 2.10.1992. godine. U gradu je život postojao sve gori i opasniji. Osjetio sam da bih mogao ponovo da se nađem u logoru ili pak i ubijen. Krenuo sam u potragu za spasom. Na svu sreću, našao sam je zahvaljujući padu Smoluće. U grad je stigla porodica, a u toj porodici bila je i bivša učenica moje supruge koja joj je bila i razrednica četiri godine. Pronašli smo ih i njen muž nam je, s još jednom Dobojkom kojoj je moja supruga bila razrednica, uspio organizirati izlazak iz Doboja preko Poljica i dolazak u Svjetliču. Naš izlazak trajao je čitav dan i tek u 19:00 sati uspijeli smo izaći i doći do Svjetliče.

Nakon obavljene razmjene i dolaska u grad Doboj, u kojem je ostala moja porodica, mojoj radosti, kada sam je zatekao kompletnu, nije bilo kraja. Zaboravio sam sve što sam preživio boraveći po logorima. Ipak, sve do odluke da moramo radi svoje sigurnosti napustiti grad, živjeli smo u neizvjesnosti i u strahu i s mislima šta nam sve još može dogoditi, posebno kada mi je supruga rekla da će se s djecom baciti sa četvrtog sprata iz stana kad dođu "Martićevci", koji su pristigli u Doboj i koji vrše nesnošljive torture, ubistava i silovanja po kućama i stanovima.

Analizirajući sve strahote, shvatio sam da sam u ovoj fašističkoj torturi izgubio zdravlje, 20 kg svoje tjelesne težine, svu imovinu izuzev stana u kojem smo još boravili, a koji ćemo ipak morati napustiti, pravo na život i slobodu i sebe i svoje porodice, a dobio sam trajnu noćnu moru koja me prati u košmaru bježeći od dželata da me ne ubiju, trajnu hroničnu kardiovaskularnu bolest, trajne posjete medicinskim ustanovama i apotekama te nove sugrađane koji su zauzeli imovinu mojih sugrađana nesrba.

Noćne more koje me često napadaju u snu su da me dželati proganjaju i traže moju glavu, a ja im uvijek pobjegnem u najtežem strahu, zatim se probudim i spasim od njih. U tako teškom i psihičkom opterećenju osjetim da sam sav mokar od znoja kojim se okupam dok bježim od njih.

Da bismo izašli iz grada, prvo smo se morali u MUP-u odjaviti i, naravno, platiti našu odjavu, a onda sam bio prisiljen potpisati i izjavu da sva moja pokretna i nepokretna imovina ostaje u vlasništvu Republike Srpske. Sve sam to uradio samo da bih spasio živote svoje porodice i svoj lični život.

Sve pripreme koje smo obavili oko izlaska iz grada su završene i kao datum napuštanja određen je 2.10.1992. godine, a izlazak smo organizirali s dvojicom

građana srpske pripadnosti, jedan iz Smoluće i jedan iz Kostajnice. Za ovu soluciju smo se odlučili iz razloga što je njihovim suprugama moja supruga bila razrednica u srednjoj školi koju su pohađale u Doboju. Naš izlazak je trajao čitav dan, tako da smo preko Poljica uspjeli izaći tek navečer oko 19:00 sati i tako se konačno svi naći na slobodnoj teritoriji u naselju Svjetliča. Tu smo prenoćili i krenuli do Brijesnice i tu ostali tri dana, a onda smo preko Gračanice, Tuzle, Kladnja, planine Zvijezde i Kraljeve Sutjeske stigli u Zenicu, gdje smo sve ostali do ponovnog povratka u svoj grad Doboj, gdje smo i ostali da živimo do kraja svog života. Ipak, nikada se neće izbrisati sva zla koja sam doživio u logorima, kao i porodica koja je sve vrijeme živjela u neizvjesnosti o mom životu. Isto tako, mojoj supruzi se nikada neće izbrisati iz sjećanja svakodnevni odlasci do Srednjoškolskog centra u kojem je bio smješten Crveni krst u koji su se slivali svi podaci o nama logorašima, tražeći informacije o meni, koje nikad nije uspjela dobiti, a dobila ih je tek onda kada sam se 8.7. pojavio ispred zgrade u kojoj stanujemo. Sigurno je da se, kako njoj, tako ni meni nikada neće izbrisati iz sjećanja njena odluka o skakanju s balkona u smrt s djecom. Zato sada, kada osjetim potrebu da priđem balkonu i pogledam, osjetim jaku hladnoću, a onda kao da stojim bez svojih nogu. Nažalost, to su traume koje se nikada neće iz moga života izbrisati. Oni su moji životni saputnici, kao i saputnici moje porodice. I tako, dok mi nosimo ožiljke i traume u svojim tijelima, čistači i zločinci nose naše novce, zlato i svu imovinu koju su opljačkali iz naših kuća i stanova.

A šta sve može izopačeni ljudski mozak da uradi zajedno s krvavim očima najbolje su osjetili i doživjeli logoraši koji su bili zatočeni u Centralnom zatvoru u Doboju. Pored svega što su preživljavali u svojim sobama, posebno poniženje je bilo vršenje nužde, kako male, tako i velike u sobi u kojoj su logoraši boravili i koju su zvali kiblom. Bila je to plastična posuda zapremine 20 litara i bez poklopca. Pražnjenje je samo po odobrenju stražara koji su na hodnicima pored soba čuvali logoraše i često prisluškivali njihove razgovore. Tako, kada bi u nekoj od soba čuli razgovore, iznenadno su upadali u sobe i, ne pitajući ništa, tukli redom logoraše s jednog do drugog kraja sobe. Ukoliko bi se neko pak oglasio, slijedile su druge ture premlaćivanja.

Bez obzira na to što su postojali mokri čvorovi s WC-om, mogli su se koristiti samo u jutarnjim satima kao jedna od obaveznih higijenskih obaveza. Prema saznanjima, u drugim logorima nije bilo takvo sadističko ponašanje, što znači da su logoraši mogli koristiti WC u zgradi ili pak poljske WC-ove.

Ipak, sve se ovo podnosilo i trpjelo samo da se ostane živo i dobije manje batina i neljudskog zlostavljanja i premlaćivanja.

Zahid Kremić, dipl. maš. inž.

OSOBA NN-2

Kada je počela agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu, 4. aprila 1992. godine, zatekao sam se u gradu Doboju u kojem sam živio sa svojom porodicom, suprugom i dvoje maloljetne djece. Grad Doboj je okupiran 2/3.5.1992. godine, od strane paravojnih formacija "Arkanovaca" i "Šešeljevaca", koji su došli po naredbi iz Srbije.

U tom periodu sam radio u Tvornici kreča u Doboju u službi nabavke i prodaje. Uhapšen sam u stanu i odveden u SUP, a onda smješten u Okružni zatvor u Doboju pod optužbom da sam materijalno pomagao Stranku demokratske akcije. Iz stana su me odvela nepoznata uniformirana lica. U toku boravka u Centralnom zatvoru, svakodnevno sam odvođen u SUP na ispitivanje, a sve u vezi s tobožnjim usmjeravanjima sredstava za pomaganje SDA, kao i posjedovanjem radiostanice. Po saznanju, prvo su pretresli moje radno mjesto, kao i potkrovlje te, kada nisu našli ništa, usmjerili su se na priznanje da kažem gdje se ona nalazi. Naravno, i stan je pretrešen, a u njemu nisu ništa našli što bi moglo potvrditi bilo kakvu sumnju koja se ticala mene.

Na sve njihove psihološke i druge pritiske i prijetnje nisam podlegao. To je samo bio povod uvođenja straha među nesrbe kako bi što brže i jednostavnije napustili ne samo posao, nego i grad. Ovakva maltretiranja trajala su danima, da bi jednoga dana ušla dvojica policajaca u moju sobu. Prvo su zvali, spominjući moje ime, da se javim, ustanem i krenem s njima, što sam i učinio. Iako su za mene bili nepoznati, sa njihove uniforme sam uspio pročitati oznaku: K4-SA O KRAJINA, HRVATSKA. Kasnije ću saznati da su to pripadnici Martićevih formacija, koji su pozvani u Doboj na ispomoć "Arkanovcima" i "Šešeljevcima". Njih je dovelo lice po nadimku Petri.

Kada sam izašao iz svoje sobe i izašao na kapiju, primijetio sam kampanjolu u koju ću biti smješten i odvezen u nepoznato mjesto. U vozilo sam ušao s nekoliko logoraša, a onda je vozilo krenulo iz grada. Zbog putovanja koje je trajalo veoma dugo i puta kojim se kretalo, zaključio sam da nas voze prema Banjoj Luci. Kada smo stigli na odredišno mjesto i izašli iz vozila, ugledao sam kapiju na kojoj je pisalo "Zatvor Tunjice". O torturama i neljudskom ponašanju koje sam doživio, kako u zatvoru u Doboju, tako i u zatvoru Tunjice nisam u stanju bilo šta iznositi, zbog psihičkog stanja i trauma koje nosim u sebi.

Od dana hapšenja pa do razmjene koja se desila aprila 1993. godine, u logorima sam nedužan proveo 11 mjeseci i 17 dana, a da ni sam ne znam zašto.

Moj put razmjene s drugim logorašima odvijao se putem Tunjice–Banja Luka-Teslić i na Hatkine njive kod Žepča, gdje je izvršena razmjena. Bilo je logora u kojima su logoraši bili Bošnjaci i Hrvati: garnizon u Barama, kasarna u Mil-

kovcu, Perćin kafić na Vili, vojni hangari na Usori kod "Poljoremonta", Stanarima, Foči, Kotorskom... Većina logoraša smještenih u ovim logorima korišteni su u raznim radnim obavezama, kao što su: obrađivanje poljoprivrednog zemljišta, čuvanje stoke, pljačka imovine koju su napustili Bošnjaci i Hrvati, kopanje rovova i tranšeja na prvim linijama, nošenje MTS za potrebe srpske vojske i drugi poslovi koji se ukažu po potrebi.

Sve ono što sam preživio boraveći u logorima veoma je teško opisati i izreći običnim riječima. Sve što je ostalo jesu posljedice premlaćivanja i mučenja koja su ostavila teške i neizlječive zdravstvene posljedice. Šta reći nego da je to bio čisti fašizam koji je donesen iz Srbije i koji je primjenjivan na nama Bošnjacima i Hrvatima. U vezi sa svim onim što smo doživjeli u logorima, mogu nas shvatiti samo Jevreji koji su uspjeli preživjeti holokaust u toku Drugog svjetskog rata. Zločine koji su činjeni prema nama činili su rođeni fašisti, a oni su: Branislav Miljković, Vuković (ime nepoznato), Staniša Miljanović, Vojin Đukić, Velimir Borojević, Slobodan Dujković, zvani Papa iz Doboja. S obzirom na to da je grad bio u potpunosti blokiran i da se iz njega nije moglo izaći niti u njega ući, svi građani nesrbi koji su ostali u gradu bili su u logoru. Oni su doživljavali slične torture kao i mi koji smo bili u logorima. Vođeni su u radne obaveze svakodnevno. Otimane su stvari iz kuća i stanova, pare i zlato, ljudi premlaćivani, a žene i djevojke silovane i korištene za čišćenje grada. Posebno poniženje je bilo nad ženama intelektualkama, koje su se svako jutro morale javljati u KP "Progres", odakle su bile upućivane da čiste grad. Dobojlije koje su ostale u svojim kućama i stanovima istjerivani su od novopridošlih Srba, koji su se nakon svojih nedjela i zločina po zadatku se naselili u Doboj i njegovu okolinu.

Sve ovo što sam izjavio i što je napisano je samo dio onog što sam preživio i pretrpio, ali, pored svega toga, samo sam razmišljao o tome da li ću ikada više vidjeti svoju porodicu i familiju i da li ću ostati živ.

OSOBA NN-3

Pred agresiju na Republiku Bosnu i Hercegovinu sa svojom suprugom i dvoje maljoljetne djece sam živio u Doboju, u starom dijelu grada Čaršija. Radio sam u Tvornici kompresora i pneumatskog alata sve do okupacije grada 2/3. maja 1992. godine.

Ne znajući šta se sve dešava u gradu, otišao sam kao obično u tvornicu, ali mi je već na kapiji onemogućen ulazak. Lično sam obaviješten od Pere Bukejlovića da za mene više nema tamo mjesta. Kasnije sam saznao da je on postavljen ispred Kriznog štaba za povjerenika, čiji je glavni zadatak bio da se tvornica mora očistiti od nesrba, jer se stavlja u službu ratne proizvodnje.

Nakon okupacije, u gradu su otpočela hapšenja, kao i na Čaršiji, gdje sam stanovao sa svojom porodicom. Sve što je bilo sposobno za vojnu obavezu, a radi se o muškarcima, istjerano je iz svojih kuća i stjerano kod Selimije džamije na Čaršiji. Djeca do 18 godina su odvojena, a nas su postrojili u kolonu i onda naredili da idemo za njima. Tako smo prošli čitavim gradom i stigli u vojne hangare kod "Bosanke" na Usori. Bilo nas je oko 300 i svi smo utjerani u jedan hangar, a oni su zatvorili vrata iza nas. Hangari, koji su bili samo nastršnice ispod kojih je bila smještena teška artiljerija (haubice, minobacači, topovi, tenkovi), zatvoreni su zidovima i tako napravljeni hangari u koje će zatvarati nesrbe. Sva navedena tehnika je prebačena na Ozren, Duge njive – Trebavu i Vučijak – Podnovlje. Hangari su nam koristili za noćni smještaj, dok smo u toku dana odmah angažirani u radne obaveze obrađivanja usjeva po poljima, sabiranja napuštene stoke od nesrba koji su ih ostavili pri tome bježeći i spašavajući živu glavu. Posebne obaveze su bile kopanje rovova i tranšeja na prvim linijama, gdje smo svakog momenta mogli biti ubijeni sa druge strane linije. Prenosili smo municiju do prve linije i izvlačili ranjene i poginule borce VRS. Uz sve ove svakodnevne obaveze prijećeno nam je da ćemo biti ubijeni ako bilo šta uradimo ili pokušamo napraviti nešto.

S obzirom na moje zanimanje, boravio sam na više lokacija radi popravki i održavanja instalacija vodovoda i drugih uređaja. Tako sam boravio u Modriči na PD "Dr. Mujbegović", Sjenini Rijeci i Kotorskom. Gdje god smo bili na radnoj obavezi, dolazili su u obilazak "Šešeljevci". Nisu oni samo vršili obilazak. Oni su u svakom obilasku vršili razne torture s premlaćivanjima. Od tih udaraca sam često vođen u Doboj u bolnicu na liječenje.

U hangar su svaki dan dovođeni novi moji sugrađani, tako da je hangar postao pretijesan za sve nas zatvorene te je jedan dio nas prebačen u bivšu Tehničku školu kod uprave Vodovoda. Radeći tako na popravcima, osumnjičeni smo za diverziju. Tako sam 17.8.1992. godine, s još trojicom, prebačen u zatvor Tunjice kod Banje Luke. Tu smo proveli 7 dana na ispitivanju, a onda su me s još dvojicom vratili u Doboj. Poslije više nikada za njih dvojicu nisam ništa saznao, gdje su i da li su živi. Odmah sljedeći dan sam ponovo prebačen u Sjeninu Rijeku gdje sam proveo tri mjeseca, a onda su me prebacili u kuću dr. Asima Halilovića u Kotorskom, u čijoj blizini su bile još dvije kuće u kojima su bili zatvoreni logoraši. U Kotorskom sam proveo dvije i po godine na popravkama oštećenih kuća i održavanju gradskog vodovoda. Iz Kotorskog su me dva puta vodili u Modriču u PD na popravku pojilica u štalama i na Manjaču, gdje sam jednom proveo devet, a drugi put 17 dana.

Kada su me ponovo vratili u Kotorsko (121.10.1994. g.), angažiran sam na popravci vodovodne mreže na Šešlijama. Smatrajući da sam namjerno iscenirao

kvar toliko su me pretukli da mi je život bio u pitanju. U tim momentima sam molio Boga da umrem, samo da bih se oslobodio tih mučenja. Tada je došao kapetan Ostoja Trifunović i, kada je saznao šta su sve uradili od mene, pozvao je policiju i oni su odvedeni u zatvor. Ja sam završio u bolnici. U toj grupi zločinaca bio je jedan koji se zvao Zoran Panić, koji radi u "Fruktatrejdu" u Doboju. Sve što sam ja dobio batina od njih, to su dobili i dr. Hasib (veterinar), Enver Omerčić, zvani Zec, Abaz Hajrulahović i Ramče Čabrić.

Moje liječenje i kontrola obavljane su u bolnici i, kada sam zaključio da nisam pod prismotrom, iskoristio sam priliku i sakrio se među Dobojlije koje su se spremale za izlazak iz Doboja. Tako sam 21.9.1995. godine, zajedno s njima sa Željinog stadiona i preko Ozrena stigao u Maglaj. U logoru sam bio u periodu od 2.5.1992. do 21.9.1995. godine. Zahvaljujući tom zadnjem etničkom čišćenju grada Doboja, ostao sam živ, ali i s posljedicama ugroženog zdravlja, zbog čega sam redovni posjetilac kod ljekara i po bolnicama.

Boraveći u logorima u navedenom vremenu, nikada se iz mog sjećanja neće izbrisati zločinci koji su nas tukli i neljudski postupali prema nama, a među njima je i Mirjana Sarčević, koja je po izlasku iz bolnice došla pred moju kuću s grupom za moju likvidaciju. Zahvaljujući Draganu Stanojeviću iz Pločnika ostao sam među živima.

Ovome trebam dodati i dvojicu Bošnjaka, koji su se stavili u službu onih koji su nas došli hapsiti, koji su išli ispred njiih i pokazivali kuće u kojima se nalaze Bošnjaci, a oni su Salih Drljić i Ibrahim Čabrić, zvani Baja.

OSOBA NN-4

Rođen sam u naselju u kojem isključivo žive građani srpske pripadnosti, koje pripada opštini Doboj. Moja uzrastanja, kao i osnovno obrazovanje bili su u društvu muslimana, odnosno Bošnjaka s kojima smo moja familija i ja živjeli u obostranom razumijevanju. Nakon završetka školovanja, kao odrastao čovjek, radio sam u Doboju, gdje sam zasnovao svoju porodicu i živio sve do rata, u toku i poslije rata.

Ono što želim da kažem jeste to da je moja familija multietnička, odnosno da smo oženjeni i udati i da živimo i dobro i složno, možda bolje nego druge porodice koje su jedne nacionalnosti.

Zašto ovo kažem?

Sve ono što smo moja porodica i ja doživjeli u toku rata su teške posljedice koje su smetale našim mješovitim brakovima. Kao takvi smo evidentirani i stavljeni pod kontrolu od strane ekstremista iz stranke SDS. Da bi provjerili moju lojalnost, pozvali su me u MUP na razgovor, a onda mi ponudili policijsku opre-

mu, koju trebam obući, ići na teren i izvršiti ono što budu naredbodavci tražili da uradim na terenu. Ponudu nisam prihvatio iz više razloga, a najviše zbog svoje opredjeljenosti da ne želim svojim učešćem da bilo kome učinim zlo. Zbog toga su mi često bili u posjeti u stanu, obavljali razgovore, a onda krenuli u preotimačinu stana. Moje kretanje po gradu je redovno praćeno, posebno se kontroliralo s kim sam i ko mi je u društvu.

Konačno su jednog dana došli u stan i naredili da se obučem i krenem s njima. Ostavio sam porodicu i krenuo s njima. Odveli su me u MUP, gdje su me ispitivali, pa i neljudski se ponašali prema meni. Iz MUP-a su me odvezli na Usoru i smjestili u jedan od vojnih hangara, koji je bio pun ljudi, od kojih sam neke i poznavao. Kada sam se malo pribrao, prišao sam jednom i pitao ga zbog čega je on pritvoren, na što mi je odgovorio da je pobjegao sa ratišta i da će to redovno raditi. Rekao mi je dalje da mu je draže ovdje primati batine, nego izgubiti glavu zbog nečije ideologije. Zaključio sam da sam i ja taj koji ne želi uzeti pušku i ići na svog komšiju, prijatelja i radnog kolegu.

Boraveći u tom hangaru, imao sam priliku vidjeti pa i na svojoj koži osjetiti sve torture koje su primjenjivane, ne samo prema meni, nego i prema svima u hangaru. Pojedinci su čak molili da ih ubiju samo da se oslobode premlaćivanja. U pritvoru sam proveo 20 dana, nakon čega su me pustili kući. Međutim, moja "sloboda" je ponovo bila kontrolirana i svako moje kretanje strogo praćeno. Kad god sam odlučio da odem u posjetu u svoje mjesto da obiđem roditelje, morao sam u MUP-u tražiti dozvolu o kretanju. Najčešće je nisam mogao dobiti iz samo njima poznatih razloga.

Život mene i moje porodice je bio nesnošljiv. Samo zahvaljujući Dobrotvornom društvu "Merhamet", koje je radilo u Doboju, ostao sam u životu. Posao nisam mogao dobiti, a osjetio sam da mi nije bolje nego Bošnjacima i Hrvatima, koji će, čim im se ukaže pogodna prilika, napustiti grad i tako se spasiti svih neljudskih tortura i zlostavljanja.

Rat sam preživio sa svojom porodicom. Nisam napuštao grad u kojem i danas živim i mogu da kažem da je moja najveća sreća što su se vratili protjerani nesrbi i što konačno pored sebe imam svoje komšije i prijatelje. Smatram da kao Srbin mogu čiste savjesti i podignute glave s njima prošetati po gradu i s njima se naći u društvu koje mi je u toku rata nedostajalo.

Ovo kažem iz razloga što u gradu još uvijek žive oni koji su činili zla Dobojlijama pa i meni, samo što često izbjegavaju susrete i hodaju oborene glave ili bježe na drugu stranu ulice. Teško je objasniti žrtvi i zločincu međusobne odnose i ostavljene traume koje će nositi do kraja života. Pričajući s povratnicima u gradu ispričali su mi nešto za što smatram da je samo jedan dio onoga što su preživjeli, a što je meni dovoljno da podijelim sve to s njima i to je za sada jedino što

im kao čovjek mogu da ponudim. Zato su naši susreti u gradu oni pravi ljudski i prijateljski, jer se u priličnoj mjeri razumijemo.

Murat Šuvalić

OPORUKA PRI MOJOJ SMRTI I OKO SAHRANE U KABUR

(Oproštajno pismo Murata Šuvalića nađeno na tavanu)

Kad se na meni opazi da sam u zadnjim časovima, pa ne bio makar pri svijesti, želio bih da oko mene budu moji bližnji, ali ne mala djeca. Samo bih želio da budu čisti svi koji prisustvuju. Neka mi napominju da učim "Kulhu vallahu ehad" i "kelimei-šehadet", samo ne smiju da mi naređuju. Neka oni glasno uče i ilaču ne bih li i ja s njima mogao to učiniti. Ako opaze da i ja to činim, neka oni obavljaju, samo neka ne dosađuju, malo zastanu, pa opet lagano i sporo uče.

Prije toga, tj. prije smrti, bilo na dan ili dva, želio bih da se okupam, ako mogu da mi pomognu ili napomenu, da mi nokte obrežu, brke odrežu ako su odrasli, suvišne dlake ispod ruku i između nogu da odstranim, a ako mognem poslije da mi abdest pomognu uzeti, a, ako ne mognem, onda neka me umiju.

Ako se opazi da sam pri izdihljaju, okrenite me prema kibli i na leđa povalite, a neko neka uči Jasin iz Kur'ana, a kad izdahnem, onda više ništa ne treba učiti niti plakati. Odmah treba brzo javiti mojima za moju smrt i odrediti rok za dženazu i to onaj koji bi bio potreban da svi mogu doći ili sačekati dio vremena.

Moju dženazu objaviti po mogućnosti kako po gradu, tako i izvan grada u obližnja sela i tačno odrediti dženazu da svijet ko želi i može zna doći.

Neka kabur iskopaju do moje matere, da se odmah iskopa dubok i širok, a, ako bi voda izbila, da se otiskom i cementom zaustavi i da se zakopa prema kibli kabur, da se može moje tijelo podvući da se metnu daske, ne deblje od 3 cm, a da budu 30 cm kraće od površine kabura.

Da se dobro uvrši zemlja na kaburu, da moj kabur neko poslije popravi, da se ne zaboravi. Pri kopanju moga tijela da bude jedan čovjek, a da mu pomaže polijevati moj sin ili Uzeir, da paze da budem dobro očišćen. Da me obuku u obični šifon, ne prejak, a bijel. Da zadnju vodu po meni što više mirisom obliju. Najbolje je kamforom, ako ga bude. Da buhara (tamjana) nabave, da dobro okade oko mog odijela na tijelu. Da nabave čime da pokriju cijeli sanduk crnim platnom obične kvalitete, da ne bude posve tanak, ne mora biti vunen, boja, ako ne bude crna, može i druga. Na sanduk, tj. na taj pokrivač neka ne meću npr. peškire, rupce, košulje, čarape itd. Taj pokrivač će onome ko me sahranjuje. Kod

spuštanja u kabur želja mi je da me spusti Uzeir i Hasan, ako budu prisutni, u drugom slučaju onaj ko je pozvaniji. Naročito želiim da mi se kabur obilazi češće, kako sam ja obilazio svoje starije.

Pri moju dušu može svako Elham proučiti i sevab od učenja njoj prikloniti. Svaki put mene pozdraviti sa "Selamu alejkum, o kaburski ehalija (svijet)".

(Ja nikada ne znam da sam cestom prošao, a da nijesam selam dao svojim mrtvim, to oporučujem i vama.)

Ja sam sračunao da bi taka moja oprema mogla da iznosi najviše 15.000 dinara, a to se ne zajma na dugi rok. Da se to brzo isplati. Ukoliko bude žita ili sijena, po dnevnoj cijeni da se proda i to podmiri. Moj nišan da bude obični, kao i naših starih. Tarih na njemu da bude čitljiv i kratak, ali arapskim slovima da budu izvučeni i debela 1 cm ili više. Naći ko ima dobar rukopis.

Sporazumno sa sestrama i zetovima to možete da ne osjetite podnijeti, pošto ne želim luksuzan nišan, neće vam teško biti, nećete se napatiti zbog toga. Ako ovo ne biste izvršili, meni biste učinili nažao.

Vama sam uvijek činio hair-dovu i želio da budete sretni na ovom svijetu i da zaslužite onaj svijet.

...

Pismo je pisano prije nego što će početi zločini po gradu, što je i ponukalo autora ovog oproštajnog pisma, prije nego što će preseliti na onaj svijet. Bilo je to njegovo posljednje obraćanje familiji i komšijama da mu se, kada umre, ispuni posljednja njegova želja.

Ovo je jedno od pisama i oporuka koje su upozoravale sve žive šta ih čeka i da im se sprema loša budućnost, a sastavni je dio etničkog čišćenja.

POVJERENICI KRIZNOG ŠTABA ZA ZLOČINE

POVJERIOCI

Šta čovjek "monstrum" može i spreman je da učini dokazao je KŠ grada Doboja na čijem je čelu Borislav Paravac, a dokazao je to nad stanovništvom nesrpske pripadnosti. Sve što je Slobodan Milošević s Dobricom Ćosićem, ocem nacije, osmislio u Beogradu, to je Radovan Karadžić insistirao u Bosni i Hercegovini.

Pored već uvedenih zločina koji se svakodnevno po gradu i prigradskim područjima sprovode prema nesrbima, KŠ je, da bi se ono što je osmislio sprovelo, krenuo u čišćenje i protjeravanje nesrba s radnih mjesta. To čišćenje je povjereno odabranim licima koja su nazvana protjernicima. Njihov zadatak je bio ekonomsko-socijalno slabljenje i uništavanje svih oni koji nisu srpske pripadnosti, jer će takvim uništavanjem brže i lakše etnički očistiti zacrtane prostore u kojima će djelovati buduća vlast SAO "Sjeverna Bosna".

Dakle, pored etničkog čišćenja, uništavanja i pljačkanja imovine, provođenja raznih tortura, silovanja i ubistava, čišćenje je nastalo i prema zaposlenima. Ovo čišćenje je još jedna od poruka da je u ovom gradu prisustvo nesrba nepoželjno. Ovim postupkom se oni dovode do potpunog biološkog uništenja, jer ostati bez posla znači ostati bez životne egzistencije.

KŠ je odlučio da to bude temeljno provedeno od strane postavljenih povjerioca, kojima je već unaprijed uručena koverta sa zadacima, a za eventualnu pomoć na raspolaganju će im biti KŠ. Čim su povjerioci ušli u upravu firme, na kapijama su se postavili povjerljivi čuvari čiji je zadatak bio da kroz kapiju više neće moći proći niti jedan nesrbin koji je u njoj radio. Tako je ovakvim postupkom izvršeno potpuno čišćenje proizvodnih firmi, posebno onih koje su predviđene da rade za potrebe vojske RS. Isto je urađeno u javnim ustanovama, posebno kada su bile u pitanju pošte, elektrodistribucije, MUP i saobraćaj.

Svi nesrbi će dobiti druge obaveze, a one su radne i odvijat će se na poljoprivrednim dobrima, kopanju rovova i tranšeja na prvim linijama prema neprijateljskoj strani. Radit će kroz radnu obavezu na popravci bošnjačkih i hrvatskih kuća u koje će se smještati Srbi izbjegli iz Federacije, kao i za ukazane potrebe i sve to bez ikakve naknade.

Za srpsku vojsku najbitnije je bilo formirati ratnu bolnicu na Ozrenu, gdje je povjerenik nađen u Milanu Smiljaniću, dok je za bolnicu za civilno stanovništvo

postavljen dr. Miodrag Joldić. Kakav je odan povjerenik bio Joldić, dovoljno je navesti da je samo u jedom danu izdao 450 rješenja o prestanku radnog odnosa, a sve to jer se bolnica stavlja u ratne uslove. Otkaze su dobili nesrbi, kako doktori i drugi zdravstveni radnici, tako i drugi prateći službenici. Tako su bolnicu, kako na kapijama, tako i u krugu čuvala uniformirana lica s dugim cijevima. Sva vatrogasna oprema i vozila su preko noći izvedeni i otpremljeni u Podnovlje, gdje je već bila stacionirana vojska, koja je pristigla iz Slovenije i Hrvatske i s njima već pristigle paravojne formacije iz Srbije.

Kada su u pitanju proizvodna metaloprerađivačka preduzeća, u svemu je bilo najbitnije sačuvati i osigurati TDSK, u kojoj je bilo na stotine tona raznog repromaterijala neophodnog za potrebe srpske vojske, posebno kada je u pitanju izrada oklopnog voza kojim će se srpska vojska prebacivati od Doboja prema jugu i prema sjeveru i prema Gradačcu. Sudbina izuma "čudnog voza", koji je prvo korišten prema Maglaju, bila je neuspješna i bez obavljenog zadatka, dok je pola njega ostalo u Gradačcu i tako došlo do neplaniranog naoružanja Armije RBiH. Drugu polovicu je lokomotiva uspjela vratiti u Modriču. Tako je ova mašinijada i njeni tvorci odustala od neizvodljivih ideja. Dio tog voza je danas muzej u Ledenicama kod Gradačca, kao što je i groblje tenkova na Karušama, gdje su hrabri borci Armije RBiH pokazali zube napadaču, gdje ih je velik broj poginuo i oklopnjaci uništeni.

Za hrabrost i vojni poraz boračka organizacija je na Vili poginulim srpskim borcima podigla spomenik, iznad kojeg je samo nekoliko desetina metara pronađena masovna grobnica pobijenih nesrba koji su živjeli na Vili i Makljenovcu.

Podaci do kojih se došlo, a koji su bili za srpstvo i za srpsku stvar, jesu:

Rade Dugić, povjerenik u "Montaži" Doboj

Logoraši koje je on koristio iz logora radili su sve što je bilo potrebno, a moglo se raditi na mašinama i opremi u "Montaži". Radili su za potrebe VRS, kao što su to radila i druga metaloprerađivačka preduzeća locirana u neposrednoj blizini grada. Dugić je logoraše koristio i u pljački privatnih radnji, posebno kada su u pitanju oprema i mašine za proizvodnju dijelova i opreme za potrebe VRS, demontažu etažnih grijanja iz porodičnih kuća nesrba i sve to odlagao u halama "Montaže".

Đorđe Lavrnić Đoko, povjerenik za pljačku bijele tehnike iz porodičnih kuća nesrba i druge tehničke robe, sve to je skladištio u hale "Velekema" u Rudanci. Tako su, dok je u pljački koristio logoraše iz zatvora Doboj, drugi također odvođeni iz zatvora u hale "Velekema" i vršili čišćenje ukradene bijele tehnike, istu pakovali i tako upakovanu slali u Srbiju i mijenjali za MTS. Svako jutro bi čuvar

ulazio u sobu 8 i pozivao "Đokinu ekipu", koji su na poziv ustajali iz kreveta i kretali prema vratima. Oni su se redovno poslije podne vraćali sa radne obaveze u svoje sobe i pričali šta su sve radili i gdje su bili, posebno kada su bili u Kotorskom. Kada su prvi put ušli u naselje, na glavnoj ulici su našli veći broj ubijenih Kotorana i iste su pored puta sahranjivali. Svi ovi podaci su poslužili kod ekshumacije istih nakon povratka Kotorana u Kotorsko, tako da se kao nestali vode samo trojica Kotorana.

Rade Gavrić, povjerenik "Bosanke" i "Bosnakopa" Doboj

On je kao povjerenik, kako u "Bosanki", tako i u "Bosnakopu" koristio logoraše iz logora i građane koji su bili na spisku KŠ-a za radne obaveze. Oni su svako jutro odvođeni iz logora, a ostali su dolazili pred "Bosanku" i "Bosnakop", odakle su odvođeni na teren ili u pogone "Bosanke" da rade u proizvodnji. Kakav je samo bio susret njegovih kolega s njim, kako iz privrede, tako i iz politike, to najbolje znaju logoraši, koji su očekivali bilo kakvu pomoć, koju nikada nisu dobili.

Miodrag Rađa, povjerenik

Umjesto što je bio direktor ŽGP-a Doboj, on se u potpunosti, s kompletnom mehanizacijom, stavio na raspolaganje u službu agresora pristiglog iz Srbije. Mehanizacija je korištena za izgradnju novih komunikacija prema prvim linijama koje su koristili srpskli rezervisti i druge paravojne formacije pristigle iz Srbije, posebno kada su u pitanju Ozren i Duge njive na Trebavi, Putnikovo brdo i Vučijak. Svi ovi radovi su izvođeni uz redovno korištenje logoraša i građana koji su bili na spisku za radnu obavezu.

dr. Miodrag Joldić, povjerenik za bolnicu u Doboju

Kompletno zdravstvo je stavljeno u službu ratnih potreba i za srpsku vojsku. Da bi odradio postavljene zadatke, on je prvo morao kompletno zdravstvo očistiti od nesrba. Tako je u maju 1992. godine samo u jednom danu potpisao 450 rješenja o otkazu svim nesrbima, tako da je bolnica bila u potpunosti u službi samo jednog naroda. Ovim postupkom nesrbi su ostali bez potrebne zdravstvene zaštite te ih je to prisililo na snalaženje kako je ko mogao da se preko nekoga snađe, kako za lijekove, tako i za eventualne zavoje. Sva rješenja koja je dr. Joldić potpisivao bila su bez prava na žalbu, dakle, otkaz je trajan, a to je prekid egzistencije za njega i njegovu, odnosno njenu porodicu. Kao povjerenik, on je bio u obavezi opremanja ratne bolnice na Ozrenu u čemu mu je obilatu pomoć

kao njegov povjerenik pružao Milan Smiljanić. Oni su tako sve što je bilo potrebno za ratnu bolnicu odvezli su iz doma zdravlja i bolnice, tako da se u bolnici nisu mogle vršiti bilo kakve usluge. Tako, dok nesrbi nisu imali kome da se obrate, građani srpske pripadnosti su to mogli ostvarivati u Srbiji.

Slobodan Karagić Karaga

Zahvaljujući svom puncu Dušku i šuri Dobrivoju, koji su bili uposlenici, odnosno policajci na odgovornim mjestima u MUP-u Doboj, imao je veoma široka ovlaštenja. Ona su bila čisto zločinačka, a primjenjivao ih je prema nesrbima grada Doboja i prigradskih naselja. On je bio komandant "Crvenih beretki", s kojima je operirao po gradu, a posebno oko miniranja radnji i vjerskih objekata, otimanja vozila i iznuđivanja novčanih sredstava od građana i logoraša. Bio je čest gost u logorima i tražio novac kao izgovor da će logoraše spašavati i prevoditi, kako je često izjavljivao njihovom Aliji. U takvim ponudama početne cijene su bile 10.000 DM pa nadalje.

On je organizator čuvene "Mićine grupe", koja je išla i vršila zločine u i oko Teslića i bio je strah i trepet za nesrpsko stanovništvo. Zbog njegovih svakodnevnih racija i pretresa po gradu, mnoge Dobojlije su se odlučile da izađu iz grada, jer im je to bio jedini izlaz za spas i sebe i svojih porodica.

Sreto Blagojević i Milenko Blagojević,
povjerenici u "Ozrenci" i "Velekemu"

Sva opljačkana imovina (tehnička roba) iz kuća kao i prehrana, skladištena je u "Velekemu", a prehrana u "Ozrenki". Tako je prehrana otpremana za potrebe srpske vojske, a tehnička roba pakovana i odvožena za majčicu Srbiju za naoružanje i municiju. Sva stoka koja je ostala u naseljima u kojima su živjeli Bošnjaci i Hrvati okupljena je i čuvana u Foči i poljoprivrednom dobru "Dr. Mujbegović" u Modriči, odakle je izuzimana i odvođena na klanje i prodavana u mesnicama Srba, koji su masovno otvarali mesnice i bogatili se na tuđim mukama, jer su svu stoku imali bez plaćanja. Oni su bili saučesnici i u prisilnom protjerivanju nesrba, počevši od Čivčija, Male Bukovice pa sve do naselja Vila na izlazu iz Doboja ka jugu.

Milorad P. Ivošević, povjerenik Crvenog krsta (CK)

Crveni krst je u toku čitavog rata imao svoju lokaciju u Srednjoškolskom centru u Doboju, a imao je za cilj etničko čišćenje nesrba na perfidan način preko organizacije koja se bavila humanim pitanjima, a korištena je u zločinačke radnje.

Mnoge Dobojlije su, misleći da CK kao humanitarna organizacija i njen povjerenik Ivošević čine humanu stvar, ne pitajući za cijenu tražili spas kod istih. Mnoge Dobojlije su danima opsjedali CK kako bi došli do informacija i saznanja gdje su im članovi porodice i da li su živi i pri tome tražili da ih stave na spisak i izlazak iz grada za šta su plaćali povelike novčane naknade. U ovom etničkom i plaćenom etničkom čišćenju obilato su mu pomagali Brane Urošević, Milan Smiljanić i Dušan Ćulibrk. Logori su svakodnevno bili posjećivani radi pravljenja spiskova koji su dostavljani Ivoševiću koji je pravio spiskove i termine izlaska iz grada Dobojlija i logoraša autobusima prema Rači. Svi koji bi se našli na spisku bili su obavezni prvo platiti utvrđenu sumu novca, koji je bio znak odobrenja za odlazak za spas u nepoznato. Izlazak iz Doboja je najčešće organiziran prema Rači, Gračanici i Tešnju preko Stanara i Banje Luke prema Travniku. CK i njegovi povjerenici, odnosno saradnici povjerenika Ivoševića, među kojima treba posebno navesti dr. Obrada Filipovića, uz prisile i ucjene vršili su silovanja žena i djevojaka, o čemu se saznalo i pričalo po gradu.

CK se može okarakterizirati kao zločinačka organizacija u kojoj su vršeni najteži zločini, pljačkanje nesrba i nezakonito uzimanje naknada za etničko čišćenje, ne samo u gradu, nego i čitavoj regiji Doboja.

Uvezeni agresori i ubice

Agresija na Bosnu i Hercegovinu je temeljno pripremana u Srbiji i pod strogom kontrolom Slobodana Miloševića i Dobrice Ćosića i po *Memorandumu* koji je napisao SANU i koji je objavljen 1986. godine. Sve što je napisano i usmjereno prema Bosni i Hercegovini sprovođeno je preko Radovana Karadžića, predsjednika SDS BiH, a uz obilatu pomoć i kontrolu Službe bezbjednosti Srbije i združeno rađeno sa srpskom i crnogorskom agresijom.

Sve pripreme i provođenje agresije i udruženog zločina, a time i podjele Bosne i Hercegovine, dogovorene su između Tuđmana i Miloševića 1991. godine u Karađorđevu. Sve ono što je dogovoreno između Miloševića i Karadžića u Beogradu Karadžić je provodio u Bosni i Hercegovini preko Kriznog štaba, koji je radio u ilegali u Lipcu u neposrednoj blizini grada Doboja. Svi razgovori koji su tada vođeni u krugu predsjednika republika bili su samo paravan i korišteni za dobijanje na vremenu za temeljnu pripremu svega onoga što će se desiti u Jugoslaviji i njenoj propasti.

Uz sve ono što će se desiti, lažima su napadane velike sile koje su željele raspad Jugoslavije, dok je stvarna istina da su njeno rasturanje dogovorili Tuđman i Milošević. Kako je inače Srbima opsesija i sigurno oružje samo laž, uspjeli su mnoge zemlje Evrope da ubjede da je za raspad kriv vanjski neprijatelj.

Nakon samouvjerenja da su međunarodnu zajednicu ubjedili u svoje laži, Karadžić će na Skupštini BiH izjaviti: "Ako Muslimani krenu u secesiju, sigurno je da se neće moći odbraniti i nestat će sa ovih prostora." Poslije ove skupštine, rukovodstvo SDS-a je na Palama zakazalo i održalo svoju skupštinu, a time i osmišljavanje plana u stvaranju "Velike Srbije". I tako, dok su se dešavali manji incidenti po Posavini, a posebno po Semberiji i istočnoj Hercegovini, a onda i po Hrvatskoj, u Bosnu i Hercegovinu su već uveliko stigle oklopne jedinice iz Slovenije i Hrvatske i smještale se u kasarnama. Posebna njihova lokacija je bila opkoljavanje grada Sarajeva pod izgovorom za spremnost odbrane od neprijatelja.

Takve jedinice su stigle i locirale se na Vučijaku, Krnjinu, Ozrenu i Dugim njivama na Trebavi. Njih su u Doboju dočekale paravojne jedinice: "Šešeljevci", "Arkanovci", "Crvene beretke", novosadski i užički korpus i specijalci iz Niša, sve to uz punu podršku bivše JNA, koja je već kao obilježje nosila na kapama značku trobojnicu umjesto znaka petokrake. Ovo je samo potvrda da je JNA na prostoru BiH nestala početkom mjeseca aprila.

Svoj dolazak u Doboj, odnosno na područje regije Doboja, opravdali su izgovorom da brane i oslobođaju Doboj od navodnih Zengi i muslimanskih fanatika, koji su se udružili radi uništenja srpskog naroda na ovom prostoru. Sve se ovo radilo uz punu podršku KŠ-a, koji je radio i bio smješten u Lipcu. Za oslobođenje grada od navedenog neprijatelja, KŠ je dogovorio i cijenu od 1,5 miliona DM, u šta je ušla i pljačka imovine nesrba, odnosno njihovih radnji po gradu. Tako, sve što su dogovorili sa KŠ, to su i dobili. Iza sebe nisu samo ostavili pustoš, nego i leševe, kojih je najviše bilo na Čaršiji u starom dijelu grada, gdje su u većinom živjeli Bošnjaci.

Gradom su od jutarnjih sati pa sve do večeri ulicama kužili tenkovi i druga oklopna vozila na kojima su se, u maskirnim uniformama, nalazili pripadnici nepoznatih formacija i s dugim cijevima u rukama. Za njima su slijedile druge formacije u crnim uniformama, crnim zastavama s mrtvačkim glavama, noževima u ustima, kokardama na šubarama i dugim cijevima u rukama. Njihovim kretanjem ulicama grada stvarale su se velike buke, koje su među građane unosile strah i neizvjesnost.

Ovo kretanje i paradiranje ulicama grada potvrđivalo je da je grad oslobođen, samo je pitanje od koga. Drugo što su KŠ-u potvrdili da je grad slobodan da bi ga mogli zauzeti od oslobodioca za utvrđenu pogodbu.

Ubistva koja će se dešavati po gradu, a posebno po Čaršiji, bit će nastavljena svakodnevno, kao i redovna pretresanja porodičnih kuća i stanova, hapšenja i odvođenja prvo u MUP na saslušanje, a onda u Okružni zatvor. Kasnije će se

zatvarati u prostore koji su po nalogu određeni od strane KŠ-a. Pored "Predinih vukova" ("Crne ruke") i "Crvenih beretki" na čijem čelu je bio Karaga, gradom su se kretale i vršile racije, pljačkanje i druge paravojne formacije. Njima su se pridružili rezervisti iz Broda, Dervente, Teslića, Modriče i Šamca, dok su vojni rezervisti iz Doboja, kojima je pridodata i policija, to isto radili u njihovim gradovima. Ovo je sve vršeno kako se ne bi prepoznali zločinci koji su činili planirane zločine prema nesrbima. Na ratištima u i oko Doboja živote je izgubilo 180 policajaca, što potvrđuje činjenicu da policija ništa manje nije učestvovala u zločinima od vojnih formacija. Jedno od najvećih stradanja koje su imali desilo se u napadu na Maglaj, gdje je poginulo 200 srpskih boraca, a na čitavom ratištu tog dana poginulo ih je oko 400, što je potvrđeno i preko Radio Doboja uz traženje 400 sanduka. Tako su helikopteri ranjene dovozili u bolnicu, a poginule na otadžbinsko groblje na Ozrenu. Na tom groblju su sahranjivani i strani dobrovoljci (Grci, Ukrajinci, Rumuni i Bugari). Još veće takvo groblje je na Sokocu, na kojem se na značajne datume svake godine okuplja srpska bolumenta i porodice poginulih, tugujući kako za ubistvo srpskih boraca još niko nije odgovarao.

Sve opljačkano za Srbiju

Kad je u pitanju pljačka imovine čiji su vlasnici nesrbi, povjerenici rade striktno po upustvu KŠ-a. Tako će sva bijela tehnika i druga tehnika, mašine iz radnji i druga oprema, kao i oteta i pokradena auta biti otpremljena na put za Srbiju. Već je opisano koji su to povjerenici radili i gdje je odlagana i pakovana pokradena oprema i druga tehnička roba, kao i mašine i samo se čekalo na naredbu KŠ-a kada će se sve to otpremiti za Srbiju. Kada se navodno saznalo za pripremu napada na Doboj, sve aktivnosti su se usmjerile na pakovanje ukradene imovine i njeno što skorije slanje za Srbiju. Saznavši da je napad bio lažan, povjerioci u pljački su nastavili tamo gdje su stali – puniti skladišta "Velekema", "Ozrenke" i "Montaže".

Ukradena vozila marke "Lada" bila su poslastica za ruske dobrovoljce, dok su vozila koja su proizvedena u "Zastavi" Kragujevac otpremana za Srbiju i sve pokradeno od nesrba u BiH KŠ je mijenjao za naoružanje i municiju koju je vojska RS i policija koristila na ratištima protiv Bošnjaka i Hrvata u etničkom čišćenju prostora buduće SAO "Sjeverna Bosna" sa sjedištem u Doboju.

Kada je u pitanju ovakav način pljačke nesrpske imovine, u gradu su, pored iste, pljačkaši na licu mjesta ubijali vlasnike koji su pružali otpor, a onda vršili totalnu pljačku imovine ubijenog vlasnika. Dakle, sve ovo što se dešavalo bilo je – ubij, protjeraj, opljačkaj, zapali, miniraj i zatri trag da se više nikada ne vrate, jer je to srpska vjekovna zemlja na koju samo Srbi imaju pravo.

Sve ove zločine KŠ je legalizirao i stavio pod ratni plijen, što znači da vlasnik na svoju imovinu nema više pravo, posebno kada se morao odjaviti u MUP-u i potpisati da njegova imovina pripada RS-u.

RASLOJAVANJE U SRPSKOM NARODU

Nacionalističke pretenzije o stvaranju velike nacionalne države koja je napisana memorandumom *Načertanije*, a obnovljena i prilagođena trenutnom stanju u najnovijoj Jugoslaviji, prenesene su na čitavu Jugoslaviju, u čemu će najveću cijenu platiti Republika Bosna i Hercegovina. Naravno, u svemu ovome će veliku cijenu platiti i sjeverna Bosna, u kojoj je smješten i grad Doboj.

Šta je sve bilo u glavama mislilaca zločina koji su u sebi imali sve oblike fašizma pokazat će se u periodu od 1991. do 1995. godine. Na čelu tog fašističkog i udruženog zločina stajali su Franjo Tuđman i Slobodan Milošević, što je sve rečeno na vanrednom Kongresu SKJ održanom u Beogradu. Pokazalo se da su to posljednji dani SFRJ, na čijem se čelu, kao doživotni predsjednik, nalazio Josip Broz Tito. To se pokazalo 10 godina nakon njegove smrti. Sastanci i kojekakvi okrugli stolovi koji su održavani od Kranja do Đevđelije bili su samo razvlačenje i vršenja priprema nestanka Jugoslavije.

Tako su prve provokacije otpočele u Slavoniji, između Hrvatske i Srbije, da bi se kasnije pretvorile u pravi ratni sukob. Na osnovu tada prikupljenih informacija koje su stigle u Bosnu i Hercegovinu bilo je jasno da je ovo samo uvod u rat koji će se prenijeti i da će to biti rat zločina i krvi, koje nisu viđeni od Drugog svjetskog rata, što se i desilo. U Bosni i Hercegovini nije bilo samo krvi i teških zločina nad nesrbima, posebno nad Bošnjacima, nego će Međunarodni sud dokazati da je u Bosni i Hercegovini počinjen i genocid.

U vezi sa svime što će se desiti u Bosni i Hercegovini, velik broj Srba, odnosno građana srpske pripadnosti nije znao šta se sve sprema nesrbima i državi u kojoj žive i Bošnjaci i Hrvati i Srbi. Kada je rat prenesen u sjevernu Bosnu preko rijeke Drine i kada su počela ubistva i uništavanja imovine nesrba, shvatili su da je to rat protiv jednog naroda. Pokušali su, više tajno, nego javno pomoći svojim komšijama nesrbima, ali su brzo otkriveni i sankcionirani, što im je dalo povoda da se distanciraju, a onda s porodicom pod velom tajnosti pobjegnu za Srbiju i dalje u druge zemlje Evrope. Mnogi koji su se smjestili po Srbiji otkriveni su i u noćnim satima hapšeni su i autobusima doveženi na ratišta u Bosnu. To im je bio povod da napuštaju Srbiju i krenu dalje po svijetu. Njihov otpor je bio u tome da ne žele udariti na svoga komšiju, kuma, školskog druga i radnog kolegu. Nažalost, na onoj zločinačkoj strani bilo ih je daleko više. Oni koji su odbijali da se

odazovu na poziv u mobilizaciju, a kasnije i bježali sa prvih linija, našli su se u pritvoru u garnizonu u Barama. Oni su proglašeni dezerterima i izdajnicima srpstva. Prema prikupljenim informacijama, bilo ih je oko 400 i tu su se nalazili sve dok nisu dovedeni Grapšćani nakon gnjusnog zločina koje su počinile srpske paravojne jedinice. Tako će umjesto njih biti zatvoreni preživjeli Grapšćani, a oni će biti premješteni u vojne hangare na Usoru. Mnogi Srbi će doživljavati torture kakve su doživljavali nesrbi u gradu, kao što su česta kontrola stanova i njihovih kuća, česta isljeđivanja u policiji, kao i druge torture, kao što je premlaćivanje u toku noći u hangarima iz kojih su se čuli jauci i pozivi na ubistvo koje su tražili od dželata.

Prema informacijama prikupljanim iz povjerljivih izvora, zločini koji su u toku čitavog rata izvođeni po gradu pa i šire, djelo su KŠ-a i većina njih je izvršavana iz koristoljublja, kao što je nezakonito oduzimanje imovine od njegovog vlasnika. Uz "Predine vukove" ("Crna ruka") i Karagine "Crvene beretke", najviše zločina počinili su doseljenici sa prostora koji se danas zove Federacija BiH, a to su Srbi izbjegli iz Sarajeva, Ilijaša, Kaknja, Zenice, Zavidovića, Žepča, Maglaja, Lukavca i Živinica. S njima su redovno, kao glavna vodilja srpske, bili dobrovoljci sa Krnjina, Vučjaka, Trebave i Ozrena. Za njihovo učešće u tim zločinima, odnosno oslobođenju Doboja, kao zaslugu, pojedine ulice su dobile imena tih jedinica (Krnjinska, Ozrenska, Vučjačka, Sokolskih brigada). Sve što je rađeno po gradu u otimanju tuđe imovine, rađeno je po nalogu KŠ-a, koji je sve to proglasio ratnim plijenom.

LOGORAŠI U ŽIVOM ŠTITU

Teški zločini počinjeni nad nesrpskim stanovništvom Doboja počeli su istu večer kada je grad okupiran od strane paravojnih jedinica pristiglih iz Srbije, koje su bile locirane u neposrednoj blizini grada, pa i samom gradu, konkretno u kasarni u Milkovcu. Okupacijom je grad u potpunosti blokiran i iz njega se nije moglo ni izaći niti u njega ući. Ubistva su se po gradu, posebno po starom dijelu grada, odnosno Čaršiji, najviše dešavala u kasnim satima i pojedinačno, a i sva ubistva su se dešavala iz koristoljublja. Zločine su vršili "Predini vukovi", koji su imali i svoje poznato ime, a to je "Crna osvetnička ruka", kojima su pomagali zločinci pristigli sa Krnjina, Ozrena, Trebave i Vučjaka. Kasnije će im se pridružiti i Srbi izbjegli iz Sarajeva, Ilijaša, Vogošće, Kaknja, Zenice, Žepča, Tešnja, Lukavca i Tuzle. Njihov zadatak je bio očistiti Čaršiju i zauzeti kuće Bošnjaka, koji su vlasnici kuća.

Svi ovi zločini koji su se organizirano dešavali po gradu projekat su KŠ-a, koji je i osmislio da se sve ove nezakonite pljačke uz smišljene zločine KŠ pod-

vedu pod ratni plijen. Ove zločine su provodili povjerenici koje je imenovao i angažirao KŠ. Ti povjerenici su: Tomo Kovač, general policije RS, Andrija Milošević, Milutin Blašković, Mirko Slavuljica, Nedeljko Bosić, Vojo Blagojević, Rade Gavrić i Dragan Živković. Svi su oni visoko rangirani službenici MUP-a Doboj, odnosno CJB, na čijem čelu je Tomo Kovač.

Jedan od neposlušnih bio je Obren Petrović, načelnik CJB Doboj, koga se Tomislav Kovač Tomo riješio odmah poslije živog štita kojeg su srpski borci koristili u proboju sa Putnikovog brda prema Matuzićima. Razlog je, prema izjavi Kovača, otkazivanje poslušnosti u izvođenju zločina prema svojim Dobojlijama, kako ubistava, tako i u etničkom čišćenju. Logor na Vili u Perčinom kafiću je i formiran za te namjene i samo se čekala naredba od KŠ-a kada će se to desiti. U živom štitu, koji je izveden 12.7.1992. godine, najveći broj ubijenih logoraša bio je iz Bukovičkih Čivčija. Oni su, prije nego će biti izvedeni na liniju, smješteni dan prije u obližnju školu na Vili i drugi dan iz nje odvedeni na liniju i u vrsti jedan do drugoga se kretali ispred srpskih zločinaca. Kada su u pitanju logoraši, oni su namijenjeni za razmjenu srpskih boraca, a druga namjena je bila izvođenje u živi štit kada to dogovore Komande grada i KŠ. Crveni krst je imao obavezu da, uz obilatu naknadu kao tobože humana organizacija, etnički čisti grad od nesrba u čemu je veoma valjano radio Milorad P. Ivošević, povjerenik CK-a i njegovi pomoćnici, direktori s Hipokratovom zakletvom. Ivoševićevi neposredni saradnici su: Milan Smiljanić, Branislav Urošević, Dušan Pavlović, Dušan Ćulibrk i dr. Obrad Filipović.

Lokacija Crvenog krsta bila je u Srednjoškolskom centru u Doboju, oko koga su se odvijale sve radnje vezane za traženje odvedenih muškaraca u nepoznato i pravljanje spiskova za izlazak iz grada. Spiskovi koje je imao CK služili su kako za Komandu grada, tako i za MUP, kako bi se lakše došlo do imena muškaraca koji su pri okupaciji zatečeni u gradu. Tako je svakodnevno Srednjoškolski centar bio glavno mjesto nesrba Dobojlija, mjesto koje su posjećivale majke, žene i sestre tražeći informacije o članovima svojih porodica koji su odvedeni i kojima se gubi svaki trag. Muškarci koji nisu evidentirani, nisu uključeni u radne obaveze niti među uhapšenima, nisu se usuđivali izlaziti u grad. Sve su to obilato koristili Ivoševićevi saradnici i raznim ucjenama pa i prisilom svoj sadizam za silovanjem upražnjavali nad njima, jer je u pitanju život člana porodice. O tim silovanjima dobojske žene i djevojke ne žele da pričaju, nego to i sve traume i stresove drže u sebi, samo je pitanje do kada.

Sličnu sudbinu živog štita imali su i Dobojlije koje su odvođene u radne obaveze. Oni su najčešće bivali angažirani na kopanju tranšeja i rovova na prvim linijama prema borcima Armije RBiH. U takvim radnim obavezama mnoge Dobojlije su ubijene, a najviše ih je stradalo kada je NATO granatirao položaje i

skladišta srpske vojske, posebno na koti Ciganište, prema Gračanici. Ipak, u živom štitu koji je izveden na Putnikovom brdu iz logora Perčin kafić izvedeno je 50 logoraša i za ovaj zločin još nikada niko nije odgovarao.

Pored ova dva navedena zločina izveden je još jedan zločin koji nije ništa manje zločin, a to je kada su Dobojlije putem obavijesti i megafona po gradu pozvani da napuste grad i sa sobom ponesu sve što misle da će im trebati i pomoći u budućem životu. Ovi su pozvani da dođu na stadion FK "Željezničar", odakle će autobusima biti prebačeni prema Maglaju. Bio je to nezaboravni dan za sve Dobojlije, jer su pretpostavljali da će konačno doći do slobode. Bio je to 21.9.1995. godine. Bio je to dan kada je grad konačno očišćen od Dobojlija, grad u kojem su ostali njihove komšije Srbi koji su po planu stigli u Doboj. Sa stadiona je preko Ozrena krenulo 2.000, a preko Stanara prema Tešnju 700 Dobojlija. Sve stvari koje su ponijeli sa sobom su im oduzete pod izgovorom da će ih dovesti na odredišno mjesto drugim vozilima. Bila je to klasična obmana. Prevoz preko Ozrena za Maglaj obavljen je u toku noći i ostavljeni su u bespuću u šumi. S obzirom na to da se radilo većinom o starijim i bolesnim osobama, njihovo kretanje je trajalo čitavu noć i tek u jutarnjim satima stigli su do Bijele Ploče, u kojoj je bila linija Armije RBiH, koja ih je dočekali i prevezla do Maglaja. Sve što su doživjeli, kako u Doboju, tako i u progonu, ispričali su komisiji koja ih je primila i ukazala ljekarsku pomoć, a onda i zbrinula po kućama po gradu Maglaju. Jedan dio njih se sastao sa svojim članovima porodice, a veći dio je otputovao u Zenicu, također svojim članovima porodice koji su uspjeli prije stići u Zenicu.

Prije čišćenja Doboja, očišćeni su i naseljeni pridošlim Srbima Kotorsko, Bukovačke Čivčije, Mala Bukovica, Svjetliča, Potkamen, Pridjel, Ševarlije, Potočani, Makljenovac, Milkovac i Orašje. Dakle, stvorena je čista teritorija u kojoj će se formirati planirana SAO "Sjeverna Bosna", što nažalost okupatoru i planerima nije uspjelo, samo zbog Dobojlija i njihovog inata, a to je da nigdje ne žele da žive i nastave svoj život, nego samo u svom Doboju. Ovu upornost su prepoznali Volfgang Petrić, visoki predstavnik i Artur Miler, američki ambasador, koji su sredinom 2000. godine posjetili Dobojlije i dali im punu podršku u povratku. Bio je to signal i poruka agresoru da od SAO i "Velike Srbije" neće biti ništa. Ova posjeta je bila i poruka političarima da se živjelo i prije agresije na Bosnu i Hercegovinu.

Prije njihove posjete Doboju obavljeni su lokalni izbori, gdje je u skupštini opštine bilo četiri delegata (zakonodavna) i načelnik izvršnoj vlasti na mjestu odjeljenja stambeno-komunalnih poslova i ekologije. Bio je to znak svim Dobojlijama da će konačno doći do svoje imovine pa tako i do svojih stanova na koje su imali stanarsko pravo. Naravno, počelo je zapošljavanje u lokalnoj za-

jednici, kako Bošnjaka, tako i Hrvata. Vrata su konačno širom otvorena Dobojlijama, sve ostalo je na njima.

Naselja koja su pripadala opštini Doboj, u kojima su živjeli Bošnjaci i Hrvati (Kotorsko, Komarica, Foča, Vranduk, Jahovac, Ritešić, Čivčije Bukovičke, Mala Bukovica, Čaire, Prisade, Milkovac, Makljenovac, Sjenina, Sjenina Rijeka, Grapska, Svijetliča, Pridjel, Ševarlije, Potočani, Rječica, Prnjavor), nalaze se u knjizi istog autora pod nazivom: *Okupacija Doboja 1992–1995. godina.*

Ipak, naselje Vila na južnom dijelu grada imalo je svoju specifičnost u toku agresije na RBiH. U njemu je bio kafić u koji su odlazila djeca iz grada i zadovoljavala svoje mladalačke zabave.

Kada je grad okupiran i kada su počela hapšenja civilnog stanovništva po gradu, on će postati ozloglašen logor i logor smrti, koji je osmišljen u glavama KŠ-a. Logoraši za ovaj logor nisu znali niti su mogli pak saznati zbog čega su dovedeni da borave u njemu. Tako, dok su logoraši iz drugih logora lociranih po gradu odlazili u radne obaveze, logoraši u kafiću su čekali u neizvjesnosti koja će trajati sve do 12.7.1992. godine.

Kada je agresor zaključio da nema prilike da osvoji Matuziće i da dalje krene prema Tešnju, odlučio je da u proboj krene sa živim štitom, što je i učinio navedenog datuma. Kako je sve to izgledalo, to je opisao svojom izjavom preživjeli logoraš:

"Iz Bukovičkih Čivčija smo dovezeni autobusima potpuno mokkri od kiše koja je tih dana nemilosrdno padala. Bili smo svi mokri te je malo falilo da se mi i oni koji su tu bili pogušimo od vlage. Bilo je to u petak navečer. Ujutro smo oko deset sati prebačeni vojnim vozilom u vojne hangare na Usori. Tu smo proveli oko dvije sedmice, da bismo opet bili vraćeni u Perčin kafić. Ovo premještanje je bilo naše skrivanje od međunarodne intervencije, kako bi se dokazalo da kafić nije nikakav logor, nego objekat napušten od njegovog vlasnika.

Kada su zločinci odlučili da nas izvedu u živi štit, to se desilo 11.7. i nas 50, koliko je pročitano sa spiska, odvedeno je u školu na Vili koja se nalazila u neposrednoj blizini kafića. Rano ujutro smo postrojeni, a onda je pala naredba da skinemo svu odjeću do pojasa, što smo i učinili. Na put bez povratka vodio nas je srpski vojnik s nadimkom Golub. Po izlasku iz škole podijeljeni smo u pet grupa po desetorica. Prije naredbe za pokret ispred njih ka linijama Armije RBiH naređeno nam je da ruke stavimo iza potiljka, a onda je slijedila naredba za pokret. Naređeno je da u pet formiranih grupa krenemo ispred njih i, krećući se tako ispred njih, mi smo im služili kao zaštita, odnosno kao živi štit. Svaka grupa je praćena jednim srpskim vojnikom. Kada smo stigli na predviđenu blizinu, uslijedila je naredba da stanemo, što smo i uradili. Kada smo stali, iz jedne grupe je

izveden logoraš po imenu Anto Kalem. Kada je izašao iz kolone, naredili su mu da stane. Čim je stao, u njega je pucano bez ijedne riječi. Anto je pao na zemlju trzajući svojim tijelom, a onda je izdahnuo. Ovo ubistvo je bilo upozorenje za svakoga onoga koji pokuša bilo kakvu radnju bez komande. Nedugo zatim otpočela je paljba iz trocjevca prema liniji koju su držali pripadnici Armije RBiH. Paljba je trajala veoma kratko, zbog paljbe sa druge strane. Uvidjevši da je zločin koji su pripremili uzaludan i da su i oni počeli ginuti, pala je naredba za povlačenje."

U živom štitu je bilo 50 logoraša, od kojih je ubijeno 28, a ostala 22 logoraša vraćena su u kafić. Nakon pet dana dovezeni su civili iz Omeragića kod Dervente. Iz te grupe izveli su jednog Bošnjaka i jednog Hrvata, kao i mene preživjelog da idemo na identifikaciju poginulih. U živi štit su stavili i jednog Bošnjaka koji je kao teški bolesnik ležao u dobojskoj bolnici, a rodom je iz Miljanovaca, po imenu Muhamed Husanović.

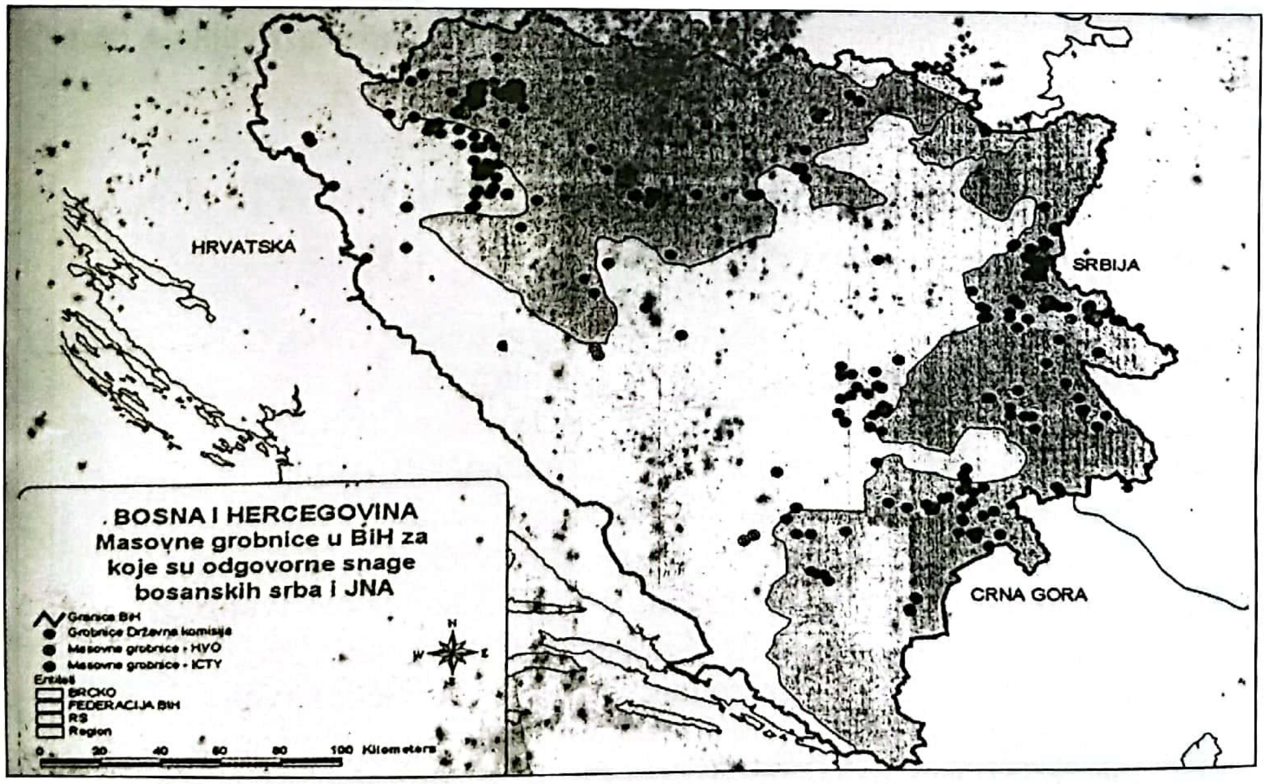
U obavljenoj identifikaciji bilo ih je samo 13, dok ostali nisu pronađeni. Da li su završili negdje u bunaru ili rijeci ili su ih uspjeli izvući borci Armije RBiH? U toku identifikacije identifikovao sam tijela koja su ležala u lokvama krvi: Antu Kalema, dvojicu iz Makljenovca, Muhameda Zečevića, dvojicu braće Omerčić, Bećira Šehića, Hasima Kadića, Mehu Mujanovića, Hasana Agića i Zijada Ahmića. Slijedi spisak ubijenih logoraša u živom štitu linije razdvajanja između Matuzića i Putnikovog brda:

SPISAK UBIJENIH LOGORAŠA U ŽIVOM ŠTITU NA PUTNIKOVOM BRDU 12.7.1992. GODINE

1. Ahmić (Asim) Hasan, rođen 1948. g., Bukovičke Čivčije
2. Ahmić (Mujo) Zijad, rođen 1947. g., Bukovičke Čivčije
3. Ahmić (Salih) Ešef, rođen 1949. g., Bukovičke Čivčije
4. Ahmić (Ešef) Senad, rođen 1974. g. Bukovičke Čivčije
5. Hamidović (Hajrudin) Ramiz, rođen 1941. g., Bukovičke Čivčije
6. Kadić (Salih) Hasib, rođen 1946. g., Bukovičke Čivčije
7. Mujanović (Mujo) Halid, rođen 1948. g., Bukovičke Čivčije
8. Mujanović (Mujo) Meho, rođen 1954. g., Bukovičke Čivčije
9. Omerčić (Osman) Hasib, rođen 1967. g., Bukovičke Čivčije
10. Omerčić (Osman) Arif, rođen 1963. g., Bukovičke Čivčije
11. Omerčić (Osman) Mehmed, rođen 1957. g., Bukovičke Čivčije
12. Šehić (Asim) Bećir, rođen 1953. g., Bukovičke Čivčije
13. Zečević (Ibrahim) Muhamed, rođen 1943. g., Bukovičke Čivčije
14. Delić (Fikret) Omer, rođen 1958. g., Doboj
15. Habibović (Nurudin) Haris, rođen 1969. g., Doboj

16. Hadžikadunić (Salih) Nurudin, rođen ___.g., Doboj
17. Hadžikadunić (Asim) Zekerijah, rođen ___.g., Doboj
18. Hodžić (Ibrahim) Ramo, rođen 1946. g., Ševarlije
19. Huseinović (Smail) Muhamed, rođen 1973. g., Miljanovci
20. Junuzović (Sabit) Emin, rođen 1957. g., Klokotnica
21. Makarević (Safet) Nedžad, rođen 1968. g., Makljenovac
22. Makarević (Safet) Jasmin, rođen 1963. g., Makljenovac
23. Makarević (Bešir) Salih, rođen 1964. g., Makljenovac
24. Omerčić (Ahmet) Benjamin, rođen 1962. g., Orašje, Doboj
25. Radišić (Đorđe) Nenad-Neno, rođen 1965. g., Doboj
26. Kalem Antun, podaci nepoznati
27. Terzić (Dževad) Enes, rođen 1963. g., Doboj
28. Unkić (Safet) Midhat, rođen 1960. g., Doboj

Bez obzira na sve okolnosti i prijetnje logorašima pri odvođenju na liniju razdvajanja te i ono najteže – odlazak u smrt, to nije pokolebalo jednog u živom štitu da pokuša pobjeći iz istog. On je pobjegao i tako se spasio smrti, a on se zove Edin Hadžović. Dolaskom u Matuziće ispričao sve što se desilo i kako je uspio pobjeći i ostati živ.

TAJNA TERORISTIČKA ORGANIZACIJA "CRNA RUKA"

TAJNA TERORISTIČKA ORGANIZACIJA "CRNA RUKA"

Da bi čitaocu bilo jasnije šta predstavlja, koja je njena uloga, ko ju je i kada osnovao, reći ćemo sljedeće: tajna teroristička organizacija "Crna ruka" osnovana je 29.5.1903. godine, a osnovala ju je grupa oficira s poručnikom Dragutinom Dimitrijevićem Apisom na čelu. On je bio vođa tajne srpske nacionalističke organizacije poznate kao "Crna ruka". Prva žrtva "Crne ruke" bio je majski puč 1903. godine kada su ubijeni kralj Aleksandar Obrenović i kraljica Dara i tako zauvijek uklonjena dinastija Obrenovića, a na prijesto dovedena dinastija Karađorđevića. Od tada pa sve do ovog rata te i nakon okončanja ovog rata ona djeluje tajno i iz sjene.

Svi zločini počinjeni u i oko grada Doboja u najtežim oblicima djela su ove organizacije. U toku proteklog rata, posebno kada je u pitanju grada Doboj, na čelo ove organizacije KŠ je postavio Predu Kujundžića iz Tekućice nadomak grada, s veoma niskom intolerancijom i polupismenim obrazovanjem, što je bilo dovoljno da će kao takav temeljno izvršavati sve zadatke postavljene od strane KŠ-a.

Nakon okupacije grada koju su izvele paravojne jedinice koje su uz obostranu saglasnost Slobodana Miloševića i Radovana Karađića iz Srbije upućene u Bosnu, a time i u Doboj su i "Šešeljevci" ("Bijeli orlovi"), "Arkanovci", "Crvene beretke", užički i novosadski korpus, niški specijalci, kojima su se priključili "Predini vukovi" ("Crna ruka"), u čemu je imao obilatu pomoć svoga brata Nenada.

Sve zločine koji su vršeni po gradu izvodio je Predo sa svojim vukovima, kao što su zlostavljanja po kućama, stanovima, po gradu i oko grada. Oni ne samo da su nad nesrbima vršili torture, nego su ih istjerivali iz njihovih kuća, pljačkali, premlaćivali i na kraju ubijali u njihovim kućama, ispred kuće i po Čaršiji, starom dijelu grada. Vršili su i takve zločine da su poslije klanja sjekli na komade i trpali u škrinje i šahtove od kanalizacije.

Jedan od najtežih zločina koje je počinila Predina teroristička organizacija izvedena je na lokalitetu Krčevina, nad bračnim parom Ćazimom i njegovom suprugom Muharemom Aličić. Zločin je izvršen 1993. godine u dobnoj starosti (1946. Muharema, Ćazim 1947.) Muhareme u 47, a Ćazima u 46. godini života. Oboje su izvedeni na jednu livadu kod starog sijena vezanih ruku. Nju su, a bilo

ih je 14, svi redom silovali, dok je muž također vezanih ruku s pištoljem uprtim u čelo sve to posmatrao. Kada su zadovoljili svoje divljačke i seksualne potrebe, muža su priveli do nje i pri tome ubili i oboje gurnuli pod plast sijena i zapalili. Njeni krikovi i pozivi u pomoć koje je od bolova slala bili su uzaludni. Oboje su izgorjeli u plamenu. Komšije su pronašle samo nekoliko njihovih kostiju i pokopali u mezarluke. Sve ovo je iz bureta posmatrao njihov komšija, koji je uspio da se sakrije u metalno bure koje se zateklo u neposrednoj blizini, u kojem će samo on uspjeti ostati živ. Ovaj sadistički zločin preživjeli svjedok će po izlasku iz Doboja na slobodnoj teritoriji detaljno opisati. Nažalost, i taj jedini očevidac počinjenog zločina je preminuo.

Pored ovog zločina, počinjeni su kolektivni zločini nad starijim Hrvatima u Prisadima, gdje su prvo pobijeni ispred svojih kuća, a onda zapaljeni. Sličan zločin se desio i u D. Grapskoj, kada je izveden napad na naselje pri čemu je pobijen velik broj mještana, a onda su zapaljeni zajedno s kućama. U svim ovim zločinima, pored organizatora napada na nedužno stanovništvo i zločina koji je počinjen nad njima, velikog udjela ima Predina "Crna ruka". I ovi zločini su rađeni po nalogu KŠ-a, koji je glavni organizator svih zločina koji su izvedeni nad građanima Doboja i drugih naselja koja su pripadala opštini Doboj.

Građani su znali da sve zločine vrše "Predini vukovi", a sam naziv "vukovi" krio je pravi naziv, a to je tajna teroristička organizacija "Crna ruka". O tome ko je i šta je "Crna ruka" pisano je u djelu *Načertanija, preko velike Srbije, do Haga*, autorice Nagorke Idrizović.

Ovim se poručuje Bošnjacima da ne žive u iluzijama da će se zločinac ikada izviniti za sve učinjeno, sve dok je u životu kreatorska elita koja ne samo da je osmislila, nego i izvršila udruženi zločinački poduhvat nad nesrbima u Bosni i Hercegovini u periodu 1992–1995. godine.

SARADNJA KOMANDE HVO-a I KOMANDE VRS

Dogovor između Miloševića i Tuđmana, koji je održan 1991. godine u Karađorđevu, spuštan je i na komande vojnih formacija s obje strane. Prema onome što se počelo dešavati na terenu, bile su to samo provokacije i ispitivanje plusa kod naroda i reagovanje na isto. Kada su počele padati i prve žrtve, Hrvati iz Posavine prema direktivama iz Hrvatske masovno su napuštali svoje stanište i selili se u Hrvatsku. U naseljima su ostali samo naoružani branioci uz podršku ZENGI, koje će dobiti novo ime – VRH, a borci Posavine zvat će se HVO. Slično je to bilo i kod Srba, po istom šablonu i preporuci. Ostalo je otvoreno pitanje šta je s Bošnjaicma muslimanima, koji nemaju rezervnu domovinu. Njih će biti veoma teško pokrenuti sa njihovih staništa, što je bio povod da se prisile na iseljavanje,

pri čemu je Hrvatska odlučila da sve izbjeglice muslimane prihvati i smjesti kao privremeno stanovništvo. Kasnije će se pokazati da je to bilo sakriveno prijateljstvo koje su raznim represalijama i neljudskim ponašanjem prema izbjeglicama muslimanima primjenjivali u zbirnim centrima. Bio je to znak da se moraju spremiti na daljnja putovanja, ali ne i u Bosnu, nego u druge evropske zemlje pa i u Ameriku. Da su tu sve zakulisane igre koje su osmislili Milošević i Tuđman pokazalo se u prvoj dekadi mjeseca juna, kada su jedinice HVO-a iznenadno i tajno napustile linije od Donjeg Jahovca pa sve do Bosanskog Broda i tako ostavili zapadnu stranu odbrane kako Jahovca, tako i Kotorskog. Saznavši za ovu izdaju, borci Kotorskog su u toku noći 16/17.6.1992. godine napustili Kotorsko i preko Vranduka i Komarice krenuli prema Derventi i dalje prema Bosanskom Brodu. Nisu ni slutili da će ih HV i HVO dočekati na izlazu iz Komarice i narediti im povratak u Kotorsko. Put je bio miniran i drugog izlaska nije bilo, osim povratka nazad, pri čemu je uslijedio napad srpskih snaga iz Vranduka po njima, tako da su se našli između dvije vatre. U tim okršajima povrijeđen je veliki broj boraca i priličan broj Kotorana je poginuo. Ipak, uspjeli su proći i nastaviti put prema Derventi, gdje će se utaboriti i tražiti rješenje za pokret prema Brodu i izlazak iz okruženja i masovnog pogubljenja.

Dolaskom u naselja kod Broda ponovo su bili tučeni ne samo artiljerijom, nego i iz vazduha, opet združeno i sa srpske i sa hrvatske strane, gdje je ubijen velik broj boraca i velik broj ranjen. Bio im je zabranjen prelazak u Slavenski Brod, a odobren tek kada su svo naoružanje predali HV-u, nakon čega su uspjeli preći preko rijeke Save i nastaviti dalje put u neizvjesnost. Dosta Kotorana je uspjelo preći u Hrvatsku plivajući preko rijeke Save i spasiti se od smrti.

Ove navodi o izdaji potvrdio je Ante Prkačin, koji je bio na čelu HVO-a, rekavši kako nije znao za izdaju i kako je iznenada linija dužine oko 100 km ostala prazna i nebranjena. Šta reći drugo, nego da je to dogovorena izdaja vrhovne komande HV-a, čije je sjedište u Slavenskom Brodu, i komande VRS, čiji je komandni štab u Podnovlju.

Ono što HVO nije uspio da realizira na tešanjskom i maglajskom ratištu, a posebno u i oko Zenice, uradit će to juna 1993. godine u Žepču. To je strategija dogovora Mate Bobana i Radovana Karadžića u Gracu u Austriji. Kada su dogovorili buduće granice između "Velike Hrvatske" i "Velike Srbije", pojavio se problem kuda s Bošnjacima muslimanima. Krajnji odgovor je bio rijeka Neretva. Granica je bila rijeka Neretva preko Ivana i dalje niz rijeku Bosnu prema sjeveru. Dakle, ovo je drugi udruženi zločinački poduhvat na štetu najbrojnijeg naroda u Bosni i Hercegovini. S obzirom na to da taj plan nije ostvaren, krenulo se na drugi, a to je prekidanje koridora Zenica–Tešanj i Tešanj–Maglaj. Ovaj planirani zločin je bio osmišljen za okruženje Tešnja i Maglaja i time su stvoreni

novi uslovi za njihovo etničko čišćenje i pripajanje strankama u dogovoru. Ovaj prekid je trajao sve do maja 1994. godine, a bit će prekinut nakon dugih i teških pregovora u Sarajevu. U ovom združenom zločinačkom poduhvatu zarobljeno je nekoliko boraca Armije RBiH koji su sa tešanjskog ratišta išli u Zenicu. Njih je HVO predao Momiru Zecu, komandantu VRS sa sjedištem u Doboju. HVO će izvršiti zločin nad Bošnjacima, kako u Žepču, tako i u šeherskom okruženju. Svi vojno sposobni muškarci su autobusima, po dogovoru s VRS, preko teritorija koje su držali, transportirani u Mostar, u čuvene logore Dragana Čovića. Oni će kasnije biti kao robovi angažirani da rade u njegovom nezakonitom vojnom preduzeću "Soko". Nakon dogovora koji je postignut u Sarajevu, uspostavljen je ponovo koridor prema Tešnju, a i logoraši su pušteni i vraćeni, ali ne u Šeher i Žepče, nego u područje opštine Zenica i dijela Žepča koji je pod kontrolom Armije RBiH.

Kada su u pitanju zarobljeni borci Armije RBiH, vojna komisija 3. korpusa izvršila je razmjenu istih s komandom VRS. Ovdje treba napomenuti da je bilo svakodnevnih zahtjeva 3. korpusa upućenih komandi u Sarajevu da se vojno djeluje na HVO i da se oslobode zarobljeni borci, ali je odgovor uvijek bio negativan. Spor je konačno riješen dogovorom u Sarajevu.

Ko je Momir Zec?

On je bio pripadnik JNA, a kasnije JA koja je ratovala na Vukovaru, a onda se na početku prenosa rata na Bosnu i Hercegovinu našao na čelu Manjevičke brigade, koju veoma dobro pamte Bošnjaci Lopara, Kotorskog, Koraja, Brčkog i Doboja, u kojem je njegova brigada početkom rata bila angažirana na čelu komande grada te se za počinjene zločine vodi u svojstvu osumnjičenog lica.

Kada je u pitanju Doboj, može se reći da je prije potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma pripreman napad i oslobođenje grada, koji neće biti realiziran iz razloga koji su ostali kao tajna u Sarajevu. Ipak, dolaskom Alije Izetbegovića u Tešanj tih dana, napad je spriječen. Za sve ovo Dobojlijama ostaje gorka uspomena, jer nisu vojno porazili okupatora i ostaju čekajući odgovor na pitanja ko to prodade, zamijeni i izda Dobojlije i baci u kaljugu onoliki broj poginulih boraca koji su se borili ne samo za svoj Doboj, nego i za cijelu Bosnu i Hercegovinu.

Inžinjer Momir Zec u činu generala i upravitelja Doboja dobio je punu podršku u još jednom zločincu, Slavku Lisici, koji je za zločine u i oko Šibenika osuđen na zatvorsku kaznu u RH na 15 godina zatvora u odsutnosti. On je prekomandom od strane komande JNA iz Kninske Krajine nakon pada balvan-revolucije prebačen u Doboj.

Granice koje su utvrdili Milošević i Tuđman u Karađorđevu potvrdili su Mate Boban i Radovan Karadžić u Gracu. Granica koja je trebala dijeliti dvije veli-

ke države, Srbiju i Hrvatsku, trebala je biti rijeka Neretva, Bradina i rijeka Bosna sve do rijeke Save na sjeveru.

Uvidjevši da će plan ostati neostvaren, uslijedio je dogovor komande HVO-a sa sjedištem u Žepču i druge strane, VRS, na čijem čelu su bili Momir Zec i Slavko Lisica. Dogovor je bio da se prekine koridor Zenica–Tešanj i stave u okruženje, a time da dožive isto što su doživjeli grad Doboj i mnogi gradovi u Bosni i Hercegovini, a to je da postanu plijen VRS i HVO-a, a stanovništvo pobije i protjera. Koridor je presječen 1993. godine i to je trajalo sve do polovine 1995. godine. Svo stanovništvo Žepča, kao i Novog Šehera i njegovog okruženja, jedno vrijeme držano je u tunelu Karaula, a jedan dio je pobijen u samom gradu.

Djeca i starije osobe su protjerane prema Zenici, dok su vojno sposobni autobusima preko teritorije koju su držale vojne jedinice VRS prebačene u Mostar. Isto je to urađeno i s opljačkanom imovinom mještana koja je kamionima prebačena u Hercegovinu. Borci su zarobljeni toga dana zarobljeni su od strane HVO-a, a onda predati VRS.

O deblokadi Tešnja i Maglaja vođeni su pregovori u Sarajevu s međunarodnim posmatračima, što se uspjelo deblokirati nakon punih šest mjeseci i tako spasiti civilno stanovništvo od protjerivanja i planiranih zločina. Prije toga su logoraši koji su odvedeni u logore u Mostar pušteni i vratili su se na slobodnu teritoriju oko Zenice i dijela naselja opštine koje su držali pod kontrolom pripadnici Armije RBiH. Mnogi su se po povratku priključili Armiji RBiH, odnosno jedinicama koje su se nalazile na linijama prema Žepču i Tesliću. Šta su sve doživjeli po logorima ispričali su svojim saborcima, posebno ono što su doživjeli dok su kao robovi radili u tvornici za Dragana Čovića, koji se vodio njenim vlasnikom. Kada su u pitanju iživljavanja i premlaćivanja u hangarima, kao i izgladnjivanja, to su bile posebne priče. Najčešće su željeli da sve to ostane u njima i da u intimi provedu svoj život, zahvaljujući samo tome što su sve to preživjeli.

Ako se kaže da je udruženi zločin onaj kojeg je osmislio Franjo Tuđman, a izvođači bili njegovi povjerljivi Hercegovci, onda se i u ovom slučaju ovaj zločin između dvije suprostavljene strane može slobodno nazvati udruženim zločinom protiv jednog naroda.

Prije ovog zločina bilo je pokušaja od strane HVO-a na liniji prema gradu Doboja. Međutim, u tome nisu uspjeli zbog velikog broja pripadnika Bošnjaka u brigadi koju su činili pripadnici HVO-a. Jedan od razloga bio je taj što su zauzimali strateška mjesta na teškom naoružanju, a drugo što su bili malobrojni i što su im iza leđa bile jedinice Armije RBiH i čuvena Garava tešanjska brigada.

ISTINA U BROJKAMA

Konačne cifre smrti još ne postoje, no u bosanskohercegovačku knjigu žrtava VRS-a, VS-a, MUP-a RS-a i MUP-a Srbije, te brojnih paravojnih formacija – Arkanovih tigrova, Škorpiona, Crvenih beretki i njima sličnih – imenom i prezimenom je upisano više od 100.000 ljudi. Preko milion je protjerano, a 27.734 osoba i danas se vode kao nestale. Haški tribunal u svojim dokumentima ima ubilježena 652 mjesta korištena za zatvore o kojima svjedoči 54.000 živih logoraša. Međunarodni crveni križ barata podatkom o 30.000 civila koji su ubijeni u logorima ili prilikom deportacija. Najzloglasniji koncentracioni logori i najčešće pominjani su u prijedorskom kraju: Omarska, Manjača, Trnopolje, Keraterm, Ljubija, no za njima nimalo ne zaostaju ni brčanska Luka i KP Dom u Foči... Za 1.425 dana opsade Sarajeva, statističari su izračunali, dnevno je padalo 329 granata, ubijeno je 10.615 građana - od toga 1.601 dijete, ranjeno je ukupno 61.136 ljudi od čega 14.970 djece i preko 1.700 su ostali teški invalidi.

JAME

	NAZIV	Datum	Općina	Broj žrtava	Dubina (m)
1	Lanište	04.10.-15.11.1996	Ključ FBiH	188	22
2	Bezdana	01.09.1997	Bihać, FBiH	83	66
3	Dubovsko	30.10.1997	Bihać, FBiH	3	6
4	Hrastova Glavica	07.12.1998	Sanski Most, FBiH	126	35
5	Doline	19.12.1998	Mostar, FBiH	12	8
6	Dubravica I	12.06.1999	Nevesinje, RS	56	25
7	Dubravica II	16.06.1999	Nevesinje, RS	4	8
8	Lipovača	26-27.10.1999	Nevesinje, RS	7	56
9	Lisac	22-28.06.2000	Bosanska Krupa, RS	49	25
10	Paklenik	15.-30.08.2000	Sokolac, RS	73	29
11	Bunarevi	14.-15.09.2000	Mrkonjić Grad, RS	24	32
12	Golubnjača	17.-21.04.2001	Drvar, RS	19	45
13	Bišina	30.11.2000-30.03.2001	Nevesinje, RS	2	65
14	Borisavac	20.-25.08.2001	Konjic, FBiH	16	76
15	Ravnice	25.-28.05.2002	Bosanski Petrovac, RS	4	20
16	Rautovica	28.-30.05.2002	Olovo, FBiH	2	66
17	Piljak	09.-20.06.2002	Foča, RS	62	32
18	Tihotina	02.-25.09.2002	Bihać, FBiH	53	45
19	Trubar	10.-25.06.2003	Bihać, FBiH	17	33
20	Vratlo	02.11.2004	Foča, RS	1	18
21	Stara Pruga	09.11.2004	Ključ FBiH	2	57
22	Ilijina Jama	28.09.2005	Kalinovik, RS	4	60
23	Gluvin Vrh	21.10.2005	Kupres, FBiH	5	30
24	Zvečarka	21.-27.03.2006	Sanski Most, FBiH	12	21
	ukupno			824	

Lista ekshumiranih masovnih grobnica sa 100 ili više žrtava koje su ekshumiranme u periodu 1996 - 2006 a za koje su odgovorne snage bivše JNA i bosanskih Srba

Id	Opcina	Lokalitet	Datum esh	Broj osoba
1	BRATUNAC	POBUĐE	17.09. - 04.11.1996.	203
2	BRATUNAC	RAVNICE 2	09.07. - 27.08.2001.	380
3	BRATUNAC	BLJEČEVA 02	30.08.2004.	249
4	BRATUNAC	BLJEČEVA 03	29.09.2004.	106
5	BRATUNAC	BLJEČEVA 01	12.07.2004.	234
6	BRATUNAC	GLOGOVA*	07.08.-20-10-2000.	191
7	BRATUNAC	RAVNICE*	00.07.-00.08.2000.	151
8	KLJUČ	LANIŠTE - JAMA	05.10. - 15.11.1996.	188
9	PRIJEDOR	JAKARINA KOSA	11.09. - 12.10.2001.	373
10	PRIJEDOR	STARI KEVLJANI	14.08.2004.	456
11	PRIJEDOR	KEVLJANI*	25.05.-15.06.1999.	144
12	ROGATICA	SLAP	04.10.2000.	126
13	SANSKI MOST	HRASTOVA GLAVICA - JAMA	07.12.1998.	126
14	SREBRENICA	BUDAK	04.07.2005.	176
15	SREBRENICA	ZELENI JADAR*	01.-21.10.1998.	145
16	SREBRENICA	ZELENI JADAR*	25.07.-13.08.2001.	101
17	VLASENICA	OGRADICE	26.05.2003.	232
18	VLASENICA	CERSKA*	07.-18.07.1996.	150
19	ZVORNIK	CRNI VRH	28.07.2003.	629
20	ZVORNIK	RAMIN GROB	05. - 11.10.1998.	274
21	ZVORNIK	LIPLJE /01	18.06. - 06.07.2001.	296
22	ZVORNIK	ČANČARI /11	28.08. - 28.09.2001.	268
23	ZVORNIK	ČANČARI /07	02.10. - 22.10.2001.	209
24	ZVORNIK	LIPLJE /04	24.10. - 22.11.2001.	305
25	ZVORNIK	ČANČARI /02	22.07. - 07.08.2002.	324
26	ZVORNIK	ČANČARI /05	12.08. - 07.10.2002.	606
27	ZVORNIK	ČANČARI /13	14.10. - 25.10.2002.	136
28	ZVORNIK	LIPLJE /03	16.05.2005.	240
29	ZVORNIK	LIPLJE /07	15.09.2005.	482
30	ZVORNIK	SNAGOVO	24.10.2005.	230
31	ZVORNIK	LAZETE*	13.07.-03.08.2000.	130
32	ZVORNIK	ČANČARI*	27.05.-10.06.1998.	158
33	ZVORNIK	LIPLJE*	07.-25.08.1998.	191
34	ZVORNIK	KOZLUK*	24.06.-06.08.1999.	340
35	ZVORNIK	ČANČARI*	10.-25.05.1998.	174
36	ZVORNIK	LAZETE*	19.08.-09.09.1996.	164
37	ZVORNIK	PILICE*	10.-24.09.1996.	132
	ukupno			8919

Pored gore navedenih masovnih grobnica sa 100 i više žrtava u istom periodu ekshumirano je još 289 masovnih grobnica od 5 do 99 žrtava u kojima je pronađena 4971 žrtva što ukupno čini 13890 žrtava iz 326 masovnih grobnica

Napomena: * označava grobnice koje su ekshumirali istražitelji ICTY-ja

ČETVRTO POGLAVLJE

HOMOGENIZACIJA DOBOJLIJA, PRIPREME ZA POVRATAK I KONAČNO POVRATAK

HOMOGENIZACIJA DOBOJLIJA

Potpisivanjem Dejtonskog mirovnog ugovora, među Dobojlijama koji su ostali u Bosni i Hercegovini uz nezapamćenu torturu i zločine i ubijanja, onima koji su pobjegli, protjerani ili na bilo koji drugi način bili prisiljeni da napuste svoju imovinu i mjesta u kojima su živjeli, zavladala je prava euforija. Ništa drukčije nije bilo i među Dobojlijama koji su se već tada našli u izbjeglištvu u čitavom svijetu. Svi će oni kasnije, uz svoja imena, dobiti i novo ime – dijaspora.

Bilo je to zločinačko iseljavanje, odnosno preseljavanje, koje su osmislili Franjo Tuđman i Slobodan Milošević i koje će nazvati "humanim preseljenjem", u čemu će svu ulogu preuzeti Mate Boban i Radovan Karadžić i tako etnički čistiti Bosnu i Hercegovinu od Bošnjaka.

Za Dobojlije je to bilo svjetlo na kraju tunela i osvijetljeni put za homogenizaciju u zajedničkoj pripremi za povratak na svoja ognjišta sa kojih su protjerani. Tako su Dobojlije, kako u Bosni i Hercegovini, tako i u dijaspori formirali svoja udruženja, koja će biti glavni nosioci svih aktivnosti u povratku. Ovakvu organizaciju SDA je uporno pokušavala sprečavati s Aličićem, OO SDA Doboj. Ova osporavanja su trajala do aprila 1996. godine, kada su Dobojlije kojih je najviše bilo u i oko Zenice formirali svoje udruženje koje će putem podružnica uspjeti objediniti sve izbjegle i prognane Dobojlije po čitavom svijetu. Udruženje je bilo multinacionalno, što znači da su članovi udruženja bili svi oni koji su pobjegli od zla i koji su Bosnu i Hercegovinu smatrali jedinom domovinom. Takve podružnice su bile u Klokotnici, Tuzli, Zenici, Kaknju, Sarajevu, Sloveniji, Hrvatskoj, Austriji, Njemačkoj, Švedskoj, Americi pa čak i Australiji. Bilo je to jedno od najorganiziranijih udruženja, što je privuklo pozornost ne samo OHR-a, nego i visokog predstavnika u Sarajevu. Udruženje je služilo kao primjer drugim izbjeglim i prognanim, što je bio i povod da se u Sarajevu zahvaljujući Mihaelu Štajneru, njemačkom ambasadoru pri kancelariji visokog predstavnika, formira Koalicija za povratak. Dobojlije će učestvovati u osnivanju koalicije, a onda postati i njen stalni član do kraja 1999. godine, kada će njen rad prestati, a udruženje nastaviti s masovnim pripremama za povratak.

Zahvaljujući Mihaelu Štajneru na međunarodnoj pomoći, kao i Dobojlijama na finansijskoj podršci, udruženje u Zenici je temeljno izvršilo pripreme za povratak, koji će konačno otpočeti krajem 1999. godine. Podršku u povratku Dobojlijama je maksimalno pružilo i SGV Zenica, koje je kao i udruženje formirano iste godine u Zenici. Zahvaljujući nekolicini Dobojlija koji su radili u PIO Zeni-

ca, udruženje je od istog dobilo i prostorije potrebne za normalno djelovanje. Veliku moć je pružila i opština Zenica, kao i resorno Ministarstvo za izbjegla i raseljena lica na čijem je čelu bio Miralem Galijašević, ministar tog ministarstva. Zahvaljujući ovakvoj saradnji i uvezanosti, posebno s Koalicijom za povratak, udruženju je za povratak Dobojlija na Vili i Makljenovcu dodijeljeno 40 krovova, što je značilo da su Dobojlije na pragu svojih kućnih pragova. Druga donacija, putem Federalnog ministarstva, a uz pomoć ministarstva ZDK, upućena je povratnicima u Kotorsko, a radilo se o deset šlepera raznog materijala, agregata i mješalica.

Donacije i povratak otpočeli su i sa sjevera i sa istoka u Hodžiće i Grapsku.

Kada je u pitanju podrška Dobojlijama, mora se odati velika zahvalnost Masaru Krasniću, upravniku Hotela "Metalurg", koji je uvijek izlazio u susret za korištenje prostorija bez bilo kakve naknade. Svi sastanci rukovodstva hotela održavani su u prostorijama hotela, kao i svi drugi koji su se održavali s predstavnicima iz Federalnog ministarstva za izbjegla i raseljena lica.

Veoma poznati skupovi koje su organizirale Dobojlije u Zenici, Klokotnici, Tešnju, Maglaju i Tuzli imali su podršku organa nadležnih opština, posebno kada je u pitanju bio prostor za održavanje javnih skupova i njihovo obezbjeđenje.

Najveću snagu Dobojlije su pokazale kada su saznale da nema povratka u Doboj, nego da Dobojlije trebaju tražiti buduća mjesta prebivališta u Ilijašu, Vogošći i na Ilidži. Dobojlije ne samo da su se naljutili, nego su bili spremni i ući u obračun s onima koji su ih izdali i prodali samo za nečije interese, i to ne samo njih, nego su i Doboj prodali, a da nisu ništa pitali njene građane Dobojlije. Tada je nastao obračun s rukovodstvom dobojskog SDA, gdje su pojedinci koji su stajali iza izdaje pokušali spasiti svoju kožu.

Dobojlijama je spriječen za ulazak u Doboj vojnim putem, pod nalogom vrha SDA te su Dobojlije u povratku doživjele isto što i u progonu. Obilato su plaćeni za povrat imovine onima koji su je zaposjeli i koji su istjerali Dobojlije ne samo iz grada, nego i iz drugih naselja u kojima su živjeli kako Bošnjaci, tako i Hrvati.

Čim je stao rat i potpisan Dejtonski sporazum, u Federaciji je, kao entitetska institucija, zaživjelo Ministarstvo za izbjegla i raseljena lica, dok se to nije desilo u RS-u. Međutim, kada su po uredbi visokog predstavnika i OHR-a krenuli zahtjevi za povrat imovine, u RS su krenuli i Srbi izbjegli iz Federacije. Njihovi zahtjevi nisu mogli biti zaprimljeni, jer nije postojalo republičko ministarstvo, kao što je to u Federaciji. Obavijest putem medija koji je uputio dr. Kalinić izbjeglim Srbima jeste da nema povratka i da je njihov budući život u RS-u na imovini koju su oteli od Bošnjaka i Hrvata, jer je to ratni plijen i on je njihov. U međuvremenu, Kalinić je podnio zahtjev za povratak svoga stana u Sarajevu i isti će povratiti uz pomoć njemu poznatih Sarajlija, koji će kasnije prodati i kupiti stan u Banjoj Luci.

Tako će pod pritiskom međunarodne zajednice u RS-u 1998. godine biti uspostavljeno ministarstvo kao i u Federaciji. Ministarstvo su koristili Bošnjaci za povratak svoje imovine, a Srbi za povratak svoje imovine u Federaciji. Srbima je stalno to pravo osporavano pod izgovorom da oni nemaju pravo na imovinu koju su ostavili u Federaciji. Razlog ovakvog ponašanja jeste da je sve što je ostvareno etničkim čišćenjem srpska zemlja i da njome raspolaže RS.

Etničko čišćenje koje je rađeno u sjevernoj Bosni od strane srpske politike rađeno je i u Hercegovini od strane Hrvatske, odnosno Herceg-Bosne. Bošnjaci i Srbi su etnički čišćeni sa prostora Hercegovine, a Hrvati i Bošnjaci iz sjeverne Bosne, a sve u projektu stvaranja "Velike Hrvatske" i "Velike Srbije". Tako su Hrvati iz "jeverne Bosne preseljeni u Hrvatsku, a iz srednje Bosne u Mostar i dalje do Čapljine i novoformiranih naselja Bobanovi i Šuškovo.

Naselja od Čapljine pa do Mostara naseljena su Hrvatima na zemljištima koja su nekada bila vlasništva Srba kao poljoprivredna dobra, kao što su Srbi naseljeni na nezakonito oduzetoj zemlji Kotorana, čiji su oni vlasnici.

Kada se pogleda istini u oči, jasno će se vidjeti ko je to koga protjerao, a ko je to pak izbjegao u toku ratnih dejstava. Tako, dok su Bošnjaci bili prisiljeni da se odjavljuju i potpisuju izjave da njihova imovina ostaje kao ratni plijen RS-u i dok odlaze s najlon-kesama, dotle Srbi u pokretu naređenom od strane njihove vlasti voze na raznim vozilima sve što su mogli potovariti, pa i stoku potjerati, što je slično bilo i kod Hrvata.

Bošnjaci ne samo da su platili raznim torturama, silovanjima i ubistvima, nego i plaćanjima progoniteljima, što im je isto urađeno u povratku, jer su bili prinuđeni da preko Ministarstva RS-a, odnosno njihovog odjeljenja, plaćaju i po nekoliko puta pozamašnu svotu novca za deložacije od strane privremenih korisnika njihove imovine. I ne samo to, nego su morali ponovo plaćati priključak struje i telefona kao da to nikada nisu ni imali. Kada bi konačno ušli u svoju kuću ili stan, traženo im je da plate sve troškove, kako struje, tako i toplotne energije. Saznavši za ove nezakonite naplate, Dobojlije su zatražile zaštitu visokog predstavnika, koji je hitno odreagirao i stavio zabranu na nezakonitu naplatu.

Ministarstvom, odnosno njegovim odjeljenjem u Doboju, od kako mu je tu sjedište, nikada nije rukovodio, pa ni bio njegov zamjenik neko od povratnika. Tako su prvi šefovi ovog ureda bili Srbi izbjegli iz Federacije i to:

1. Boško Jevrić, izbjeglica iz Ilijaša,
2. Jovica Šarkanović, izbjeglica iz Gračanice,
3. Milovan Krčo, izbjeglica iz Lukavca i
4. Jovo Jović, izbjeglica iz Smoluće.

Svi ovi postavljeni šefovi imali su specijalne zadatke, a oni su koristili sve moguće metode u sprečavanju povratka, ne samo u grad Doboj, nego i u druga

naselja u kojima su živjeli Bošnjaci i Hrvati. Takvim odnosom osporavanja u vraćanju imovine njenom vlasniku, od istog su po nekoliko puta naplaćivali određenu sumu novca, sve pod izgovorom da privremenom korisniku treba obezbijediti novi privremeni smještaj, jer to tako traži izdavalac privremenog smještaja. Međutim, sve su to bile laži, jer je šef odjela sav dobijeni novac zadržao za sebe. Dakle, sve je bilo u igri sprečavanja uvođenja prvog vlasnika u njegovu imovinu. Svi su oni ostvarili veliku imovinu, kao što su kupovina stana i imanja, na koje su Dobojlije odlučile da se ne vraćaju i koje su prodavali po bagatelnim cijenama.

U vezi s ovakvim prljavim radnjama, posebno kada je u pitanju povratak, lokalna vlast se otvoreno uključila u satelitski ured OHR-a sa sjedištem u Doboju na čijem čelu je bio njen šef Maturo. Kada je za to saznao visoki predstavnik, a saznao je to od Dobojlija, dao je nalog da se taj ured odmah zatvori, što je i učinjeno.

Najveće zasluge za povratak Dobojlija u velikom broju pripadaju njemačkoj diplomatiji, koja je imala i najveći broj svojih uposlenika u kancelariji OHR-a. Dobojlije su u njima našli istinskog prijatelja, kao što su i oni našli u Dobojlijama. Zato se oni kao istinski prijatelji moraju naći u ovom tekstu, a oni su:

1. Mihajl Štajner, ambasador pri kancelariji visokog predstavnika,
2. Tilman Zulch, društvo za ugrožene narode,
3. Borvel Bolaj, kancelarija OHR-a Sarajevo,
4. Vera Bundel, kancelarija OHR-a Sarajevo,
5. Minna Jarvenpa, kancelarija OHR-a Sarajevo,
6. Gerd Wagner, prvi zamjenik visokog predstavnika,
7. Hanns Schumacher, prvi zamjenik visokog predstavnika,
8. Dr Klaus Kinkel, ministar vanjskih poslova i
9. Amela Čurković, prevodilac.

Helmuti Kolu, kancelaru Njemačke koji je u Bosnu i Hercegovinu poslao istinske humanitarce koji su navedeni, mora se pridodati i veliki humanista koji je poslan u Bosnu prvo kao medijator, a onda i na mjesto visokog predstavnika za Bosnu iHercegovinu. On i svi naprijed nabrojani u potpunosti su se stavili u odbranu i zaštitu svih Bosanaca i Hercegovaca kojima je uskraćeno pravo na život i pravdu od fašizma koji je poslan iz Srbije od strane Slobodana Miloševića i Franje Tuđmana iz Hrvatske. Pored ove humane i ljudske misije, Njemačka je u tom nehumanom etničkom čišćenju bila zemlja koja je primila i udomila najviše obespavljenih izbjeglica iz Bosne i Hercegovine. Oni su prvo pokazali veličinu čovjeka, a onda i svoju humanost. Nakon priznanja nezavisnosti i suvereniteta Bosne i Hercegovine te nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, kancelar Helmut Kol je u Bosnu i Hercegovinu poslao Christiana Schwarcha-

Chillinga u ulozi medijatora za Federaciju. Njegov prvi potez bio je dolazak u Maglaj 1996. godine, kada je održan jedan zajednički sastanak s Dobojlijama izbjeglim iz Zenice i njihovim sugrađanima Srbima iz Doboja i razgovor o povratku izbjeglica, kada je donesena i potpisana čuvena Maglajska deklaracija uz prisustvo satelitske kancelarije UNHCR iz Doboja i drugih osoba iz tadašnjih kancelarija koje su bile stacionirane u Doboju.

Poslije toga će, opet u organizaciji UNHCR-a Doboj, u ulozi medijatora doći u Doboj i u istom sastavu će biti održan sastanak u opštini kod Mirka Stojčinovića, predsjednika opštine Doboj. I ovaj sastanak je imao za cilj da lokalnu zajednicu, odnosno opštinu upozna s povratkom izbjeglih Dobojlija. Opštinska sala je bila mala da primi sve pozvane, što nije bio razlog da se ne održi dogovoreni sastanak.

Za prevod u vođenju razgovora Stojčinović je angažirao svoga prevodioca, koji je prevodio sve dok Chilling nije pogledao prevodioca i uzviknuo "Stop!". Prevod daljnjeg razgovora nastavila je njegova pratilja Amela Čurković. Stojčinović je ovim potezom bio potpuno zatečen, jer ga je otkrio u njegovim namjerama da se ne prevodi doslovno kako dotična osoba priča i upoznaje prisutne goste. Naravno, to se primjetilo na licu Stojčinovića koje je bilo u bojama kao semafor, jer je prevod bio pun laži i neistina.

Poslije sastanaka održanih u Maglaju i Doboju, Dobojlije kreću u organiziraniji i konkretniji način u pripremama za povratak. U međuvremenu je Udruženje Dobojlija sa sjedištem u Zenici postalo stalni predstavnik Koalicije za povratak koju je pokrenuo i osnovao Mihael Štajner, koji je bio i član Udruženja Dobojlija.

Tako su organizirani čuveni skupovi Dobojlija u Zenici, Klokotnici, Maglaju, Tešnju, Sarajevu, Kaknju, Tuzli pa čak i u Švedskoj. Sve ove skupove pratila je dnevna štampa i TV-kuće u BiH, što je dalo veoma velik publicitet Dobojlijama. Ovi skupovi su bili i povod, a i poziv Wolfgnu Petritschu da dođe u Doboj, što je i učinio 2000. godine zajedno s Milerom, ambasadorom SAD-a u BiH. I ovaj potez je bio veličanstven, što je dokaz da je Čaršija bila prepuna svojih Dobojlija. Bio je to potez za konačno otvaranje puta za povratak protjeranih Dobojlija u svoj grad.

Zahvaljujući svim naporima i svim naprijed nabrojanim presonama, u Doboj se za kratko vrijeme vratilo oko 20.000 njegovih stanovnika. Udruženje Dobojlija bilo je i učesnik u formiranju Koalicije za povratak koga je osmislio Mihael Štajner 1996. godine, kada je samo prije par mjeseci formirano i udruženje Dobojlija u Zenici. Uz sve ovo, u Zenici se osniva i SGV, koje će biti saučesnik kao i Koalicija za povratak. Dobojlije su sa svih strana dobile punu podršku, što im je dalo vjetar u leđa da se što prije vrate u svoj grad.

Ovakav odnos i volja za povratkom bili su putokaz svim drugim udruženjima, kako sa sjedištem u Zenici, tako i u drugim gradovima, putokaz da nema drugog puta, nego put u konačni povratak svojim kućama.

U toku rata u Doboju je djelovao, ali pod punom prismotrom Društveni klub "Doboj-92", na čijem je čelu bio Aco Šakota i njega su u većini činili dobojski Srbi. Oni su bili prvi koji su posjetili Udruženje Dobojlija u Zenici i tako se otpočelo s trasiranjem puta za povratak prema Doboju. Ovi susreti će se nastaviti preko kancelarije UNHCR-a sa sjedištem u Doboju, tako da su Dobojlije konačno otvorile put ka povratku, koji će se nastaviti uz navedene prijatelje koji su svoje aktivnosti realizirali uz saglasnost visokog predstavnika kroz kancelariju OHR-a sa sjedištem u Sarajevu.

Tako su Dobojlije čuvenim skupovima u Zenici, Maglaju, Klokotnici, Tešnju, Tuzli, Kaknju i Sarajevu, posebno kada je u pitanju dijaspora u Švedskoj, ukazali na to da, ne samo u Bosni i Hercegovini, nego i u Evropi, svojom homogenizacijom i istinskom željom nikada neće prepustiti svoj grad drugom.

Kada je u pitanju podrška SGV Zenica i njegovog rukovodstva, Dobojlije nikada ne smiju zaboraviti ljudsku solidarnost, posebno kada su u pitanju Sretko Radišić i Miro Janušić. Sve ovako udruženo i jedinstveno javnosti ne bi bilo poznato niti bi se pak čulo šta to sve rade Dobojlije, da se s njima nisu udružili i novinari i TV-kuće čija su sjedišta bila u Zenici, a oni su FTV, TVZ, ZETEL, koji je postao OBN i TV-kuća Koalicije za povratak. Tu su i dnevne novine *Oslobođenje* (Mesud Đulan, Muharem Omerović, Azemina Smajlbegović) i *Avaz* (Džonlić, Muhamed Čabrić). U svemu ovome bila je, kako su je Dobolije nazvali, njihova haubica Gordana Ristović-Muslija, novinar FTV Zenica.

Prva posjeta koju su Dobojlije dogovorile i organizirale putem kancelarije UNHCR-a u Doboju 6.7.1996. godine nije realizirana. Bez obzira na to što je sve dogovoreno ispoštovano, Dobojlije su na ušću rijeke Usore u rijeku Bosnu na Vili dočekani od strane specijalne policije, koju je posalo Vlado Đurđević, načelnik CJB, a koju je predvodio Zoran Džekić, njen komandir. Među policajcima je bio veliki broj civila koje su oni poveli sa sobom kako bi izazvali incident, koji bi bio povod za djelovanje policije. Policajci su bili u specijalnim crnim uniformama s dugim cijevima. Kada su se Dobojlije približile obali rijeke Usore, civili su osuli kamenje po njima. U tom kamenovanju povrijeđeno je nekoliko Dobojlija, što je bio i razlog da se odustane od dogovorene posjete, da bi posjetioci na kraju sjeli u autobuse i vratili se u Zenicu. Nakon kratkog vremena, odnosno nakon nekoliko dana, udruženje je posjetio šef UNHCR kancelarije u Doboju i izvinio se za sve što se desilo Dobojlijama prilikom dogovorene posjete te rekao da će on lično izvijestiti svoju kancelariju u Tuzli i visokog prdstavnika u Sarajevu. Ovo sprečavanje i napadi na Dobojlije bit će razlozi da se Dobojlije

organiziraju na drugi način, a to je organizacija protesta u svim gradovima u kojima žive izbjegle Dobojlije. Oni su organizirani i održani kako je opisano naprijed u ovom tekstu. Svim organiziranim skupovima redovno su prisustvovali i na njih pozivani predstavnici kancelarija UNHCR-a, OSC-a, OHR-a, kao i multinacionalne snage pod punom opremom.

Na svu sreću svih izbjeglica, a posebno Dobojlija, Karlu Biltu, visokom predstavniku koji je u čitavom mandatu bio uz agresora, odnosno nalogodavca za zabranu povratka u Doboj, istekao je mandat. Uz njega su u to vrijeme bili:

- Milan Ninković - Mićo,
- Andrija Bjelošević,
- Vlado Đurđević - Crni,
- Drago Ljubičić i
- Mirko Slavuljica.

Pored ovih nabrojanih, Pedi Ešdaun je smijenio još 40 dužnosnika SDS-a, koji su svojim ponašanjem i lažima ponižavali predstavnike međunarodne zajednice.

Jedan od najznačajnijih organiziranih skupova Dobojlija održan je u Tešnju. Dom kulture je bio isuviše mali da primi sve prispjele Dobojlije, pa i domaćine Tešnjake. Ispred doma su se našla vozila sa četiri slova "S", šahovnicama i ljiljanima, što su zabilježile i TV-kamere. Skup je protekao veličanstveno i bez i najmanjeg incidenta. Ovaj skup u Tešnju je bio prva i udarna poruka da se svi koji su dobili imovinu Dobojlija od strane KŠ-a kao ratni plijen mogu spremati i ići svojim kućama, odnosno odakle su ih njihovi zločinci doveli.

Na ovom skupu našle su se i Dobojlije, odnosno predstavnici Kluba Dobojlija s privremenim smještajem u Zagrebu, tako da je dogovorom održan isti takav skup u Zagrebu radi dogovora o zajedničkom povratku u Doboj. Ovaj dogovor je realiziran 28.2. i 1.3.1998. godine. Prije toga će se održati javni skupovi i to 27.12.1997. godine u Klokotnici i 11.4.1998. godine u Maglaju, poslije čega će uslijediti u svim gradovima u kojima žive i u kojima su se Dobojlije privremeno smjestili. Ove aktivnosti koje je udruženje Dobojlija posvetilo svojim izbjeglicama i beskućnicima opisane su u biltenu koji je redovno izdavala Koalicija sa sjedištem u Sarajevu. Mnoge Dobojlije će, kada dođu u posjed ovog biltena, saznati šta je sve radilo udruženje i sa čime se sve susretalo u toku svoga bitisanja kada je u pitanju povratak, i sve to na volonterskoj osnovi. Oni su to radili iz ljubavi prema svom gradu i prema svojoj jedinoj državi, jer druge nemaju.

Posebno priznanje odaju udruženju kada su rekli odlučno "Ne!" svima onima koji su javno poslali poruku da nema povratka u Doboj, nego da je budući život Dobojlija u Ilijašu, Vogošći i na Ilidži. Oni su krojačima nacionalističke Bosne i Hercegovine tada odlučno odgovorili i nikada se nisu pokajali. Mnogi i danas

žive u svom gradu, bez obzira na to što nisu ostvarili sva ljudska i egzistencijalna prava pa i prava na život koji su imali kada su otjerani.

ZAŠTO SE DOBOJLIJE NE VRAĆAJU?

Kada je počela okupacija grada 2/3. maja 1992. godine, mnoge Dobojlije nisu bile u gradu, nego su praznične prvomajske dane proveli van grada. O tome šta se te noći i kasnije dešavalo u gradu uspjeli su saznati od svojih sugrađana koji su ostali zarobljeni u gradu sve do 21.9.1995. godine, kada je grad u potpunosti etnički očišćen od nesrba. Sve što se dešavalo u tom vremenu najbolje su osjetili oni koji su ostali i preživjeli sve te torture, zločine i ubistva svojih sugrađana, koji su se svakodnevno dešavali. Dok su jedni hapšeni i odvođeni u logore, drugi su odvođeni u radne obaveze koje su najčešće bile na prvim linijama u kopanju rovova, tranšeja i pravljenju zemunica za srpsku vojsku. Mnoge Dobojlije su u tim radnim obavezama ubijani od strane Armije RBiH, jer nisu znali da su to njihovi sugrađani Bošnjaci koji su ostali zarobljeni u gradu. S prvim izlaskom iz grada uspjeli su saznati da su ispred srpskih boraca Dobojlije koje su odvođene u radne obaveze, odnosno prisilne radove.

Doživjevši to sve u svom gradu, oni su sa sobom ponijeli i u sebe unijeli sve te zločine koji će prerasti u duboke traume i noćne more, koje će ih pratiti i mučiti sve dok su živi. U svemu tome, najteže su noćne more koje vas progone noću dok spavate i, kad se probudite i osjetite da ste potpuno mokri od preznojavanja, zaključujete da su to bili samo teški sni satkani od zločina koje ste preživjeli i zločina koje ste imali priliku da vidite ili čujete da su se desili u vašem gradu.

Dakle, ovo su sve posljedice psihičkih trauma koje vam stoje na putu pored silnih želja da se vratite ili posjetite svoj grad, tako nemjerljive želje da dođete u svoj grad, a kad dođete i kada po gradu susretnete izvršioce zločina, u vama se pojavi instinkt da ćete doživjeti isto ono što ste već preživjeli, što vas nagoni da već narednih dana otputujete u svoja privremena prebivališta. Sigurno je da se ovi osjećaji neće promijeniti sve dok država iz koje ste morali pobjeći postane pravna, odnosno dok u njoj ne zavlada pravda i svi zločinci ne budu sankcionirani za sve ono što su uradili u toku agresije na Bosnu i Hercegovinu, a posebno u gradu Doboju. Zato od završetka rata Dobojlije i dalje u svoj grad dolaze kao turisti. Dođu, vide, obiđu svoju imovinu i što prije se vraćaju odakle su došli, samo je pitanje do kada tako. Da li će to doživjeti i doći na svojim nogama ili će biti dovezeni u sanducima i svoj smiraj nastaviti u jednim od gradskih mezarluka gdje su im i njihovi preci?

EVROPA I NJENA ULOGA U SPREČAVANJU AGRESIJE NA SUVERENU I NEZAVISNU BOSNU I HERCEGOVINU

AGRESIJA NA BOSNU I HERCEGOVINU

Memorandum koji je 1986. godine napisao i objelodanio SANU u Beogradu je samo jedan od nastavaka memoranduma Ilije Garašanina objevljenog 1874. godine pod nazivom *Načertanije*. On je napisan i objavljen, a nikad nije ostvaren niti stavljen *ad acta*, samo je čekao povoljniju priliku kako bi se realizirao.

Sve pripreme su vršene u strogoj tajnosti, kako isti ne bi propao kao u prethodnim pokušajima. Konačno je došao i taj dugo čekani dan i početak njegove realizacije poslije tajnog sastanka Slobodana Miloševića i Franje Tuđmana 1991. godine održanog u Karađorđevu.

Da bi sakrili šta sve namjeravaju, Milošević i njegovi bližnji saradnici javno puštaju u eter već veoma dobro svoje poznate laži da svjetske sile žele da rasture SFRJ i da su oni ti koji će se svim sredstvima suprostaviti da do toga ne dođe. Međutim, ispod instruiranih laži krila se ideja o stvaranju nacionalne "Velike Srbije", koja datira još od 1874. godine. U njihovim lažima najveću podršku su dobili od Engleske, Francuske i Rusije, što će i rezultirati izvršenom agresijom na Bosnu i Hercegovinu od strane Srbije i Crne Gore s jedne i Hrvatske s druge strane. Oni su i dalje, kao papagaji, kako iz Srbije, tako i iz Hrvatske u svijet slali laži kako većinski narod (Bošnjaci muslimani) žele da na tlu Bosne i Hercegovine stvore islamsku državu.

Granice koje su Milošević i Tuđman dogovorili kretale bi se rijekom Neretvom te preko planine Igman i dalje niz rijeku Bosnu pa sve do rijeke Save. Međutim, oni su u glavama imali sasvim drugačije granice. Kada je u pitanju "Velika Srbija", njene granice bi bile od Zadra–Karlobaga i Virovitice, dok bi Tuđmanova granica bile rijeka Drina pa sve do Zemuna.

Svi pregovori koje su vodili predsjednici republika od Triglava i sve do Đevđelije bili su samo puka formalnost. Oni su samo poslužili za temeljne pripreme i model kako izvršiti agresiju na Bosnu i Hercegovinu bez uplitanja i znanja velikih sila. Nakon upada oružanih formacija kako bivše JNA, tako i paravojnih formacija iz Srbije i Crne Gore sa sjevera, tako isto sa juga HV vojske, koje su već u samom startu počinile teške zločine, a time i prisilno preseljenje, odnosno pro-

gon, Evropa se kao probudila. Toj agresiji i zločinima koje se dešavaju u BiH najviše su se usprotivile Njemačka i Amerika, dok su veliku podršku dobili u Francuskoj, Engleskoj i Rusiji, odnosno njihovim političkim vođama, posebno u Miterandu i Mejdžoru, što ni ruski predsjednik ništa manje nije davao podršku.

Evropa je bila protiv učešća Njemačke u konfliktu zbog njenog zločina iz Drugog svjetskog rata, a i Amerike, jer nije Evropa. Izgovor je bio da je BiH evropski problem i da će njega rješavati Evropa. Tada su iz ovog konflikta udaljeni i Njemačka i Amerika. Međutim, Njemačka je uveliko shvatila da je konflikt veoma opasan i da se mora uključiti da spasi priznatu nezavisnu i suverenu državu BiH te je odmah pristupila izmjeni svoga Ustava i izbacila sve ono što joj je bilo na putu da brani suverenitet jedne države.

Kada su izbjeglice počele stizati u većim kolonama u Njemačku i kada su ispričale šta se sve dešava u BiH, a posebno o zločinima, Njemačka je oštro krenula u zaštitu ljudskih sloboda i života i odmah su se u tom pravcu i uključili. Posebno se uključila kada je potpisan Dejtonski mirovni sporazum.

Tako su u BiH poslani međunarodni posmatrači i multinacionalne snage da ih štite, pri tome zauzimajući teritorije na kojima se, pored protjerivanja, vrše i drugi zločini, pa i ubistva nedužnih civila, što se posebno vidjelo putem snimaka TV-kuća iz Bijeljine i šireg dijela Podrinja. Civilni posmatrači su bili iz NVO-a, što je posebno pomoglo da se istina prenese u čitav svijet, a to je Human Rights Watch-Helsinki, koji je osnovan 1978. godine zbog zločina koji su se dešavali u Africi.

I dok ova NVO šalje u svijet informacije o teškim zločinima koji su i TV-snimcima prikazivani, iz Srbije i dalje stižu laži kao što su da se eto radi o sporadičnim incidentima. Posebna izjava je da Radovan Karadžić, vođa Srba iz BiH, ne sluša naredbe Miloševića i da se oteo kontroli Miloševiću te da ne može nad njim da vrši bilo kakvu kontrolu, što je bila notorna laž, koju mogu izreći samo pojedini Srbi koji su u laži jači od Gebelsa.

U ovom haotičnom i veoma opasnom stanju, Miterand posjećuje BiH i za sve ono što je uspio da vidi izjavljuje da nije ni za kakvu intervenciju. U toku njegove posjete grad su sa brda nemilosrdno tukle razne vrste teškog naoružanja razarajući grad i ubijajući njegovo stanovništvo. To je sve za Miteranda bilo beznačajno.

Potpisivanjem Dejtonskog mirovnog sporazuma te uspostavljanjem kancelarije visokog predstavnika u Sarajevu, njemačka diplomatija će uz istog u funkciji ambasadora postaviti Mihaila Štajnera, a za zamjenika visokog predstavnika Hannsa Schumachera. Pored ovih divnih ljudi, u kancelariji OHR-a koja je bila u funkciji visokog predstavnika, najveći dio osoblja činili su istinski huma-

nitarci sa njemačke humanitarne političke scene. Šta reći za Tilmana Zilcha, koji je bio ministar njemačkih pošta i koji napušta tu funkciju i stavlja se na čelo Društva za humano pravo? Sastanku koji je održao u Njemačkoj prisustvovali su i predstavnici RS-a, koju je predvodio Mirko Buha, ministar vanjskih poslova RS. Kada se isti javio za riječ i nakon nebuloza o stradanju i ugroženosti Srba koje je u izlaganju iznosio, odmah je bio prekinut od strane Tilmana. Upozoren je da će, ukoliko ponovo dobije riječ i počne to ponavljati, biti udaljen sa sastanka. Ovu blamažu koju je doživio Buha prenijele su sve TV-kuće Njemačke, tako da je i sa ovog skupa svijetu poslana slika s kim svijet ima posla, posebno što je svu krivicu sa Srba pokušao da prebaci na svjetske sile koje su i uzročnici raspada Jugoslavije.

U prilog zločinačkoj tvorevini RS u potpuno se uklapa izvod iz knjige O. Ibrahimovića, *Bosna i Bošnjačkih država i narodi koji su trebali nestati*. Tu piše:

"Borba za opstanak i očuvanje vlastitog identiteta traje od samog kraja 17. st. do danas. Kao dokaz pokazao je to 1737. godine u boju kod Banje Luke kada su Bošnjaci vlastitim snagama porazili austrijsku vojsku i time sačuvali sebe od progona i Bosnu od Austrije." Dalje nastavlja:

"Naprotiv, Bosna i Hercegovina se bezbroj puta kao i u periodu 1992–1995. godine našla u veoma delikatnoj situaciji, a to je podrška političkog vodstva Engleske, Francuske i Rusije za njen nestanak. Oni ne samo da su dali zeleno svjetlo za njen nestanak, nego su bili glavni inicijatori na Vijeću sigurnosti kao i zahtjeva jugoslavenskog vodstva da se Bosni i Hercegovini uvede embargo na uvoz oružja za samoodbranu, što znači da je Bošnjacima stavljen embargo na odbranu od agresora."

UDRUŽENJE DOBOJLIJA U ZENICI

UDRUŽENJE "NOSILAC POVRATKA"

Dana 19.9.1995. godine preko Ozrena ka Maglaju i Tešnju iz grada je protjerano preostalih oko 2.700 Bošnjaka i Hrvata. Ovaj datum mora ostati historijski, jer je tog datuma prvi put u svojoj historiji grad ostao bez svojih autotohnih stanovnika Bošnjaka i Hrvata. Isto tako je bitan datum 2/3. maj 1992. godine, kada je otpočeo egzodus Dobojlija iz grada. S obzirom na prijeratnu saradnju sa susjednim opštinama regije Doboja, Dobojlije su se opredijelile da to bude privremeno iseljavanje prema opštini Tešanj i naseljima oko Tešnja. Naravno, tu se smjestilo i privremeno rukovodstvo opštine Doboj, koje će raditi za potrebe svojih izbjeglica do ponovnog povratka u Doboj. Formirano je DD "Merhamet" i Civilna zaštita čiji je zadatak pružanja logistike izbjeglicama u smještaju i prehrani. Međutim, ova logistika se pojedincima u opštini Tešanj nije svidjela, iz razloga što već pri istoj postoji te se sve to može rješavati putem opštinskih službi Tešnja za izbjeglice.

Tako se Civilna zaštita za zbrinjavanje izbjeglog stanovništva dislocira u Zenicu i tu radi sve do aprila 1996. godine, kada se za potrebe izbjeglica osniva Udruženje prognanika opštine Doboj sa sjedištem u Zenici. Time prestaje i rad civilne zaštite, a svu ulogu oko izbjeglica preuzima udruženje. S obzirom na to da je u Zenici poslije Tešnja bilo najviše izbjeglih i prognanih Dobojlija te da je bilo dalje od ratnih linija, a bliže boljim i bržim komunikacijama, kako na području ZDK, tako i TK-a, ipak je prevladalo da sjedište udruženja bude u Zenici. U Zenici je, s bližom okolinom, u izbjeglištvu živjelo oko 5.000 Dobojlija, među kojima je bio veoma velik broj visokostručnih i obrazovanih kadrova, koji su čekali da se od privremenog rukovodstva opštine u Tešnju angažira u bilo kojem pravcu. Ipak, od toga je bilo vrlo malo koristi, što je mnoge te kadrove opredijelilo na pokret van Bosne i Hercegovine.

Izbjegli Kotorani, kojih je bio veoma velik broj u Zenici, nisu čekali na pomoć opštine te su u Zenici osnovali svoje udruženje. Ono će veoma uspješno raditi od marta 1993. godine pa sve do aprila 1996. godine, kada se udružuje i nastavlja da djeluje u sklopu Udruženja prognanih Dobojlija. Zenica je u to vrijeme bila prepuna izbjeglih i prognanih sa područja istočne Hercegovine, Bosanske Krajine, Podrinja, Semberije, Posavine i srednje Bosne. Ipak, najveći broj izbjeglica prije dolaska izbjeglica iz Jajca bio je iz Doboja. Ovako velik broj izbjeglih bio je povod da se u Zenici 1993. godine formira Savez udruženja izbjeglih i ra-

seljenih regije Zenica sa sjedištem u Zenici. Savez su činila 20 udruženja, koja su kasnije kao savez pristupila Savezu izbjeglih i raseljenih lica Bosne i Hercegovine sa sjedištem u Sarajevu.

Po osnivanju Udruženja Dobojlija, isto je pristupilo Savezu regije Zenica, a time i Savezu Bosne i Hercegovine.

S obzirom na to da više nije bilo problema ishrane i smještaja, udruženje je svoj program i opredjeljenje usmjerilo na povratak. Da bi se na tom planu što više radilo, odlučeno je da se svakog četvrtka redovno održavaju sastanci koji će tretirati samo jednu temu, a to je sastaviti sve pretpostavke i ambijent za otpočinjanja povratka. Tako je odlučeno da se na području opština na kojima žive izbjegle Dobojlije osnuju podružnice koje će raditi u skladu s programom udruženja. Podružnice su formirane u Sarajevu, Kaknju, Zavidovićima, Maglaju, Tešnju, Klokotnici, Gračanici i Tuzli. U udruženje je uključen i Klub Dobojlija u Zagrebu, udruženje u Švedskoj i Ljubljani. Njihov rad je zasnovan na planu i programu udruženja sa sjedištem u Zenici. Tako je udruženje preko svojih podružnica došlo do podataka ne samo koliko i gdje su izbjegle Dobojlije, nego i do spiskova želja za povratkom.

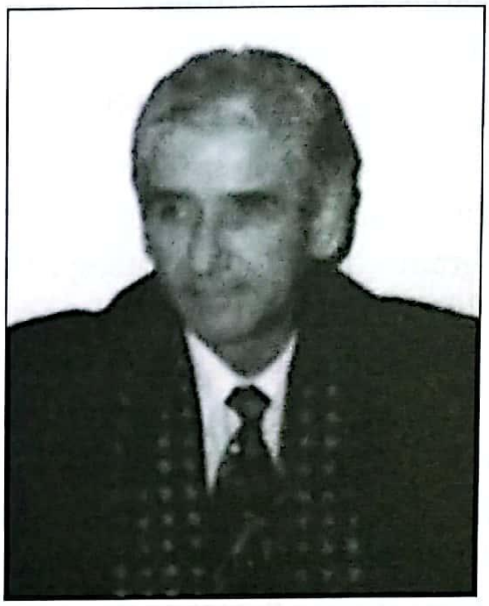
U međuvremenu, Udruženje ne samo da je pronašlo kancelarije, nego je uspostavilo aktivnu saradnju s kancelarijama UNHCR-a, OHR-a, SFOR-a i IPTF-a, dakle sa civilnim i vojnim sektrorom čiji je zadatak održavanje mira i stvaranje uvjeta za povratak izbjeglica. Na čelu Izvršnog odbora udruženja bio je Mustafa Hodžić, ali samo nakratko, jer je odselio u Sarajevo te ga je zamijenio Rasim Brka, a na čelu Skupštine je bio Husein Hadžić.

Članovi Izvršnog odbora bili su:

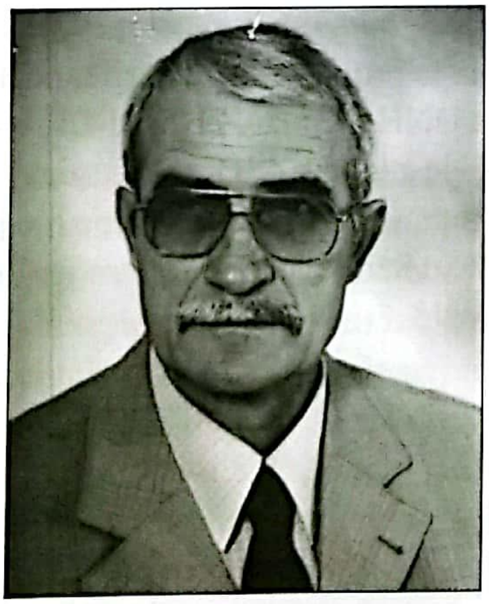
1. Rasim Brka, predsjednik
2. Zemka Hodžić, član
3. Jasminka Ibraković, član
4. Mensur Mulalić, član
5. Rasim Škrgo, član
6. Salih Herceg, član, za saradnju sa SGV Zenica
7. Zijad Mehmedagić, član i član Koalicije za povratak
8. Safet Spahić, član
9. Zihad Kremić, član i član Koalicije za povratak
10. Nusret Hadžikadunić, član
11. Bego Huskić, član
12. Emir Mulalić, član
13. Šemso Stupar, član
14. Fadil Devedžić, član
15. Almasa Topić, član.

Rasim Brka, predsjednik J.O. Udruženja Dobojlija u Zenici

Husein Hadžić, predsjednik Skupštine Udruženja Dobojlija u Zenici

Zahid Kremić, član J.O. i predsjednik reg. Udruženja izbjeglica regije Zenica, Zenica

dr. Mensur Mulalić, član J.O. Udruženja Dobojlija

Udruženje s rukovodstvom, kojem su izbjegle i prognane Dobojlije dale povjerenje, nosi najveću zaslugu u povratku Dobojlija u Doboj i na čitavu teritoriju opštine Doboj. Ovo je posebno kada se ima u vidu da su to sve radili iz ljubavi prema rodnom kraju i na dobrovoljnoj osnovi, dakle bez bilo kakve naknade. Rad udruženja, kada su u pitanju troškovi prostora, telefona i kacelarijskog materijala, podmirivani su iz članarine članova udruženja i priloga dobivanih od Dobojlija iz Švedske. U ovakvim okolnostima mora se iskazati i velika zahvalnost u pomoći Miralema Galijaševića, ministra za izbjegla i raseljena lica ZDK,

kao i Masaru Krasnići, koji je uvijek bez naknade za potrebe udruženja ustupao salu u hotelu "Metalurg" bez naknade. Naravno da je bilo i drugih Zeničana koji su, onoliko koliko su mogli, pružali pomoć i pomagali udruženju.

Rukovodstvo udruženja, kao i sve izbjegle i prognane Dobojlije, bili su veoma nestrpljivi kada je u pitanju povratak za koji nije bilo one i prave podrške ni u Savezu BiH te rukovodstvo udruženja istupilo i prekinulo sve odnose s istim i nastavilo raditi onako kako je bilo najbolje u organiziranju i pripremi za povratak.

Da bi rukovodstvo pa i čitavo udruženje pokazalo ne samo široj javnosti i politici, nego i međunarodnoj zajednici da želi što brži povratak, opredijelilo se za održavanje masovnih skupva u svim mjestima u kojima rade podružnice. Oni su slijedili jedan za drugim: prvo u Zenici, zatim u Kaknju, Matuzićima, Maglaju, Klokotnici i Tuzli. Bili su to skupovi koji su dali povoda da je povratak neminovan bez obzira na to odakle su izbjeglice. Njegovu snagu i poruku svima koji žele status *kvo*, odaslale su kamere FTV, OBN i TVZ, kao i pisani mediji, u čemu je posebno prednjačilo *Oslobođenje*. Šta su sve novine opisale i prenijele do čitaoca, prilozi su u ovoj knjizi.

Prikupljene evidencijame i spiskovi koji su stigli u udruženje, koji su zatim dostavljeni u kancelariju UNHCR-a, bili su zaprepašćujući. Tada je privučena pažnja posebno međunarodnih predstavnika, što ih je pokrenulo u mobilizaciju i ozbiljnost na obaveze zbog kojih su došli u Bosnu i Hercegovinu. Iz udruženja se stalno šalju oštre poruke da se neće birati sredstva kada je u pitanju povratak, jer njega niko nema pravo niti spriječiti niti pak zabraniti. Veliku podršku u tome daje i Koalicija za povratak, kao i Srpsko građansko vijeće – Pokret za ravnopravnost, kako iz Zenice, tako i iz Sarajeva. Uspostavljeni su kontakti s kancelarijama UNHCR-a, OHR-a i OSC-a, ne samo u Zenici, nego i u Banjoj Luci i Doboju. Nastalo je mobilno stanje. U Doboju je dat znak za uzbunu, jer Doboj-lije ne samo što žele da se vrate, nego žele da se ostvari masovni povratak.

Sve što je bilo prepreka udruženju na trasiranju puta povratku i stvaranju ambijenta na tom putu, obavezno je traženo od kancelarija UNHCR-a i OHR-a u Doboju i Banjoj Luci. Kada je povratak u pitanju, onda se mora posebno spomenuti Koalicija za povratak sa sjedištem u Sarajevu, koju je osnovao gospodin Mihael Štajner, zamjenik visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu. Udruženje je u potpunosti podržalo osnivanje koalicije i postalo jedna od članica iste 1996. godine i bilo njen član sve do njenog prestanka s radom. Udruženje je imalo svoja dva stalna člana, koji su bili i u užem tijelu koalicije, a to su Zahid Kremić i Zijad Mehmedagić. U ovisnosti od dnevnog reda, sastancima je prisustvovalo i više članova udruženja. Udruženje aktivno radi od svog osnivanja pa sve do sredine 2000. godine, kada se zatvara kancelarija u Zenici, ali se udruženje ne gasi. Razlog prestanka su veliki povratci, kao i učešće jednog broja člano-

va u Izvršnom odboru zakonodavne i izvršne vlasti opštine Doboj, koje su Dobojlije dobile nakon provedenih lokalnih izbora.

Za 4 godine veoma aktivnog rada udruženje je ostvarilo bliske kontakte sa civilnim i vojnim dijelom kancelarija međunarodnih organizacija i ureda, kao i s ministarstvima u kantonima i na nivou Federacoje koji su se bavili problematikom izbjeglih i raseljenih lica. Posebno je bila dobra saradnja sa SFOR-om, IFOR-om i IPTF-om, koji ne samo da su se stavili u zaštitu povratnika, nego su se stavili i u službu pomoći sa svojom mehanizacijom u raščišćavnju ruševina i komunikacija u povratničkim mjestima. Kancelarija UNHCR-a je obezbjedila autobuse za dovoženje i odvoženje, kao i u prehranu učesnika na radu i čišćenja u naseljima. Veliku zahvalnost i priznjanje treba odati i gospodinu dr. Christianu Schwartzu-Schilingu, koji je svojim prisustvom prvo u Maglaju, a onda i u Doboju, dao svoj doprinos kod povratka. Njegovim zahtjevom je donesena ona čuvena Maglajska deklaracija, kojom se otvara dvosmjerni povratak Doboj–Maglaj. Kada je u pitanju Tuzlanski kanton, mora se priznati da je pomogao izbjeglim Dobojlijama u povratku sa istočne strane. Da bi se ostvario zacrtani cilj, a to je povratak, Izvršni odbor se sastajao sedmično jednom kada se razgovaralo o strategiji povratka. Donesena je odluka da se u opštinama u kojima je veći broj izbjeglih Dobojlija osnuju podružnice te je tako urađeno u Sarajevu, Kaknju, Zavidovićima, Tešnju, Klokotnici, Gračanici i Tuzli. U Zagrebu je već postojao Klub Dobojlija, koji je priključen udruženju i koji radi po njegovom programu. Isto je tako urađeno i s udruženjima koja su bila u Njemačkoj i Švedskoj. Tako su sva udruženja bila umrežena i radila jedinstveno za što brži povratak kući. Udruženje Dobojlija je bilo jedno od najorganiziranijih u Bosni i Hercegovini te je mnogim udruženjima služilo kao primjer kako se to može raditi. Takav rad udruženja, kao i njegova multietničnost bili su razlozi da postane partner kancelarije visokog predstavnika. Takvim odnosom udruženju su u svako doba bila otvorena vrata i kod visokog predstavnika i u kancelariji OHR-a u Sarajevu. Ovo se posebno odnosi na Karlosa Vestendrofa, Gerda Wagnera, njegovog zamjenika, a posebno kada je u pitanju Wolfgang Petrić, koji je svoje opredjeljenje prema Dobojlijama pokazao kada je 2000. godine, zajedno s Milerom, ambasadorom SAD-a, posjetio Doboj i tako još jednom potvrdio da stoji na strani povratika, u ovom slučaju Dobojlija.

Kada je u pitanju Koalicija za povratak, dovoljno je navesti da je imala oko 300 udruženih asocijacija, od čega je 200 izbjegličkih populacija. Da bi se pomoglo izbjegličkoj populaciji, otvoreno je 30 kacelarija od strane međunarodne zajednice sa sjedištem u oba entiteta, čiji je zadatak pomoć prognanoj i izbjegličkoj populaciji. To se posebno odnosi na urede UNHCR-a, OSCE-a, OHR-a i UNDP-a.

Kada je u pitanju povratak Dobojlija u skladu s Aneksom 7 Dejtonskog mirovnog sporazuma, s punom odgovornošću se može reći da je to najvećim dijelom zasluga udruženja, a ne onih nesposobnih i korumpiranih političara koji se u politici bore samo za svoja prava i privilegije. Tako je vlast, bilo da je na lokalnoj, entitetskoj ili državnoj razini, izbjeglim i prognanim Dobojlijama pružala podršku u lažnoj slakorječivosti. Sve što su postigli, postigli su zahvaljujući podršci Koalicije za povratak, kao i uredima UNHCR-a, OSCE-a, OHR-a, SFOR-a i IPTF-a. Tako su, zahvaljujući njima, prve podnesene aplikacije za povratak na svoje ostvarili preko tih ureda. Bio je to signal udruženju da još više pojača svoje aktivnosti oko povratka.

Bez obzira na to koliko su se destruktivne politike vodile u RS, Aneks 7 Dejtonskog sporazuma je proveden. Međutim, Konvencija o ljudskim pravima i dalje je ostala samo mrtvo slovo na papiru. Da bi se ostvarile bar minimalne šanse za ravnopravnost povratnika, predstavnici međunarodne zajednice moraju uložiti još dosta napora kako bi se svi narodi i građani stavili u ravnopravan položaj, bez obzira na to o kojem se entitetu radilo. Ovo što se dešava s povratnicima dovelo ih je u potpunu apatiju, što ih još više ohrabruje u tome da istraju u svojim namjerama na oči onih koji su radili na etničkom čišćenju.

Ipak, mora se napomenuti da pojedinci koji su prošli kroz urede međunarodnih organizacija nisu znali šta im je mandat. Prvo što nisu znali karakter Bosne i Hercegovine, drugo što nisu znali šta treba da rade, a neki su se često stavljali na stranu onih koji su i prouzročili i ratno stanje i zločine u Bosni i Hercegovini

Tako je specijalni izaslanik UN-a za bivšu Jugoslaviju, Tadeuzs Mazowiecki, nakon obilaska kriznih mjesta po Bosni i Hercegovini obznanio bahato ponašanje UNPROFOR-a u radnjama zbog kojih je i doveden u Bosnu i Hercegovinu. Taj njegov izvještaj je u UN-u dočekan kao neargumentiran, što je bio osnov da na funkciju koju je dobio od UN-a podnese neopozivu ostavku. Ipak, nakon izvještaja ICG grupe (Istraživačkog centra za genocid) o zločinima koji su počinjeni u toku etničkog čišćenja, pojedinci u navedenim uredima konačno su shvatili u kakav su brlog upali. Shvatili su da je to rat sa zločinima i genocidom, koji se nije desio od završetka Drugog svjetskog rata. To se posebno odnosi na etničko čišćenje Bošnjaka i Hrvata sa teritorije koja će ekskluzivno postati teritorija samo jednog naroda – Srba.

Po potpisivanju Dejtonskog Mirovnog sporazuma stvorena su dva entiteta s različitim nivoima vlasti, što je još više usložilo ionako teško stanje za sve one koji su ostali u Bosni i Hercegovini. Bez obzira na to što u Federaciji kako na nivou entiteta, tako i na nivou kantona postoje resorna ministarstva za izbjeglice i raseljena lica, može se reći da su veoma malo angažirani po tim pitanjima, bez obzira na pritiske od strane udruženja koja su kao pečurke nicala po Federaciji. Takvo ministarstvo nije postojalo u RS-u, ali, na zahtjev izbjeglica i raseljenih lica

iz tog entiteta te zahtjeva iz ureda visokog predstavnika, isto je formirano i u njemu. Dakle, samo je ispunjen zahtjev i forma pa je na zahtjev opet od strane izbjeglica i raseljenih lica upućen Visokom predstavniku traženo da se resorni ministar smijeni sa tog mjesta. Sve ovo je podstaklo ured Visokog predstavnika, a posebno tada u tom uredu Mihaila Štajnera, ambasadora, da razriješi ovo pitanje i tako omogući što prije povratak izbjeglica. Rezultat toga je formiranje čuvene Koalicije za povratak pod nazivom "Hoću kući". Za formiranje ove koalicije Udruženje Dobojlija je dalo punu podršku i tako među prvima postalo i njen član i u istom imalo svoje predstavnike. Tako je ambasador Mihail Štajner u Koordinacioni odbor iz ureda ubacio Barbel Boljj, Vern Gundel, Minnu Javenpru, Amelu Ćurković (samo su neka od imena iz OHR-a), koji su dali punu podršku i snagu izbjeglicama kada im je bilo najpotrebnije. Ovo im je puna zahvala za njihovu svesrdnu pomoć koju su u tom vremenu pružili izbjeglicama. Svojim radom Koalicija je postala poznata u čitavoj Bosni i Hercegovini, što je bio razlog njenog naglog širenja i pristupanja mnogih izbjegličkih udruženja. Formiranjem Koalicije 1996. godine data je podrška povratku, a time i stvaranju kontra balansa nacionalističko-separatističkim političkim platformama vladajućih stranaka. Tako je za samo šest mjeseci uspjela povezati oba entiteta, susjedne zemlje i zemlje zapadne Evrope koje su primile izbjeglice, pri tome uključujući i 70 udruženja raseljenih lica. Tako je Koalicija za kratko vrijeme brojala 217 članova, od čega je 103 udruženja, 63 asocijacije i 51 internacionalno udruženje. Njeni članovi su bili Helšinski odbor, Klub intelektualaca, ugledni profesori, franjevačka provincija, Međunarodni multireligijski i intelektualni centar "Zajedno" i mnogi drugi.

Ipak, da sve ovo ne bi bilo šturo, slijedi jedan hronološki pregled svih aktivnosti koje je udruženje vodilo, a što je vezano za povratak na područje opštine Doboj, od osnivanja pa sve do 2000. godine, kada je otpočeo masovni povratak.

1. Organizirana posjeta gradu Doboju (masovna posjeta) 6.7.1996. godine

Iako je posjeta bila najavljena, spriječena je naoružanom formacijom na srušenom mostu preko rijeke Usore od strane naoružane formacije koju je predvodio Slobodan Karagić. Dobojlije su kamenovane, pri čemu su neki od njih povrijeđeni.

2. Prisustvo sastanku Koalicije za povratak, Mostar, 24.11.1996. godine

Sastanku su ispred Udruženja prisustvovali Zahid Kremić i Zijad Mehmedagić. Prijedlog predstavnika udruženja je da se i opština Doboj proglasi distriktom kao što je to Brčko, zbog komunikacija kao i privrednih subjekata.

3. Matuzići

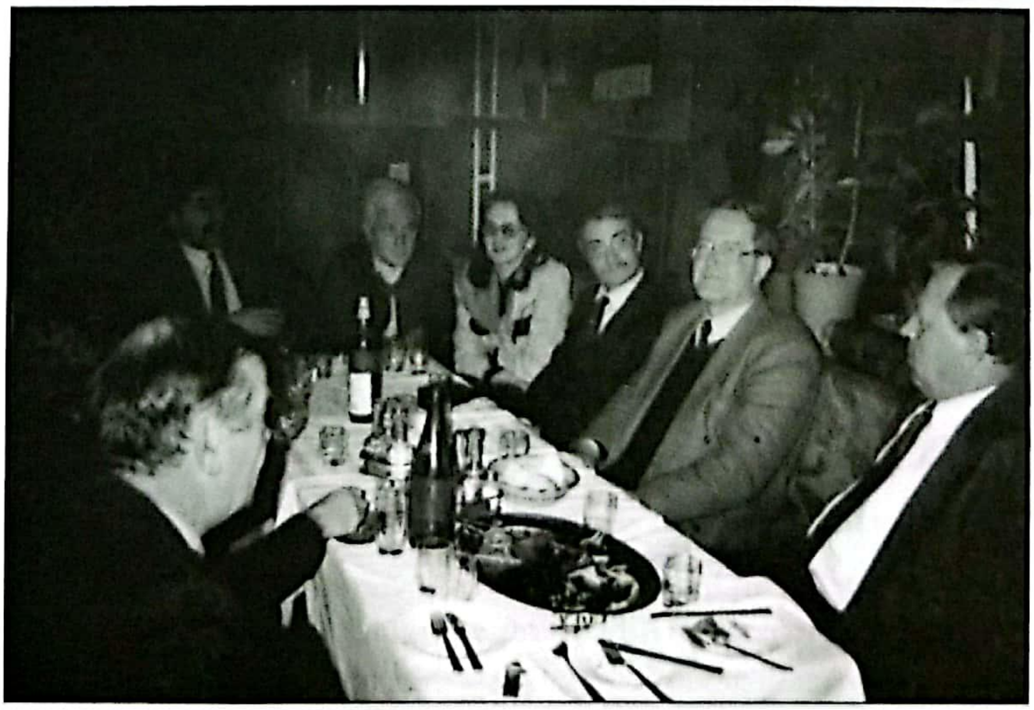
Obavljena posjeta opštini Doboj kako bi se dogovorilo o pomoći Dobojlijama u organiziranju povratka. Dogovoreno je da to bude pomoć u iznosu od 100 DM, a kasnije se ispostavilo da od toga neće biti ništa. To se zaključilo pri pos-

jeti, jer je delegacija udruženja napadnuta s prijetnjom da bi zbog toga što se pokušava raditi (a radi se o povratku) tobože moglo doći do hapšenja. Prijetnja je upućena od strane člana opštinske vlasti, gospodina Faruka Hadžirašidagića.

4. Posjeta Klokotnici 24.11.1996. godine

Nakon izvršenih priprema u saradnji s podružnicom u Klokotnici, održan je javni skup Dobojlija, na kojem se okupilo preko 500 izbjeglih i prognanih sa područja opštine Doboj. U organizaciji skupa punu podršku su dali članovi opštinske vlasti koja je dislocirana iz Matuzića u Klokotnicu.

Klokotnica, nakon održanog javnog skupa Dobojlija; dogovor o strategiji povratka

Tuzla; poslije održanog sastanka Koalicije u Tuzli,
u Klokotnici je održan sastanak o strategiji povratka

Dogovor Dobojlija za prisustvo sastanku Koalicije u Tuzli

Dobojlije na sastanku Koalicije za povratak

5. Sastanak u Sarajevu, 18.1.1997. godine

Sastanak je održan u uredu Karla Bildta, Visokog predstavnika posvećenog povratku Dobojlija, a delegaciju su predvodili Husejn Hadžić, predsjednik skupštine, Rasim Brka, predsjednik Izvršnog odbora te članovi udruženja Zijad Mehmedagić i Zahid Kremić.

6. Sastanak Koalicije za povratak u Tuzli, 22–23.2.1997. godine

Na sastanku Koalicije koji je održan u Tuzli razmatralo se o provedenim aktivnostima posvećenim povratku od Mostara do Tuzle te o izvještaju o pripremama opština i zemalja domaćina za povratak, javnom informiranju, kontaktima s vlastima, projektima samopomoći, prihvaćenim pitanjima, kao i o udruživanju Koalicije. Udruženje su na ovom sastanku zastupali Husejn Hadžić, Rasim Brka i Zahid Kremić.

7. Sastanak s predstavnicima Evropske zajednice održan u prostorijama Udruženja u Zenici, 3.4.1997. godine

Sastanak je imao za cilj da se isti upoznaju o slobodi kretanja i ostalim pitanjima vezanim za povratak na područje opštine Doboj. Dogovoreno je da se istog dana održi sastanak u Doboju sa srpskom stranom.

8. Sastanak održan s predstavnicima Evropseke zajednice, Orahovica kod Žepča, 24.4.1997. godine

Sastanak je održan na zahtjev vojnih predstavnika EZ-e, a posvećen je bezbjednosnoj situaciji i slobodi kretanja, kao i povratku.

9. Održan zajednički sastanak predstavnika udruženja u Orašju, 26.4.1997. godine

Sastanak je održan u zajedničkom djelovanju i pripremama na povratku u Posavinu. Sastanku su prisustvovali predstavnici udruženja iz Doboja, Brčkog, Dervente i Banje Luke.

10. Održan sastanak u Matuzićima, 30.5.1997. godine

Održan je sastanak s predstavnicima Odbora za povratak u G. Pridjel, Ševarlije, Potočane, Milkovac i Makljenovac. Sastanak je organiziralo udruženje, a prisustvovali su članovi Izvršnog odbora udruženja te Reuf Mehmedagić, načelnik opštine Doboj (Matuzići), Rasim Kadić, ministar, i Sulejman Ragib, zamjenik federalnog ministra za izbjegla i raseljena lica, kao i Miralem Galijašević, ministar za socijalna pitanja i izbjegla i raseljena lica ZDK. Tema sastanka je bila provedba Aneksa 7 Dejtonskog mirovnog sporazuma i povratak.

11. Posjeta Udruženju posmatrača EZ-e, a što je nastavak saradnje koja je dogovorena na prethodnom sastanku 12.6.1997. godine.

12. Posjeta članova DK "Doboj-92" iz Doboja Udruženju Dobojlija u Zenici 12.6.1997. godine

Kao što je dogovoreno putem telefonskog razgovora, Društveni klub "Doboj – 92", odnosno njegovi članovi posjetili su Udruženje Dobojlija u Zenici: Aleksandar Škota, Milutin Mikerević i Zoran Marković. U ulozi domaćina sastanku su prisustvovali Husejn Handžić, Rasim Brka, Zijad Mehmedagić, Salih Her-

ceg, Zahid Kremić, Hajrudin Toskić i Nurija Mešić. Ispred ureda UNHCR-a Doboj sastanku su prisustvovali Oliver Bruch, šef ureda, i Herdina Andres, iz ureda OHR-a Doboj. Tema razgovora je bila povratak u Doboj.

13. Održan okrugli stol u Zenici 1.11.1997. godine

U Zenici u prostorijama SGV (Srpskog građanskog vijeća) održan je okrugli sto kojem su, pored članova Izvršnog odbora, Udruženja Dobojlija i glavnog odbora SGV, prisustvovali i članovi DK "Doboj-92" iz Doboja: Aleksandar Škota, Milorad Ivošević, Zoran Marković i Boriša Reljić. Tema okruglog stola je bila razgovor i podrška dvosmjernog povratka na relaciji Doboj–Zenica, kao i povratak na privrednu stranu prije rata.

14. Održan sastanak u Matuzićima, 4.11.1997. goddine

Ovaj sastanak je kao svrhu dogovora imao povratak u Doboj. Istom su prisustvovali predstavnici UNHCR-a, IPTF-a i SFOR-a, zatim Reuf Mehmedagić, načelnik opštine Doboj (Matuzići), članovi DK "Doboj-92" i predstavnici opštine Maglaj. Također, sastanku su prisustvovali i predstavnici Odbora za povratak u zonu razdvajanja. S obzirom na karakter i dnevni red, sastanak je bio zatvorenog karaktera.

Okrugli sto o saradnji u organiziranju zbrinjavanja i privremenog smještaja Dobojlija u Zenici uz podršku SGV Zenica, Srba izbjeglih u Doboj i Dobojlija u Zenicu zabilježio je uvijek prisutni fotograf i prognanik Zahid Kremić. Okrugli sto je održan u prostorijama SGV-a u Zenici, dana 1.11.1997. godine, što je popraćeno i objavom u dnevnom listu Oslobođenje.

15. Sastanak kod premijera ZDK, 13.11.1997. godine

Ovaj sastanak kod gospodina Bedrudina Salčinovića, guvernera ZDK, održan je po pitanju izbjeglih Dobojlija smještenih na području ZDK, kao i po pitanju povratka. Istom je prisustvovao i Miralem Galijašević, ministar za socijalna pitanja i izbjegla i raseljena lica. Ispred udruženja sastanku su prisustvovali Husejn Hadžić, Rasim Brka, Zijad Mehmedagić, Salih Herceg i Zahid Kremić.

Zenica, 1997. godine.
Proširena sjednica Izvršnog odbora Udruženja Dobojlija sa sjedištem u Zenici održana u hotelu "Metalurg"

Zenica – održan zajednički sastanak SGV i Udruženja Dobojlija o povratku, čemu je slijedio nezapamćen skup u Zenici

16. Održan prošireni sastanak privrede opština Doboj-Jug i Doboj-Istok u Tuzli, 22.11.1997. godine

Tema sastanka je bila dogovor malih privrednika sa područja dviju opština koji su radili i privređivali prije rata u Doboju o tome kako se ponovo organizirati i koji je to put da se povrate poslovni prostori kako u zakupu, tako i vlastiti koje su koristili u Doboju. Bilo je i pitanje zajedničkog djelovanja u povratku i maloprivrednika i svih Dobojlija u Doboj.

17. Održan generalni skup Koalicije u Sarajevu, 13. i 14.12.1997. godine

U Sarajevu je održan generalni skup Koalicije za Povratak, koji je pored članova Koalicije okupio i predstavnike ureda kako civilnog tako i vojnog sektora međunarodne zajednice za provedbu Dejtonskog sporazuma. Ovo je šesti po redu organizirani sastanak Koalicije za povratak, kojem je prisustvovao i zamjenik visokog predstavnika Hans Šumaher, kao i gospodin dr. Schwartz-Schilling, medijator za Federaciju BiH. Na njemu su sumirani svi prethodni zadaci o provođenju Dejtonskog sporazuma, posebno kada je u pitanju njegov Aneks 7. Razgovor je vođen i o narednim zadacima i djelovanjima, kao što je davanje pozitivnog djelovanja u dosadašnjem radu.

18. Sastanak u Klokotnici 16. i 25.12.1997. godine

Ova dva sastanka su upriličena u povodu održavanja javnog skupa u Klokotnici, kojim se šira domaća i međunarodna javnost želi upoznati s tim da Dobojlije hoće i žele povratak svojim kućama.

19. Održan javni skup u Klokotnici, 27.12.1997. godine

U Klokotnici je održan javni skup Dobojlija pred oko 500 prisutnih u Domu kulture. Istom su, pored Dobojlija, bili prisutni i predstavnici izbjeglih iz Posavine, opštine Doboj-Istok, kao i predstavnici ureda UNHCR-a, OHR-a, OSCE-a, SFOR-a, IPTF-a i drugi pozvani gosti. Sa skupa je poslana poruka svima koji su na bilo koji način zaduženi da rade u službi povratka da Dobojlije nikada neće odustati od povratka u Doboj i na čitavu opštinu Doboj.

20. Održan sastanak u Maglaju, 30.12.1997. godine

U Maglaju je po dogovoru održan zajednički sastanak predstavnika udruženja DK "Doboj-92" iz Doboja i Udruženja Dobojlija sa sjedištem u Zenici. Na sastanku je bio prisutan i Oliver Bruch, šef UNHCR-a sa sjedištem u Doboju.

21. Održan sastanak u Mravićima, 27.1.1998. godine

U Mravićima je održan sastanak posvećen povratku u naselja u zoni razdvajanja: Makljenovac, Plane i Villa. Ovo je drugi sastanak koji je posvećen povratku na ove prostore, a kojem su prisustvovali Oliver Bruch, šef UNHCR-a Doboj, kao i vojni posmatrači iz snaga SFOR-a i IPTF-a, predstavnici DK "Do-

boj-92" i Miralem Galijašević, ministar za socijalna pitanja i izbjegla i raseljena lica ZDK. Ispred udruženja sastanku su prisustvovali Husejn Hadžić, Safet Spahić, Zahid Kremić, a ispred Odbora za povratak u Makljenovac Hajrudin Toskić i Nurija Mešić.

22. Prve organizirane posjete na bajramske blagdane, 29.1.1998. godine

Na osnovu zahtjeva udruženja te saglasnosti UNHCR-a, SFOR-a i IPTF-a, odobrenu posjetu u Čivčije Bukovičke i Gornju Grapsku su pratili i obezbjeđivali pripadnici SFOR-a pod punom ratnom opremom. Ipak, i pored svega toga, napadnut je autobus u Kotorskom od strane izbjeglih Srba, pri čemu je polupano i nekoliko stakala na autobusu. Ipak, niko nije povrijeđen. Posjete ostalim mjestima su prošle mirno i bez bilo kakvog incidenta.

23. Posjeta gradu Doboju, 31.1.1998. godine

Organizirana je posjeta gradu Doboju uz obezbjeđenje SFOR-a. Posjeta je izvršena samo na mezarluke Humka i Rajčinovac, a ista je protekla mirno i bez bilo kakvog incidenta. Autobusom su prošli kroz grad i u dolasku i u odlasku, što je za sve one koji su se našli na ulicama bilo nekakvo iznenađenje.

24. Sastanak kod Miralema Galijaševića, 3.2.1998. godine

Na osnovu dogovora članovi Izvršnog odbora udruženja su bili na razgovoru kod Miralema Galijaševića, ministra za socijalna pitanja i izbjegla i raseljena lica ZDK. Sastanak je posvećen povratku u rubna područja sa južne strane Doboja te su istom prisustvovali Oliver Bruch, šef ureda UNHCR-a Doboj, Oliver Baudent, OHCR Zenica i Lars Johan Lonnback, OHR Sarajevo, te Zahid Kremić, predsjednik Saveza udruženja izbjeglica i raseljenih lica regije Zenica.

25. Zvanična posjeta Dobojlijama u Zagrebu, 7.2.1998. godine

Nakon niza obavljenih telefonskih razgovora s predstavnicima Kluba Dobojlija u Zagrebu, dogovoreno je s kancelarijom OHR-a u Sarajevu da se obavi zajednička posjeta Dobojlijama s privremenim smještajem u i oko Zagreba. S obzirom na brojnost Dobojlija koji se nalaze tamo u izbjeglištvu, s domaćinom je dogovoreno da na dogovorenom sastanku bude prisutno najviše 20 Dobojlija. Kao domaćini ispred Kluba Dobojlija bili su Jure Zirdum, Jozo Knežević, Rafael Romić, Ilija Bilić, Jure Matić, Josip Mandir, Stipo Cetina i Mato Kržić, a ispred Udruženja Dobojlija iz Zenice Husejn Hadžić, Salih Herceg, Zijad Mehmedagić, Zemka Hadžić i Zahid Kremić, dok je OHRov ured iz Sarajeva zastupala gospođa Vera Gundel. Sastanak je imao za cilj da se dobije odgovor od izbjeglih Dobojlija u Hrvatskoj žele li se vratiti u Bosnu. Odgovor je bio odlučan, što je potvrđeno i na zajedničkom sastanku koji je održan u prostorijama Kluba Dobojlija u Zagrebu. Posebno raduje što je to Klub izbjeglica sva tri naroda, tj. što je multietnički, što je na gospođicu Veru ostavilo poseban dojam.

Tešanj; održan skup Dobojlija koji je bio specifičan zbog registarskih tablica (RS, Federacija, Republika Srpska)

26. Dogovor o konačnom početku povratka, 14.2.1998. godine

Ovaj datum je maltene historijski. To je dan kada je, nakon napornog nadmudrivanja s predstavnicima ureda međunarodnih organizacija i lokalne opštinske vlasti u Doboju, konačno dogovoren povratak. Dogovor je usaglašen u uredu UNHCR-a Doboj uz prisustvo članova Udruženja Dobojlija iz Zenice, UNHCR-a i članova DK "Doboj-92". Ovako uspješan i konačan dogovor je okončan zajedničkim ručkom u restoranu "Dalmacija" u režiji OSCE-a Doboj. Ovom sastanku su prisustvovali Sretko Radišić, predstavnik SGV-a Zenica, i Faketa Avdić, predsjednik DD "Merhamet" Doboj. Dobojlije koje su bile prisutne ispred udruženja na ovom veoma značajnom dogovoru su: Rasim Brka, Salih Herceg, Nijaz Bešić, Zijad Mehmedagić, Bego Hunkić, Fikret Vošanović i Zahid Kremić.

27. Održan javni skup u Tešnju, 21.2.1998. godine

Održan je javni skup Dobojlija u Tešnju. Dom kulture je bio premali da primi sve okupljene Dobojlije. Ipak, u sali se našlo 860, dok je ispred doma ostalo blizu 400 osoba. Bio je to impozantan skup, kojem su se odazvali predstavnici izbjeglih Posavljana – Ivo Križanević, Šerif Isaković, Smajl Ibrahimpašić, zatim Nikola Radoš iz Koalicije za Drvar, Miralem Galijašević, ministar za socijalna pitanja i izbjeglice i raseljena lica ZDK. Skupu su prisustvovali i predstavnici i civilnih i vojnih ureda međunarodne zajednice, kao i DK "Doboj-92". Ovaj skup na kome su se ispred Doma kulture našla vozila s oznakama šahovnice, ljiljanima i četiri slova "S" samo je dokaz da je ovo konačni znak otpočinjanja povratka Dobojlija svojim kućama.

28. Održan sastanak u hotelu "Zlaća", Banovići, 28.2.1998. godine

U hotelu "Zlaća" kod Banovića održan je sastanak posvećen informiranju i uvezivanju izbjegličke populacije u organizaciji DK "Doboj-92", kao i predstavnika Kluba Dobojlija iz Zagreba, kojem su prisustvovali i predstavnici Udruženja Dobojlija iz Zenice.

29. Održan sastanak u opštini Odžak

U Odžaku je održan zajednički sastanak Koordinacionog odbora za izradu Deklaracije o povratku na područje čitave Posavine, koji čine predstavnici udruženja iz Doboja, Dervente, Bosanskog Broda, Modriče, Bosanskog Šamca i Odžaka.

30. Održan sastanak u opštini Doboj, 30.3.1998. godine

Ovo je veoma značajan datum za izbjegle Dobojlije. Sastanak je održan na zahtjev Udruženja Dobojlija, a organizator istog je gospodin dr. Christian Schwarz-Schilling, medijator za Federaciju Bosne i Hercegovine. Sastanku su, pored izbjeglih Dobojlija, prisustvovali i: Mirko Stojčinović, predsjednik opštine Doboj sa svojim predstavnicima, Sulejman Garib, zamjenik federalnog ministarstva za izbjegla i raseljena lica, predstavnici ureda OHR-a, UNHCR-a i OSCE-a, kao i predstavnici Srba izbjeglih sa prostora opština Maglaj i Zavidovići. Ispred udruženja sastanku su prisustvovali: Zijad Mehmedagić, Salih Herceg i Zihad Kremić. Tako je sala 28 u zgradi opštine bila pretijesna za sve one koji su se toga dana našli u njoj. Ovaj sastanak je bio jedna od provjera opštinske vlasti i njene spremnosti za povratak izbjeglih i prognanih Dobojlija svojim kućama, Tako je opštini dato do znanja da se Dobojlije mogu vraćati, a na opštinskoj vlasti je da mora i da prihvati i da više ne smije biti bilo kakve opstrukcije povratka, a svojim obraćanjem to je potvrdio gospodin Schwarz-Schilling.

31. Održan informativni sastanak u Zenici, 14.3.1998. godine

U Zenici je održan informativni sastanak, koji je po dogovoren da se, nakon sastanaka u Doboju, Brodu i Odžaku, održi kod gospodina Bedrudina Salčinovi-

ća, guvernera ZDK. Sastanku su prisustvovali predstavnici ureda OHR-a, UNHCR-a, OSCE-a, NGO, evropski posmatrači i ombudsmen ZDK. Sastanku su prisustvovali i predstavnici udruženja Šipova, Busovače, Jajca i Regionalnog saveza izbjeglica Zenica (njen predsjednik Zahid Kremić). Sastanak je upriličen u vezi s povratkom, kako na području Posavine, tako i na području Lašvanske doline.

Doboj – dogovor Kluba "Doboj" i Udruženja Dobojlija Zenica u Doboju o povratku u Doboj, 14.2.1998. godine

Doboj – U kancelariji UNHCR-a održan zajednički sastanak Udruženja Dobojlija iz Zenice i Kluba "Doboj – 92" posvećen povratku. Sastanku je prisustvovao i Sretko Radišić, predsjednik SGV-a (Srpsko građansko vijeće ZDK, sa sjedištem u Zenici)

32. Održan javni skup u Maglaju, 11.4.1998. godine

U Maglaju su Dobojlije održale javni skup na kojem je usvojena Platforma o povratku, pod motom da je 1998. godina godina masovnog povratka. Pored Dobojlija, skupu su prisustvovali predstavnici ureda OHR-a, UNHCR-a, OSCE-a i SFOR-a. I ovdje je Dom kulture bio pretijesan da primi sve prisutne Dobojlije.

33. Održan sastanak po pitanju pomoći povratnicima, 13.5.1998. godine

U Zenici je održan sastanak s predstavnicima kancelarije ICMC iz Sarajeva, koji je posvećen pomoći povratnicima koji su se već opredijelili za povratak. Pomoć je dogovorena da ide preko udruženja, koje i jeste nosilac svih aktivnosti oko povratka. Ovom sastanku ispred udruženja prisustvovali su: Husejn Hadžić, Rasim Brka, Jususf Sarajlić, Salih Herceg, Zijad Mehmedagić i Zahid Kremić.

34. Održan prošireni sastanak udruženja, 13.3.1998. godine

U Zenici je održan prošireni sastanak udruženju kojem su prisustvovali i predsjednici podružnica. Sastanak je održan zato što što se počelo manipulirati s izbjeglim Dobojlijama preseljenjem na područje Vogošće i Ilidže. Ovu igru su osmislili pojedinci iz stranke SDA koji su se dobro snašli i udomili u tim opštinama. Kada se podigla prašina, mnogi su se počeli ograđivati, prenoseći odgovornosti jedni na druge. Inicijator svega je bio gospodin Ahmet Aličić, koji je već bio poslanik SDA u Parlamentu Federacije. Namjera je na vrijeme osujećena, tako da je organizirani povratak ipak krenuo u pravcu Doboja.

35. Održan informativni sastanak u Maglaju, 22.5.1998. godine

Informativni sastanak održan je u Maglaju u motelu "Borki", posvećen dvosmjernom povratku, čiji je inicijator bio gospodin Schwarz-Schilling, a po zahtjevu Udruženja Dobojlija. Razlog je nesprovođenje Maglajske deklaracije od strane opštinske strukture Maglaja. Sastanku su prisustvovali Ismet Musabašić, načelnik opštine Maglaj, Husejn Zilkić, načelnik opštine Doboj (Matuzići), predstavnici Odbora za povratak u Pridjel, Ševarlije i Potočane, zatim predstavnici DK "Doboj-92", Rasim Kadić i njegov zamjenik Sulejman Garib, iz Federalnog ministarstva za izbjeglice i raseljena lica. S obzirom na to da je sastanak održan na zahtjev Udruženja Dobojlija, istom su prisustvovali i njegovi predstavnici. S obzirom na to da se radilo o povratku, nakon diskusija koje su pojedinci istupali, doneseni su i određeni zaključci, koji obavezuju prisutne da oni moraju biti realizirani u što kraćem vremenu. S donesenim zaključcima jedino se nije složio gospodin Oliver Bruch, smatrajući iste jednonacionalnim, posebno kada je u pitanju naselje Bočinja u kojoj se nalaze strani državljani.

36. Posjeta Dobojlija Švedskoj, 3.4. i 5.7.1998. godine

Saradnja koja se najviše odvijala telefonom između dva udruženja, Zenica-Kulma, Švedska, okončan je zvaničnom posjetom članova udruženja izbjeglim

Dobojlijama s privremenim boravkom u Švedskoj. Posjeta je s putovanjem trajala tri dana, s druženjem koje Udruženje Dobojlija svake godine održava s izbjeglicama sa boravkom u Švedskoj, Danskoj i Norveškoj. To je bio dan udruženja uz piknik Dobojlija koji se održava van Doboja. Posjeta je imala za cilj da se što više i bolje uvežu Dobojlije ma gdje da su, pa i u samoj Švedskoj, da se zajednički trasira put za povratak, kao i svaka druga, a posebno materijalna pomoć udruženju sa sjedištem u Zenici. Pomoć koju su Dobojlije slale udruženju sa sjedištem u Zenici je imalo veoma veliku podršku da se istraje i konačno dođe do tako dugog čekanog povratka. Podrška će se nastaviti sve dok se Dobojlije ne vrate svojim kućama. Delegaciju u posjeti Dobojlijama u Švedskoj činili su: Reuf Mehmedagić, Zijad Mehmedagić, Husejn Hadžić i Zahid Kremić.

37. Održan sastanak u Matuzićima, 20.7.1998. godine

Na poziv Odbora za povratak u naselje Milkovac održan je zajednički sastanak zbog zastoja povratka u odobrenih 37 porodičnih kuća. Problem je nastao između tadašnjeg predsjednika Odbora za povratak i ureda UNHCR-a sa sjedištem u Doboju. Zaključeno je da će se ovaj problem riješiti na nivou stranke čiji je bio predstavnik na čelu Odbora za povratak u Milkovac i ureda UNHCR-a Doboj, kao i nekompletne dostavljene dokumentacije UNHCR-u.

38. Održan sastanak u opštini Zavidovići 30.8.1998. godine

Na osnovu razgovora vođenih sa čelnim ljudima iz opštine Zavidovići o povratku Srba na područje opštine Zavidovići i Dobojlija u Doboj, održan je zajednički sastanak kod načelnika kojem su prisustvovali predstavnici izbjeglih Srba i Udruženja Dobojlija, nakon čega je posjećeno jedno od naselja u kojem su živjeli Srbi. Povratkom Srba na područje opštine Zavidovići otvorio bi se i put povratka u Poljice, Potkamen, Čivčije Bukovičke, Kotorsko, a i sam grad Doboj.

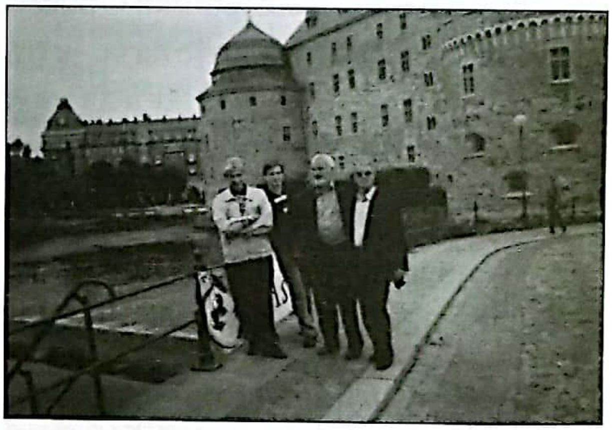

Švedska – susret Dobojlija i dogovor o povratku

Zajednički snimak Dobojlija poslije sastanka u Švedskoj

Švedska – Dobojlije iz Zenice u posjeti Dobojlijama s privremenim boravkom u Švedskoj

Klokotnica – dogovor Dobojlija o povratku

Sarajevo – Dobojlije na generalnoj skupštini Koalicije za povratak

Zagreb – dogovor Dobojlija o povratku

39. Održan sastanak s donatorskim uredom CEVI, 16.9.1998. godine

U udruženju je, na zahtjev humanitarne organizacije CEVI, održan sastanak o podršci povratku u naselje Ševarlije, koje će se sastojati od jednokratne pomoći.

40. Posjeta uredu UNHCR-a Doboj, 17.9.1998. godine

Izvršena je posjeta uredu UNHCR-a Doboj radi predaje popunjenih aplikacija za povrat imovine. Istog dana obavljena je posjeta Klokotnici radi dogovora o povratku u naselja Poljice, Suho Polje, Sjenina Rijeka, Svjetliča, Grapska, Sjenina, Čivčije Bukovičke i Kotorsko, kao i na područje grada.

41. Održan sastanak Odbora za povratak u Matuzićima, 17.4.1999. godine

Bez obzira na to što je u povratak pojedina naselja otpočeo, postojali su određeni problemi koje je trebalo rješavati. Zato je održan sastanak Odbora za povratak na čelu s Husejnom Hadžićem, kojem još prisustvovali Hasan Škiljo, načelnik opštine Doboj-Jug, kao i predstavnici NODBAT SFOR-a. Na sastanku je data puna podrška gospodinu Vestendorpu, visokom predstavniku koji je stavio van snage sva nezakonita rješenja o korištenju tuđe imovine, a što se posebno odnosi na RS. Da bi povratak i sve što je vezano za isti bio moguć, on mora da se provodi uz obavezno dogovor s UNHCR-om, OHR-om, SFOR-om i ITPF-om.

42. Održan sastanak nevladinih organizacija, 19.4.1999. godine

U Zenici je održan sastanak NGO po pitanju podrške u obnovi kuća povratnicima na području opština Maglaj, Zavidovići, Žepče i Doboj. Organizator sastanka je OSCE, Evropa za BiH, ured u Zenici i OHR Zenica.

43. Održan sastanak u Zenici, 2.7.1999. godine

U povodu oproštaja i napuštanja ureda UNHCR-a Doboj od strane Olivera Brucha održan je zajednički sastanak, čiji je inicijator bilo Udruženje Dobojlija, kako bi se s novim šefom ureda u Doboju nastavio kontinuitet u radu koji je započet s gospodinom Oliverom Bruchom. Ured je preuzela gospođa Kristina Gonzales, s kojom će udruženje nastaviti daljnju saradnju. Udruženje je obaviješteno da se uveliko vrši čišćenje naselja kojem obilato pomažu pripadnici SFOR-a. Povratak se vrši samo u prazne i napuštene kuće, o čemu je novi šef ureda UNHCR-a upoznat.

44. Održan sastanak u Zenici po pitanju pomoći povratnicima, 23.9. 1999. godine

U Zenici je održan redovni sastanak koji je posvećen povratnicima na prostore opština Maglaj, Zavidovići, Žepče, Zenica i Doboj. Informacije sa terena su redovne i one su veoma pozitivne, posebno kada je zbrinjavanje povratnika u pitanju. Kada je u pitanju pomoć povratnicima, ona se odnosi na izradu projektne dokumentacije i prikupljanje ponuda koje je povjereno organizacijama "World Vision" i "ECKO" i teče bez problema.

45. Održan zajednički sastanak povratničkih udruženja u Sarajevu, 20.11.1999. godine

Na poziv ureda visokog predstavnika Wolvganga Petritcha održan je zajednički sastanak s predstavnicima udruženja iz čitave Bosne i Hercegovine, kako bi se utvrdila daljnja strategija oko povratka te da se čuje od njih sa kakvim se sve problemima susreću kada je u pitanju povratak. Sastanku su bila prisutna samo ona udruženja koja su se u svome radu pokazala veoma aktivnim kada je u pitanju povratak. Kada je u pitanju povratnička populacija i povratak na područ-

ju opštine Doboj, o tome je visokog predstavnika upoznao Zahid Kremić, član Izvršnog odbora Udruženja Dobojlija, koji je bio prisutan odlukom udruženja. Jedno od bitnih pitanja je povratak u sam grad Doboj, koji je vezan za povratak Kotorana u Kotorsko, jer, ako se Kotorani ne vrate u Kotorsko, onda nema povratka ni u sam grad, posebno kada se zna da je Kotorsko čisto bošnjačko naselje, kao i najudaljenije bošnjačko naselje na sjevernom dijelu opštine Doboj. Nakon pojašnjenja, gospodin Petritch je rekao da mu je sve jasno i da će sve sa svoje strane poduzeti sve što je u mogućnosti da se pomogne povratku Dobojlija, jer su to oni i zaslužili dosadašnjim svojim radom.

46. Otpočeo povratak u Kotorsko, 17.1.2000. godine

Ovo je dan kada su Kotorani, njih oko 40, organizirano autobusom UNHCR-a ušli u Kotorsko na čišćenje oko kuća koje su odobrene za povratak. Kotorani su odmah obezbijedili prostor u kojem će noćiti i biti bezbjedni preko noći, a u toku dana se priključivati onima koji svakog dana dolaze i odlaze u mjesto privremenog boravka. Kotorani su otišli 16/17.6.1992. godine prisilno iz Kotorskog, a eto doživješe da se ponovo vrate odakle su izbjegli. Bilo je to posebno veselje svih onih koji su se vratili u svoje porušeno Kotorsko.

Zagreb – dogovor predstavnika Udruženja Dobojlija iz Zenice i Kluba Dobojlija u Zagrebu o povratku

Redovni prošireni sastanci posvećeni povratku

Pet hiljada Dobojlija na skupu u Zenici posvećenom povratku

47. Održan sastanak s "Turkbatom" u Zenici, 21.01.2000. godine

U Zenici je, u prostorijama udruženja, na zahtjev "Turkbata" sa sjedištem u Zenici održan sastanak po pitanju informacija sa terena o dvosmjernom povratku Zenica–Doboj. "Turkbat" je predstavljao Ayhan Batur, kapetan, kao i njihova TV-ekipa, a udruženje Zijad Mehmedagić i Zahid Kremić. Po završetku razgovora, dogovoreno je da se na naredni sastanak obavezno pozove i predsjednik ureda OHR-a u Zenici.

48. Održan sastanak s "Turkbatom" u Zenici, 17.2.2000. godine

U prostorijama udruženja je po dogovoru s "Turkbatom" održan drugi po redu sastanak koji je bio posvećen organizaciji održavanja sastanaka u Doboju s kancelarijom OHR-a i predstavnicima izbjeglih Srba s privremenim boravkom u Doboju. Dogovoreno je da se sastanak održi 23.2, uz obavezno prisustvo OESC-a, IPTF-a i OHR-a sa po 10 predstavnika s obje strane (Bošnjaka i Srba).

49. Održan dogovoreni sastanak u Doboju, 23.2.2000. godine

U skladu s dogovorom od 17.2. u Zenici, održan je sastanak u Doboju u prostorijama OHR-a. Iako je dogovoreno da se na sastanku nađe 10 članova izbjeglih Srba, to ured OHR-a nije ispoštovao, što je dovelo do nezadovoljstva među pripadnicima "Turkbata". Bilo je tu i ružnih riječi od strane Mihaila Matura, šefa ureda, što je dovelo i do prekida razgovora. Nakon prekida i njihovog odvojenog razgovora, sastanak je nastavljen. Šef ureda OHR-a je upozoren, s tim da mu je dato do znanja da njegov stav i stavljanje na jednu stranu (stranu Srba) može imati teške posljedice ako ne odradi ono što mu je u mandatu i zbog čega je u OHR-u. On je bio veliki opstruktor povratka Dobojlija, što je bio povod da udruženje od visokog predstavnika zatraži njegovu smjenu, što je i učinjeno nakon njegove posjete Doboju.

50. Održana Skupština podružnice u Sarajevu, 27.2.2000. godine

U Sarajevu je održana izvještajna Skupština podružnice izbjeglih Dobojlija na kojoj su bili prisutni i svi članovi Izvršnog odbora Udruženja Dobojlija iz Zenice. Vođen je razgovor o povratku, kao i o budućem životu povratnika.

51. Održan sastanak nevladinih organizacija, 4.4.2000. godine

U skladu s radom nevladinih organizacija koje rade na pomoći povratnicima, održan je sastanak na kojem se podnio izvještaj o provedeni aktivnostima i pomoći povratnicima između dva sastanka. Sastanku su prisustvovali predstavnici UNHCR-a, IMG-a, SFOR-a, CIMIK-a, UNC-a i IPFT-a Zenica.

52. Održan sastanak s "Turkbatom", 19.4.2000. godine

Na osnovu uspostavljene saradnje s "Turkbatom", održan je redovni sastanak u prostorijama udruženja. Sastanak je održan u vezi s pomoći povratnicima, po-

sebno kada je u pitanju uključivanje mehanizacije na čišćenju naselja u koje se vrši povratak.

53. Održan sastanak Saveza udruženja regije Zenica, 26.4.2000. godine

Na zahtjev Saveza udruženja izbjeglih i raseljenih lica regije Zenica, održan je zajednički sastanak na kojem je od međunarodnih organizacija, posebno od strane vojnog sektora, zahtijevano da se spriječe daljnja razaranja i rušenja objekata u napuštenim naseljima u koje je dogovoren povratak, a koje selektivno ruše privremeni korisnici. S obzirom na problematiku, sastanku su prisustvovali predstavnici OHR-a i RRTF-a.

54. Građevinski materijal stigao u Kotorsko, 8.5.2000. godine

Na osnovu dogovora postignutog s resornim ministarstvom ZDK, a u saradnji s Federalnim ministarstvom, u Kotorsko je stiglo 10 šlepera građevinskog materijala pomoći povratnicima. Naravno, na dočeku se našla i gospođa Mirhunisa Komarica, koja nije pozvana od strane nadležnih ministarstava. Tako je na njihov zahtjev ista morala napustiti Kotorsko, a po njenom napuštanju u Kotorsko je ušao donirani materijal. Na dočeku se našlo preko 500 Kotorana, koji su donirani materijal dočekali s oduševljanjem. Vrijednost materijala je 70.000 KM, što je bio povod opštini Tešanj da i ona uputi pošiljku cementa u vrijednosti 10.000 KM.

55. Kotorani napadnuti i protjerani iz Kotorskog, 8.6.2000. godine

U organizaciji dobojskog SDS-a i Srba izbjeglih iz Vozuće, Kotorani su napadnuti, a pojedinci čak tučeni motkama, u čemu su posebno prednjačile žene i protjerani iz Kotorskog. Po dolasku SFOR-a, u Kotorskom više nije bilo niti jednog povratnika Kotoranina. Rezultat toga je bila blokada saobraćaja na magistralnom putu na mostu na rijeci Usori sa južne strane. Kako je to sve bilo organizirano dovoljno govori da, dok su u Kotorsko stigle jedinice SFOR-a, skladišteni materijal je obijen i od njega je odnesena veća količina materijala i doniranog alata. O ovom nemilom slučaju odmah je izvješten ured visokog predstavnika i OHR-a u Sarajevu. Sav materijal je prevezen na njima dodijeljene placeve u Kotorskom, a onda i na druge lokacije.

56. Održan redovan sastanak NGO u Zenici, 12.6.2000. godine

U Zenici je održan redovni sastanak NGO po pitanju pomoći povratnicima, kao i o samom radu na terenu. Posebno je bilo pitanje o stvorenim tenzijama na terenu. Sastanak je održan u organizaciji kancelarija OHR-a, UNHCR-a, CRPC-a, ECHO-a i IMG-a, kojem su još prisustvovali i predstavnici OESC-a, IPTF-a, SFOR-a i CIMIK-a.

P.S.

Napad na Kotorane i njihovo protjerivanje iz Kotorskog smišljeno je isplanirano u krugu SDS-a i njihovih mentora u liku Mirka Stojčinovića, Milana Ninkovića i Borislava Paravca. Oni su kreatori progona Kotorana 1992. godine, dodjele placeva na njihovoj zemlji Srbima izbjeglim sa Ozrena, kao i njihovog naseljavanja u bošnjačke kuće u Kotorskom, s obzirom na to da su smatrali i bili čak i u potpunosti ubijeđeni da je to plijen RS-a te da će sva imovina Kotorana biti srpska.

Sastanak koji je održan s predstavnicima NGO i drugim uredima međunarodnih organizacija sa sjedištem u Zenici 12.6.2000. godine bio je posljednji, ali ne i konačni. Sve ingerencije i ovlaštenja udruženja su se preko Koordinacionog odbora za povratak prenijele na odbore za povratak.

ZAMRZAVANJE RADA I DJELOVANJA UDRUŽENJA U ZENICI

Organi su putem Koordinacionog odbora za povratak, kojeg su činili predstavnici za sva povratnička mjesta, formirali odbore za povratak. Ovi odbori su radili i djelovali u neposrednoj blizini povratničkih naselja, kako bi bilo lakše i brže uspostavljati odnose s uredima OHR-a, UNHCR-a i OSCE-a smještenim u Doboju.

Kako je povratak u svim mjestima uveliko otpočeo, ne samo u zonama razdvajanja, nego i u svim naseljima u kojima su živjeli Bošnjaci u Hrvati, odborima je širom otvoren put da s donatorima što brže olakša ne samo povratak, nego održivi povratak.

Nakon provedenih lokalnih izbora u kojima su povratnici dobili određeni broj svojih predstavnika u lokalnoj vlasti, bio je to još jedan put u još jednu brzu realizaciju Aneksa 7. S obzirom na stručnu sposobnost i opredjeljenost povratku predstavnika u opštinskoj vlasti, to se i pokazalo u toku njihovog četverogodišnjeg mandata. Zato ni u kom slučaju njihova imena ne bi smjela ostati nezabilježena u ovoj knjizi. U predstavničkoj izvršnoj vlasti bili su: Zijad Mehmedagić, Vesna Seljubac, Sabit Mujkić, dr. Esad Hasaničević i Nazif Ahmetović, a u izvršnoj vlasti Zahid Kremić. U toku ovoh mandata izvršen je povrat imovine, vraćeni su stanovi svim nosiocima stanarskog prava, te okončan otkup stanova nad kojima su postojala stanarska prava. Povratnici su povratili sve ono što su zatekli na licu mjesta, a to su devastirane i porušene kuće, devastirani stanovi, opustošeno i opljačkano sve što se moglo i što je vrijedilo.

Kakav su Dobojlije imale uticaj na kancelariju visokog predstavnika OHR-a u Sarajevu potvrdili su gospodin Wolfgang Petrisch i američki ambasador gospodin Miller, koji su svoji dolaskom u Doboj samo još više potvrdili svoje op-

redjeljenje i podršku Dobojlijama u povratku. To je bila odlučna poruka lokalnoj opštinskoj vlasti da opstrukcije povratka moraju konačno prestati, a time se i u potpunosti otvoriti putevi za povratak na područje čitave opštine Doboj.

Tako, dok se odvijao povratak s raznoraznim opstrukcijama, povratnici su pripremali teren za aktiviranje rada udruženja u Doboju. To se konačno desilo 2006. godine, kada je u RS-u donesen zakon o radu i djelovanju nevladinih organizacija.

Ove aplikacije koje su podnesene preko UNHCR-a, a kasnije i putem kancelarije ureda Odjeljenja za izbjegla i raseljena lica Doboj, tretirane su vladinim i ušle su u postupak. Međutim, njihova realizacija je tekla veoma mučno i teško. Da bi se ušlo u svoju kuću (ako je ispravna), prvo se moralo naći rješenje smještaja privremenog korisnika. Da bi se on pak deložirao, od podnosilaca zahtjeva za povratak tražen je novac kao naknada privremenom korisniku koji je vodio taj postupak.

KAKO SE VRŠIO POVRATAK

Već je navedeno da je svaki koji je imao namjeru da se vrati i povrati svoju imovinu obavezno morao podnijeti zahtjev koji je popunjavan s potrebnim podacima (ličnim, imovinskim i adresom na kojoj se nalazi imovina). Rješenje zahtjeva je trajalo mjesecima, što je bio znak stalne opstrukcije i ubijanja volje i želje za povratkom kod podnosioca zahtjeva. Zaprimljeni broj zahtjeva od oko 5.000 je veoma ozbiljno zabrinuo progonitelje Dobojlija. Zato su često postavljani uslovi koji nisu bili u sadržaju i obavezi kod povratka, kao što su da se nađe smještaj privremenom korisniku kuće/stana i plati nekoliko rata kirije za njegov novi smještaj. Dakle, plaćanje je bilo i preko Odjeljenja za izbjegla i raseljena lica, a plaćalo se i privremenom korisniku. Ipak, kada dođe do deložacije, privremeni korisnik napusti kuću/stan prije zakazanog termina (ugovoreno s Odjeljenjem), sve što je bilo u kući/stanu se odnese, povade instalacije (voda, struja, kanalizacija), povadi stolarija i tako objekat ostane, a da nije za upotrebu. Zaštita imovine vlasnika ne postoji, nego vlada princip "uzmi što si zatekao", što se najčešće i dešavalo. Razlog tome što se ovo konstantno i organizirano dešavalo jeste to što su svi zaposleni u odjeljenju bili izbjegli Srbi, kao i njihov šef. Prvi šef tog odjeljenja bio je Blaško Jevrić, izbjeglica iz Ilijaša, koga je zbog opstrukcije smijenio OHR. Drugi šef je bio Jovica Šarkanović, izbjeglica iz Gračanice, a treći Milovan Krčo, izbjeglica iz Lukavca. Koliko su inkasirali od Dobojlija u toku povratka i u toku svoga šefovanja, to samo oni znaju. To isto može da se potvrdi u imovini koju su stekli dok su bili na tim mjestima.

Svi imenovani šefovi, kao i njihovi saradnici (referenti) bili su u službi inži-

njeringa u stvaranju čiste etničke teritorije u kojoj će živjeti samo jedan narod, Srbi.

Kada su u pitanju alternativni smještaji, oni su bili privremenog karaktera i to dok se ne obezbjedi trajni smještaj i ostanak u opštini u koju je po planu doveden. Dakle, svi koji su došli na područje opštine Doboj, nisu došli da se vrate, nego da tu ostanu za trajno, što će kasnije i potvrditi.

Kada je u pitanju povratak, prije nego što je povratnik ušao u svoju kuću (ukoliko je useljiva), ostao je bez električne energije, jer su odmah po iseljenju privremenog korisnika došli radnici iz elektrodistribucije i kuću isključili sa mreže. Podnošenje zahtjeva za ponovno priključenje imalo je također svoju cijenu. Podnosilac zahtjeva je morao platiti priključak kao da tu nije nikada stanovao. Slično je to bilo i kod zahtjeva za telefonski priključak. O ovim radnjama obaviješten je visoki predstavnik, koji je odmah reagirao te donio odluku da se plaća samo priključna taksa, a ne i priključak. Ipak, oni koji to nisu znali i dalje su plaćali. Društvo je tražilo od podnosioca zahtjeva da plati dug koji je prouzrokovao privremeni korisnik. Dakle, opstrukcije su slijedile jedna za drugom, samo da se spriječi ili obeshrabreni povratak.

Ipak, sve to nije omelo niti je spriječilo Dobojlije da se vrate i nastave život gdje su živjeli i prije 1992. godine.

Ovakoj opstrukciji je izlišno pomagao i sam šef ureda OHR-a u Doboju, Mihajl Maturo, koji će kasnije biti smijenjen, a odmah potom i ured u Doboju zatvoren.

Kada odgovorno lice iz Odjeljenja za izbjegla i raseljena lica uvodi u posjed njegovog vlasnika, sačini se zapisnik o zatečenom stanju, kojeg obostrano potpišu. Nikakve reklamacije ne pomažu, jer se uvijek kaže da je "eto i to dobro što se zateklo na terenu". Na osnovu zapisnika o uvođenju u posjed, podnosilac zahtjeva dobiva i konačno rješenje da je to njegova imovina i da se nalazi na lokaciji navedenoj u podnesenom zahtjevu za povrat imovine.

Zadnji i sigurno i posljednji šef odjeljenja je Jovo Jović, izbjeglica iz Smoluće, koji će voditi odjeljenje do njegovog potpunog zatvaranja, kada za njim prestane potreba, a ona je za sada samo u korištenju izbjeglih Srba smještenih u kolektivnim smještajima.

Dobojlijama su, bez obzira na to što su se vratili na svoje i tu žive, uskraćena elementarna ljudska prava. Oni su narod trećeg reda i njihov život zavisi od mizernih penzija ili pomoći svojih članova porodice koji se nalaze po čitavom svijetu. Ipak, sve to njih ne obeshrabruje i oni ne gube nadu u bolji život.

ZAŠTO SU DOBOJLIJE USPJELE U SVOJIM NAMJERAMA?

Ova pitanja su se često postavljala, a odgovor je sasvim jasan – zato što Dobojlije nikada od prisilnog napuštanja i protjerivanja nisu pomišljali svoj život nastaviti bilo gdje van svog grada i svoje opštine, što su bili istinski pobornici povratka, zbog čega su imali punu podršku, kako visokog predstavnika, tako i od strane OHR-ove kancelarije u Sarajevu. Zato su bili veoma popularni u medijima, bilo da se radi o štampanim ili printanim. Printali su ih na svakom koraku i obavještavali javno mnijenje, posebno međunarodnu zajednicu.

Slikom i riječju tome je najviše doprinijela FTV svojim dopisništvom u Zenici na čijem se čelu, zajedno u povratku, našla Gordana Ristović-Muslija. S punim pravom se može reći da je ona utjecala na to svojim izvještajem sa terena, posebno kada je u pitanju bio povratak Kotorana u Kotorsko i opstrukcije oko placeva koji su dobili Srbi izbjegli u Kotorsko.

ŠTA SU SVE PRENIJELE DNEVNE NOVINE SLIJEDI U PRILOGU

Izvještaji novinara preneseni sa terena samo su potvrda rada i djela kojim se bavilo udruženje sa sjedištem u Zenici pa i šire. Taj mukotrpni i često nemogući cilj je ostvaren, s obzirom na malu pa i nikakvu pomoć legalnih vlasti. Zato veliko hvala svim novinarima koji su se stavili u službu izbjeglih i prognanih Dobojlija, jer je njihova pomoć ostvareni povratak i nastavak života tamo gdje su željeli. Puna zahvalnost se odaje i predstavnicima koji su obnašali funkciju visokog predstavnika i kancelarije OHR-a sa sjedištem u Sarajevu.

HRONOLOŠKI PREGLED AKTIVNOSTI IZBJEGLICA-POVRATNIKA "UDRUŽENJA DOBOJLIJA" SA SJEDIŠTEM U ZENICI-DOBOJU

1. Udruženje je na osnovu ukazane potrebe sredinom 1996. godine osnovano i registrirano pod nazivom "Udruženje Dobojlija" sa sjedištem u Zenici, u kojoj je privremeni smještaj našlo 5.000 Dobojlija.
2. Po osnivanju, udruženje je pristupilo Savezu izbjeglih i raseljenih regije Zenica, kojeg su činila udruženja Posavine, srednje Bosne, Bosanske Krajine, Semberije i Podrinja. Savez je činilo 20 udruženja, koja su po direktivi pristupila Savezu izbjeglih BiH sa sjedištem u Sarajevu.
3. Udruženje je iz Saveza BiH istupilo čim je uočilo da se isti ne angažiraju niti na bilo koji način ne žele pomoći u povratku, ne samo Dobojlijama, nego i drugim udruženjima koja su bila članovi saveza u Zenici. Od 1993. godine Klub Kotorana, kako se tada zvao, bio je od prvih dana član navedenog saveza u Zenici, a pristupio je Udruženju Dobojlija 1996. godine po njegovom osnivanju.
4. Osnovne preokupacije udruženja su bile zbrinjavanje izbjeglih i raseljenih Dobojlija na čitavoj teritoriji Federacije, kao i prehranjivanje i školovanje djece, počevši od osmogodišnjeg do srednjeg obrazovanja.
5. Uspostavom, odnosno otvaranjem kancelarije visokog predstavnika za BiH i drugih kancelarija po BiH (OHR, UNHCR, OSCE, SFOR, IPTF), udruženje je uspostavilo kontakte i saradnju radi stvaranja pretpostavki i ambijenta za otpočinanje povratka.
6. Godine 1996. na inicijativu Mihaila Štajnera, ambasadora pri kacelariji OHR-a, pokrenuta je inicijativa o formiranju jedne zajedničke NVO, koja će biti na nivou BiH, pa i van granica BiH. Udruženje je podržalo ovu inicijativu i kao jedan od osnivača postala je članica ove asocijacije pod nazivom Koalicija za povratak "Hoću kući". U ovakvoj asocijaciji udruženje je imalo svog predstavnika, jednog, a kasnije još dvojicu.
7. Iste godine u Zenici je osnovana NVO Srpsko građansko vijeće, koje se stavilo na raspolaganje svim udruženjima izbjeglica u pomoći u povratku. Posebno su imali afiniteta prema našem udruženju. Zajednički smo radili na platformi povratka i pomoći u povratku. Naša saradnja je bila motivirana na programu SGV-a, koji je u potpunosti bio s našim programom.

8. Po osnivanju udruženja formirali smo svoje podružnice na području opština u kojima je bio veći broj izbjeglih Dobojlija (Kakanj, Sarajevo, Gračanica, Maglaj, Tešanj, Doboj-Jug, Doboj-Istok pa i Švedska).
9. Udruženje je preko svojih podružnica u navedenim mjestima (opštinama) uspostavilo jednu korektnu saradnju koja se odnosila na sve vrste pomoći izbjeglim Dobojlijama, koji su se u njima privremeno smjestili. Za ovu saradnju i pomoć koje su nam pružali mi smo im više nego puno zahvalni, jer su nam pomogli u trenucima kada nam je to bilo najpotrebnije.
10. S obzirom na to da je udruženje svoje sjedište imalo u Zenici, isto je uspostavilo veoma dobre veze i s Ministarstvom za izbjegle i raseljene osobe. Posebno se, u tom periodu kada nam je bilo najteže, od srca zahvaljujemo gospodinu Miralemu Galijaševiću, koji je tada bio resorni ministar navedenog ministarstva.
11. Udruženje je činilo članstvo istinski opredijeljeno za povratak, tako da su se sastanci I.O. redovno održavali svakog petka u prostorijama hotela "Metalurg". Prostor smo koristili bez bilo kakve naknade, za šta se posebno zahvaljujemo gospodinu Masaru Krasniću, tadašnjem upravniku hotela. Tu smo održavali i potrebne skupove i sve vidove sastanaka koje je udruženje organiziralo s legalnom vlašću i drugim kancelarijama koje su se bavile povratkom.
12. Uspostavljanjem medijatora za BiH, na čijem je čelu bio gospodin Schwarz-Schilling, održan je veoma značajan skup u Maglaju, na kojem su donesene posebne odluke, koje smo nazvali Platformom za povratak.
13. Poslije toga s medijatorom smo organizirali također jedan veoma bitan i koristan sastanak u opštini Doboj, koji je bio posvećen stvaranju pretpostavki za povratak. Sastanku su, pored izbjeglih Dobojlija, prisustvovali predstavnici opštinske vlasti i kancelarija OHR-a, UNHCR-a, OSCE-a i SFOR-a.
14. Na posljednjem sastanku koji je održan 1999. godine u Sarajevu doneseni su zaključci o provođenju Aneksa 7 o povratku svakoga na svoje i ta godina je proglašena godinom povratka.
15. Posljednji sastanak koji je bio posvećen povratku održan je početkom 1999. godine u Doboju, kojem su prisustvovali predstavnici OHR-a, UNHCR-a i OSCE-a.

Ovaj sastanak je bio i prelomni, jer su odmah počeli povraci, kako na istoku (Hodžići, Stanić Rijeka), tako i na južnoj strani (Makljenovac i Vila). Podršku povratku u Makljenovac dala je Koalicija za povratak koja je donirala 40 krovova povratničkoj populaciji. Povratkom u Makljenovac otvorena su vrata povratka, kako u Doboj, tako i na teritoriju čitave opštine.

Sljedeći povraci su otpočeli na područje Ševarlija i Pridjela, a zatim i u Kotorsko.

16. Udruženje je nastavilo sa svojim radom, bez obzira na to što su pojedini članovi I.O. već bili na području opštine Doboj, odnosno što su se vratili na svoje kako bi dobivenu donaciju iskoristili na što moguće bolji način.
17. U toku svog rada, sa sjedištem u Zenici, udruženje je održalo niz velikih skupova od kojih su najčuveniji bili u Zenici i Klokotnici s posebnim akcentom na onaj koji je održan u Tešnju, kada su se na jednom mjestu našla vozila s više različitih registracija (ljiljani, šahovnica, četiri slova "S"). Sve ove skupove su kako štampani, tako i printani mediji prenijeli u čitav svijet zahvaljujući tadašnjoj FTV, kao i lokalnim TV-kućama Zenice, Tuzle i Tešnja.
18. Redovno su održavani sastanci i skupovi Dobojlija u gradovima u kojima su podružnice djelovale. Kada je u pitanju finansijska pomoć, onda se mora posebno istaći i pohvaliti podružnica u Švedskoj.
19. Povratkom Dobojlija na područje čitave opštine udruženje je prestalo s radom u Zenici.
20. Svojim radom i upornošću u povratku Dobojlije su 2000. godine uspjele dovesti u Doboj Wolfganga Petrića, visokog predstavnika za BiH i Milera, ambasadora SAD-a. Bio je to znak i potpora Dobojlijama da će se međunarodna zajednica u punoj mjeri angažirati u pomoći u povratku, ne samo Dobojlija, koji su u tome bili i najuporniji, nego i svim izbjeglim i raseljenim na područje čitave BiH.
21. S obzirom na to da je Dobojlijama nedostajalo druženje, oni su na kraju 2006. godine nastavili sa svim aktivnostima koje su bile usmjerene na povratak, s tim što su registrirali svoje udruženje pod nazivom Udruženje građana povratnika sa sjedištem u MZ-I "Čaršije". Udruženje je radilo onoliko koliko je imalo podršku od lokalne zajednice, naravno koje nije bilo ni u kakvom obliku, što je dovelo do mirovanja. Razlog je to što se nije mogao obezbijediti adekvatan prostor (kancelarija) i što se nije naišlo na razumijevanje lokalne zajednice. Ipak, Dobojlije ne bi bile ono što jesu, da ponovo, bez obzira na navedene probleme, nisu odlučili oživjeti rad udruženja i staviti se na uslugu svojim povratnicima. Ovo je posebno sada kada je odlučeno da se krene u agresivniji program, kako povratka, tako i održivosti istog.

PETO POGLAVLJE

KOALICIJA ZA POVRATAK "PUTOKAZ" U PODRŠCI U POVRATKU DOBOJLIJA U DOBOJ

PUTOKAZ

BROJ 8

KOALICIJA ZA POVRATAK

Generalna skupština
Koalicije za povra

OSNIVANJE I RAD KOALICIJE

Na inicijativu gospodina Mihaela Štajnera, zamjenika i ambasadora pri kancelariji OHR-a u Sarajevu i u vrijeme mandata Karla Bildta, visokog predstav-nika OHR-a, početkom jeseni 1996. godine pokrenuta je inicijativa o formiranju Koalicije za povratak. Njen zadatak je da kao nevladina i apolitička organizacija radi na stvaranju svih pretpostavki i uklanjanju barijera za povratak izbjeglica i raseljenih lica na čitavoj teritoriji BiH. Kao prvi i osnovni zadatak bio je okupiti sva udruženja i druge asocijacije i pojedince u jedan širi front za zajedničko djelovanje i rad na povratku.

Ovu inicijativu su tada podržala udruženja (koliko se moglo okupiti) koja su ujedno činila Inicijativni odbor, kada je donesen jedan od zaključaka da se što prije krene u razgovore sa svim udruženjima kako bi se upoznali o značaju i putu u radu Koalicije za povratak. Tako je već u mjesecu oktobru 1996. godine u Sarajevu osnovana Koalicija za povratak, čiji je slogan "Hoću kući".

Ciljevi i prioriteti Koalicije definirani su na sastancima održanim u Mostaru i Banjoj Luci 24. novembra, odnosno 15. decembra 1996. godine. U usvojenoj Deklaraciji koja je sastavljena u Mostaru Koalicija potvrdila da se povratak pojedinaca ili zajednica može ostvariti jedino pomaganjem drugima da se vrate. Obavezali su se da će pomoći povratak svih onih koji su, na bilo koji način, bili prisiljeni da napuste svoje domove, bez obzira pod kojim uslovima. Na prvom sastanku u Mostaru, održanom 24. novembra u hotelu "Ero", prisustvovala su i dva člana UG "Doboj" sa sjedištem u Zenici, po pozivu osnivača Koalicije, Zijad Kremić i Zahid Mehmedagić. Povod za prisustvo ovom sastanku jeste dogovor koji je postignut u Zenici između Berbel Bolaj i Amele Turković iz kancelarije OHR-a i predstavnika članova udruženja. Na zakazani sastanak odazvalo se 40 predstavnika različitih organizacija raseljenih lica i izbjeglica: OHR, UNHCR, OSCE, državnih predstavnika kao i zainteresiranih pojedinaca te medija, na kojem su usvojeni prijedlozi s operativnim djelovanjem rada Koalicije. Izabrana je i radna grupa od deset članova, čiji je zadatak bio da pripremi sljedeće sastanke koji će održati u drugim gradovima BiH. Tako je sljedeći sastanak održan 14-15.12. 1996. godine u Banjoj Luci. Na sastanku su prihvaćeni sljedeći projekti:

- obnova i rekonstrukcija krovova,

- osnivanje novih radnih grupa za konkretne akcije za rekonstrukcije i ekonomski razvoj te politička i pravna pitanja

- osnivanje radnih grupa za izradu projekata te koordinacionih i informacionih centara i izrada biltena,

- informacije o izvršenim projektima koji su dogovoreni na prethodnom sastanku Koalicije, kao i licima s kojima će se vršiti neophodni kontakti,

- prikupljanje informacija o pripremama koje vrše lokalni organi vlasti na povratku raseljenih lica i izbjeglica,

- širenje Koalicije unutar, kao i van teritorije BiH, kako udruženja, tako i pojedinaca.

Takav jedan razgovor je obavljen 18.1.1997. godine u UG "Doboj" u Zenici s još tri udruženja i to: UG Kotor, Varoš i Jajce.

Dana 22. i 23.2.1997. godine održan je sastanak Koalicije u Tuzli, kojem je prisustvovalo 270 predstavnika udruženja izbjeglih i raseljenih lica iz cijele BiH, Hrvatske, SFJ i Njemačke. Tako je nakon dvodnevnog rada Koalicije, koji je obavljen u radnim grupama i planiranoj sjednici, zaključeno da se otvore informacijski uredi Koalicije koji će pokrivati čitavu BiH te da se ujednače pristupi septembarskim lokalnim izborima i da se formira stručna radna grupa po pitanju obnove i razvoja.

Koalicija je imala redovne kontakte sa svim međunarodnim faktorima u BiH kao i s lokalnom i državnom vlasti. UG "Doboj" sa sjedištem u Zenici je bilo veoma interesantno za kancelariju OHR-a zbog svoje aktivnosti, što je moglo da posluži i drugim udruženjima, posebno jer je bilo predstavnik svih izbjeglih i raseljenih lica sa područja opštine Doboj. Zahvaljujući takvoj našoj multietničkoj opredijeljenosti postali smo veoma interesantni kancelariji OHR-a u Sarajevu. Tako smo od prvih pa i ovih vođenih razgovora postali članovi Koalicije za povratak i bili njeni članovi sve do njenog prestanka rada, tj. 23. i 24.12.1998. godine na sastanku održanom u Sarajevu. Zaključeno je da je ona svoj zadatak, na opšte zadovoljstvo svih njenih članica, obavila. Njenim djelovanjem donesene su poznate deklaracije pod imenom "Maglajska deklaracija" i "Sarajevska deklaracija", koje su bile osnov za povratak svih na svoje. Ta godina je proglašena i godinom masovnog povratka. Povraci su otpočeli u Sarajevu, Busovači, Vitezu, Jajcu, Zenici, Doboj-Istoku, kao i naseljima zone seperacije: Vila i Makljenovac, Ševarlije, Grapska, Kotorsko, Bukovačke Čivčije pa i u samom gradu Doboju.

U naseljima Vila i Makljenovac Koalicija je obezbijedila 40 krovova za one koji su se opredjelili za povratak. Uz povratak, radilo se i uradilo dosta na ostvarenju ljudskih prava i sloboda u kretanju.

OSNOVNI CILJEVI KOALICIJE ZA POVRATAK

Ciljevi projekta Koalicije:

- izgradnja informativne mreže prekograničnih i entitetskih granica da bi se prognanicima i izbjeglicama omogućilo da se brže i lakše dođe do informacija o mjestima iz kojih su izbjegli i protjerani,

- direktna pomoć, prije svega za neorganizirani povratak i provođenje projekta pomoći.

STRATEGIJA KOALICIJE:

- otvaranje ureda za pomoć u regijama koje su povezane s izbjegličkim organizacijama i medijima kao i informativnim mrežama u trećim zemljama,

- izgradnja nivoa informacija na internetu kako bi izvještaji bili svakom dostupni, a time i veza sa svim izbjeglicama,

- izrada mjesečnih izvještaja koji će informirati o zakonu i imovini, privrednoj rekonstrukciji i uslovima života.

Na završnom sastanku koji je održan 23. i 24.12.1998. godine prisustvovalo je oko 300 članova Koalicije, od čega je bilo 170 zastupnika udruženja izbjeglica i raseljenih lica, dok su ostalo sačinjavale asocijacije, pojedinci i internacionalna udruženja. Bilo je to zaista dobro iskustvo, iz kojeg su se predstavnici udruženja zadovoljno uputili svojim udruženjima i mjestima u kojima su već otpočeli povratak, a sve to zahvaljujući organizatoru i saradnicima, kao i svima onima koji su dali svoj doprinos povratku i stvaranju uslova za povratak, posebno kada je u pitanju sloboda kretanja i ljudska prava. Svi su se razišli zadovoljni, s nadom da će započeti povratak biti do kraja priveden željenom cilju, a to je nastavak života u mjestima rođenja i življenja.

PRIJATELJI KOALICIJE

Od trenutka osnivanja Koalicije, pa sve do njenog gašenja 24.12.1998. godine, svesrdnu pomoć proganičkim udruženjima koja su odlučila da putem Koalicije svoju i sudbinu Aneksa 7 Dejtonskog mirovnog sporazuma uzmu u svoje ruke pružio je ured visokog predstavnika u Sarajevu.

Od finansijske, preko pomoći u uspostavljanju kontakata između pojedinaca i udruženja iz Federacije i RS, obezbjeđenja i organiziranoj konvenciji, posjeta i obilazaka svojih nekadašnjih domova, OHR je u Sarajevu, Banjoj Luci, Mostaru i drugim gradovima učinio sve što je mogao kako bi ovaj projekat izbjeglica i raseljenih lica u BiH od početnih 10 članova prerastao u respektabilnu (po

broju i uticaju) organizaciju čiji napori znače bolje sutra onima koji više od četiri godine sanjaju samo jedan san – povratak kući.

Ambasador Mihail Štajner, Berbel Bolaj, Minna Jarvenpa, Schwarz-Schilling, Hans Šumaher, Gerd Vagner, Vera Gundel, Amela Turković – samo su neka od imena iz OHR-a koji su dali izbjeglicama podršku i snagu kada im je bila najpotrebnija.

Ovo je samo jedan dio zahvalnosti onima koji su znali kada i kako treba pružiti ruku pomoći ljudima koji su je trebali i još je očekuju.

RAD UDRUŽENJA DOBOJLIJA KROZ SAVEZ IZBJEGLIH I RASELJENIH LICA REGIJE ZENICA I KOALICIJE ZA POVRATAK

DOBOJ – FORMALNO ZAJEDNIČKO UDRUŽENJE

Udruženje Dobojlija i dalje ostaje jedno od najaktivnijih udruženja u sklopu Koalicije za povratak. Sa zadovoljstvom možemo konstatirati da u svakom izvještaju Koalicije za povratak, zahvaljujući agilnom članstvu Udruženja građana opštine Doboj u Zenici, možemo objaviti informacije o njihovom radu, što se čini i ovaj put.

U dane 28.2. i 1.3.1998. godine u hotelu "Zlaća" kod Banovića održan je zajednički sastanak Udruženja građana opštine Doboj, koje radi i djeluje na području Federacije i Društvenog kluba "Doboj-92" sa sjedištem u Doboju, dakle, sastanak dva udruženja iz dva entiteta BiH. Sastanak je održan uz podršku Centra za informisanje nevladinih organizacija iz Sarajeva. U radu ova dva udruženja istaknuta su sljedeća očekivanja:

- kako ostvariti povratak, koje su smjernice za ostvarivanje tog puta da se formira zajedničko jezgro,
- da se formira zajedničko udruženje – asocijacija, ali i politička stranka Dobojlija,
- da se organizira podružnica Udruženja s privremenim sjedištem u Zagrebu,
- konture za izradu programa povratka i cilj rada udruženja, zajedničko udruženje da se riješi aneksima na postojeće statute udruženja s podružnicama,
- da udruženje privoli vlast da oformi Skupštinu,
- da udruženje izbriše nacionalni predznak,
- da se sačini realan program udruženja,
- da se informacija o udruženju proširi na teritoriju čitave BiH i inostranstvo.

Podnošenjem izvještaja o dosadašnjem radu udruženja i njihovih podružnica, u diskusijama su iznesena stanovišta da građani Doboja ne žele da se vrate ukoliko će biti građani drugog reda, a da je najveća moralna podrška izbjeglim građanima samo postojanje Društvenog kluba "Doboj-92" u Doboju, kao i podaci da oko 4.500 Srba želi da se vrati u Doboj. Od kapitalnog značaja je njihova želja za povratkom i to je ono čemu se želi graditi zajedničko udruženje.

Izneseno je i stanovište da treba djelovati, a ne pričati o onome što se desilo. Spremni smo oprostiti, ali ne i zaboraviti i treba se truditi da se to nikada više ne ponovi. Predočeno je i teško stanje izbjeglica i prognanika, posebno u oblasti socijalne i zdravstvene zaštite. Svi učesnici ovog sastanka dogovorili su se da potpišu zajedničku izjavu o saglasnosti da je bezuslovna provedba Dejtonskog mirovnog sporazuma za BiH, posebno Aneksa 7, koji se tiče prava na povratak svih na svoje, garant mira i zajedničkog opstanka na prostorima BiH te su se dogovorili da podrže osnivanje zajedničkog UG Doboja u skladu s pozitivnim zakonima BiH i drugih država u kojima građani Doboja žive. Osnovni ciljevi ovog udruženja jesu nastavljanje dosadašnjeg rada i aktivnosti Udruženja građana opštine Doboj i DK "Doboj-92" i to najvećim dijelom po pitanjima povratka svih na svoje i ostvarivanja prava i slobode svakog građana i pojedinca.

Dogovoreno je da je jedinstveno udruženje otvoreno za pristup svim drugima udruženjima građana Doboja, što se vidi iz izjave s potpisom svih prisutnih.

Na održanom sastanku je urađena i radionica na temu "Kako treba da izgleda zajedničko udruženje građana opštine Doboj", a zatim je urađeno i aktivno planiranje na temu "Neposredni zadaci udruženja". Učesnici sastanka su jednoglasno izabrali predsjednika i dva potpredsjednika jedinstvenog udruženja i to: za predsjednika Aleksandra Bakotu iz Doboja, potpredsjednika Husejna Hadžića iz Zenice i Juru Zirduma iz Zagreba. Dogovoreno je da znak udruženja bude grb Doboja (tvrđava s tri rijeke), a slogan da bude "Doboj Dobojlijama".

Sjedište udruženja je u Doboju, mada se smatra da za početak udruženje nema još uslova za rad (smještaj i oprema).

Dakle, formirano je jedinstveno Udruženje građana opštine Doboj koje će okupljati sva tri naroda: Bošnjake, Srbe i Hrvate, tj. ljude koji su do početka rata živjeli i radili zajedno na području opštine Doboj.

DOBOJLIJA U MAGLAJU. KUĆI ŠTO PRIJE

Građani opštine Doboj prisutni su na sastancima izbjeglica i prognanika evo već šest godina, okupljeni na skupu 11.4.1998. godine u Maglaju u organizaciji udruženja građana koje okuplja svih 25.000 izbjeglica i prognanika sa područja opštine Doboj, a koji žive na području Federacije BiH.

Zahtijevamo da se prestane govoriti da nedostaje političke volje o višesmjernom povratku svih na svoje, jer pravi uzrok u nedostatku te volje leži u činjenici što se proces povratka usporava na ono što je silom oteto te da se želi po svaku cijenu zadržati ono što je tuđe.

Takvi su i zagovornici teze o nemogućnosti zajedničkog življenja, što nije tačno. Moralno je i pošteno da svako ostavi i napusti što nije njegovo, jer svoju i budućnost svoje porodice je nemoralno i veoma opasno graditi na tuđem. Zbog toga što smo nezadovoljni s dosadašnjom efikasnošću u realizaciji Aneksa 7 Dejtonskog mirovnog sporazuma, tražimo od aktuelne vlasti u Maglaju, Tešnju, Zavidovićima, Žepču i Zenici da, što je moguće brže i efikasnije, reagiraju, da se istinski otvore, a ne verbalno, da se riješe svi zahtjevi nebošnjaka u Federaciji, jer samo tako koriste povratku nesrba u Doboj i RS.

Mi smo zahvalni međunarodnoj zajednici što je zaustavila rat i ubijanja i što održava mir, što izbjeglicama daje obilatu pomoć u preživljavanju. Zahvalni smo i aktuelnoj vlasti na području Federacije za zbrinjavanje ogromnog broja izbjeglica i prognanika od početka agresije na BiH sve do danas. Ali, sada kada oba navedena subjekta protestuju zbog sporosti u rješavanju ukupne izbjegličke problematike, s punim pravom postavljamo pitanje: da li je već prošlo sve granice smještaja po kolektivnim centrima i vlažnim podrumima, šupama i štalama? Dosta je više praznih obećanja, zaključaka, deklaracija i konferencija.

Mi hoćemo povratak u svoja mjesta u kojima smo živjeli prije rata, zato nam to konačno omogućite. Naša ljudska prava su pogažena u svakom vidu, jer ih u stvari i nemamo zato što živimo ispod svakog ljudskog dostojanstva. Zato zahtijevamo:

- od svih faktora, posebno organa vlasti na području Federacije BiH, imajući pri tome u vidu stvarni položaj izbjeglica i prognanika, da se sistemski riješe životna pitanja ove populacije stanovništva, a naročito:

- kako će i od čega preživljavati,
- kako će i od čega plaćati svoje obaveze,
- gdje će raditi,
- kako će školovati svoju djecu,
- gdje će stanovati,
- kako će i od čega plaćati velike kirije,
- kako će se liječiti,
- kako će i gdje izbjeglice i prognanici ostvarivati svoja prava kao i drugi građani, pravnu zaštitu.

PROTESTUJU I TRAŽE

Mi protestujemo i tražimo, u prvom redu od predstavnika međunarodne zajednice, da spriječe i već jednom prekinu sramotnu praksu da svako onaj ko je zaposjeo tuđu imovinu odlučuje o izbjeglicama i prognanicima i njihovoj sudbini. Tražimo da onemogućite da u ime naroda –izbjeglica i prognanika, odlučuju pojedinci ili grupe u oba entiteta, jer ono što se do sada radilo i što se radi je nedopustivo za demokratski svijet. Istovremeno tražimo da obezbijedite da izbjeglice i prognanici odlučuju o bitnim pitanjima svog statusa, jer već dugo traje igranje i nadmudrivanje predstavnika aktuelne vlasti u oba entiteta po svim pitanjima našeg povratka, odnosno to je sve čisto manipuliranje ovom populacijom građana. Treba da se zna da prognanici i izbjeglice nisu i ne treba da budu bezlična masa kojom se manipulira. Tražimo svoja elementarna prava kao ljudi dostojni života civiliziranog naroda.

Protestujemo zato što se ni nakon trideset mjeseci od stupanja na snagu Dejtonskog mirovnog sporazuma nismo vratili svojim kućama. Mi tražimo da potpisnici sporazuma urade samo ono na šta su se obavezali potpisujući taj dokument. Vratite nas našim kućama, našim stanovima, na naša imanja i to sve na svoje, bez obzira na vjersku i nacionalnu pripadnost. Posebno to tražimo od predstavnika međunarodne zajednice, jer samo oni mogu brže i više da uklone sve prepreke na putu našeg povratka, koje su većinom u nedostatku političke volje vlasti u oba entiteta, jer nje nema i ona samo verbalno postoji. Ukupni rezultati povratka izbjeglica i prognanika su mali i sve nam je to veoma sporo pa i presporo.

Ovo je 1998. godina, godina koja je proglašena godinom povratka te zato i protestujemo jer se proces sporo odvija, ne prihvatamo samo mrvice u povratku.

Tražimo od Ministarstva za izbjeglice i raseljena lica Federacije i ZDK, kao i Ministarstva u RS-u, da bezuslovno odmah pristupe izradi cjelovitog programa povratka na cijelom području opštine Doboj, kao i na području Federacije i RS-a.

Za takav naš zahtjev postoji i realna pretpostavka, jer su na području opštine Doboj, od ukupno 23 hrvatska i bošnjačka sela, samo dva naseljena (Bukovačke Čivčije i Suho Polje), dok su samo četiri sela djelimično naseljena izbjeglicama iz Federacije (Kotorsko, Miljkovac, Pridjel i Potočani), a sva druga sela, kao i rubni dijelovi grada Doboja u cjelosti su slobodni i nenaseljeni.

Zahtijevamo da se proces ubrza te protestujemo zbog:

- podržavanja inicijative i izmjena Ustava u oba entiteta kojima je obezbijeđena konstitutivnost sva tri naroda na čitavoj teritoriji BiH,

- zaštite imovine i dosljednog provođenja zakona,

- prisutne nezakonitosti na cijelom području BiH.

Tražimo da se spriječe maltretiranja života izbjeglica i prognanika, kojima je povratak u prijeratna mjesta življenja postao začarani krug i tražimo da osigurate da se iz tog kruga što prije izađe.

Ne dopustite da se mi, izbjeglice i prognanici, osjećamo napuštenim i od predstavnika aktuelne vlasti i od predstavnika međunarodne zajednice. Mi hoćemo svojim kućama, bez obzira na one koji to ne žele. Od ovog zahtjeva mi nećemo i ne možemo odustati. Ne može se, gospodo, više tolerirati sporost i spontanost kada je u pitanju povratak izbjeglica i prognanika svojim kućama.

Mi tražimo povratak svih, ali organizirani povratak, i želimo da nam se to i omogući, jer svu težinu u problemu preživljavanja lakše ćemo podnositi na svome.

Uz podršku svih naših protesta i zahtjeva sadržanih u ovom tekstu, svi mi okupljeni na skupu u Maglaju još uvijek vjerujemo da, pored pozvanih faktora koji mogu i trebaju da rješavaju naše probleme, nećemo odustati od toga da ih mi, izbjeglice i prognanici, sami riješimo. Zato nemojte dopustiti da budemo prisiljeni da posežemo i za drugim dozvoljenim sredstvima u rješavanju ovih naših problema.

IZ RADA UDRUŽENJA GRAĐANA OPŠTINE DOBOJ U ZENICI

KAKO TO RADE DOBOJLIJE

Da je to jedno od najaktivnijih udruženja članica Koalicije za povratak, dokazuju to Dobojlije sa svojim vijestima koje su pristigle iz informativnih centara. Da je to tačno pokazuju i aktivnosti koje su samo u toku mjeseca februara 1998. godine organizirali i proveli, koje mogu pokazati i poslužiti kao primjer i drugima članicama Koalicije. Slijedi kratak pregled svih aktivnosti udruženja:

1. **7.2.1998. godine**

Upravni odbor udruženja je iskoordinirao zajednički sastanak s izbjeglicama i prognanim Hrvatima sa područja opštine Doboj s privremenim boravkom u RH i gradu Zagrebu, koji je održan 8.2.1998. godine u Zagrebu. Ovom sastanku, pored članova upravnog odbora Udruženja Dobojlija u Zenici i Vere Gundel iz kancelarije OHR-a u Sarajevu, prisustvovalo je i 35 predstavnika Hrvata izbjeglih i prognanih sa opštine Doboj. Ovaj sastanak je imao za cilj da se lično uvjeri da li su isti za povratak i da li prihvataju zacrtane ciljeve UG "Doboj" u Zenici, a to je povratak svojim kućama.

Dogovoreno je da se nastavi s ovakvim načinom komuniciranja i uvezivanja, jer samo tako se možemo svi vratiti na svoje, kao i mi Dobojlije na svoje. Sastanak je obavljen pod pokroviteljstvom kancelarije OHR-a u Sarajevu.

2. **14.2.1998. godine**

Krajem 1997. godine u Zenici je održan sastanak na kojem je, pored određenog broja članova upravnog odbora udruženja, prisustvovao i predsjednik Društvenog kluba "Doboj-92" iz Doboja, Aleksandar Šakota, kao i šef satelitskog ureda UNHCR-a iz Doboja, Oliver Broč. Ovom sastanku je prisustvovalo 20 naših članova, čiji je cilj bio dogovor o povratku Srba iz Doboja na područje Maglaja i Zenice i obratno, Bošnjaka iz Federacije u Doboj. Bio je to i prvi sastanak takve vrste. Dogovoreno je da se izvrši posjeta Dobojlija Doboju, što je i učinjeno uz asistenciju kancelarije UNHCR-a iz Doboja. To je bio prvi ulazak prognanih Dobojlija u svoj grad te ne samo da se dogovarao povratak, nego se prošetalo i gradskim ulicama. Cilj sastanka je da što više približi predstavnike sva tri naro-

da sa područja opštine Doboj, kao i izbjeglica koje će činiti jedinstven front u povratku na obje strane.

Sve ono što je dogovoreno u Zagrebu prihvaćeno je i u Doboju, posebno od građana srpske nacionalnosti koji bezuslovno žele povratak u ZDK pa i na prostor čitave Federacije. Također je prihvaćeno da se od izbjegličke populacije formira stranka za povratak svih na svoje. Sastanak i posjeta Doboju protekla je bez ijednog incidenta, čime se stekao dojam da se želi obostran povratak i to što prije.

3. **21.2.1998. godine**

Dana 21.2.1998. godine u Tešnju u Domu kulture održan je skup građana opštine Doboj s privremenim boravkom u Tešnju i Doboj-Jugu. Istom je prisustvovalo oko 880 građana, a dobio je epitet najbolje organiziranog skupa od svih koje UG "Doboj" sa sjedištem u Zenici do tada organiziralo. Posebna pažnja bila je usmjerena ka parkiranim vozilima s registarskim oznakama ljiljana, šahovnice i RS-a. Skupu su prisustvovali načelnici opština Doboj-Jug, Doboj-Istok i Tešanj te predstavnici udruženja izbjeglica Posavine, Drvara, kao i predstavnici Ministarstva za izbjeglice i raseljena lica ZDK i Koalicije za povratak.

Osnovni cilj skupa bio je da okupi u jedinstven front sve izbjeglice i prognanike sa područja opštine Doboj i pokretanje inicijative za formiranje stranke za povratak, kao i masovni povratak svojim kućama. Bio je veličanstven nezapamćen skup u Tešnju.

4. **28.2.1998. godine**

Dana 28.2.1998. godine, na inicijativu Centra za informisanje nevladinih organizacija i logistike jedne danske organizacije, održan je zajednički sastanak članova UG "Doboj" iz Zenice, DK "Doboj-92" iz Doboja i predstavnika izbjeglih i prognanih Hrvata s privremenim boravkom u RH, u gradu Zagrebu. Ovaj sastanak je imao za cilj konsenzus za formiranje jedinstvenog udruženja Dobojlija sa sjedištem u Doboju. Konsenzus je tako postignut oko formiranja stranke za Doboj koju bi činila sva tri naroda i drugi građani koji su živjeli na području opštine Doboj. S obzirom na to da za sada postoji zakonska prepreka za registraciju i udruženja i stranke, kao privremeni dokument usvojen je i potpisana je izjava koja će trajati sve do momenta kada se steknu i zakonski uslovi za registraciju, a time se i legalizirala stranka i udruženje na području čitave BiH.

5. **1.3.1998. godine**

Šta je već u Tešnju dogovoreno, to je i realizirano 1.3.1998. godine u Odžaku, gdje je održan zajednički sastanak predstavnika izbjeglih i prognanih iz opština

Doboj, Derventa, Bosanski Brod, Bosanski Šamac, Odžak i Modriča. Ovaj sastanak je održan na osnovu zaključaka donesenih na sastancima od strane radnog tijela Koalicije za povratak, koji su održani krajem februara u Sarajevu.

Zaključak se odnosi na izradu dokumenata o povratku u navedene opštine, a sastanak bi se održao u toku ovog mjeseca u Derventi. Ova konferencija se uklapa i u zaključke donesene u Briselu u kojima je za donacije uvrštena i regija Doboja sa posavskog koridora. Ovim dokumentom, koji će se zvati Deklaracija, bit će obuhvaćeno sve što je navedeno u Aneksu 7 Dejtonskog mirovnog sporazuma, a to je povratak svih na svoje u svim smjerovima i to bezuslovno.

Kako se radi o veoma kratkom vremenu, dogovoreno je da se odmah narednog vikenda održi sastanak u istom sazivu, ponovo u Odžaku.

Z. Kremić

ŠTA JE REČENO O KOALICIJI ZA POVRATAK – SADRŽAJ IZ BILTENA

Mihail Štajner, ambasador i zamjenik visokog predstavnika

Protekle jeseni manja grupa ljudi osnovala je Koaliciju za povratak kao reakciju na uništavanje kuća u Prijedoru i Drvaru. Danas, u proljeće ove godine, Koalicija za povratak je postala krovom za 136 izbjegličkih i 46 međunarodnih organizacija koje podržavaju izbjeglice u njihovoj želji za povratkom. U međuvremenu, učinjeni su oprezni pokušaji da se prevaziđe entitetska linija, pokušaji da se izgradi dijalog među svim stranama, mnogi razgovori, putovanja cijelom BiH, zajednički susreti i doživljaji. Danas su predstavnici Koalicije prisutni u cijeloj zemlji. Oni razgovaraju s političarima Koalicije koji su prisutni na svim stranama. Njihov glas se čuje i u inostranstvu. Izbjeglice u trećim zemljama priključile su se Koaliciji.

Bošnjaci, Srbi, Hrvati, Romi i Sinti su jedinstveni u jednom – svi žele kući. Žele se vratiti u Drvar, Doboj, Prijedor, Banju Luku, Bugojno, Foču, Goražde, Vareš, Teslić. U Bosni nema nijednog mjesta koje nema svoje izbjeglice. Međutim, još ima mnogo otpora povratku. Ratni zločinci se slobodno kreću, oštećenja prouzrokovana ratom u zemlji još dugo neće zacijeliti niti će biti otklonjena zbog nedostatka inicijativa i zbog korupcije, koje sprečavaju obnovu, a političke volje za stvaranje uslova za povratak nema ili je slaba. Ali, ono najvažnije postoji: ljudi, koji su ratovali jedni protiv drugih, međusobno razgovaraju, žele živjeti zajedno i raditi zajedno. To je jedino garancija da Bosna preživi. Izbjeglice su jedina snaga koja može prevladati sve te otpore. I dalje ćemo ih podržavati. I kada

jednog dana Koalicija za povratak više ne bude djelovala, bit će to u jednoj Bosni koja je prevladala rat.

Generalna skupština Koalicije za povratak (13. i 14.12.1997)

MEĐUNARODNO PRIZNANJE ZNAČAJA KOALICIJE

Peto okupljanje članova velike porodice Koalicije za povratak, ovog puta u Sarajevu, privuklo je oko 300 učesnika, predstavnika oko 200 asocijacija izbjeglih i raseljenih lica iz BiH, SR Jugoslavije, Hrvatske i Njemačke s namjerom da se razgovara o problemima s kojima se susreću povratnici, odnosno da se na konkretnim primjerima i iskustvima sačini plan i oblici rada u budućnosti. To se prije svega odnosi na konkretizaciju planova povratka, na usaglašavanje željenog i mogućeg i značenja rezultata lokalnih izbora u BiH u odnosu na povratak. Međunarodna zajednica je jasno stavila do znanja da se povratak svih na svoje mora ispoštovati, da se provedba Aneksa 7 Dejtonskog mirovnog sporazuma ne može dovoditi u pitanje nekooperativnošću lokalnih političkih moćnika te da se 1998. godina kao godina povratka mora poduprijeti zajedničkim angažmanom međunarodne zajednice, kantonalnih i entitetskih vlada, ali i udruženja izbjeglih i raseljenih lica.

Sama činjenica da su generalnoj skupštini Koalicije za povratak prisustvovali i predstavnici međunarodne zajednice: Hanns Heinrich Schumacher, zamjenik visokog predstavnika u BiH, te Christian Schwarz-Schiling, medijator za Federaciju BiH, ali nakon sastanka Savjeta za implementaciju Dejtonskog mirovnog sporazuma u Bosni medijator za Republiku Srspku, govori o značenju koji će Koalicija za povratak imati i u ovoj godini, odnosno koliko međunarodna zajednica respektuje rad Koalicije.

Zaključci koji su proistekli iz dvodnevnog rada generalne skupštine Koalicije, koje u *Putokazu* donosimo posebno, nedvosmisleno potvrđuju da su i dosadašnja opredjeljenja rada Koalicije za povratak bila ispravna i potrebna, a na narednim sastancima donosimo neke stavove i mišljenja samih učesnika generalne skupštine.

OHR CIJENI RAD KOALICIJE

Prvi učesnik skupa koji se našao za skupštinskom govornicom, zamjenik visokog predstavnika u BiH, Hans Schumacher, odmah je na početku rekao kako je rado prihvatio poziv za učešće na skupu.

- "Mi iz OHR-a smo ponosni da smo pomogli u vašem uspostavljanju i smatrajte nas 'babicom' koja vas je donijela na svijet i zato je važno da pratimo vaše korake.

Ono što je veoma važno za nekoga ko je kao ja tek stigao u vašu zemlju jeste činjenica da ste vi rijedak primjer gdje su ljudi zaista udruženi, bez obzira na to kojoj etničkoj grupi pripadaju. Vi imate zaključak koji ste donijeli prethodno, a to je cilj da se vratite u mjesta svoga nekadašnjeg boravka. Ovaj princip je ponovljen i u dokumentu iz Bona, čiji ću dio ovdje citirati:

- 'Vijeće za implementaciju Dejtonskog mirovnog sporazuma smatra neprihvatljivim da, zbog opstrukcija koje se nastavljaju, veliki broj izbjeglica koje se vraćaju ponovo biva raseljen i relociran protiv njihove volje. Vijeće zahtjeva od vlasti u BiH da djeluju odlučno na otklanjanju barijera za povratak, koje se ogledaju u nedostatku odgovarajuće sigurnosti, u nemogućnosti povrata imovine, u postojanju ratnih šteta, otežavaju dobijanja ličnih dokumenata...'"

Vijeće poziva visokog predstavnika da upravnom odboru za implementaciju redovito dostavlja spisak barijera, kao i mjere za njihovo otklanjanje. Gospodin Hanns Schumacher je izrazio želju da Koalicija za povratak pripomogne u sastavljanju takvih spiskova, kao i da daju svoje sugestije za otklanjanje tih barijera.

- "Ja sam vidio deklaraciju pod nazivom 'Hoću kući', koju ste potpisali prije godinu dana i gdje se u prvoj rečenici govori da se ne može prihvatiti da se godinu nakon Dejtona nije moguće vratiti i živjeti pod vlastitim krovom.

Prošla je još jedna godina, a mnogi od vas i dalje ne živite u vlastitoj kući, zbog čega se moramo držati riječi političara ove zemlje, koji su rekli kako je 1998. godina – godina povratka.

Ured visokog predstavnika će nastaviti da podržava Koaliciju za povratak u njenim nastojanjima i aktivnostima koje vode ka tom cilju", rekao je dalje gospodin Schumacher i posebno apostrofirao značaj plana povratka koji je načinjen u Srednjobosanskom kantonu, koji treba obznaniti svim ljudima i jasno reći u čemu Koalicija treba da pomogne, u širenju tog glasa, da identificiramo 150 naselja u tom kantonu gdje povratak može početi odmah.

- "Vi znate da započinjemo proces povratka u jedno ključno područje, a to automatski utiče na proces povratka i u drugim područjima. Srednjobosanski kanton moramo povezati s Hercegovačko-neretvenskim, ali i s južnim dijelom ZDK. Dat ćemo sve od sebe da se učine kooperativni napori za prve kontakte sa zapadnim dijelom RS-a."

USLOVLJAVANJE DO KOOPERATIVNOSTI

Zamjenik visokog predstavnika, Hanns Schumacher je na generalnoj skupštini Koalicije za povratak govorio o značaju zaključka Vijeća za implementaciju Dejtonskog mirovnog sporazuma, koji se odnosi na traženje poticajnih oblika saradnje s lokalnim vlastima o pitanjima povratka i sigurnosti svake vrste za povratnike. Pojam "uslovljavanje" podrazumijeva sljedeće, kako je to naglasio Hanns Schumacher:

- "Vijeće ponovo potvrđuje odlučnost da primijeni uslovljavanje na međunarodnu pomoć za rekonstrukciju, isključujući nekooperativne opštine, a putem pozitivnih mjera stimulira one koji sarađuju. Ovu obavezu za ured visokog predstavnika treba preuzeti veoma ozbiljno."

Dalje je gospodin Schumacher govorio o nezadovoljstvu međunarodne zajednice postignutim efektima povratka u 1997. godini, ali da se ne gubi strpljenje i da će OHR ostati na strani Koalicije za povratak i pomagati u ostvarivanju zajedničkog cilja: povratka svih na svoje.

U nastavku je počeo izlaganje situacije po pojedinim mjestima, tj. iznošenje primjera, uglavnom opstrukcije povratka, koji je u prošloj godini ostvaren s tankih 16 % od ukupnog broja izbjeglica sa područja Federacije BiH i s beznačajnih 0,2 % povratnika u RS.

DOBOJLIJE NA GENERALNOJ SKUPŠTINI U SARAJEVU

Na generalnoj skupštini koja je održana u Sarajevu, a u povodu donošenja odluke o masovnom povratku na teritoriji cijele BiH, prisustvovali su i članovi Koalicije iz Udruženja građana "Doboj" u Zenici. Kao i do sada, tako su i na ovoj skupštini još jednom iznijeli svoje stavove kada je u pitanju povratak u 23 naselja na području opštine Doboj.

Husejn Handžič, predsjednik skupštine udruženja prognanih iz Doboja, sa sjedištem u Zenici, govorio je u ime 25.000 izbjeglih i prognanih koji su smješteni u Federaciji i koji su u skoro 100 % slučajeva izrazili želju za povratkom, što je rezultat ankete koju je udruženje provelo među prognanicima. Handžić izražava i sam značaj postojanja tri udruženja: Srba u DK "Doboj-92" i Udruženja izbjeglica sprske nacionalnosti sa sjedištem u Doboju te Srpskog građanskog vijeća u Zenici, koji artikuliraju želje Srba za povratkom na svoje. Ističe kako izbjeglice žive teško, kako se čekanje i previše odužilo te pozivaju međunarodnu zajednicu da hitno pristupi provedbi Aneksa 7 Dejtonskog mirovnog sporazuma. Kako je Doboj veoma specifičan po velikom prostoru tzv. razdvajanja, Handžić ističe kako su rezultati povratka u te zone nikakvi. Čak 23 naselja bošnjačka i hrvatske populacije u potpunosti su prazna, što znači da je potrebno

samo malo volje da otpočne masovniji povratak u njih. Jeste da su samo dva naselja bila pošteđena od razaranja, ali bi se međunarodna zajednica morala potruditi da neophodnom pomoći otpočne povratak u njih. "Zato mi od Koalicije, čiji smo članovi, tražimo da nam pomogne, kako bi se život vratio u ta naselja, pa i dio gradskog područja. Pri tome ne bi trebalo biti nikakvog uslovljavanja povratku."

Handžić dalje naglašava kako bi Koalicija trebala pružiti pomoć i lokalnoj vlasti, koja bi omogućila povratnicima uslove za život te da se pristupi izradi cjelokupnog povratka svih na svoje, pri čemu bi međunarodna zajednica trebala da odigra ključnu ulogu. Spontani povratak do sada nije dao nikakve rezultate, jer se još uvijek nalazimo u začaranom krugu.

KOALICIJA ZA POVRATAK

Koalicija za povratak je pokret raseljenih lica i izbjeglica iz svih dijelova BiH. Ona pokušava da stvori sredinu u koju će biti moguć dobrovoljni povratak. Ujedinjeni u Koaliciju, oni koji su najviše pogođeni ratom i koje je izmanipulirala njihova vlast, postaju značajna politička sila na nivou širokih masa.

Potreba za zajedničkim nastupom istaknuta je u jesen 1996. godine, nakon rušenja kuća u područjima u koja su raseljena lica željela da se vrate. Kao posljedica toga, osnovana je Koalicija za povratak 30. oktobra u Sarajevu, na sastanku koji je održan u uredu visokog predstavnika. Na ovom sastanku su predstavnici raseljenih lica i izbjeglica iz cijele zemlje razmatrali načine koji bi potpomogli njihov zajednički cilj – povratak. Zaključili su da će potpomoći jedni druge i pozvati ostale da se pridruže Koaliciji.

Ciljevi i prioritetni projekti Koalicije definirani su na sastancima u Mostaru i Banjoj Luci, 24. novembra, odnosno 15. decembra prošle godine. U deklaraciji koja je sastavljena u Mostaru, Koalicija je potvrdila da se povratak pojedinca ili zajednice može ostvariti jedino pomaganjem drugima da se vrate. Obavezali su se da će potpomoći povratak svih onih koji su bili prisiljeni da napuste svoje domove pod bilo kojim okolnostima.

Na mnogim sastancima i posjetama Bijeljini, Modriči i Bosanskom Petrovcu, Koalicija je otpočela dijalog s lokalnim zvaničnicima i raseljenim licima. Često probijajući zid dezinformacija, ovi sastanci su doveli do daljnjih kontakata između raseljenih zajednica i onih koji žive u području iz kojeg su te zajednice prognane. Ovo je ljudima ulilo pouzdanje u poboljšanje vlastite situacije. Za sela u kojima su ljudi iz različitih zajednica izrazili želju za povratkom i ponovnim suživotom, Koalicija je tražila sredstva za obnovu kuća putem projekta obnove krovova.

Koalicija se razvila toliko da obuhvata pojedince i asocijacije širom BiH, Hrvatske i Savezne Republike Jugoslavije, kao i zemlje domaćine izvan regije, uključujući Njemačku. Na sastanku koji je održan u Tuzli 22. i 23. februara 1997. godine učestvovalo je više od 270 članova.

Članovi Koalicije na djelu

Putem ove mreže kontakata, koja se i dalje širi, Koalicija može obezbijediti informacije o situaciji u kojoj se nalaze izbjeglice i raseljena lica, a također može stvoriti veze s donatorima za pružanje pomoći u implementaciji projekata na pravim mjestima.

Informativni centri, redovni bilten i informacije na internetu planirani su za širenje svih relevantnih informacija o uslovima za povratak. Osim u Sarajevu, informativni i koordinacioni centri će biti osnovani u Banjoj Luci, Mostaru i Tuzli. Ovi centri će obezbijediti veze s kontakt-osobama u drugim općinama.

Ciljevi projekta:

- izgradnja informativne mreže preko geografskih i etničkih granica da bi se prognanicima i izbjeglicama omogućilo da dođu do informacija o situaciji u mjestima iz kojih potiču,

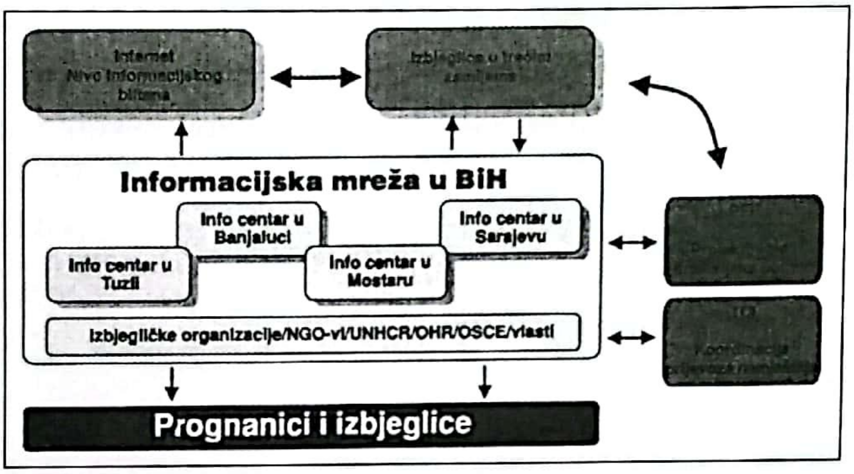
- direktna pomoć, prije svega za neorganizirani povratak i provođenje projekata pomoći.

Strategija:

- otvaranje ureda za pomoć u četiri centralne regije, koje su povezani s izbjegličkim organizacijama i medijima kao i informativnim mrežama u odgovarajućim trećim zemljama u kojima treba da se uspostave;

- pisanje mjesečnog izvještaja koji će informirati o zakonu o imovini, privrednoj rekonstrukciji i aktuelnim uvjetima života;

- izgradnja nivoa informacija na internetu da bi izvještaji svima bili dostupni i da bi se ostvarila veza s drugim internet-adresama za izbjeglice.

Rekli su o Koaliciji...

Protekle jeseni je manja grupa ljudi osnovala Koaliciju za povratak kao reakciju na uništavanje kuća u Prijedoru i Drvaru. Danas, u proljeće ove godine, Koalicija je postala krovom za 136 izbjegličkih i 46 međunarodnih organizacija koje podržavaju izbjeglice u njihovoj želji za povratkom. U međuvremenu, učinjeni su oprezni pokušaji da se prevaziđe entitetska linija, pokušaji da se izgradi dijalog među svim stranama, mnogi razgovori; putovanja cijelom Bosnom i Hercegovinom, zajednički susreti i doživljaji. Danas su predstavnici Koalicije prisutni u cijeloj zemlji. Oni razgovaraju s političarima i gradonačelnicima na svim stranama. Njihov glas se čuje i u inozemstvu. Izbjeglice u trećim zemljama priključile su se Koaliciji. Političari stranih zemalja razgovaraju s predstavnicima Koalicije.

Bošnjaci, Srbi, Hrvati, Romi i Sinti su jedinstveni u jednom - svi žele kući. Žele se vratiti u Drvar, Prijedor, Banju Luku, Bugojno, Foču, Goražde, Vareš, Teslić. U Bosni nema niti jednog mjesta koje nema svoje izbjeglice. Međutim, još ima mnogo otpora povratku. Strahote rata su svježe, a njegove rane neće još dugo zacijeliti. Ratni zločinci se slobodno kreću, oštećenja prouzrokovana ratom u zemlji još dugo neće biti otklonjena, korupcija i nedostatak inicijative sprečavaju obnovu, političke volje za stvaranje uvjeta za povratak nema ili je slaba.

Ali, ono najvažnije postoji: ljudi, koji su ratovali jedni protiv drugih, međusobno razgovaraju, žele živjeti zajedno raditi zajedno. To je jedina garancija da Bosna preživi. Izbjeglice su jedina snaga koja može prevladati otpore. I dalje ćemo ih podržavati. I kada jednog dana Koalicija za povratak više ne bude djelovala, biće to u jednoj Bosni koja je prevladala rat.

Mihael Štajner

3

O prijateljima Koalicije

Od trenutka osnivanja Koalicije do danas svesrdnu pomoć prognaničkim udrugama koje su odlučile da putem Koalicije svoju i sudbinu Aneksa 7 Dejtonskog sporazuma uzmu u svoje ruke pružio je ured visokog predstavnika u Sarajevu.

Od finansijske, preko pomoći u uspostavljanju kontakata između pojedinaca i udruga iz Federacije i RS-a, obezbjeđenja i organiziranja konvencija, posjeta i obilazaka svojih nekadašnjih domova, OHR u Sarajevu te Banjoj Luci, Mostaru i drugim gradovima, učinio je sve što je mogao kako bi ovaj pokret izbjeglica i raseljenih lica u BiH od desetak članova prerastao u respektabilnu (po broju i uticaju) organizaciju čiji napori znače bolje sutra onima koji više od četiri godine sanjaju samo jedan san – povratak kući.

Ambasador Mihail Štajner, Berbel Bolaj, Vera Gundel, Minna Jarvenpa, Amela Ćurković – samo su neka od imena iz OHR-a koji su dali izbjeglicama podršku i snagu kada su im bile najpotrebnije. Ovi radovi su svojevrsna zahvalnica onima koji su znali kada i kako treba pružiti ruku pomoći ljudima koji su je trebali i koji je još uvijek čekaju.

Koordinacioni odbor

Ambasador Mihail Štajner, Mina Jervevpa, Berber Bolaj, Vera Gundel i Amela Ćurković za povratak Dobojlija su bili teška artiljerija i samo njima smo najviše zahvalni za povratak u Doboj. Za sve što su uradili za Dobojlije, od srca svih Dobojlija, hvala!

Berbel Bolaj – OHR će uvijek svesrdno pomagati dobre ideje

Rekli su o Koaliciji

"Ideja o stvaranju jedne Koalicije za povratak svih građana BiH u svoje domove izraz je želja i interesa svakog izbjeglice i prognanika, bez obzira na to gdje se on nalazi. Ako imamo na umu da je milion i po Bosanaca i Hercegovaca moralo potražiti utočište u inostranstvu i da u samoj BiH živi 680 000 raseljenih lica, što znači da većinu stanovnika praktično čine izbjeglice, jasno je da je pitanje povratka svojoj kući jedno od ključnih pitanja opstanka BiH. Bez Koalicije za povratak očajnički poklik prognanika "Hoću kući!" ne bi imao ni izbliza onu političku snagu i legitimitet koju ima danas u 1998. godini – godini povratka.

Gospođa Vera Gundel

Za sve što si uradila za povratak Dobojlija svojim kućama, ostaješ u našim srcima kojima te smatramo svojom Dobojkom.

Sretnu budućnost u životu žele ti tvoje Dobojlije.

Uspjesi i rezultati Koalicije u BiH utjecali su na to da se napori raznih izbjegličkih organizacija u SR Njemačkoj objedine i da se osnuje njemačka Koalicija za povratak. Često su naši ljudi neinformirani o pravima po osnovu dobrovoljnog povratka ili su prekasno obaviješteni te ne uspijevaju da dobiju sve vrste pomoći koje im pripadaju. Koalicija, sa svojim informativnim centrima, treba da popuni tu prazninu i blagovremeno informira povratnike o svim vrstama pomoći, adresama i telefonima brojnih organizacija i institucija.

Saradnja o okviru Koalicije za povratak je, po meni, nezamjenjiva i sva ova iskustva u posljednjih nekoliko mjeseci daju mi nadu da povratak naših ljudi u domovinu neće biti stihijski i neorganiziran. Nadam se da ćemo zajedno utjecati na to da se organi vlasti u obje zemlje više angažiraju da dobrovoljni povratak i zasluži svoje ime, da se ljudi vraćaju dostojanstveno i da dobiju šansu da, ravnopravno sa svojim sugrađanima svih nacionalnosti, rade na izgradnji svoje zemlje i vraćanju povjerenja među ljudima i narodima."

Sadija Klepo

One koji ne sarađuju treba maknuti sa političke scene

Medijator za Federaciju BiH, ali bonskim dokumentom i za RS – Christian Schwarz-Schilling u radu generalne skupštine Koalicije za povratak učestvovao je drugog dana njenog trajanja. Rekao je kako je od početka rada Koalicije s velikim zanimanjem pratio njen rad i iznio uvjerenje kako je Koalicija jedna od najvažnijih i najhrabrijih inicijatora povratka u BiH od završetka rata.

Naglašavam: znam da je za obične ljude potrebna hrabrost da poslije rata pređu ranije crte razdvajanja i borbi, potrebna je hrabrost suočiti se s onima koji drže moć i grade svoje karijere na mržnji i krađama.

Gospodin Schwarz-Schilling je rekao kako je potrebna hrabost govoriti glasno o zajedničkoj budućnosti, ali ne samo na konferencijama, gdje to nije teško, već u selima i gradovima gdje je Koalicija aktivna.

Medijator za BiH s Amelom Ćurković, prevodiocem

Siguran sam da, bez te hrabrosti prognanika i izbjeglica, sve lijepe govore i obećanja možemo smatrati beskorisnim.

- "U BiH dolazim iz Bonna, gdje se govorilo o budućoj politici međunarodne zajednice prema BiH. Tamo je potcrtana obaveza kantonalnih i entitetskih vlasti da se izradi plan povratka do kraja februara 1998. godine. Citirat ću sljedeći status:

'Izrada ovakvih planova za povratak treba biti napravljena u saradnji s međunarodnim organizacijama i udruženjima povratnika i raseljenih lica. Prema tome, važnost vaših asocijacija i Koalicije za povratak priznata je bonskim dokumentom. I ja vam čestitam na ovome što ste do sada postigli, što ste izvršili pritisak od odozdo prema gore.'

Bonnski dokument njemačkih diplomata smatra važnim i zato što je na nov način interpretirana uloga ureda visokog predstavnika, koji će moći donijeti posljednju odluku koja će biti obavezujuća. Ja bih mogao sastaviti jednu cijelu listu gradonačelnika za koje bi takve mjere bile veoma korisne."

Pismo podrške dr Kristijana Švarc Šilinga

Odgovornost zahtjeva hrabrost

Sve izbjeglice i raseljena lica imaju pravo da se slobodno vrate na svoja ognjišta. (Aneks 7 Dejtonskog sporazuma)

Došavši ovde da razgovarate i procjenite kako se ova odredba može sprovesti, vi ne koristite nikakvo posebno pravo dobijeno od bilo kog zvaničnika ili institucije, nego osnovno ljudsko pravo i želju svakog živog bića - da bude kod svoje kuće.

Koalicija za povratak ima jedini ispravan pristup problemu: prevazići porijeklo izbjeglica i raseljenih lica - bilo da su to Bošnjaci, Srbi ili Hrvati - i početi raditi zajedno. Ukoliko odgovorne institucije ne rade kako treba, narod sam počinje da se organizuje kako bi riješio problem. U ovom smislu, vaša organizacija prati najbolju demokratsku tradiciju. Od vitalnog je značaja za budućnost Bosne i Hercegovine da narod preuzme odgovornost. Bez odgovornosti ništa neće biti postignuto. Odgovornost, sa druge strane, zahtjeva hrabrost. Ustati u trenutnoj situaciji i mirno raditi na ostvarivanju prava, to zahtjeva odvažne ljude.

Vašom idejom o Koaliciji za povratak vi ste iskazali veliku hrabrost i dokazujete da postoji opcija za mirnu Bosnu i Hercegovinu.

Podržavam vas da nastavite ovim putem i želim vam sve najbolje.

18

Medijator za Federaciju BiH
Kristijan Švarc Šiling

Dalje, Christian Schwarz-Schilling je govorio o 1998. godini kao godini manjinskih povrataka, što će biti oficijelna politika UNHCR-a, te naglasio potrebu da međunarodna zajednica po hitnom postupku pruži pomoć za rekonstrukciju kooperativnim opštinama i onim lokalnim liderima koji imaju hrabrosti da razmišljaju o zajedničkoj budućnosti. Uvjetovanje pomoći po dosadašnjem receptu, kada je pomoć kooperativnim opštinama bila blokirana birokratskom sporošću iz Evropske unije u Briselu, treba da dobije novu dimenziju, odnosno da se takva praksa prekine.

- "Tu posebno mislim na Srednjobosanski kanton. Međunarodna zajednica mora da bude zaista spremna da pomogne povratak, da se omogući sloboda kretanja, da se kazne oni koji to onemogućuju. I mora se konsultirati s izbjegličkim organizacijama prilikom pravljenja planova povratka. Članovi Koalicije trebaju biti na skupovima gdje se govori o njihovoj budućnosti. Ja sam uveo praksu da na svoje medijacije pozivam i članice Koalicije, koje će biti sastavni dio delegacije. Važno je čuti glas običnih ljudi, a ne samo političara."

Schilling se zahvalio Koaliciji za povratak na pomoći u poslovima medijacije i naglasio kako se moraju poštovati želje za povratkom, naročito nakon provedenih lokalnih izbora u BiH.

Iz ureda Udruženja "Doboj"

DOBOJ – FORMIRANO ZAJEDNIČKO UDRUŽENJE

Udruženje Dobojlija i dalje ostaje jedno od najaktivnijih udruženja u sklopu Koalicije za povratak. Sa zadovoljstvom možemo konstatirati da u svakom broju Putokaza, zahvaljujući agilnom članstvu Udruženja građana općine Doboj u Zenici, možemo objaviti informacije o njihovom radu. To činimo i ovaj put.

U dane 28.2. i 1.3.1998. godine u hotelu "Zlaća" kod Banovića održan je zajednički sastanak Udruženja građana općine Doboj, koje djeluje i radi na području Federacije, i Udruženja građana Društveni klub "Doboj-92", sa sjedištem u Doboju. Dakle, sastanak dva udruženja iz dva entiteta BiH. Sastanak je održan uz podršku Centra za informisanje nevladinih organizacija iz Sarajeva – Ulica Hakije Kulenovića 26/I. U veoma uspješno programiranom radu ovog sastanka, istaknuta su sljedeća očekivanja:

- kako ostvariti povratak, koje su smjernice za ostvarivanje tog puta da se formira zajedničko jezgro,
- da se formira udruženje – asocijacija, ali i politička stranka Dobojlija,
- da se organizira podružnica udruženja sa privremenim sjedištem u Zagrebu,
- konture za izradu programa povratka i cilj rada udruženja, zajedničko udruženje da se riješi aneksima na postojeće statute udruženja s podružnicama,
- da udruženje privoli vlast da oformi skupštinu,
- da udruženje izbriše nacionalni predznak,
- da se sačini realan program,
- da se informacije o udruženju prošire širom BiH i inostranstvu.

Podnoseći izvještaj o dosadašnjem radu udruženja i njihovih podružnica, u diskusiji su iznesena stanovišta da građani Doboja ne žele da se vrate ukoliko će biti građani drugog reda, a da je najveća moralna podrška izbjeglim građanima samo postojanje DK "Doboj-92" u Doboju, kao i podaci da oko 4.500 Srba želi

da se vrati u Doboj. Od kapitalnog značaja je njihova želja za povratkom i to je ono na čemu žele da se gradi zajedničko udruženje.

Izneseno je i stanovište da treba djelovati, a ne samo pričati o onome što se desilo. Spremni smo oprostiti, ali ne i zaboraviti i trebamo se truditi da se to ne ponovi. Predočeno je i teško stanje izbjeglica i prognanika, posebno u oblasti socijalne i zdravstvene zaštite. Svi učesnici ovog sastanka dogovorili su se da potpišu zajedničku izjavu o saglasnosti da je bezuslovna provedba Dejtonskog mirovnog sporazuma za BiH, posebno Aneksa 7 koji će se tiče prava na povratak svih na svoje, garant mira i zajedničkog opstanka na prostorima BiH te su se dogovorili da podrže osnivanje zajedničkog Udruženja građana Doboja u skladu s pozitivnim zakonima BiH i drugih država u kojima građani Doboja žive. Osnovni ciljevi rada ovog udruženja su nastavljanje dosadašnjeg rada i aktivnosti Udruženja građana općine Doboj i Društvenog kluba "Doboj-92" i to najvećim dijelom na pitanjima povratka svih na svoje i ostvarivanje prava i slobode svakog građana i pojedinca.

Dogovoreno je da je jedinstveno udruženje otvoreno za pristup svim drugim udruženjima građana Doboja, što se vidi iz primjerka izjave s potpisima svih prisutnih na sastanku.

Na održanom sastanku urađena je i radionica na temu "Kako treba da izgleda zajedničko Udruženje građana opštine Doboj?", a zatim je urađeno i aktivno planiranje na temu "Neposredni zadaci udruženja".

Učesnici sastanka su jednoglasno izabrali predsjednika i dva potpredsjednika jedinstvenog i zajedničkog Udruženja i to: za predsjednika Aleksandar Šakota iz Doboja, za potpredsjednika Husein Hadžić iz Zenice i Jure Zirdum iz Zagreba. Dogovoreno je da znak Udruženja bude grb Doboja (tvrđava i tri rijeke), a slogan da bude DOBOJ-DOBOJLIJAMA.

Sjedište je u Doboju, mada se smatra da za početak Udruženje nema još uslova za rad (smještaj, opremu idr.).

Dakle formirano je jedinstveno Udruženje građana općine Doboj koje okuplja sva tri naroda. Bošnjake, Srbe i Hrvate tj. ljude koji su i do početka rata živjeli i radili zajedno.

Sa skupa Dobojlija u Maglaju

KUĆI ŠTO JE MOGUĆE PRIJE

Građani opštine Doboj sa statusom izbjeglica i prognanika evo već 6 godina, okupljeni su na ovom skupu danas, 11.4.1998. godine u Maglaju, u organizaciji Udruženja građana koje okuplja svih 25.000 izbjeglica i prognanika sa područja opštine Doboj, a koji žive na području FBiH.

PROTESTUJU I TRAŽE

Mi protestujemo i tražimo, u prvom redu od predstavnika međunarodne zajednice, da spriječe i već jednom prekinu sramotnu praksu da svako onaj ko je zaposjeo tuđu imovinu odlučuje o izbjeglicama i prognanicima i njihovoj sudbini. Mi molimo da onemogućite da u ime naroda – izbjeglica i prognanika, odlučuju pojedinci ili grupe u oba entiteta, jer ono što se do sada radilo i što se sada radi je nedopustivo za demokratski svijet. Istovremeno obezbijedite da izbjeglice i prognanici odlučuju o bitnim pitanjima svog statusa, jer i previše dugo traje igranje i nadmudrivanje predstavnika aktuelne vlasti u oba entiteta po svim pitanjima našeg povratka kući, odnosno neosnovano i golo manipuliranje ovom populacijom građana. Jer, treba da se zna da prognanici i izbjeglice nisu i ne treba da budu bezlična masa kojom se manipulira. Mi samo tražimo svoja elementarna prava kao ljudi dostojni normi civiliziranog čovjeka.

S Putokazom na konferenciji

Protestujemo zato što se ni 30 mjeseci nakon stupanja na snagu Dejtonskog mirovnog sporazuma nismo vratili svojim kućama. Mi tražimo da potpisnici navedenog sporazuma urade samo ono na šta su se obavezali potpisujući taj dokument. Vratite nas našim kućama, u naše stanove, na naša imanja i to sve na svoje, bez obzira na vjersku i nacionalnu pripadnost. Posebno to tražimo od predstavnika međunarodne zajednice, jer smo uvjereni da oni to mogu učiniti više toga da se uklone prepreke na putu našeg povratka kući, a mi znamo da su te prepreke ponajprije u nedostatku političke volje vlasti u oba entiteta, jer te volje u praksi nema, ona samo verbalno postoji.

Ukupni rezultati povratka izbjeglica i prognanika su mali. Sve nam je to veoma sporo, presporo.

Ovo je 1998. godina, godina povratka i protestujemo što se proces povratka usporava. Tražimo da se taj proces ubrza, a mi ne prihvatamo povratak na djeliće.

Tražimo od Ministarstva za izbjeglice i raseljena lica Federacije i Ministarstva za izbjeglice ZDK, kao i Ministarstva za izbjeglice u RS-u, da bezuslovno i odmah pristupe izradi cjelovitog programa našeg povratka na cijelo područje opštine Doboj, odnosno na područje FBiH.

Za takav naš zahtjev postoje i realne pretpostavke, pošto su danas na području opštine Doboj, od ukupno 23 hrvatska i bošnjačka sela, samo dva (Suho Polje i Bukovačke Čivčije) u cjelosti naseljena, 4 sela su djelimično naseljena (Kotorsko, Miljkovac, Pridjel i Potočani), a sva druga sela Hrvata i Bošnjaka, kao i rubni dijelovi grada Doboja u cjelosti su slobodni – nenaseljeni. Naravno, značajan je broj slobodnih prostora i na teritoriji Federacije.

Tražimo da se prestane govoriti da nedostaje politička volja o višesmjernom povratku svih na svoje, jer prvi uzroci nedostatka te volje leže u činjenici što se proces povratka usporava da bi se zadržalo što je silom oduzeto, zauzeto, da se zadrži tuđe.

Takvi su i zagovornici teze o mogućnosti zajedničkog življenja, što nije tačno. Moralno je i pošteno da svako što prije ostavi i napusti sve ono što od imovine nije njegovo, jer svoju i budućnost svoje djece nemoralno je i opasno graditi na tuđem.

Zbog toga što smo nezadovoljni s dosadašnjom efikasnošću u realizaciji Aneksa 7 Dejtonskog sporazuma, mi tražimo od aktuelne vlasti u Maglaju, Zavidovićima, Žepču i Zenici da brže i efikasnije reagiraju, da se istinski otvore, a ne verbalno, da se riješe svi zahtjevi nebošnjaka, a koji se odnose na povratak, jer na taj način pomažu i nama Bošnjacima.

Mi smo zahvalni međunarodnoj zajednici što je zaustavila rat, što održava mir, što je našem narodu dala ogromnu humanitarnu pomoć. Zahvalni smo i aktulenoj vlasti na području Federacije za zbrinjavanje ogromnog broja izbjeglica i prognanika od početka rata do danas.

Ali, sada kod oba navedena subjekta protestujemo zbog sporosti u rješavanju ukupne izbjegličke problematike.

Zar nije više dosta života u kolektivnim smještajima, stanovanja u podrumima? Previše je do sada iskazanih, sada se to vidi, praznih obećanja, zaključaka, deklaracija, konferencija, jer nema rezultata.

Mi hoćemo povratak u prijeratna mjesta življenja!

Omogućite nam to!

Naša ljudska prava su narušena u svakom pogledu, mi ih ustvari nemamo, isuviše je igre s našom sudbinom.

Dok se ne vratimo u svoja prijeratna mjesta življenja i zbog toga što živimo ispod granice ljudskog dostojanstva, zahtijevamo od svih faktora, posebno or-

gana vlasti na području Federacije BiH, a imajući pri tome u vidu stvarni položaj izbjeglica i prognanika, da se sistemski riješe životna pitanja ove populacije stanovništva, a naročito:

- kako će i od čega preživljavati,

- kako će i od čega plaćati svoje obaveze,

- gdje će raditi,

- kako će školovati svoju djecu,

- gdje će stanovati,

- kako će i od čega plaćati velike kirije,

- kako će se liječiti,

- kako će i gdje izbjeglice i prognanici ostvarivati sva svoja druga prava kao građani, kako i gdje ostvarivati pravnu zaštitu.

Tražimo da se prestane sa sporošću i protestujemo:

- što se podržane inicijative o izmjenama Ustava oba entiteta kojima bi se obezbijedila konstitutivnost sva tri naroda na cijelom području države BiH brže ne sprovedu,

- što se donošenje zakona i drugih propisa koji se odnose na imovinu, stanove, zaštitu privatne imovine usporava i što se ne sprovodi dosljedno i

- što je prisutna nezakonitost na cijelom području države BiH u svakom pogledu.

Tražimo da spriječite toleriranje života izbjeglica i prognanika kojima je povratak u prijeratna mjesta življenja postao začarani krug i osigurajte da se iz tog kruga što prije izađe.

Ne dopustite da se mi kao izbjeglice i prognanici osjećamo napuštenim i od predstavnika aktuelne vlasti i od predstavnika međunarodne zajednice.

Mi hoćemo kući, mali je broj onih koji ne žele povratak. Utvrdili smo to prikupljanjem popunjenih aplikacija kojima ljudi svojim potpisima traže, mole i zahtijevaju da se vrate na svoje.

Od svog zahtjeva mi nećemo i ne možemo odustati!

Ne može se, gospodo, više tolerirati sporost i spontanost po pitanju povratka izbjeglica i prognanika kući.

Mi tražimo povratak svih, ali organizirani povratak i želimo da nam to omogućite. Jer svu težinu i probleme življenja lakše ćemo podnositi na svome.

KAKO TO RADE DOBOJLIJE

Da je jedno od najaktivnijih udruženja članica Koalicije za povratak dokazuju to Dobojlije sa svojim vijestima koje su pristigle u Informativni centar. Da je to tačno pokazuju i aktivnosti koje su samo u toku mjeseca februara organizirali i proveli, koje mogu pokazati i poslužiti kao primjer i drugim članicama Koalicije. Slijedi kratak pregled svih tih njihovih aktivnosti, kao što su:

1. **7.2.1998. godine,**

U.O. udruženja je iskoordinirao zajednički sastanak s izbjeglicama Hrvatima sa područja općine Doboj s privremenim boravkom RH i gradu Zagrebu, koji je održan 8.2.1998. godine u Zagrebu. Ovom sastanku pored članova U.O. udruženja i Vere Gundel, predstavnika ureda OHR-a u Sarajevu, prisustvovalo je i 35 predstavnika izbjeglih i prognanih Hrvata građana opštine Doboj. Ovaj sastanak je imao za cilj da se uvjeri da li su istinski za povratak i da li prihvataju zacrtane ciljeve Udruženja građana općine Doboj sa sjedištem u Zenici, a to je povratak svih na svoje i formiranje stranke od izbjegličke populacije za povratak u Doboj.

Dogovoreno je da se sa ovakvim načinom kominiciranja i uvezivanja nastavi, jer samo tako se možemo vratiti svi na svoje. Ovaj sastanak je obavljen pod pokroviteljstvom OHR-a i gospodina Hansa Šumahera.

2. **14.2.1998. godine**

Krajem 1997. godine u Zenici je održan sastanak na kojem je, pored određenog broja članova U.O. udruženja, prisustvovao i predsjednik DK "Doboj-92" iz Doboja, kao i šef satelitskog ureda UNHCR-a iz Doboja. Na ovom sastanku je dogovoreno da se sljedeći sastanak održi u Doboju, što je i urađeno navedenog datuma (14.2.1998. g.). Ovom sastanku je prisustvovalo 20 naših članova, kojem je domaćin bio Društveni klub "Doboj-92", s predstavnicima Udruženja izbjeglih Srba sa područja općina Zenica i Maglaj. Ovo je bio do sada prvi naš organizirani ulazak i posjeta svome gradu Doboju, gdje smo imali priliku ne samo da prisustvujemo sastanku, nego i da prošetamo svojim gradom iz kojeg smo prognani 1992. godine.

Ovaj sastanak je imao za cilj da približi predstavnike sva tri naroda koji su živjeli na području opštine Doboj, kao i izbjeglice koje će činiti jedinstven front za povratak svojim kućama.

Sve ono što je dogovoreno u Zagrebu prihvaćeno je i u Doboju, a posebno od građana srpske nacionalnosti koji bezuslovno žele povratak u ZDK i na područje čitave Federacije. Također je prihvaćeno da se od izbjegličke populacije formira stranka za povratak svih na svoje. Sastanak i posjeta Doboju protekla je bez ijednog incidenta, čak se stekao dojam da se želi što prije naš povratak u Doboj.

3. **21.2.1998. g.**

Dana 21.2.1998. godine u Tešnju, u Domu kulture, održan je skup građana opštine Doboj sa privremenim boravkom na području općina Tešanj i Doboj-Jug. Prisutno je bilo oko 800 građana, a skup je dobio epitet najbolje organiziranog od svih dosadašnjih. Prisutni su bili načelnici opština Doboj-Jug, Doboj-Istok i Tešanj, predstavnici udruženja prognanika Bosanske Posavine, Drvara, predstavnici Koalicije za povratak te Ministarstva za izbjeglice ZDK. Skup je imao za cilj okupiti u jedinstven front izbjegle i prognane Dobojlije za povratak i pokretanje inicijative za formiranje stranke za povratak u Doboj.

4. **28.2.1998. g.**

Dana 28.2. i 1.3.1998. godine na inicijativu Centra za informisanje nevladinih organizacija i logistike jedne danske organizacije, održan je zajednički sastanak članova Udruženja građana općine Doboj sa sjedištem u Zenici, DK "Doboj-92" iz Doboja i predstavnika izbjeglih i prognanih Hrvata s privremenim boravkom u RH, u Zagrebu. Ovaj sastanak je imao za cilj dogovor za formiranje jedinstvenog Udruženja Dobojlija sa sjedištem u Doboju. Konsenzus je također postignut u tome da se formira stranka za Doboj koju bi činila sva tri naroda i

drugi građani koji su živjeli i koji žive u Doboju. S obzirom na to da za sada postoji zakonska prepreka za registraciju i udruženja i stranke, kao privremeni dokument usvojena je i postpisana izjava koja će trajati sve do momenta kada se to i zakonski bude moglo regulirati, a time i legalizovati rat i stranke i udruženja na području čitave Bosne i Hercegovine.

5. **1.3.1998. g.**

Šta je već u Tešnju dogovoreno, to je i realizirano 1.3.1998. godine u Odžaku, gdje je održan zajednički sastanak predstavnika izbjeglih i prognanih općina Doboj, Derventa, Bosanski Brod, Bosanski Šamac, Odžak i Modriča. Ovaj sastanak je održan na osnovu zaključaka donesenih od strane radnog tijela Koalicije za povratak, koja je održana krajem februara u Sarajevu.

Zaključak se odnosi na izradu dokumenta o povratku u navedene općine, a sastanak bi se održao u toku ovog mjeseca u Derventi. Ova konferencija se uklapa i u zaključke donesene u Briselu, u kojima je za donacije uvrštena i regija Doboja sa dijelom posavskog koridora. Ovim dokumentom, koji će se zvati Deklaracija, bit će obuhvaćeno sve što je navedeno u Aneksu 7 Dejtonskog sporazuma, a to je povratak svih na svoje i u svim smjerovima bezuslovno.

Kako se radi o kratkom vremenu, dogovoreno je da se i narednog vikenda ponovo održi sastanak u istom sazivu, ponovo u Odžaku.

Z. Kremić

ZENICA: ZVANIČNO OTVOREN INFORMACIJSKI CENTAR

RIZNICA INFORMACIJA

Koalicija za povratak dobila je još jedan informacijski centar. Pored Sarajeva i Banje Luke, i Zenica se pridružila ovom uspješnom dvojcu. Skromnom svečanošću uz prisustvo predstavnika Koalicije za povratak, OHR-a te humanitarnih organizacija sa sjedištem u Zenici: Caro International, Welcome i AMG-a obilježeno je otvaranje ovog centra. Pozdravljajući prisutne, rukovoditelj centra Rifat Handžić naglasio je da će ovaj centar nastojati svim snagama opravdati svoje postojanje.

Nakon Pape Ivana II, Sarajevo posjetili Bil Klinton i Helmut Kol, prve ličnosti današnjice

Vi morate ostvariti mir i zajedničku budućnost

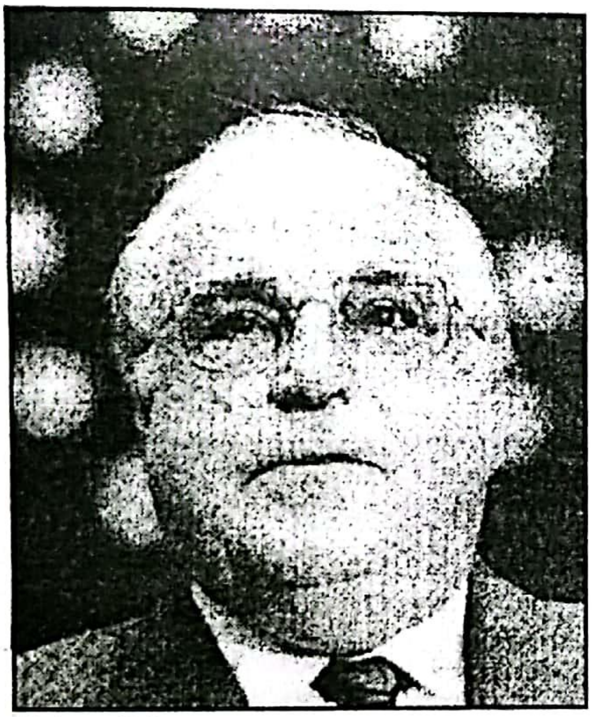
"Amerima" i Njemcima je stalo do Bosne ● Historijski, povijesni dani za Sarajevo, za Bosnu ● Jasne poruke "iza scene" ● Dejton nema alternativu u bosanskom novom početku ● Rat je prošlost, treba raditi za mir ● SAD i Njemačka ponosne na ulogu u BiH ● Pomirenje je bolno, ali potrebno ● Prioritet povratak izbjeglica.

❑ Bili su to dani za historiju. Povijest. Novi bosanski početak, kako je to slikovito rekao američki predsjednik **Vilijam Džeferson Klinton,** koji je u Sarajevo doveo i **Boba Dola,** lidera Rebublikanaca i svog dojučerašnjeg oponenta na posljednjim predsjedničkim izborima. Njihova "borba za vlast" ne smeta im da budu prijatelji. Suradnici. Posebno kada je američki interes u pitanju. Klinton nam je "likovao" podastro baš Dola. Uči nas demokratiji, različitostima, a sve opet, zbog novog bosanskog početka. Zajedničkog dakako. Jer u Bosni drugačije i ne može. Bil Klinton se za vrijeme kratkog boravka u Sarajevu, u tu notornu, životnu, bosansku činjenicu sam i uvjerio. Mimo protokla naravno. Kada je samoinicijativno prošetao Ferhadijom, popio pravi kapućino u Gradskoj kafani i porazgovarao sa Sarajlijama, a oni mu poručili da "Ameri

Sarajlije i Klinton

ostanu" još neko vrijeme. Jer Bosna još nije mirna. Neki "važni ljudi" još uvijek nisu "progledali". Ne vole pozorište! Bolje se osjećaju u šumi. Bezbjedniji su. Tako bar misle. Ali, Klinton i Kol tako ne misle. Poruke, one iza "scene" su jasne. Konkretne. Svima koji "grade" novi bosanski početak. Uzmi ili ostavi. Sredine nema. I zato su ovo dani za historiju, bosanski dani za povijest. Noviju. Ljepšu. Zdraviju. Pošteniju. Berićetniju. Zajedničku. U predvečerje Nove 1998. godine novog milenijuma, 21. stoljeća.

Helmut Kol

Noće li ljudi biti sretniji? Pametniji? Da rata više ne bude. Da Bosne bude. I Hercegovine, naravno. Da nam Klinton, Kol, Bler, papa, na kafu dolaze. Kao prijatelji. Željni Bosne. Multietničke. Bosne ponosne. Novog bosanskog početka kojeg će zajednički "graditi" i **Maša Miškin.** Djevojčica. Djevojka, rođena ovdje. Odrasla ovdje. Koja je tokom rata krvavog, izgubila, kako kaže, svoju viziju i snove o budućnosti.

- Živjela sam od danas do sutra. Bez razmišljanja o danu koji će doći poslije sutra. I sve što sam imala bila je nada da nas svijet neće zaboraviti i da će nas nekako izvući iz mraka. I poslije svega mi možemo zajedno. To je naša odgovornost, kazala je Maša, prije nego što je dobrodošlicu poželjela predsjedniku Bilu Klintonu.

Maši će se, nema sumnje, u zajedničkoj gradnji Sarajeva i novog bosanskog početka pridružiti i **Faruk Šabanović.** Faruk je tokom rata bio vojnik, ali je teško ranjen kada je u "civilu" hodao, šetao, "snajperskom alejom". Dugo se borio za život. I pobijedio. Prošle godine je u Sarajevu otvorio Centar za samopouzdanje kako bi pomogao onima koji su stradali tokom rata. Njegova organizacija sada broji 25.000 članova. A Farukov primjer govori da se herojom postaje i poslije rata... Pripala mu je velika čast da pred cijelim svjetom govori o Bosni.

- Nakon ranjavanja mislio sam da je moj život stao. Ali nije. Opet sam počeo živjeti normalno. Osjećam se "velikim čovjekom" koji je postigao svoj cilj. Poruka bila Klintona je jasna. Da se prošlost ne ponovi i da stvaramo bolju, ljepštu budućnost. Mi to možemo, mi to moramo.

Povratak izbjeglica

Americi je jako stalo do Bosne. Mi smo ponosni na našu ulogu ovdje, ali vi morate ostvariti mir i zajedničku budućnost rekao je Bil Klinton i potvrdio svoju tezu da je "budućnost", ona ljepša, svijetlija, a opet, zajednička u rukama Bosanaca. Svijet će pomoći, ali mi smo ti koji odlučujemo.

I Klinton i Kol su se posebno založili za povratak izbjeglica, jer, to je Dejton. To je cjelovita, demokratska, multientička Bosna i Hercegovina. To je strateški cilj SAD-a. A kad se Amerikanci za nešto opredjele, oni od toga ne odustaju. I Nijemci su slični. Uporni. Žele vratiti bosanske izbjeglice iz SR Njemačke kući. U Bosnu i Hercegovinu. Žele implementaciju Dejtonskog mirovnog sporazuma. Žele integraciju Bosne i Hercegovine.

Zarif SAFIĆ

Jedno pitanje za Kancelara

Poštovaće se termini povratka

Na margini nedavne posjete njemačkog kancelara Helmuta Kohla Bosni i Hercegovini, uvaženi državnik je održao i dvije konferencije za novinare. Specijalno za "Putokaz", kancelaru Kohlu je pitanje o sudbini preostalih 240.000 izbjeglica iz Bosne i Hercegovine, koliko ih je još ostalo u Njemačkoj, postavio naš saradnik **Dževdet Tuzlić.**

Poštovani gospodine Kancelare,

- *kako gledate na sudbinu preostalih 240.000 izbjeglica iz BiH u Njemačkoj, kakva će se politika povratka primjenjivati, imajući u vidu bolna iskustva stotinjak hiljada koji su se već vratili. Mnogi povratnici su zatekli porušene kuće, mnogi su u svojim stanovima zatekli neke druge ljude, raseljena lica, kako ih se zove u BiH. Da li će se više računa voditi o stvarnim mogućnostima njihova prihvata u BiH, da li će Njemačka Vlada ostati pri svojim terminima povratka u 1998. godini, prema planu koji su prihvatili ministri unutrašnjih poslova saveznih zemalja?*

- Mi ćemo pokušati da se držimo tih termina, ali ono najvažnije je ovdje istakao gospodin Izetbegović. On je 1998. godinu formulisao kao godinu povratka, a isto tako je rečeno ko će na tom problemu sarađivati.

U ime Savezne republike Njemačke mogu da vam kažem da ćemo mi to učiniti. I ja ću se, u tom pravcu, veoma naglašeno zalagati u okviru Evropske unije.

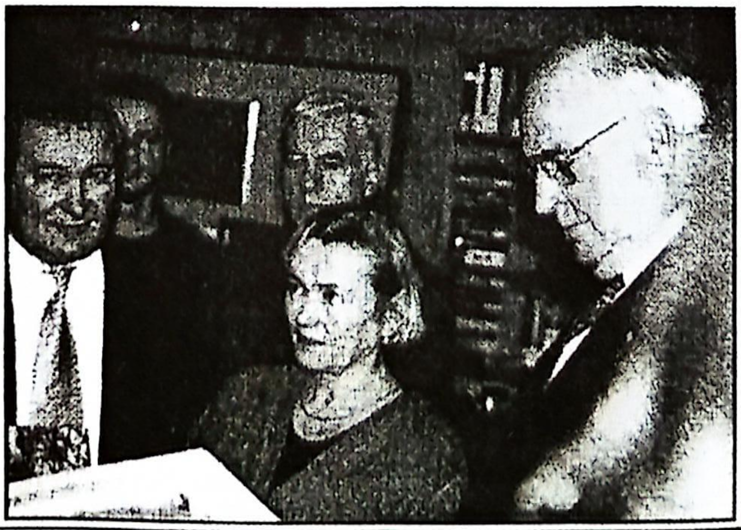
Ja sam shvatio osnovnu suštinu vašeg pitanja, te moram reći kako će plan povratka biti teško izvesti, te kako će biti i onih kojima se neće dopasti termin povratka. Ali mi moramo postaviti načelno pitanje: da li želimo ili ne želimo da ovaj posao obavimo do kraja. Možemo, naravno, kazati kako je sve suviše složeno i teško. Ali pustimo to. To je filozofija koju ja ne prihvatam.

Ljudi su nas pitali da im pomognemo, da ih podržimo. Mi smo to učinili i činićemo i ubuduće. To je moja poruka.

Kohl primio delegaciju Koalicije za povratak

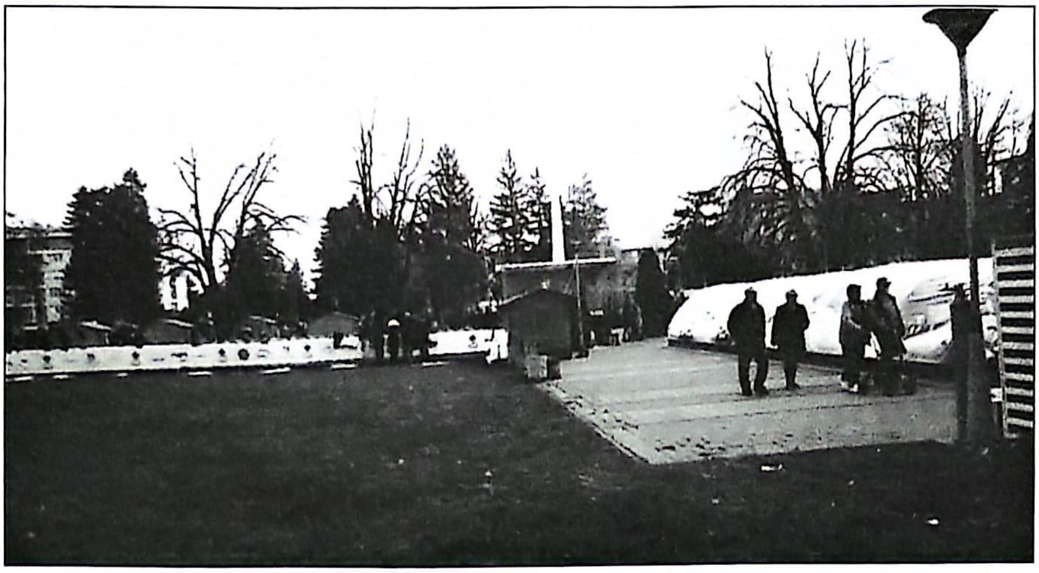
Slika na dar

Savezni kancelar SR Njemačke, **Helmut Kohl** primio je u odvojenu kraću posjetu članove Radnog tijela Koalicije za povratak: **Mila Marćetu, fra Franju Radmana i Smaila Ibrahimpašića.** Predstavnici Koalicije upoznali su Kancelara, kao i ostale članove njemačke delegacije sa aktivnostima i zaključcima sa nedavno održanog Generalnog skupa Koalicije za povratak. S obzirom da se još uvijek najviše izbjeglica iz BiH nalazi u Njemačkoj, te da je iduća godina proglašena godinom povratka, potrebno je iznaći efikasna rješenja da taj povratak bude što bezbolniji za ogroman broj ljudi.

U znak zahvalnosti predstavnici Koalicije za povratak su uvaženom gostu darovali dvije umjetničke slike, na čemu se Kohl srdačno zahvalio i rekao da će imati razumijevanja za izbjegličke probleme, te podržati sve aktivnosti vezane za povratak izbjeglica.

ZAKLJUČCI I PORUKE ZA OPSTANAK BOŠNJAKA I DRŽAVE BOSNE I HERCEGOVINE

"Park narodnih heroja Drugog svjetskog rata"

Sa ovog mjesta i ovih zelenih površina otpočelo je prvo etničko čišćenje građana Bošnjaka muslimana Doboja poslije Narodno-oslobodilačkog rata 1941-1945. godine.

S akcijom u obnovi i izgradnji nove Jugoslavije uporedo je tekla i akcija u izgradnji spomenika borcima koji su poginuli u borbi protiv fašizma. O odluci o prostoru i gradnji takvog jednog spomenika u gradu u to vrijeme nije bilo nikakve dvojbe, samo je bilo pitanje gdje graditi takav jedan spomenik. Odluka je pala na gradsko mezarje koje se nalazilo sa sjeverne strane zgrade opštine Doboj.

Iako je odluka o gradnji jednoglasno donesena, nije dogovoreno ništa s vlasnikom prostora na kojem će se graditi, a vlasnik je IZ BiH. Pregovori su bili dugotrajni i mukotrpni, posebno kada je u pitanju ekshumacija posmrtnih ostataka umrlih Bošnjaka grada Doboja. Na kraju je IZ BiH dala pristanak, s tim da se mezarluci koji će biti u sklopu podignutog spomenika mogu koristiti i da se daje samo pod uslovom da se zemljište koje će se pripojiti spomeniku zove "Park narodnih heroja", a pod tim imenom je ostalo sve do izvršene agresije na BiH od strane dva oka u glavi, odnsono Srbije i Crne Gore. Tako su u tom periodu iz ove dvije države stigle razne četničke formacije ("Arkanovci", "Šešeljevci", "Crvene beretke", SSJ, "Martićevci" i dr.), kojima su u pripomoć udružili i svoje domaće poslušnike potomci četnika s fašističkom ideologijom. Oni će zajednički krenuti u etničko čišćenje, pljačkanje, uz primjenu raznih tortura kao što su premlaćivanje, silovanja i ubojstva.

Njihov zadatak je bio očistiti Doboj od nesrba i protjerati ih što dalje od njihovog staništa i to po čitavom svijetu. To što su oni radili nemoguće je ne samo iskazati perom, nego i ispričati o počinjenim zločinima. Da bi uspjeli u svojim

zacrtanim projektima koje su domaćini dobili iz Beograda i iz Srbije i Crne gore, grad su hermetički zatvorili, tako da se nije moglo ni u njega ući ni izaći iz njega. Odmah su uveli policijski čas, isključili telefone, a onda i struju. Tako je grad postao avetinjski grad, a njegovo nesrpsko stanovništvo dovedeno do ludila.

Po kućama nesrpskog stanovništva su pljačkali, kao i po stanovima. Uzimali su njihove stvari, silovali kćerke i supruge i, ako bi se neko usprotivio, uslijedilo je premlaćivanje i odvođenje u logore. Tako su nesrbe hapsili po gradu i punktovima koje su postavili po gradi i po kućama, odnosno stanovima. Poslastica im je bila u oduzimanju porodičnih vozila, a kasnije su počeli hapsiti i djecu ispred zgrada i odvoditi ih u policiju.

Kada dođu do podataka čije je dijete, pošalju poruku da dođu po svoje dijete i da ga vode kući. Međutim, isti je morao platiti kaznu u iznosu od 5.000 dinara i tek onda ići da dobije svoje dijete, koje može voditi sa sobom uz dodatne prijetnje, kako za dijete, tako i za čitavu svoju porodicu.

U stradanju Dobojlija ovome se mora pridodati i stradanje koje je izvršeno nakon oslobođenja Doboja 1945. godine. Tada su crnogorski oslobodioci, koji su išli u Doboj, pohapsili 400 mladića od 20 do 30 godina i odveli na strijeljanje iznad grada. U toj nesreći desilo se i da je u tom momentu u Doboj stigao Selminagić, jedan članova više komande, i, kada je obaviješten o tome šta se desilo, zajahao je svoga konja i trkom otišao na stratište. Ubojice je zatekao na licu mjesta i odmah naredio da se prestane sa zločinom. Njegovom intervencijom spašeno je 220 Dobojlija, dok su uspjeli likvidirati njih 120.

O ovom zločinu se nikada nije smjelo pričati. Svi koji su znali za ovaj zločin, a posebno njihove porodice, tu sliku su nosile u sebi sve do svoje smrti. Ovaj zločin je ipak otkviren i o njemu se sada zna, nakon zločina koji su počinjeni od 1992. do 1995. godine.

Naravno, učenje je da vuk mijenja samo dlaku a nikada ćud, kao i zločinci – samo mijenjaju odoru, a namjeru o zločinima nikada. Ovo je i pouka da na ovim prostorima neće nikada doći do pomirenja dok se zločinci ne izvine žrtvama, a oni to neće nikada. Oni svojim svakodnevnim lažima obmanjuju kako domaću, tako i svjetsku javnost da su oni samo branilli svoj narod. Oni likuju i proglašavaju ih herojima one koji su radili i činili zločine nad drugim i drugačijim. I ne samo da su oni heroji u svom narodu, nego im se podižu spomenici bez imalo stida i pokajanja.

Oni su ti koji stalno pričaju kako je za sve kriva međunarodna zajednica, da ih svijet ne voli i da su ostali da se sami brane od zla koji su im nametnuli. Tako je za njih genocid izmišljen pojam i sve što se desilo su obični sukobi i njihova borba za očuvanje svog naroda i identiteta. Šta onda da se kaže na sve ono što se u posljednjem ratu desilo Dobojlijama? Doboj je u to vrijeme bio najveći logor, u kojem su se našle Dobojlije. Pored toga što su bili u gradskom logoru, bili su i u logorima koji su formirani u samom i perifernom dijelu grada. Sve što se zateklo u gradu prošlo je kroz te logore. kao i kroz radne obaveze radeći na poljima, obrađujući zemlju i na prvim linijama kopajući rovove, praveći zemunice i noseći

MTS iz skladišta na prve linije.

Posebno iživljavanje je bilo nad svima onima koji nisu bili angažirani u radnim obavezama, koji su se morali javljati po mjestima koja su bila određena za obavezno javljanje.

I, na kraju, vezano za ove mezarluke jeste da za oslobodioce Doboja koji su dali svoje živote za RS njihovi preživjeli otadžbinski saborci uporno traže da im se odobri izgradnja spomenika koji bi bio izgrađen na kostima umrlih Dobojlija, koji ni kao mrtvi ne mogu da počivaju i budu u Božijem miru.

Ta ideja traje od prekida ratnih sukoba, međutim, neko iz reda srpskog naroda, konkretnije uglednih i poštovanih Srba to osporava, jer, ako se to desi, pitanje je šta se sve može na kraju desiti i gdje to sve može otići.

Tako park i spomenik palim borcima iz NOB-a 1941–1945. godine tiho i nečujno gubi svoje ime i svoj značaj i prelazi u srpsku mitologiju, a na kraju će se prozvati srpskim svetištem, i ne samo to, nego će i konačno zaokružiti Garašaninovu ideju o zemlji u kojoj će živjeti samo jedan narod, a to su Srbi i pravoslavci.

Tako će Doboj, pa i njegova cjelokupna opština u kojoj žive i druga dva naroda i ostali, postati nacionalna manjina. Većinski narod, a to su Bošnjaci muslimani, su ne samo u gradu, nego i na čitavoj opštini bili nadpolovična manjina.

Organizacija "Zimograd" je samo paravan svih tih budućih srboslavlja koji će se organizirati, koji će na kostima umrlih Bošnjaka i njihovih ostataka slaviti sve pravoslavne blagdane i svece kojih je pun godišnji kalendar, posebno kada su u pitanju mjeseci decembar i januar, koji su puni proslava koji počinju najvećim pravoslavnim blagdanom, Božićem.

Sve su ovo uvodi u potpuno etničko čišćenje koje se kreira u objektu koji se nalazi u neposrednoj blizini i koji se zove Skupština opštine i organi koji to sve osmišljavaju i provode u djelo.

Poseban problem je to da se sve to finansira iz opštinskog budžeta, kojeg u najvećem dijelu pune nesrbi, bez obzira na to da li oni žive na području opštine ili u drugim državama bivše Jugoslavije, ili u dijaspori.

Zato je sasvim jasno da druga dva naroda svoje blagdane slave po kućama i stanovima tiho i povučeno i bez bilo kakvih obilježja po gradu i gradskim ulicama. Oni svoj blagdan obilježe u svojim vjerskim objektima i onda ostalo slave u krugu svoje porodice i svojih prijatelja. Ukoliko bi se blagdani proslavljali bilo kakvim drugim obilježjima, kao što je vatreno oružje ili petarde, odmah bi se pojavila službena lica MUP-a Doboj pri tome praveći zapisnike i podnoseći prekršajne prijave protiv počinioca.

Naravno da se sve ovo dešava iz razloga što se ne poštuju postojeći zakoni i što osnovna ljudska prava nisu za sve građane ista i što se krše još od izvršene agresije na BiH. A kada će stići pravo na ove pa i čitave BiH prostore još se ne zna, posebno kada su u pitanju individualna prava svakog građanina ove države pa i samo grada Doboja.

PORUKE AUTORA KNJIGE

NARAVOUČENIJA

Kada laž postaje istina

Dobrica Ćosić, otac nacije, odnosno srpskog naroda, svoj književni opus pred svoju smrt završio je knjigom Rat u BiH, koji je proizvod Memoranduma koji je 1986. godine napisao i objavio SANU, čiji su autori bili svi srbijanski akademici, a mentori Slobodan Milošević i Dobrica Ćosić.

Knjiga je puna neistina i laži, posebno što se rat i agresija na BiH prikazuje kao građanski rat, rat u kojem se borio svako protiv svakoga, laž da su rat izazvali Bošnjaci muslimani i da su ga oni vodili s jedne strane sa Srbima a sa druge strane s Hrvatima. Ove nebuloze Ćosića smišljeno kriju istinu, a ona je provođenje dogovora između Miloševića i Tuđmana koji je održan u Karađorđevu 1991. godine, o etničkom čišćenju i podjeli BiH na "Veliku Srbiju" i "Veliku Hrvatsku".

Nakon izvršene agresije od strane Srbije s jedne i Hrvatske s druge strane, otpočelo je etničko čišćenje, prvo s manjim, a onda s teškim zločinima prema Bošnjacima muslimanima. Tako je "humano" čišćenje postalo zločinačko čišćenje jednog naroda iz BiH. Dogovor je bio da Hrvatska etnički očisti Hercegovinu od Bošnjaka i Srba, dok će Srbija čistiti sjevernu Bosnu od Bošnjaka i Hrvata.

Pored svih ovih zločina, Srbija će u svijet slati lažne vijesti da oni nemaju ništa sa svime što se dešava u BiH, da je to samo organizacija bh. Srba u odbrani od tobože svog potpunog nestanka, u odbrani svog vjekovnog opstanka na ovim prostorima, da je etničko čišćenje samo jedan vid humanog preseljenja, a to je da Srbi sele u Srbiju, Hrvati u Hrvatsku, dok je Bošnjacima određen put u svijet bez povratka. Kada su otkriveni logori u kojima su većinom bili Bošnjaci, kao i Hrvati i Srbi koji nisu željeli napustiti svoje domove, u svijet je poslana vijest da su ih Srbi samo privremeno sklonili u objekte da ne bi stradali od svojih zbog otkazane neposlušnosti kada su u pitanju kako dobrovoljne, tako i prisilne mobilizacije.

Sve što je Srbija radila, kako u Hrvatskoj, a posebno u BiH, za to je imala posebnu podršku Mejdžora, premijera Engleske, i Miteranda, predsjednika Francuske. Njima u podršci Srbiji pridružili se i Ruska Federacija. Kada je u pitanju agresija na BiH, nju su izvršili pripadnici paravojnih formacija koje je poslao Milošević iz Srbije, kojim su se pridružili novosadski i užički korpus, kao i niški

specijalci. Ovim formacijama su se pridružili rezervisti iz Crne Gore koji su djelovali po Hercegovini. Naravno, u svemu tome imali su i pomoć od domaćih rezervista koji su im se pridružili kada su stigli u BiH i koji su im pružili sve moguće i tražene podatke koji su im bili neophodni u brzom čišćenju i oslobađanju teritorije. Prije nego što će otpočeti agresija na BiH, u Doboju su svi vojni objekti bili puni paravojnih formacija, dok je artiljerija bila smještena na Vučjaku kod Podnovlja, na Ozrenu i Dugim njivama na Trebavi. Čekala se konačna naredba za akcije. Kada su u pitanju paravojne formacije, njih su činili "Šešeljevci", "Arkanovci", "Crvene beretke" i rezervisti vojne oblasti koje su djelovale kao JNA formacije u Doboju, Modriči, Derventi, Bosanskom Brodu i Bosanskom Šamcu.

Nezaobilazna je činjenica da su za sve što se desilo ne samo u čitavoj Bosni i Hercegovini, nego i u Doboju, odgovorni Slobodan Milošević i njegov istomišljenik Franjo Tuđman. Nažalost, obojica su preselili na drugi svijet bez kazne, posebno Milošević koji je u toku haškog procesa, koji nije dočekao da bude pravomoćno osuđen, svoj život okončao u haškom tribunalu. Dakle, svi zločini i nestanak SFRJ osmišljeni su u Srbiji na Dedinju u Miloševićevoj rezidenciji, u čemu će mu obilato pomoći i njegov saučesnik Franjo Tuđman. Dakle, sve laži koje su tada poslane u svijet su notorne laži, jer, sada kada se na TV-u gleda bilo kakva dijaloška emisija, čut će se sve laži i neistine. To u tim emisijama lično potvrđuju učesnici rata i počinjenih zločina, čime žele da potvrde i dokažu ko je bio veći zločinac i ko je bio veći Srbin i ko se borio za srpstvo. Gledajući ovakve emisije, svako ko želi doći do istine ili želi nešto iz te prošlosti da napiše, može doći do potrebnih informacija i lica koja su to izvodila po SANU Memorandumu.

Da notorna laž postaje istina potvrdio je to Dobrica Ćosić u svojoj zadnjoj knjizi kao posljednje remek-djelo lažnih istina. On lično potvrđuje da Srbi moraju znati da moraju uvijek lagati i naveo pet primjera laži od kojih su dvij,e kako kaže, Srbe spasile od nestanka. Zbog svojih laži u svijetu su bez premca i zato se kaže: "Kada Srbin želi da nešto slaže, on prvo svojom laži ubijedi one oko sebe te, kad se uvjeri da je u tome uspio, on to prenosi dalje kao konačnu istinu." Za Srbe se može reći, što je naravno učenije, da, čim progledaju, imaju lažnu poruku, tako u tom momentu razmišljanja kako tu laž prenijeti drugom i kako ga ubijediti da to njegova riječ kao i laž istina. I druga izreka važi, a to je da, i kada Srbin šuti, ne treba mu vjerovati.

Naravno da u svakom žitu ima kukolja pa i među njima ima onih kojima se ovakav epitet ne može pridodati. Mnogi su pokazali u ovom ratu da nisu svi isti te su od onih drugih i genocidnih Srba proglašeni dezerterima i izdajnicima srpstva. Oni nisu željeli biti sastavni dio proteklog rata i fašizma koji je obnovljen u periodu od 1992. do 1995. godine, kada je nestala Jugoslavija, koja je nastala u borbi protiv fašizma. Nažalost, fašizam je ponovo na ove prostore ušao na velika vrata.

PORUKA ČITAOCIMA

Čitaocu koji dođe u posjed ove knjige preporučujem da je studiozno dobro pročita i da shvati šta je pisac želio da kaže, posebno kada je u pitanju daleka suština opstojnosti Bošnjaka muslimana na ovim prostorima. Sve poruke se odnose na napisani tekst sažet u ovim porukama.

Prva poruka je da čovjek mora znati svoje porijeklo, svoje korijene, kulturu i prošlost kako bi u životu sebi napravio bolju budućnost. Svakom biću koje se rodi sudbina odredi životni put kojim će odživjeti svoj životni vijek i ničiji put nije isti. Svi su životni putevi različiti i nepredvidivi i imaju svoj početak i svoj završetak. Zato je pisanjem ove knjige pisac želio da čitaocu približi prvo historiju, a onda šta se sve kroz tu historiju desilo bošnjačkom narodu na ovim prostorima.

Historijat je skupljan iz objavljenih knjiga eminentnih bošnjačkih književnika, čija su djela, posebno kada je u pitanju daleka prošlost, bila nedostupna. Zato i slijedi savjet svima onima koji imaju afiniteta prema pisanju da pišu i ostave nadolazećim generacijama i da više nikada ne dozvolimo da nam drugi pišu našu historiju i prema njoj određuju našu budućnost. Pisac ove knjige se poslužio već dobro istraženim napisanim djelima da bi napisao ono što je odlučio da napiše i ostavi budućim generacijama i da im ona bude vodilja u pisanju, odnosno da nastavi ondje gdje su njegovi preci stali. Jer sve što se napiše ostaje u sehari i nikada neće izblijediti i uvijek će biti trajno i istinito, a sve što se kaže i ne napiše izblijedi i nestane.

Kada su u pitanju Bošnjaci kao nacija, o tome je najbolje pisao Abid Đozić u svojoj knjizi Bošnjačka nacija, u kojoj je pisao kada i kojim putem je islam došao na ove prostore. Prvo spominjanje islama na Balkanu je zapisano 1116. godine. Prema pisanju Đozića, nova vjera došla je u X stoljeću i propovijedana je od Crkve bosanske. Ona se tako uvukla između katoličke i pravoslavne crkve. Ona je nazvana bogumilska vjera, a iz Bugarske ju je preko Raške u Bosnu donio pop Bogumil Jeremija. Ovu vjeru su sa istoka na ove prostore donijeli krstaši koji su vodili krstaške ratove od 1147. do 1149. godine. Oni su u tom periodu upoznali život jevreja i muslimana te su ih prenosili u svoje sredine onako kako su ih oni shvatili, kako na Balkan, tako i u Evropu. S popom Jeremijom na Balkan i dalje u Bosnu krenulo je nekoliko muslimana, u čemu su im dosta pomagali i trgovci koji su putovali na istok. Oni su u to doba predstavljali veliku opasnost za pravoslavnu crkvu u Bugarskoj, posebno što je u to vrijeme već bilo mnogo muslimana. Ovo samo potvrđuje da su na ovim prostorima živjeli muslimani kada su 1463. godine Turci došli u Bosnu.

Heretička učenja u Crkvi bosanskoj su u potpunosti odudarala od katoličkog i pravoslavnog učenja, jer su imali elemente islamskog učenja prilagođenog tadašnjem učenju vjerskog i idejnog mišljenja. Posebno su smetali katoličkoj i pravoslavnoj vjeri jer u njihovim vjerskim objektima nije bilo ikona, križa, zvonika niti zvona i što su vjerovali u dva boga, boga Sunca i boga kiše.

Dolaskom Turaka, njihovo progonstvo je prestalo, što ih je opredijelilo na to da masovno pređu na islam. Čuveni sabor na Bilinom polju 1203. godine, koji je organizirala kraljica Katarina po odluci pape iz Rima, imao je za cilj da ih privoli da pređu u katoličku vjeru uz obećane privilegije koje će uživati ako se na to odluče. To se nije desilo, što je kraljicu nagnalo da se bezuspješno vrati u Kraljevu Sutjesku.

Kada je u pitanju prostor BiH, u njega su sa zapada ulijetali katolici, a sa istoka pravoslavci, što je bilo sasvim normalno rivalstvo oko toga ko će više ukorijeniti svoju vjeru u narodu. Potvrđeno je da u Bosnu nije ulazila jedinstvena religija, već podjednako i katoličanstvo i pravoslavlje, što je u kontinuitetu bila borba oko prevlasti. Braneći se od osvajanja Bosne od strane katoličanstva i pravoslavlja, bosanski narod je svoju crkvu nazvao "narodnom bosanskom", a sebe pravim ili "dobrim Bošnjanima". (V. Cerović)

Svi izvori i istraživanja govore da je širenje kršćanstva u Bosni išlo veoma sporo i da nikad u širim narodnim slojevima nije uhvatila dublje korijene. Zbog ovih pretenzija prema Bosni, došlo je do velikog raskola u kršćanskoj crkvi 1057. godine, a onda i do podjele kršćanske crkve na istočnu, pravoslavnu i zapadnu, katoličku, što je otvorilo trajni proces trovanja i neprijateljstva. Kao dodatno neprijateljstvo postalo je pojava nove vjere bogumilstva, protivna vjeri kršćanskoj. Ova nova vjera, koja se pojavila još u 10. stoljeću, po popu Jeremiju (bugarski svećenik) nazvala se bogumilska.

Pored bogumila koji su stigli iz Bugarske, u Bosnu su preko Alpa stigli i patareni, koji će još više produbiti neprijateljstvo između katolika i pravoslavaca, koje nikada neće prestati.

Ono zbog čega će bosanska crkva postati neprijatelj katoličkoj i pravoslavnoj vjeri jeste to što ista ne samo da nije imala zvono i zvonik kao i ikone svetaca, nego što će huliti na križ, kojeg su nazivali "vješala". Jer, kako će se kršćanin drvu križa klanjati, na kojem židovi razapeše sina Božijeg? Crkva bosanska je imala dosta primjesa koje je preuzela iz islama i tako u potpunosti odudarala od vjera među koje se smjestila. Tako će netrpeljivosti između katoličanstva i pravoslavlja jednim dijelom preći i na Crkvu bosansku.

Dolaskom osmanlija u Bosnu 1463. godine, paterani i bogumili će se spasiti prihvatanjem poslušnosti novom vladaru. Oni ne samo da su prihvatili ponuđene uslove, nego su masovno krenuli u promjenu vjere, odnosno u prelazak na

islam. Tako su sva svoje svetišta preinačili u dovišta, koja se i danas koriste za vjerske obrede.

Međutim, mržnja prema njima se još i više pojačala, jer su prelaskom na islam ne samo ojačali, nego i dobili sigurnost u novopridošloj osmanskoj vlasti.

I pored sigurnosti koju su dobili od Osmanlija, počeli su se provoditi zločini nad Bošnjacima muslimanima. Slijedi jedan hronološki pregled tih zločina kao i genocida koji su počinjeni prema njima:

- prvi genocid se desio u periodu od 1683. do 1699. godine,
- drugi genocid se desio u periodu od 1711. do 1712. godine,
- treći genocid se desio u periodu od 1804. do 1820. godine,
- četvrti genocid se desio u periodu od 1830. do 1867. godine,
- peti genocid se desio u periodu nakon Berlinskog kongresa 1878. godine,
- šesti genocid se desio u periodu od 13.6. do 13.7.1878. godine,
- sedmi genocid se desio od 1912. do 1913. godine u toku balkanskih ratova,
- osmi genocid se desio u periodu Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (SHS) u toku noći 9. na 10.11.1924. godine,
- deveti genocid se desio u toku 2. svjetskog rata u periodu 1941–1945. godine i
- deseti genocid, koji je jedan od najgorih koji se desio poslije Drugog svjetskog rata, u kojem su učestvovale Srbija i Crna Gora sa sjevera i Hrvatska sa juga, agresijom na BiH.

Ovaj genocid i svi drugi zločini planirani i počinjeni nad Bošnjacima muslimanima bili su dio udruženog zločina u kojem je trebao nestati najbrojniji narod u BiH. Pored etničkog čišćenja i nasilnog protjerivanja, vršena su nezapamćena ubistva stanovništva, silovanja žena, djevojaka i maloljetnih djevojčica sa zatiranjem svih tragova koji podsjećaju na vjersku pripadnost, samo zato što su drugi i drugačiji.

Zločin koji će se izvesti nad Bošnjacima muslimanima osmišljen je u Zagrebu i Beogradu, dogovoren u Karađorđevu i proveden u periodu od 1992. do 1995. godine.

Za učenjene zločine mnogi odgovorni planeri i izvršioci su već procesuirani pred Međunarodnim sudom u Hagu i nalaze se na izdržavanju određene kazne. Uprkos svemu navedenom, Bošnjaci nikada nisu posezali za bilo kakvom osvetom, pretpostavljajući da im se to više nikada neće ponoviti. Ipak se desilo i dešava se, što daje osnov za promjenu u načinu odbrane dostojanstva i života Bošnjaka muslimana. (prof. dr. Mustafa Imamović, Historija Bošnjaka)

Genocid koji se desio nad Bošnjacima muslimanima u periodu od 1830. do 1867. godine najvećim dijelom se realizirao po memorandumu Načertanije, autora Ilije Garašanina. Tim memorandumom je predviđeno stvaranje nacionalne srpske države u kojoj će živjeti samo Srbi. Da bi svi Srbi bili obuhvaćeni takvom

jednom teritorijom, trebala se stvoriti "Velika Srbija". Ovaj memorandum, bez obzira na počinjene zločine, nikad nije stvorio "Veliku Srbiju".

Da bi se u ovaj projekat ponovo ušlo pobrinula se Srpska akademija nauka i umjetnosti, koja je napisala, odnosno dopunila memorandum Ilije Garašanina. On je napisan 1986. godine i u tajnosti pripreman za konačno ostvarenje nacionalnističke ideologije srpskih nacionalista.

U izradi ovog Memoranduma učestvovali su akademici koje je predvodio Dobrica Ćosić, dok je mentor svima bio Slobodan Milošević.

Kod stvaranja "Velike Srbije", BiH, koju su uvijek smatrali samo teritorijom, predviđena je da, u podjeli s Hrvatskom, bude teritorij pridodat "Velikoj Srbiji". Zato su morali pronaći podobne i povjerljve saučesnike u BiH da bi se to i konačno ostvarilo. Realizacija je morala biti konspirativna i povjerljiva, a kao tijelo određeno je da to budu krizni štabovi i to samo u opštinama s većinskim srpskim stanovništvom. Među tim opštinama bila je i opština Doboj.

Krizni štab je sve zadatke dobivene iz Beograda odradio i pripremio za realizaciju kada je za to donesena konačna odluka i naredba iz Beograda. Sve dok se to radilo, u Doboju su bili državni bezbjednjaci iz Srbije i tako pratili da se sve pripreme obave kvalitetno i da agresija na BiH i njena podjela prođu u najkraćem roku.

Glavni zadatak Kriznog štaba je bio da se sačine spiskovi uglednih nesrba, političkih i privrednih rukovodioca, stanova u kojima stanuju nesrbi, vlasnika i vozila, radnji, garaža koje koriste, naoružanja s kojima su zaduženi i još drugih podataka.

Drugi veoma bitan zadatak je bio da se odrede lokacije i objekti u kojima će se zatvarati nesrbi nakon hapšenja. Hapšenja su vršena po tri osnova i to: ugledni i oni koji bi mogli biti opasni zatvarat će se u Okružni zatvor; drugi će biti u objektima koji će služiti za radne obaveze i razmjene i treći za potrebe živih štitova. Za ove slučajeve bili su zaduženi MUP, komanda grada i paravojne formacije koje su poslane iz Beograda.

Ipak, nijedna lokacija se nije mogla provesti bez odobrenja Kriznog štaba na čijem su čelu bili Borislav Paravac i Andrija Bjelošević uz asistenciju Milana Ninkovića.

Svi počinjeni zločini nad nesrbima, kao što su upadi po stanovima i kućama, premlaćivanja, iznuđivanja novca, nakita, zlata, silovanja i odvođenja u logore, zatim etničko čišćenje grada i drugih naselja u kojim su živjeli nesrbi, rušenja i paljenja porodičnih kuća i drugih objekata, vjerskih i kulturnih objekata te zatiranje svega što je pripadalo nesrbima, pa i da njihov miris ne ostane u gradu – sve su to osmislili u Kriznom štabu i provodili njihovih odani povjerenici.

BiH se provedenim referendumom izdvojila iz Jugoslavije i tako postala suverena i nezavisna država u svojim avnojevskim granicama. Zajedno sa Slovenijom i Hrvatskom je priznata i primljena u UN. Sve to nije bilo dovoljno da se na nju ne izvrši agresija i njene podjele na dva dijela, kako bi se stvorile "Velika Srbija" i "Velika Hrvatska". Tako su krojači njene podjele, uprkos ratu i počinjenim zločinima nad Bošnjacima, radi skrivanja od svijeta isti obmanjivali da se u BiH vodi građanski rat.

Oni koji su podržavali Srbiju i njene laži kojima su lagali svijet, Francuska, Velika Britanija i Rusija su se u punom kapacitetu stavili na stranu Srbije i bili glavni protivnici uvoza oružja za odbranu države koja je članica UN-a, dakle, stavljen joj je embargo.

Drugo, SAD-u su poslali poruku da je BiH evropska država i da je ona problem Evrope, a time i problem koji će ona rješavati. Isto tako su isključili Njemačku zbog njenih zločina počinjenih u Drugom svjetskom ratu. Dok se Evropa tako ponašala prema BiH, ginuli su nedužni civili, dok su preživjeli progonjeni u treće zemlje. Sve je to trajalo dok se nije ponovo uključila SAD i NATO i tako okončao krvavi rat u BiH.

U tom periodu će sići sa scene Miterand i Mejdžor, što će dovesti i do promjene politike Francuske i Velike Britanije prema BiH, a onda i do potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma.

U toku agresije, etničkog čišćenja i ubistava, Njemačka je zemlja koja je najviše pomogla u humanitarnoj pomoći, smještaju izbjeglica i svojom diplomatijom u okončanju rata u BiH. Humanost koju su pružili svim Bosancima i Hercegovcima najbolje su osjetili građani Doboja, posebno kada je bio povratak u pitanju. Posebno Dobojlije neće zaboraviti kancelariju OHR-a u Sarajevu, njemačke humanitarace i diplomate koji su se u punoj mjeri stavili na raspolaganje izbjeglim i prognanim Dobojlijama. Mnogi su i ostali da žive u Njemačkoj sa svojim porodicama, bez obzira na to što su svoje domove popravili i osposobili za stanovanje, jer još psihički nisu osposobljeni za povratak u grad u kojem žive oni koji su počinili zločine prema njima.

Posebno poglavlje ove knjige je odluka da se vrate svojim kućama i u svoja prijeratna mjesta življenja. Kada su uvidjeli da su im njihovi političari okrenuli leđa, osnovali su svoje udruženje u Zenici, koje će biti mjesto svih dogovora i odlučivanja za povratak. Udruženje je zastupalo svo izbjeglo i stanovništvo prognano sa područja opštine Doboj, kojih je najviše bilo u Zenici i Tešnju, kao i one koji su privremeno bili smješteni u drugim zemljama Evrope.

Pravljenjem karata prije izvršene agresije na BiH, a onda i rata i etničkog čišćenja, tadašnji novopridošli političari iz Doboja svojim Dobojlija predlažu preseljenje u Ilijaš, Vogošću i na Ilidžu. Bio je to razlog protivljenja istih u bilo

kakvom organiziranju priprema za povratak. Međutim, udruženje se nije na tu alternativu osvrtalo, nego je svoje partnere i prijatelje našlo u kancelariji OHR-a u Sarajevu, njemačkoj diplomatiji i Srpskom građanskom vijeću BiH Zenica, posebno kada je riječ o Koaliciji za povratak.

Pored nabrojanih, Dobojlije su imale i veliku podršku Federalne TV, TV Zenica i dnevnih novina Oslobođenje i Avaz. Dobojlije su bile prepoznatljive po organizaciji i služili su primjer svim udruženjima sa sjedištem u Zenici, pa i čitavoj BiH. Tako su sva udruženja, bilo da su djelovala u BiH ili u dijaspori, uvezana u jedinstveno udruženje sa sjedištem u Zenici.

Uz sve ovo, ne smije se zaboraviti ni puna podrška građana Zenice, koji su se najčešće družili baš s Dobojlijama i tako pružali moralnu podršku.

Zahvaljujući svojoj dijaspori, koja je puno pomagala udruženje, posebno u materijalnim sredstvima, koja je bila i jedina pomoć, Dobojlije su na kraju realizirali svoju upornost u povratku. Tako se, u jednom kraćem naletu, bez obzira na razne opstrukcije od vlasti u Doboju, svojim kućama i u svoje prijeratno prebivalište vratilo približno 20.000 Dobojlija. Veći broj njih se još uvijek nije vratio zbog psihičkih stresova i trauma koje su doživjeli prije nego što će izbjeći ili biti prognani. Oni u svoj grad još uvijek dolaze kao turisti, jer vole svoj grad, ali, kad se susretnu s počiniocima zločina, u njima se istog momenta pred očima pojavljuju slike svega onoga što su preživjeli i odmah pomišljaju da se što prije vrate tamo gdje imaju privremeni boravak.

Prikupljajući građu za ovu knjigu, atutor je pokušao doći do izjava onih koji su preživjeli, posebno logoraša, ali mnogi nisu imali ni snage ni hrabrosti da to urade. Međutim, njih mogu razumjeti samo oni koji su to isto preživjeli. I na kraju, treba posebno apostrofirati da je grad od okupacije pa sve do 21.9.1995. godine bio najveći logor u BiH u toku rata.

Zločini prema većinskom bošnjačkom narodu otpočeli su okupacijom Bosne od strane Osmanlija 1463. godine i oni se nikada, sve do danas, nisu prekidali. Kada je 1057. godine došlo do raskola u hrišćanstvu i do podjele na istočnu pravoslavnu i zapadnu katoličku crkvu, došlo je i do sukoba između istih, koji ni do danas nisu prestajali, ali su u tim sukobima uvijek bili stradalnici Bošnjaci. Ovaj posljednji rat je to najbolje potvrdio, jer je rađen, odnosno izvođen u udruženom zločinačkom poduhvatu u skladu s tajnim dogovorom Slobodana Miloševića i Franje Tuđmana, na osnovu kojeg je počinjen i nezapamćeni genocid nad Bošnjacima.

Tako su u miru Bošnjaci zavili hrvatsko cvijeće, a kod Srba da su potomci srpskog porijekla, a, kada dođe do ratnih sukoba, oni to više nisu, nego su samo živo meso za potkusurivanje i izmirivanje dugova iz prošlosti iz doba vladavine Osmanlija. U to doba na teritoriji BiH živjela su tri naroda koji su se zvali jednim

imenom, a to je katolici Bošnjani, pravoslavci Bošnjani i muslimani Bošnjani.

Dolaskom Austro-Ugarske Monarhije nastaju Srbi Bošnjaci i Hrvati Bošnjaci, dok se Bošnjaci muslimani uvode i sve do ove agresije ostaju kao neopredijeljeni. Nakon toliko godina konačno je vraćeno ono što im je oduzeto, a to je da ponovo budu ono što su nekada bili, tj. da se zovu onako kako su se zvali kroz historiju.

Zato muslimani Bošnjaci moraju da dobro shvate Božiju poruku koja glasi: "Čuvaj se, čuvat ću te i Ja", što znači: "Štiti sebe od zle ruke pa ću ti i Ja pomoći".

Koliko je politika, koja proizvodi sva zla koja čovječiji um može da osmisli, opasna po čovječanstvo i njegovu opstojnost, o tome govori poruka vjernicima da se izdvoje iz nje i da žive život po Božijim porukama. Svoja prava koja im pripadaju kao vjerskim zajednicama trebaju i moraju tražiti kroz ustave država i zakone o vjerama, a ne od pojedinaca koji zadovoljavaju samo svoje interese.

Ako je Franjo Tuđman, otac nacije, sve Hrvate u raseljeništvu proglasio dijasporom, pa i Hrvate u BiH, postavlja se pitanje, u skladu s Ustavom BiH, ko su to konstitutivni Hrvati u državi u kojoj su rođeni i žive u njoj. Po Ustavu, svi oni koji žive u dijaspori dužni su da poštuju ne samo Ustav države, nego i sve zakone koji reguliraju boravak u toj državi, a ne kako se sada ponašaju. Posebno je pitanje da li član predsjedništva može biti lice koje ima dvojno državaljanstvo i koje glasa u državi koju smatra svojom matičnom državom. I drugo, bez obzira na to o kakvim se odnosima s drugim državama radi, u drugu državu ne može putovati sa dva pasoša i to kao građanin i on je veoma bitno, a to je diplomatski, na kojim ne putuju u drugu državu samo preko ambasada, a ne kako to onda rade i uzimaju sebi za pravo da dolaze u drugu državu kao neku nedefiniranu teritoriju.

Ovakvim ponašanjem, kako iz Hrvatske, tako i iz Srbije, BiH se nastavlja uništavati na drugi način i time se nastavlja ostvarivati sve ono što nije ostvareno oružjem i uništavanjem najbrojnijeg naroda, a time i njen konačni nestanak.

Sve metode u uništenju jednog naroda koje čovječiji um može osmisliti primijenjeni su i nad nesrbima u gradu Doboju. Od svih zločina koje su primjenjivali nad njima, posljednji i najteži je bio kada su pojedine zgrade u kojima su većinom živjeli nesrbi isključivane sa elektromreže, pri čemu je došlo do masovnog kvarenja životnih namirnica u zamrzivačima i frižiderima. Tako su zgrade postale izvor zaraze, a krećući se ulicama grada sticao se dojam da prolazite kroz deponiju minimalnog otpada.

Posljednje što želim da čitaocima poručim jeste to da sam knjigu pisao s većim prekidima radi prikupljanja istinitih i tačnih informacija i dokaza. Zbog toga će se vidjeti da se neke rečenice nalaze i na više mjesta. Međutim, moja želja je bila da, kada sam se odlučio da napišem ovu knjigu, prikupim što više materijala koji će poslužiti i drugima koji se odluče da napišu i dopune ono što ja

nisam bio u mogućnosti da prikupim i napišem u ovoj svojoj knjizi. I, druga poruka jeste da se više ne smijemo bojati i da nam našu historiju pišu drugi, kao što je to do sada bilo, jer put kojim smo prošli znamo najbolje mi i mi ga možemo najbolje opisati. Svi ti putevi moraju biti naša sadašnjost i naša budućnost.

Ova poruka se odnosi na Bošnjake muslimane i počinje pitanjem: da li ste ikada čuli ili pak pročitali kada je bilo zadnje i etničko čišćenje Bošnjaka iz Srbije? Ako ne znate, to se desilo 1864. godine iz tadašnje varoši Užica. O ovom progonu je sve rečeno u ovoj knjizi te je ovo poruka ne samo Bošnjacima muslimanima i Dobojlijama, nego i svim građanima i narodima koji su živjeli i žive u gradu Doboju i njegove šire regije, pa i cijele BiH.

Kada je riječ o Užicama, historija kaže da je u toj varoši živjelo većinsko bošnjačko muslimansko stanovništvo i da je u njemu bilo oko 30 džamija, kao i drugih kulturnih orijentalnih objekata koji su pripadali Bošnjacima. Protjerivanjem iz Užica sve je nestalo, zatrto i uništeno i tako su Užice ostale bez ikakvog obilježja koje je ostalo nakon protjerivanja Bošnjaka. To što se tada desilo u Užicama ponovilo se i tokom agresije na BiH u periodu 1992 –1995. godine u mnogim gradovima sjeverne Bosne, Semberije, Podrinja i Bosanske Krajine. Zločin koji se tada desio u Doboju je nezapamćeni zločin, zločin koji nije našao svoje mjesto pred Haškim sudom.

Dobojlije, bez obzira na to gdje se nalazile, moraju odbraniti gradski park od zločinaca koji su ubijali, pljačkali i protjerali ih po čitavom svijetu, koji žele da u istom gradu izgrade spomenik onima koji su poginuli u otadžbinskom ratu, u gradskom parku koji je izgrađen na mezarlucima i iz kojeg je ekshumirano samo nešto oko 20 % kostiju i preneseno na mezarluke Humku i Rajčinovac, a sve ostalo je ostalo u parku i zatrpano dovezenim tucanikom sa kamenoloma iz Doboja Novog, odnosno Potkamena, kako se stoljećima zvalo naselje. Ovaj zločin u zatiranju ostataka umrlih Dobojlija moraju da brane ne samo Bošnjaci, nego i Srbi i Hrvati kojima je suđeno da žive u ovom gradu i da Doboj ne doživi ono što se desilo i u Užicama.

Protjerani Bošnjaci iz Užica u najvećem broju su ostali da žive s lijeve strane rijeke Drine, dok je manji broj krenuo preko Dubrava niz rijeku Spreču i stigao u sela na Trebavi, Ozrenu i Krnjinu. Tadašnja vlast, odnosno Kraljevina Srbije ih je protjerala i na njihova staništa naselila srpske dobrovoljce koji su se vratili sa solunskog fronta 1912. i 1913. godine. Svoje novo stanište su našli na Čaršiji, Kotorskom, Čivčijama, Grapskoj, Matuzićima, Tešanjci, Jelahu i Tešnju. Od svih naselja ostala su samo Miljanovci i Mala Bukovica.

Zato je poruka Dobojlijama, bez obzira na to gdje žive, poruka iz Šantićeve pjesme: "Ostajte ovdje, jer nigdje vas neće grijati sunce kako što će vas grijati u Doboju". Doboj je veoma specifičan grad koji leži na tri rijeke: Bosni, Spreči i

Usori i Čaršija koja svako jutro gleda na brdo Becanj iza kojeg izlazi sunce, dok sa Becnja gleda zalazak iza Krčevina i Ankara. Sa ova dva vidika u kotlini koja se naziva Dobojsko polje nalazi se izgrađeni novi dio grada, lociran na Urijama koje su nekada bile zlatna polja Dobojlija sa kojih su održavali živote svojih porodica i živjeli kao sretni i dobri Bošnjani.

Ostali su bez svih tih ljepota i uživanja i sve što su uspjeli da još zadrže to je Čaršija, stari dio grada i gradine ispod koje je nekada tekla rijeka Bosna i čuveni austrougarski voz poznat po imenu Ćiro. Sve je to nestalo, samo je ostala Čaršija, koja se mora braniti od svih onih kojima nije ništa sveto, a posebno što je to pripadalo većinskom narodu koji se zove Bošnjaci, a nekada Bošnjani, kao dobri narodi.

Posljednja poruka i pouka je ostavljena posljednjom iz više razloga. Oaa mora da bude za sve građane i narode u BiH pouka, kao i nestanak nacionalne pripadnosti BiH i konačnog oživljavanja bošnjaštva koje je ukinula Austro-Ugarska Monarhija. Tada su nestali svi Bošnjaci katolici, pravoslavci i muslimani i tako postali Hrvati, Srbi i neopredijeljeni.

Historijski činjenice kažu da su narodi u Bosni svoju nacionalnu pripadnost dobili po rijeci Bosni i tako postali Bošnjani ,a po dobru i humanosti i dobri Bošnjani. Vremenski će oni svi postati Bošnjaci katolici, pravoslavci i muslimani. Ovim se potvrđuje da Bošnjaci, u ovom slučaju samo Bošnjaci muslimani, nisu postali poslije izvršene agresije na Bosnu i Hercegovinu, poslije 1995. godine, nego da samo nastavljaju ono što im je vjekovima bivalo nasilno oduzimano i tako ih pretvorilo u vjersku nacionalnu skupinu.

Turska, koja je bila osvajač Balkana, doživjela je teške poraze kod Beča i Pešte, što ju je prisililo na povlačenje prema Turskoj. Ovaj poraz će biti povod za održavanje čuvenog Berlinskog kongresa 1878. godine, na kojem će se donijeti veoma važne odluke, posebno kada su u pitanju buduće granice Austrije, Mađarske i Turske. Druga važna odluka je odobrenje Austro-Ugarskoj Monarhiji okupacije BiH, s uvođenjem druge diktature vlasti, čime će se okupacija izvršiti 1878. godine.

Dolaskom okupatora u BiH, okupator će zadržati onakav sistem vladanja kakav je provodila Turska. Međutim, uspostavom vlasti Bošnjaci pravoslavci će se izboriti da ukinu taj naziv i proglase se Srbima, a isto će uraditi i katolici i proglasiti se Hrvatima. Kako Bošnjaci muslimani nisu prihvatili nijedan ponuđeni prijedlog, a to je da se zovu Srbi ili Hrvati, njih je okupator proglasio neopredijeljenima i time im oteo njihovu državnu nacionalnost koja će ostati sve do 1973. godine.

Ovu nepravdu će pokušati ispraviti početkom 1970. godine i trajaće sve do 1973. godine, kada će postati Muslimani, jer im srpski i hrvatski nacionalisti

nisu dali ništa do da ostanu samo vjerska skupina, a ne Bošnjaci muslimani što su nekad vjekovima bili. Da su muslimani postojali kao autohtoni narod, to dokazuju historijski zapisi kada je iz Srbije vršeno etničko iseljavanje gdje se nigdje ne spominju muslimani, nego Bošnjaci i, naravno, Turci. Prva masovnija etnička čišćenja otpočela su iz Srbije 1844. godine i to prema memorandumu Načertanije, autora Ilije Garašanina, ideologa u stvaranju nacionalne države u kojoj će živjeti samo jedan narod, odnosno samo Srbi.

Kada je Josip Broz Tito osjetio da je njegov životni put pri kraju i da nije više u stanju voditi Jugoslaviju kao nekad, odlučio je da se na nivou država uspostavi državno predsjedništvo kojeg će činiti predstavnici svih republika i pokrajina, a on postati počasni predsjednik, stvari u vođenju države su se naglo počele mijenjati, u negativnom smislu. Zato je bio prisiljen naložiti da se radi novi Ustav Jugoslavije. Na čelo radne grupe koja će raditi novi Ustav postavljen je Hamdija Pozderac.

Nakon ukazanih kontura novog Ustava, Srbija je počela političku pometnju pa se uveliko tajno počelo pričati i šta bi trebalo poduzeti ako se donese novi Ustav. U tom smišljanju, prvo je stvorena afera "Agrokomerc", zatim avionska nesreća na planini Inoč kod Fojnice, u kojoj će poginuti Džemal Bijedić i njegova supruga, kao i njegovi bliži saradnici koji su bili u njegovoj pratnji. Kroz aferu "Agrokomerc", na stubu srama naći će se elita Krajišnika, među kojima su i braća Pozderac. Zbog svih tih pritisaka i napada, Hamdija Pozderac će doživjeti moždani udar. Kao težak slučaj, isti je doživio takva ponižavanja lošeg medicinskog tretmana, da je na običnim nosilima u bolnici u Sarajevu preminuo na hodniku. Abdić, zvani Babo, direktor "Agrokomerca" je, kao i svi drugi, završio u pritvoru.

Rezultat ove afere bio je okaljano rukovodstvo iz Bosanske Krajine i da se uništenje kombinata, jer je tobože građen na šupljim mjenicama, kako su ih progonitelji tada prozvali. Međutim, smisao je bio, uz uništavanje političkih kadrova BiH, i uništavanje kombinata.

Stvaranjem Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (SHS) 1918. godine, poslije čega je izvršen i popis u novostvorenoj državi, na spiskovima popisanog stanovništva nije bilo niti jednog upisanog muslimana, nego samo neopredijeljeni. Ovaj popis je djelo Garašaninovog referenduma, koji će se sprovoditi u toku Prvog, a kasnije i Drugog svjetskog rata.

Nakon završetka oba navedena rata, Bošnjaci muslimani su i dalje ostali kao neopredijeljen narod, izuzev što je u Jajcu priznat konstitutivnim narodom kao i druga dva naroda i BiH priznata republikom sva tri naroda.

Međutim, sve ono što je otpočeo Garašanin nastavljeno je Memorandumom SANU, kojeg su sačinile umne nacionalističke srpske glave, a to je vjerovatno i

posljednji koji je napisan za stvaranje velike nacionalističke države Srbije.

Kada se konačno došlo do spoznaje šta je cilj agresije na BiH, posebno kada je u pitanju etničko čišćenje s ubistvima i uništavanjem svega onoga što pripada Bošnjacima muslimanima, isti su se masovno uključili u odbranu svoje države, a zatim i traženja drugih temeljnih dokaza i korijena i vijeka trajanja države, kao jednog od njenih autohtonih naroda. Muslimanima je konačno vraćeno ono što im je okupator oteo. Tako, dok su muslimani prihvatili svoju državnu nacionalnu pripadnost, to druga dva naroda nisu i ne žele da prihvate. Oni su postali ono što im je njihov mentor iz Hrvatske i Srbije naredio da budu, a time su potvrdili da su srpski, odnosno hrvatski narod i da su u državi u kojoj su rođeni kao i njihovi preci proglašeni dijasporom, što je notorna zabluda i glupost. Iz ovog proizlazi da su u zaštiti i odbrani BiH ostali samo Bošnjaci muslimani, kao i manjina Srba i Hrvata koji su istinski građani domovine u kojoj su rođeni i u kojoj žive i oni i njihova porodica i šira familija.

Agresori iz Srbije, Crne gore i Hrvatske su uz obilatu pomoć svojih sunarodnika istih ideologija pomogli u agresiji na BiH. Oni nisu samo progonili građane drugih nacionalnosti, nego i neistomišljenike. U progonima su činili zločine pa i genocid koji se nije dogodio od Drugog Svjetskog rata. Uz protjerivanje, vršili su ubijanje i pljačku nezapamćenih razmjera. Sve što nisu opljačkali, oni su popalili i porušili, bilo da su to stambene jedinice, odnosno kuće, ekonomski objekti ili vjerski objekti. Posebno je i najteži zločin počinjen prema bošnjačkom narodu, koji je raseljen i živi u dijaspori po čitavom svijetu. Njihove posjete rodnoj grudi su sve rjeđe i one se ostvaruju telefonom, SMS porukama i drugim vezama kao što su internet i Viber, preko kojih mogu i da vide svoje najmilije, ukoliko su još živi.

Opet smo na početku da organiziramo život, da se kućimo, kao da smo tek formirali svoju porodicu, jer agresori su odnijeli i uništili čak i kućice naših pasa, čuvara kuća i okućnica.

Sve ovo što se desilo od strane okorjelih nacionalista desilo se deset godina poslije Titove smrti. Oni su ga se bojali i sve što su radili rađeno je u tajnosti, posebno kada su u pitanju Franjo Tuđman i Aleksandar Ranković. Ništa dalje od njih nije bio ni Đilas, koji je svojim javnim nastupima izjavljivao da muslimani ne mogu biti to što jesu, nego mogu biti ili Srbi ili Hrvati.

Zbog svog nacionalističkog djelovanja i opredjeljenja, Tito je Franju Tuđmana udaljio iz JNA i razdužio ga do kraja života da živi kao civil – građanin Jugoslavije. To je isto uradio s Aleksandrom Rankovićem zbog tortura koje je provodio na Kosovu protiv Albanaca. Dobio je slobodu u kojoj će živjeti sve do smrti u Dubrovniku.

Četvrti u plejadi nacionalizma je Moša Pijade, ali, zbog pripadnosti jednom malom narodu, nije doživio ono što su doživjeli Tuđman i Ranković.

Naime, za pripremu AVNOJ-a 29. novembra 1943. godine koji će se održati u Jajcu, u komisiji koja će raditi budući Ustav nove Jugoslavije, Pijada je pokušao da odredbama Ustava, posebno kada su bile u pitanju federalne jedinice koje će činiti buduću Jugoslaviju, BiH definira kao federalnu jedinicu u kojoj će živjeti tri konstitutivna naroda, i to Srbi, Hrvati, jevreji i ostali. Za ovakvo opredjeljenje Moše Kardelj je priupitao Pijadu: "A gdje su muslimani kao najbrojniji narod?", na što mu je odgovorio Pijada: "Oni su svrstani među ostale." Uslijedilo je drugo pitanje Kardelja, a to je šta će na to reći Tito.

Isto pitanje je Pijadi postavljeno i kada je dobio radni materijal, na šta mu je Pijade odgovorio da će biti među ostalima. Materijal koji je dobio u ruke Tito je vratio Pijadi i rekao da to preformulira i napiše da je to federalna jedinica Srba, Muslimana, Hrvata i ostalih, što je ostalo i u Ustavu.

Kada su nacionalisti i fašisti iz reda agresora na BiH izvršili agresiju, BiH je odmah obavljenim parlamentarnim izborima uputila zahtjev za priznavanje RBiH, za njenu nezavisnost i suverenitet i to u granicama koje su utvrđene i potvrđene avnojevskim odlukama.

Zato, dragi moji Bosanci i Hercegovci, moji sugrađani, poručujem vam da čuvate i branite od svih neprijatelja našu lijepu i prekrasnu BiH, koja je priznata i u UN-u, kao i datum 22. maj 1992. godine, kada je na Ist Riveru na jarbolu, a u skladu s Rezolucijom 755, istaknuta naša državna zastava s ljiljanima koju su tako tada osmislili i usvojili u svim parlamentima na nivou BiH, koju danas osporavaju, kao i samu državu novoproizvedeni nacionalisti i fašisti radi stvaranja, kako je već napisano, velikih nacionalističkih država Srbije i Hrvatske.

Ne dozvolite da nam se ponovi period 1992–1995. godine, kada je protjerano više od polovine stanovništva i da tako više nikada ne dođemo i živimo u svom rodnom zavičaju, jer, ako to dopustimo, nikada više nećete biti ono što ste sada, i to s ponosom i od srca i duše, Bosanci i Hercegovci.

P.S.

Autor knjige je preživio logore Perčin kafić, vojne hangare na Usori i Okružni zatvor kao civil, samo što sam drugačiji po vjeri i kulturi koju baštini moj narod kojem pripadam. Bio sam i pripadnik Armije RBiH i učestvovao u odbrani svoje domovine i, ne samo to, u punom kapacitetu sam se na volonterskoj bazi angažirao na pripremama i organiziranju povratka u mjesta iz kojih smo protjerani. Moji izlasci iz BiH su bili dogovori i organiziranje povratka, a svo ostalo provedeno vrijeme od izgona iz grada u kojem sam živio proveo sam u gradu Zenici kako bi mi bilo bliže i lakše raditi na animiranju povratka izbjeglog i prognanog stanovništva.

Na kraju ću reći da se nisam pokajao jer sam branio svoju domovinu i njene građane, domovinu i moje rodno mjesto Kotorsko, Zenicu u kojoj sam stekao zvanje intelektualca, Mostar u kojem sam studirao i, ponovo ponavljam, svoju domovinu u kojoj se nalaze sva nabrojana mjesta u kojima sam postigao ono što sam želio u životu. Ali, ne smijem zaboraviti daljnju borbu za odbranu naše domovine, jer nema ljepše u svijetu od nje. Nju trebamo svi da branimo, bez obzira na to kako se zovemo i kojoj vjeri pripadamo. Poštujemo i povelju Kulina bana koja kao najstariji dokument o Bosni stoji u muzeju u Dubrovniku, napisanu 29. avgusta 1189. godine bosanskim književnim jezikom, ćirilicom i latinicom, kao i latinskim jezikom.

Ovo je posljednja poruka svim muslimanima svijeta, posebno kada su u pitanju muslimani Bošnjaci, da se konačno osvijeste i stanu u zaštitu od nacionalista i fašista svih oblika.

Kada su u pitanju muslimani Bošnjaci, oni su u svojoj historiji postajanja na ovim prostorima do sada doživjeli bezbroj progonstava i preseljavanja, samo da bi spasili svoje živote i živote svojih porodica. U tim progonstvima doživjeli su 10 teških genocida, od kojih je najgori i najteži bio u periodu od 1992. do 1995. godine. Ovaj zadnji genocid je imao za cilj i namjeru da sa ovih prostora ne samo protjera muslimane i pretvori ih u migrante, nego da ih asimilira, a one koji ne prihvate nijednu od ovih varijanti likvidira.

Evropa, kao Stara dama, je genocidna i slobodno se može reći kurva, što pokazuje još od 1071. godine, kada je doživjela težak poraz od muslimana, ne odustaje niti je odustala od odmazde nad muslimanima, ne samo u Evropi, nego i u čitavom svijetu. Ona je, uz pomoć Vatikana, osmislila krstaške ratove, koji su bili okosnica čišćenja Evrope od muslimana, posebno kada je u pitanju Španija i njen grad Kordoba. Sukob između kršćana i muslimana desio se 732. godine, kada će se početi vršiti pripreme o osveti i one će biti u najvećem dijelu realizirane u 12. i 13. stoljeću.

Evropa, odnosno dio u kreiranju tih osveta, svoje namjere nikada nije ostavila i zakopala, nego ih i danas koristi po ukazanoj potrebi, a ona je stvaranje Evrope kao kršćanske zajednice. Sada, kada je desnica ojačala i kada je u punom zamahu, Evropa je za sve nekršćane postala opasna za življenje. Kreatori tog zla nisu sami krojači tog zla, nego u svojim idejama imaju veoma veliku potporu u Kleru, odnosno u crkvi.

Da su ovi navodi tačni, to su pokazali i u toku agresije na BiH u periodu 1992–1995. godine. Svojim primjerom su veoma dobro na oči čitavog svijeta to pokazali Miterand, predsjednik Francuske, i Mejdžer, premijer Engleske. Bošnjaci muslimani ne samo da su protjerani, raseljeni i opljačkani, nego i pobijeni, što je i Haški sud osudio i presudio kao udruženi zločinački poduhvat, kako od

strane Srbije i Crne Gore, tako i Hrvatske, odnosno presudio je da je to teški zločin koji je osuđen kao genocid.

Da su ovi navodi u potpunosti tačni i istiniti, to su na svom tajnom sastanku i Karađorđevu dokazali Franjo Tuđman i Slobodan Milošević. Tada je RBiH podijeljena na dva dijela, i to na Srbiju i Hrvatsku, odnosno dvije države bez Bošnjaka. Tu podjelu su u Gracu potvrdili Radovan Karadžić i Mato Boban, koji su pri utvrđivanju buduće granice između Srbije i Hrvatske Bošnjacima namijenili rijeku Neretvu, koja će ih odnijeti prema arapskim zemljama. Isto je to potvrdio i Franjo Tuđman kada je boravio u Engleskoj i nacrtao buduću kartu na salveti.

Od izvršene agresije na BiH do danas nije upućeno bilo kakvo izvinjenje ni sa jedne strane za počinjene zločine, kao nii njenim narodima koji su se zatekli u tom periodu, bez obzira na počinjene zločine i izvršeni genocid.

Zato ne pozivam na osvetu, jer to nije naš manir, nego da se zločin oprosti, ali nikada zaboravi. On se mora prenositi s koljena na koljeno kako bi se uvijek bilo spremno suprotstaviti svim zločinima, nebitno od koga oni dolazili. Ne smije se više dozvoliti da glave Bošnjaka muslimana budu za panja i za klanje.

I na kraju ove poruke u kojoj nema osvete postavlja se pitanje da li treba ući u EU kada je njena namjera da ona postane kršćanska, a ne unija svih građana i naroda koji žive u njoj. Ovo je posebno jer se i nakon nepunih 30 godina do izvršene agresije na RBiH, umjesto naoružanjem, vodi politički rat s obje strane i jer se za to vrijeme priznata država nije bila u stanju od tih napada odbraniti. Pogotovo što to sve normalno posmatra EU i ne suprotstavlja tome. I konačno, ako Turska čeka na članstvo u EU 40 godina, onda će to teško ostvariti Sjeverna Makedonija, Albanija i Kosovo. To su države u kojima živi nadpolovična većina naroda vjerske pripadnosti koja nije po volji ekstremnih kršćana. To će se najbolje pokazati na primjeru migranata koji se upućuju u Evropu gdje će živjeti kao migranti sve dok njihov okupator ne ostvari svoje namjere, a to je eksploatacija naftnih resursa. Tada će biti proglašeni opasnim i nepoželjnim i biće protjerani u svoje opustošene zemlje gdje će biološki početi nestajati.

A što se tiče one priče da smo mi njihovo cvijeće, to je uvijek bila obmana i ona je služila samo kada smo im trebali, a onda bi nastavili ponovo po svome.

Kada je u pitanju druga strana, odnosno kada su u pitanju Srbi, oni vjekovima neprekidno ponavljaju da smo mi proizvod pravoslavlja, a se to može sa sigurnošću negirati. Da smo to što oni tvrde, onda se postavlja pitanje zašto svakih 30 do 40 godina izazivaju rat širokih razmjera u kojima protjeruju, kako to kaže i historija, ubijaju i zatiru sve tragove i obilježja Bošnjaka muslimana. U oba slučaja, istina se mora čitati od njenog početka, a ne od kraja, a ne od samog vremena kada njima odgovara za njihove laži na kojima vjekovima opstaju, što

je i potvrdio Dobrica Ćosić u svojoj posljednjoj knjizi Rat u BiH, knjizi koja je prepuna laži i neistina.

Da je Kler, odnosno crkva, duboko zagazila u zločine, pokazale su obje crkve kroz križarske ratove i etničkim čišćenjima onih drugih koji nisu kao oni, pri tome činjeći strašne zločine u zaposjedanju njihove imovine.

U tim zločinima pa i danas najviše stradaju muslimani čitavog svijeta, kao i muslimani Bošnjaci na Balkanu i čitavoj Evropi. To jasno potvrđuju i riječi Pavla o čojstvu i junaštvu Srbina, koja mora da se čuva jedino vjerom i pravoslavljem te iz tog razloga svim nekrštenim i ateistima se zabranjuje prilazak njihovoj zemlji radi očuvanja mira i stabilnosti iste. To znači da u Bratuncu daju odgovor na pitanje koje je još 1939. godine dato u tekstu pod naslovom "Čiji ste vi mali Srbi?", a to su riječi su konzervativnog vladike Nikolaja Velimirovića. Uslijedio je odgovor: "Mi smo djeca Božija i ljudi rajske rase, kojoj je sudbina odredila počasnu ulogu da bude glavni nosilac hrišćanstva u svijetu. Mi smo članovi velike porodice slavenske, koja je kroz mnoge vijekove vrijedno čuvala stražu na kapijama Evrope, da plemena druge rase i druge vjere ne bi uznemiravala kršćansku Evropu u njenom mirnom razvoju i napredovanju. I tako, mi smo po krvi Arijevci, po prezimenu Slaveni, po imenu Srbi." Zvuči opasno, posebno na terenu koji je prošao krvavi rat. Može upozorenje iz Bratunca da bude čista budalaština, kao što vjerovatno i jeste, ali najmanja količina soli na ranjeni identitet BiH je bolan.

Nažalost, svu ovu strahotu i sramotu uočio je Boško Jakšić, dopisnik Oslobođenja, što je i objavljeno u istom, dok ni riječi od bh. novinara nije bilo. Zato nije nikakvo čudo što se i dalje u Bratuncu u Fatinoj avliji nalazi bespravno izgrađena pravoslavna crkva, prkoseći ne samo Fati i povratnicima, nego i čitavoj BiH, posebno kada je u pitanju bošnjački narod.

Izgrađena džamija u Bradini na zemljištu Bošnjaka i Srbina je srušena čim je otpočeo povratak izbjeglog i protjeranog stanovništva sa tog prostora.

Ovi primjeri su očit dokaz da ne žele samo kršćani kršćansku Evropu, nego i njihovi vjekovni saradnici koji vjekovima nastoje očistiti Evropu od drugih i drugačijih.

Veliku težinu pak ima poruka iz Banje Luke sa proslave Dana RS-a, 9. maja, kada Irinej uz prisustvo gostiju i putem direktnog TV-prenosa poručuje svim Srbima: "Ovaj dan je veoma važan za srpski narod. Danas smo u prilici da slavimo i drugu srpsku republiku, koju su krvlju stvorili srpski borci." I u ovom slučaju komentar je suvišan. I ova poruka je poslana u dvije "srpske države" da drugim i drugačijim u njima nema života, što znači da se ostali spreme za odbranu ili pakuju na put u nepoznato.

BIBLIOGRAFIJA

Da bi istinito i vjerodostojno opisao, a time i što više približio sva događanja koja su se desila u RBiH i Doboju u toku agresije i svih zločina, pa i genocida u toku 1992–1995. godine, poslužio sam se historijskim činjenicama napisanih i izdatih djela poznatih historičara. Ovo je iz razloga što historija nije obično štivo i što se ne može napisati u jednom dahu.

Uz ova njihova izdanja, ja, kao autor ove knjige, smogao sam snage i hrabrosti da kao učesnik mnogih događanja iste ispričam. Ja, kao onaj ko je to sve preživio kao pripadnik naroda kojem je predviđen nestanak sa ovih prostora, kao i države u kojoj živimo. Preživio sam sve planirane strahote u logorima u kojima sam nezakonito bio pritvoren. Jedan sam od logoraša koji je to sve preživio i ostao sam živ zahvaljujući razmjeni. Bio sam i pripadnik Armije RBiH i učestvovao u odbrani svoje države, koju jedino imam.

Okončanjem rata kao volonter i bez bilo kakvih naknada radio sam na povratku svih izbjeglih i prognanih iz BiH.

Povratnik sam u svoj grad u kojme živim sa svojom porodicom i moja preokupacija je da sam sebe prisilio da napišem sve što se loše, pa i dobro desilo u toku proteklog rata.

Sve ono što mi je nedostajalo kao izvor protekle historije, kako moga naroda, tako i moje BiH, kao potporu ovoj mojoj knjizi, našao sam u djelima autora koje navodim u ovom prilogu, a to su:

1. Abid Đozić, Bošnjačka nacija

2. Nagorka Idrizović, Od Načertanija, preko velike Srbije, do Haga

3. Miloš Minić, Dogovor u Karađorđevu o podjeli BiH

4. Hamdija Kapidžić, Bosna i Hercegovina pod austrougarskom upravom

5. Omer Ibrahimagić, Bosna i Bošnjaci, država i narod koji su trebali nestati

6. Tilman Zulch, Etničko čišćenje – genocid za veliku Srbiju

7. Aleksandar Slojev, Nestanak bogumilstva i islamizacija BiH

8. Fuad Saltagić, Bosna i Bošnjaci u srpskoj nacionalnoj ideologiji, Bosna i Bošnjaci u hrvatskoj ideologiji

9. Muharem Omerdić, Prilozi izučavanja genocida nad Bošnjacima

10. Norman Cigar, Genocid u Bosni, politika etničkog čišćenja, Uloga srpskih orijentalista u upravljanju genocida nad muslimanima Balkana

11. Momir Marić, novinar, dijaloška emisija "Ćirilica"

12. "Preporod" Zenica, Dokumenti o genocidu nad Bošnjacima

13. Human Rights Watch – Halsing – nevladina organizacija za ljudska prava (Agresija na BiH 1992–1995)

IMA LI DOBOJ SVOG ALEKSIĆA?

Zašto Dobojlije šute već punih dvadeset pet godina i time kriju istinu šta se dešavalo u i oko Doboja u toku i poslije rata?

Sadržaj ovog teksta je istinit, a do istine je bilo veoma teško doći. Svjedoci zločina i izvršilaca zločina nad nesrbima Doboja, nešto u tajnosti, nešto i u javnosti su ispričani i pričaju se po gradu. Izvršioci su tu i žive normalno u gradu, a preživjeli su još uvijek u trećim zemljama. Oni još zbog preživjelih trauma u očima viđenih zločina nisu u stanju, izuzev rijetkih posjeta svome gradu, da se vrate i ponovo žive u svom gradu. Možda se neće nikada ni vratiti.

Ovo je samo dio uvoda kazivanja i prikupljenih izjava onih koji su doživjeli strave i užase u svom stanu 31.7.1992. godine u 21:30 sati od ubica i zločinaca koji su pristigli sa obronaka Ozrena i Krnjina u Doboj, da bi pljačkali i ubijali nedužno nesrpsko stanovništvo.

U Ulici S. Lukića, sada Jug Bogdana u porodičnoj idili živio je Miloš Savić sa svojom porodicom. Živio je s porodicom okružen Hrvatima i muslimanima, odnosno Bošnjacima, i ništa mu nije smetalo kao i njegovim roditeljima. Došao je rat i on je mobilisan u policiju, ali mu to nije smetalo da redovno obilazi ne samo svoju porodicu, nego i svoje komšije nesrbe.

Navedenog datuma i u vrijeme naprijed navedeno je, kada je po običaju dolazio da obiđe svoju porodicu, zatekao haotično stanje u stanu prekoputa njegovog. Čim je od svoje porodice saznao o čemu se radi, krenuo je u stan prekoputa da vidi o čemu se radi. Pozvao je izvršioce da obustave zlostavljanje i napuste zgradu. Međutim, istog momenta začuo se rafal iz puške. Miloš je pogođen pao i pozvao je pomoć. Supruga i sin, kao i komšije su izletjeli iz stanova da mu pomognu, međutim, ponovo se začuo drugi rafal upućen prema njemu. U međuvremenu su izvršioci zločina uspjeli pobjeći kolima, u kojima su bili i Ivica Cigoja i Ferid Čabrić, njegov zet. Broj kola i marka kola je zabilježena i sve je to dato policiji koja je odmah došla po pozivu, ali na sudskom ročištu zbog nedovoljnih dokaza izvršilac Zoran Ninković je oslobođen optužnice.

Prema prikupljenim informacijama u stanu je silovana jedna od kćerki Ivice, dok su Ivica i Ferid odvedeni prema rijeci Bosni, gdje su ubili Ivicu, dok je Ferid skočio u rijeku i tako se spasio sigurne smrti. Miloš Savić Mišo prevezen je u dobojsku bolnicu u pratnji supruge, gdje je u 23:35 sati preminuo. Supruga je od

doživljenih trauma i nemoći da gleda zločince po gradu odselila u Srbiju, da bi se kasnije ponovo vratila u Doboj gdje živi sa svojom porodicom.

Ovo je samo jedan od primjera zločina u kojima su ubijani nesrbi po gradu, ali veoma bitan, jer mnoge Dobojlije i ne znaju da i u njihovom gradu postoji heroj Aleksić, koji se zove Miloš Savić Mišo, a koji je položio svoj život za svoje komšije. To je čovjek o kome njegove komšije pričaju sve najbolje, kao i o njegovim roditeljima.

Međutim, ono što je sud utvrdio je samo produžilo tugu u porodici, a komšijama konačno reklo istinu zbog čega je njihov komšija Mišo otišao na onaj svijet. Zato se s punim pravom pozivaju sve Dobojlije da kažu istinu i da svi zločini konačno budu sankcionirani, bez obzira na to od koga oni bili počinjeni.

Naravno da je to veoma teško sa sudbinom i zlom koje su doživjele Dobojlije 2. i 3. maja 1992. godine, kada je okupiran grad, i sve do potpisivanja mirovnog Dejtonskog sporazuma. Ostale su duboke traume i one se nikada više neće moći izbrisati, posebno kada su u pitanju noćne more koje se doživljavaju u toku spavanja i bježanja od zločinaca, a uspije se pobjeći samo buđenjem i mokrim znojem. To su traume koje ostaju do kraja života, a koje se mogu umanjiti samo ako se zakonom sankcioniraju njeni izvršioci i tvorci. Nažalost, to će biti veoma teško i nemoguće ostvariti.

M.B – Z.K.

PORUKA ČITAOCIMA

Sljedeća knjiga pod naslovom «Put bez povratka - od Bosfora do Bosne» slijedi nastavak o Bosni i Bošnjacima kroz historiju i njihovom opstanku.

Autor

O AUTORU

Zahid Kremić Zaha, sin Husnije i majke Džehve, rođene Veličanin, rođen je 10.3.1942. godine u Kotorskom. Potiče iz siromašne zemljoradničke porodice, što ga u njegovim snovima i viziji nije omelo da završi Mašinski fakultet i stekne visoku stručnu spremu u zvanju diplomirani mašinski inžinjer.

U svom Kotorskom je završio osnovnu školu i dva razreda osmogodišnje škole. Sedmi i osmi razred završio je u Johovcu 1958. godine.

Godinu dana je pohađao Bačvarsko-kačarsku školu u Doboju. Međutim, želja za znanjem i njegov nemirni duh bili su jači od njega te je nastavio školovanje u Zenici u Industrijskoj školi Željezare Zenica. Prije odlaska u Zenicu, u augustu mjesecu 1989. učestvuje na saveznoj radnoj akciji na izgradnji autoputa "Maribor–Đevđelija". Radio je na dionici Niš–Paraćin, odakle odlazi u Zenicu i upisuje se u navedenu školu, gdje će ispuniti svoju dječiju želju i dobiti svjedočanstvo u kojem će pisati da je završio Industrijsku školu i stekao zvanje u struci KV mašinbravara. Bila je to posljednja generacija Industrijske škole iz koje će uz položeni traženi dodatni ispit steći uslove i upisati se u Elektrotehničku školu i tako steći još jednu stručnu naobrazbu, a to je SSS u zvanju mašinskog tehničara. U pohađanju Tehničke škole dobio je stipendiju od "Metalnog" Zenica, što će mu biti i ulaznica da zasnuje i radni odnos u istom i tako će raditi 13 mjeseci.

Po završetku Tehničke škole, godine 1962. odlazi na saveznu radnu akciju na izgradnji Omladinskog sportskog centra "Tjentište". U toku radne akcije saznaje da je dobio stipendiju od iste firme za studije na Mašinskom fakultetu u Mostaru.

Tako će prekinuti radni odnos i s odobrenom stipendijom otići na studije. U Mostaru će završiti Mašinski fakultet i steći diplomu VSS dipl. maš. inž., vratiti se svom stipenditoru u Zenicu i ponovo zasnovati radni odnos.

Kod svog stipenditora će raditi do aprila 1974. godine, kada je iznenada odlučio da napusti stipenditora i grad Zenicu i dođe u Doboj. Dolaskom u Doboj,

prvo će raditi u tvornici "Trudbenik", a onda će dobiti povjerenje kadrovske komisije opštine i biti imenovan za direktora Gradskog vodovoda.

Po okončanju mandata u Vodovodu, otišao je u Tvornicu svjećica u Tešanj, odakle će se vratiti u Tvornicu dalekovoda Doboj, gdje će doživjeti početak agresije na BiH i u svom gradu doživjeti sve moguće zločine i torture koje agresor planirao da izvede nad Bošnjacima.

Kao civil, u svome gradu je prošao kroz tri logora i iste je napustio kroz razmjenu za ubijene Srbe u Pribavi kod Gračanice, koji su od naredbodavaca sa višeg nivoa VRS u napadu na bošnjačko naselje likvidirani.

U razmjeni koju je organizirao MUP Doboj razmijenjeno je 17 logoraša. Po izlasku iz Doboja i dolaskom u Zenicu imao je sve uvjete da ode vani na liječenje u Njemačku, ali je sa svojom porodicom ostao u gradu svoje mladosti. Drugi razlog je bio to što je i njegova supruga rođena Zeničanka, što je na kraju i prevladalo da njegovo privremeno boravište bude Zenica.

To da se ide liječiti od posljedica u logorima odlučio je nakon samo mjesec dana boravka. Uključuje se u TO Zenica, odakle se priključuje u redove Armije RBiH, gdje će ostati sve do okončanja ratnih dejstava, a onda i do povratka u Doboj.

U toku školovanja u Zenici bio je aktivni član Književnog kluba. Bio je i spoljni saradnik lista "Naša riječ" Zenica i dnevnih novina "Oslobođenje".

Dolaskom u Doboj, pronašao je istomišljenike i s njima osnovao Književni klub "Ivo Andrić", čiji će biti i prvi predsjednik, što će biti prilika da se svi koji su pisali konačno nađu u tom klubu i što će ga dovesti na nivo da bude prepoznatljiv, ne samo u gradu, nego i u široj regiji.

Sve što je proživio u svom životu, posebno kada je u pitanju agresija na RBiH i logori koje je preživio, odlučio je da napiše i ostavi budućim generacijama kako bi se upoznali, prvo sa svojom prelijepom BiH, kao i njenom historijom koja je duga blizu 1000 godina, da je upoznaju i shvate da nema na svijetu ljepše i toplije domovine kao što je naša BiH.

Ono što ga je vodilo, bila je želja da sve to napiše u kratkom vremenu, tako da su već u rukopisu napisane knjige: Okupacija Doboja 1992–1995. godina, Doboj 1992–1995.g, "Grad strave i užasa", autobiografija i prva knjiga s naslovom Baška Turci, baška Kotorani. Ukoliko zdravlje posluži i bude pri pameti, pokušat će da završi i knjigu s naslovom "Kotorsko kroz historiju".

Sve što je odlučio da napiše, napisao je u i oko Kotorskog i gradova u kojima je živio. Uvijek je pokušavao da ono što želi da napiše bude građa iz dalekih vremena i ono što je vezano za njegovu bližu i daljnju okolinu. Godine 2007. ispunjava uslove za starosnu (65 g.) penziju i svoj radni vijek odlazi u penziju u zvanju menadžera okoliša.

SADRŽAJ

ISBN 978-9926-32-089-8

9789926320898